

NAŠ ZBORNIK - 2004

NAŠ ZBORNIK - 2004

SOŽITJE

ZA DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU SLOVENIJE

NAŠ ZBORNIK

ŠT. 1, LETO 2004, LETNIK 37

TIRIDESET LET ZVEZE DRUŠTEV SOŽITJE

LETO INVALIDOV

BREZ PREDSODKOV DO DRUGAČNIH

ŠE SO DOBRI LJUDJE

VSI TEKMOVALCI, VSI ZMAGOVALCI

ZNATE HODITI, ZNATE TUDI KRPLJATI

USTVARJAJMO SKUPAJ

GUBANA TROBENTICA

NAŠ ZBORNIK
Isto 37 - št. 1/2001
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Naš zbornik izdaja:
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč
osebam z motnjo
v duševnem razvoju Slovenije,
Ljubljana, Samova 9,
Telefon: 01/43 69 750
Faks: 01/43 62 406
E-pošta: info@zveza-sozitje.si
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Prof. Tanja Černe, prof. dr. Anton Kotar,
Milica Klokočovnik, Nada Kostanjević,
 Mojca Kržišnik, Viktor Kužnik,
Viktoria Matekelj, Sadko Mezgec

Uredniški odbor:
Hermina Bavčar, Elizabeta Tučič,
prof. dr. Anton Kotar, Darinka
Marolt, Tilčka Šuman, Tereza Žerdin

Glavna urednica:

Tereza Žerdin

Odgovorni urednik:
prof. dr. Anton Kotar

Jezičkovni pregled: Vlasta Kunje
Oblikovanje: Franci Mulec

Tisk: FORMA 1 d.o.o.
Samova 9, Ljubljana
Tel./faks: 01/43 69 724

Celoletna naročnina znaša:
4.100 SIT, za ustanove 9.100 SIT,
8.5% DDV je vključen v ceno.
Naročnino poravnajte na naslov:

Forma 1, d.o.o.

Vrhpolje 56, 1251 Moravče.

Številka transakcijskega računa je:
02036-0012027662

pri Novi ljubljanski banki d.d.

Fotografij in rokopisov ne vračamo.
Gradivo za naslednjo številko mora biti
v ureduštvu najkasneje do 5. v mesecu
pred izidom!

Slika na naslovni strani:
Voditelji prireditve ob 40 letnic
Zveze Sožitja v Festivalni dvorani

V prejšnji številki smo lahko brali o nekaterih pomembnih obletnicah. Gotovo je bila najpomembnejša obletnica Zveze Sožitje zveze društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije. O tem pomembnem jubileju ste že slišali in brali in prav gotovo spoznali, kako velika je njena vloga vse od začetkov do danes, ko smo priča uveljavljanju Zveze Sožitje tudi v mednarodnih okvirih.

V Zvezi Sožitje so znali zmeraj izbrati pravega predsednika v pravem času. Zdaj se v našem šolstvu dogajajo temeljite spremembe. Otroci s posebnimi potrebami se v večjem številu kot doslej izobražujejo v rednih osnovnih šolah. Za to ni dovolj le zakon, pomembne so oblike in načini uveljavljanja zakonskih možnosti v praksi. Sedanja predsednica prof. dr. Alenka Šelih je pogumen, vztrajen, odločen in prepričan človek, ki je v tem prelomnem času na pravem mestu. Ob jubileju Zveze Sožitje ji želimo veliko uspeha.

Po vsej Sloveniji so zelo dejavna občinska in medobčinska društva Sožitje. Med seboj sodelujejo in se celo združujejo, kar je zelo dobrodošlo in v skladu s prihodnjo regionalizacijo Slovenije.

Dobili smo prispevke z različnih področij Slovenije in lahko boste spoznali, kaj delajo clani društev, kako delajo in kako praznujejo različne obletnice po posameznih društvenih in tako seznanjajo širšo javnost s problemi otrok, mladostnikov in odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju tudi z namenom, da bi bile te osebe čim bolj sprejete v družbo.

Prof. dr. Anton Kotar

ŠTIRIDESET LET ŽIVLJENJA V SOŽITU

Osrednja prireditev ob naši obletnici v Festivalni dvorani v Ljubljani

Proti koncu preteklega leta je bilav dvorani Slovenske filharmonije v Ljubljani osrednja prireditev ob štiri desetletnici delovanja Zveze Sožitje. Za nastopajoče in gledalce je bilo to vrhuncelotenega dogajanja. Če so bile prireditve, ki so potekale večidel na društvenih ravneh, namenjene predvsem predstavitvam dejavnosti društev in ozaveščanju javnosti o problemih, ki jih imajo osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihovi starši, razblinjanju predsedkov, razreševanju strokovnih dilem, iskanju možnosti za normalnejše vključevanje v družbo, potem je bilo sporočilo prireditve, da je treba iskati talente in našljih bomo.

Prireditve je bila predstavitev možnosti, radosti in vznesenosti. Nastopajoči so bili srečni, njihovi starši in mentorji ponosni, vsi pa presenečeni, da je bilo tako, kot človek komaj lahko pričakuje. Mislim na program, ki so ga izvedli učenci in varovanci enajstih ustanov: Center za usposabljanje invalidnih otrok Vipava, učenci iz Radovljice, Maribora, Litije in dvoježične šole v Lendavi, clani Sožitja iz Jesenic in Mengša, baletka iz Varstveno-delovnega centra Kranj, varovanci iz Zavoda za varstvo in usposabljanje Dornava in iz zavodov za usposabljanje Dobrna in Ljubljana.

ki sta s svojo sestro Mirjam Korbar Žlajpah in bratom Gregorjem Bakovičem povezovala program samozavestno in odločno, z dolgim besedilom, ki si ga je bilo treba zapomniti, kot da bi bila onadva gledališka človeka, ne pa brat in sestra, ki sta ju nežno vodila od začetka do konca.

Naj mi slavljenici, ki jih je Zveza Sožitje ob tej priložnosti nagradila s priznanji za posebne zasluge in za dolgoletno delo v Zvezi ali društvih Sožitje na državni ravni, ne zamejijo, da jih postavljam v senco nastopajočih. Morda pa se sami niti ne zavedajo, kako pomembno je bilo njihovo delo in kolikšen delež mozaika, ki se mu reče Sožitje, sestavlja jo.

Djuro Zvonar iz Maribora, organizator in ambasador promocije družinskih programov Zveze Sožitje.

Cilka Dimec Žerdin, defektologinja iz Gornje Radgone, pobudnica in izvajalka društvene povezanosti staršev v severovzhodni Sloveniji, povezovalka strokovne in prostovoljne dejavnosti.

Dr. Anton Kotar iz Ljubljane, sooblikovalec Našega zbornika od njegovega nastanka, predavatelj in pobudnik vključevanja študentov v društvene dejavnosti.

Branko Jerkič iz Ljubljane, ki je kot prvi od staršev prevelodenje društva in dal s tem svojemu delu tudi simbolni pomen.

Pavla Kališnik iz Kamnika je kot mati dekleta z motnjov duševnem razvoju ena od pobudnic in prvih izvajalk programov usposabljanja staršev.

Mara Miklavčič iz Gorice, specialna pedagoginja, primorska "legenda", predanapедagoškemu delu in zamisljen spremenjanja odnosov do oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Ivo Škof je kot oče in dolgoletni predsednik krovne organizacije postal sinonim borca za pravice oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine. Priznanje je prejel posmrtno.

Brez njih Zveza Sožitje ne bi bila tako, kot je. Čestitamo!

Priznanja pa sodelilitivno mnogih lokalnih društvh. Za dobro delovanje Zveze so zaslужne številne pridne mrvlje po vsej Sloveniji. Tudi brez njih se Zveza Sožitje ne bi mogla postaviti z uspehi. Hvala vsem, ki so prispevali vsak svoj kamenček v mozaik uspeha.

Tereza Žerdin

Slavnost za celjsko-koroško regijo v Orgelski dvorani v Velenju

SLOVESNOST V CELJSKO-KOROŠKI REGIJI

Dogovorili smo se, da bomo štiri-desetletnico Zveze Sožitje proslavili skupaj. Naloge smo prepustili organizacijskemu odboru: Darji Cencelj, Iztoku Beneteku in Darji Fišer. Konec oktobra se je v orgelski dvorani v Velenju zbralo sto šestdeset ljudi, ki so prisluhnili slavnostnemu govorniku Tomažu Jerebu in vsem nastopajočim ter zaploskali dobitnikom priznanj.

Lokalna društva Sožitje iz Celja, Laškega, Mežiške doline, Radeč, Slovenj Gradca, Slovenskih Konjic, Šentjurja, Velenja, Zgoranje Savinjske doline in Žalca so se dogovorila za program. Varovanca iz Konjic sta na citre zaigrala Na planincah in odreditirala pesem Tukaj je lepo. Varovanci iz Šentjurja pa so to pesem zapeli. Varovanci oddelkov za usposabljanje iz Mežiške doline in Slovenj Gradca so uprizorili muzikal Hiško zidamo. Dekleta iz Celja so se predstavila z glasbeno-plesno točko. Dve učenki iz osnovne šole Glazija sta zapeli pesem o ljubezni, pela pa je tudi članica Sožitja Celje. Mozirjani so k sodelovanju povabili varstveno-delovni center in zapeli so pesem Lipa. Varovanci iz velenjskega Ježka so ves čas pomagali pri organizaciji prireditve in pri podeljevanju

priznanj. Žalčani so se predstavili z glasbeno-plesno točko Veseli popotniki. Program pa je sklenila učenka mentorice iz enote Varstveno-delovnega centra Mozirje s klavirsko skladbo.

Po vsaki točki so sledila podeljevanja priznanj zaslужnim članom društev. Prejeli so jih: Jelka Kovač, Jože Sedelšak, Slavka Potočnik in Erika Žagar iz Mežiške doline, Melita Rošer iz Slovenj Gradca, Peter Jeršič, Nataša Rudež, Jožica Lenič in Tatjana Lesnika iz Šentjurja, Janez Jazbec, Vikica Toplišek in Dragica Kohne iz Slovenskih Konjic, Silva Kašič in Ljubica Nikolič iz Radeč, Karolina Carevič in Marija Guček iz Laškega, Jožica Šćurek in Stane Brglez iz Celja, prof. Darko Repenšek, Darinka Marolt in Martina Čop iz Mozirja, Mira Grudnik, Julij Pačnik in Marija Kovačič iz Velenja ter Ana Kresnik in Rihard Kopušar iz Žalca.

Izdali pa smo tudi bilten, v katerem so se predstavila vsa društva.

Darja Fišer, fotografije Andrej Vodusek

DRUŠTVO SOŽITJE SEVNICA Z ROKO V ROKI

Ni zime brez snega, pomlad brez sonca
in ne veselja, če ga ne deliš z drugim.
(Pregovor)

Mi pa želimo deliti naše veselje z vsemi, ki boste prebirali te vrstice, zato vam bomo povедali, zakaj se veselimo.

Zveza društev Sožitje je ob štiridesetletni-

ci delovanja namenila tudi dvoje priznanj zaslužnim članom naše občine. Nekje v septembru smo se vprašali, ob kakšni priložnosti naj jima priznanji predamo. Dogovorili smo se za kulturno prireditev. Ta bi pomenila predstavitev in sodelovanje, kar

sta pomembni dejavnosti vsakega društva. Poleg tega bi z njo počastili evropsko leto invalidov pa tudi naš občinski praznik, ki ga praznujemo v novembru.

Razdelili smo si naloge in priprave so stekle. K predstavitvi smo povabili Vrtec Ciciban Sevnica, Osnovno šolo Ane Gale, sevniško enoto Varstveno-delovnega centra, stanovalce Doma upokojencev in oskrbovancev Impoljca, poleg teh pa še Kulturni klub Harlekin ter Oktet Jurij Dalmatin, oba iz Sevnice. Prav vsi so se prijazno odzvali vabilu. V takšnih razmerah je krasno voditi organizacijo prireditve. Zagnanost enega je spodbuda drugemu.

Naša dvorana, ki sicer ni velika, kljub temu pa je včasih več praznih kot polnih sedežev, je bila nabito polna. Prav tako tudi balkon. Seveda sta tam v prvi vrsti sedela tudi dva naša dobitnika republiških priznanj, gospa Berta Logar in gospod Jože Jurečič. S svojim prihodom so nas razveselili tudi gosti; še posebej smo bili veseli predsednice Zveze Sožitje in župana naše občine.

Prireditev so začele Žabice iz vrtca. Prikorakale so na oder, zapele, predstavile sonce in veter in dežnik ... potem pa so spet zapele, pomahale in odskakljale. Nato so zapeli, se poigrali z jesenjo in povedali, kaj je prijateljstvo, otroci in mladina Osnovne šole Ane Gale, tudi iz Oddelka vzgoje in izobraževanja. Ker imajo redkokdaj takšno priložnost, smo jih bili tokrat še posebno veseli. Prav dobro razpoloženi dekleta in fantje iz Varstveno-delovnega centra so peli in povedali pesem, predstavil pa se je tudi

njihov čarodej. Zatem so na oder prišli nastopajoči iz Impolje. Izpuliti je bilo treba repo. Videli in slišali smo staro zgodbo v novi, igrivi preobleki.

Voditelj je predstavil obo nagrajenca. Prav neskromno moramo dodati, da smo bili nagrajenci tudi mi, sevniško društvo Sožitje. Župan nam je namreč podelil občinsko priznanje. Po vseh teh prijetnih obveznostih so stekle besede zahvale, spodbud in čestitk. Program pa se je nadaljeval s kratko bralno igro Kulturnega kluba Harlekin, ki se je poigral z besedami: mama, otrok, veter in sožitje. Večerno druženje so zaokrožili pevci Okteta Jurij Dalmatin, nas razveselili, obohatili srečanje in naredili praznovanje lepše.

To je bil program za duše. Ker pa smo vedeli, da bodo telesa postala v tem času malo prazna in izsušena, smo pripravili še nekaj zanje. Tako se je prireditev Z roko v roki nadaljevala v predprostoru dvorane, kjer smo lahko prigriznili, poklepali, koga pozdravili in popili kozarec soka.

Ko smo pozneje izmenjali vtise, so bili vsi zelo prijetni. Najbolj pa nam je v veselje, ko se spomnimo nasmejanih in razigranih otroških, dekliških in fantovskih obrazov, ko so se nam predstavili, morda prvič stali na odru, ko se jim je zgodilo nekaj posebnega.

Upamo in želimo, da bi naš naslov živel. Z roko v roki!

Majda Sečen
Društvo Sožitje Sevnica

KAKO SMO SE PREDSTAVILI V NOVEM MESTU

Štiridesetletnico delovanja Zveze Sožitje smo v Novem mestu oznamovali s prireditvami v duhu gesla "Nič o nas brez nas". Možnost smo dali predvsem osebam z motnjami v duševnem razvoju, da se same predstavijo na različne načine. Vse je potekalo v avli Kulturnega centra Janeza Trdine. Obiskali so nas otroci iz vrtca, povabili pa smo tudi učence in dijake.

Začeli smo z novinarsko konferenco za medije. Na njej so sodelovali predstavnika Zveze Sožitje, starejši iz novomeškega društva ter Boštjan in Nevenka. Ustanove, v katerih so vključene osebe z motnjami v razvoju, razvojni vrtec, Dnevni center Ig, Osnovna šola Dragotina Ketteja in varstveno-delovni center, so pripravile razstavo. Slednji je pripravil tudi pro-

dajno razstavo. Člani novomeškega Sožitja pa smo pripravili razstavo o delovanju Zveze Sožitje in našega društva.

Na platnu so ves čas potekale projekcije. Lahko smo si ogledali, kako poteka dan v Dnevнем centru Ig, kako sta se učenca iz oddelkov vzgoje in izobraževanja na Osnovni šoli Dragotina Ketteja naučili obrati, kako je bilo na seminarju o samostojnosti, na letovanju varovancev varstveno-delovnega centra na morju ...

Varstveno-delovni center je pripravil krajšo gledališko predstavo V življenu je treba gledati skozi okno. Pred dopoldansko predstavo je imel krajši nagovor novomeški župan. Katja, Marija, Vanda, Ciril, Mitja in Robert pa so igro ponovili še popol-

dne. Opazovala sem jih, kako so zočmiiskaliznane obraze.

Mladostniki in odrasli sopokazali, kaj radi delajo, tudi tisti, ki niso v institucionalnem varstvu. Tina, Slavc, Mitja, Roman in Bine so risali, Nina je delala mozaik, Mirjana je izrezala cel živalski vrt, Barbara je pletla, Vesna in Slavko sta vezla, Jolanda je šivala gobelin, Franci je ustvarjal iz lesa, Zdravko pa iz usnja. Po želji so menjavali dejavnosti, vmes pa občasno igrali na glasbila.

Od doma so prinesli svoje izdelke, ki smo jih razstavili. Tako so bilena ogled Binetoveslike, Vesnini prtički, Francijeve ure. Jolandin oče je pripravil stojala, na katerih so prišli do izraza njeni go-

Pohvalili so nas

Praznovali smo štiridesetletnico Zveze Sožitje v Novem mestu v Kulturnem domu Janeza Trdine. Med udeležencimi sem bila tudi jaz.

Popozdravil predsednika Janeza Jankoviča in župana Mestne občine Novo mesto smo se varovanci in klubovci predstavili z delom in svojimi izdelki. Nekateri so šivali, risali, pletli, jaz pa sem se predstavila z vezenjem prtičkov. Prišlo je zelo veliko mladih obiskovalcev in staršev. Nekateri so tudi postali ob nas in spraševali, kolikočas dela moen izdelek, in nas pohvalili, da delamo lepo. Meni se je to zdelo prav fino.

Vesna Zupančič

belini. Celo prodajala bi jih lahko, pa ni žeela. Sproti smo razstavljeni tudi umetnine, ki so nastajale ta dan.

Skrbelo meje, kako bodo ustvarjalci vzdržali ves dan. Zelo so me prezenetili. Sedeli so za mizo in delali. Še sok smo morali nekaterim prinesti kar kmizi. Fantom se je zdelo najzanimivejše dopoldne, ko je bilo na obisku veliko dijakinja. Njihove pripombe so bile prav hodomusne. Zgovorni so uživali v pogovorih z obiskovalci. Drugim so šle besede teže z jezikoma in so bolj opazovali. Kljub temu pa jih je zanimalo, kdo so obiskovalci, od kod so prišli, ali bodo še prišli ...

Vse, ki so dejavno sodelovali, smo na koncu povabili na pico. Na dan so prišle njihove medsebojne simpatije in razprtje. Kuponov za

brezplačno pico ni bilo dovolj, pa je enega daroval kar naključni obiskovalec. Kdo pravi, da ni več dobrih ljudi?

O sebah z motnjami v duševnem razvoju večina ljudi ne razmišlja kot o ustvarjalnih osebah, ali pa, da imajo mnoge smisel za humor in da se tudi one lahko naučijo sproščanja, da

Kaj so povedali učenci 4. razreda Osnovne šole Drska.

- ◆ Kljub svoji drugačnosti so pravi umetniki. **Žiga**
- ◆ Navdušen sem bil nad izdelki. **Dragan**
- ◆ Veseli so bili, ko smo se pogovarjali z njimi. **Katja**
- ◆ Predstava mi je bila zelo všeč, čeprav je nisem čisto razumela. Zelo lepo so risali in delali v delavnici. **Anka**
- ◆ Pričakovala sem, da nas bodo gledali čudno, pa nas niso. **Petra**
- ◆ Najbolj mi je bilo všeč, ko je gospa v rdečem sedla na klopcu in vse zrinila na tla. **Eva**
- ◆ Nisem si mislil, da bodo vsi tako prijazni do nas. **Andraž**
- ◆ Zanimal me je film o življenju v zavodih. Občudujem požrtvovanost ljudi pri svojem delu. **Peter**

hodijo na seminarje in da se zaljubljajo. In da se jemogoče z mnogimi prav prijetno pogovarjati. Nekaj obiskovalcev je bilo prav presečenih, ko so videli, kako samostojno delajo. Zgovoren komentar: »Videla sem že njihove izdelke, a sem mislila, da so bolj delo strokovnih delavcev.« Koliko jim izdelki pomenijo, pa pove že to, da jih sploh ne želijo dati od sebe ali pa jih dajo le osebam, ki jih imajo rade. Vesnin prst smo uporabili za okrasitev mize. Preden je odhajala, se je spomnila nanj. Francije vse, kar je naredila dan, podaril. Klubu v Žužemberku je podaril pikapolonico, v varstveno-delovni center je šla ladja, nas pa borazveseljevala račka.

Vsi občasno potrebujemo svojih pet minut, možnost, da se počutimo pomembne in smov središču pozornosti. Se pogovarjam z novimi ljudmi, pokažemo, kaj zmoremo in lahko delamo, kar imamo radi. Niso najpomembnejše visokoletče besede, ampak kako se v resnicu sprejemamo med seboj. Mogoče smo se ta dan kaj naučili drug od drugega.

Ko sem odhajala, je bila že noč, vse je bilo tiho. Kar prileglo se je po dnevnu, tako polnem vsega. Amir je bille navidezen. Moja glava je bila polna vtisov.

Nada Pečaver

Vtisi učencev Osnovne šole Bršljin

- ◆ V četrtek smo po drugi šolski uri dekleta peš odšle čez Marof v Kulturni center Janeza Trdine. Tam smo si najprej ogledale razstavo. Videle smo slike, ki so jih narisali sami. S fotografijami pa so nam pokazali, kako živijo, ustvarjajo in se zabavajo. Pridobili so nam predstavo in do kazali, da lahko delajo to, kar delamo mi. Po predstavi smo se odpravile domov. Odločila sem se, da grem v mesto, ker me to zanima in se odločam za poklic tehnika zdravstvene nege. **Manca Petrincič, 8. f**
- ◆ Ko sem bila na srečanju, me je zelo presenetilo, da ustvarijo tako lepe izdelke in priredijo predstavo kot povsem normalni ljudje. **Petra Zrlič, 8. d**
- ◆ Na srečanju sem bila presenečena, seveda pozitivno. Neverjetno, da se ljudje z motrijami v duševnem razvoju tako lepo vključijo v družbo. Predstava je bila nadvse zanimiva. **Lea Bukovec, 8. d**
- ◆ Obisk v Kulturnem centru Janeza Trdine mi je bil zelo všeč. Spoznali smo, da so ljudje z motnjami v duševnem razvoju takšni kot mi, da lahko ustvarjajo različne stvari, obenem pa se tudi izobražujejo. **Ivana Pavlič, 8. e**

OPRAVIČILO

Valmanahu, ki ga je Zveza Sožitje izdala ob svoji štiridesetletnici, so se predstavila društva, ki so povezana v Zvezo. Pomotoma pa je izpadla predstavitev treh društev: iz Murske Sobote, Trebnjega in Vrhnik. Vsem prizadetim se opravičujemo in njihove prispevke objavljamo v naši reviji.

Društvo Sožitje MURSKA SOBOTA

Društvo obstaja že od leta 1968, dejavno pa je zaživel leta 1998. Tedaj smo se odločili za izvedbo različnih socialnih programov, katerih cilj je vseživljenjsko učenje mladih ter ozaveščanje njihovih starševin svojcev. V tem času smo organizirali že veliko predavanj z različnimi vsebinami, kot npr. Izkustvena družinska terapija, Moj otrok je drugačen, Vloga družine v skrbi za otroka s posebnimi potrebami itn., in več predavanj iz psihologije, psihatrije, pravnega in socialnega varstva, fizioterapije, asertivnosti. Našim staršem želimo prenesti čim več praktičnega znanja, ki ga potrebujejo v svojem vsakdanjiku z drugačnim otrokom, ter osvetliti dejstvo, da imajo pravico do svojega življenja, počitka – tudi brez svojega otroka. Prav za to so nam mnogi hvaležni!

V društvu spoznavamo tudi lepote naše Slovenije. Skupaj smo si ogledali že veliko kulturnih ustanov in dogodkov. Takšnim in podobnim druženjem dajemo velik poudarek, saj sezavedamo, da so te izkušnje zelo pomembne pri krepitevi občutka lastne vrednosti in pripadnosti naših članov! »Skupaj zmoremo več«, je naše geslo in veseli me, davdruštvu Sožitje Murska Sobota tonisozgolj besede, ampak resnična izkušnja, zaradi katere postane življenje lepše!

Marija Bačič

Naše društvo deluje v občini Trebnje. Imamo 157 članov, od tega je 57 oseb z motnjami v duševnem razvoju, drugi člani pa so starši, bratje, sestre in sorodniki. Vključena je tudi družina, ki sicer gravitira na Novo mesto, želijo pa biti vključeni pri nas. Imamo tudi dva častna člana: podjetje Trimo in Lions club. Oba sta nam dodelila kar veliko denarja.

Naše društvo deluje dvaindvajset let. Izvajamo programe seminarjev, letovanj in vseživljenjskega učenja. Organiziramo izlete, piknike, pohodništvo, taborništvo, rekreacijo, ki jo vodi fizioterapevtka, praznovanje in obdaritev v novem letu. Velik poudarek namenjamo ozaveščanju občanov glede oseb z motnjami v duševnem razvoju in seznanjanju s tovrstno problematiko. Naša posebnost so koncerti, ki jih organiziramo že štirinajstlet. Na njih vedno nastopajo priznani umetniki in šolska športna dvorana je zmeraj polna. Z denarjem od koncertov bomo sofinancirali gradnjo bivalne enote, občina Trebnje pa nam je podarila zemljišče z vso infrastrukturo.

Gertraude Medved

Društvo deluje na območju občin Vrhnik, Logatec in Borovnica. Smo »mlado« društvo, saj delujemo od leta 1995. V tem času nam je uspelo pridobiti 260 članov, od tega 55 družin z osebami z motnjami v duševnem razvoju. V društvu deluje skupina za samopomoč, ki se srečuje enkrat na mesec, obiskuje pa jo deset staršev. Vsako leto organiziramo piknik, izlet in novoletno obdaritev. Teh oblik se udeležuje zmeraj več članov društva. Društvo se je pred petimi leti odločilo, da obdari in predvsem obišče osebe iz vseh treh občin, ki so stalno v domači oskrbi. To so ostarele osebe, za katere skrbijo svojci in so večinoma nepokretne, zato tudi niso včlanjene v društvo. Ti obiski jim veliko pomenijo, še bolj pa s pozornostjo in predvsem pogovorom razveselimo svojce, ki skrbitajo zanje.

Milena Kržič

OB KONCU EVROPSKEGA LETA INVALIDOV

BREZ PREDSODKOV DO DRUGAČNIH

*T*udi v Sloveniji je bilo leta 2003 razglašeno za leto invalidov. Tako smo se pridružili skupini držav, ki so prav zaradi tega vložile veliko truda v ozaveščanje javnosti o težavah invalidov, o njihovih enakovrednih pravicah in možnostih, o oblikovanju družbe brez predsodkov, ki lahko vodijo k socialnemu izključevanju, o spoštovanju različnosti in neodvisnem življenju invalidov.

Naj bo ta prispevek korak več k podiranju ovir in razblinjanju predsodkov v odnosu do drugačnih, do ljudi z invalidnostjo. Po statističnih podatkih znaša število prebivalcev (leta 2002) v občinah Bovec, Kobarid in Tolmin 19 808, status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb pa imajo sto tri osebe. Od teh jih je trideset vključenih v Varstveno-delovni center Tolmin, poleg njih pa še šest iz gorških občin. Nekateri so nameščeni v drugih zavodih po Sloveniji in v domovih upokojencev. Iz nam dostopnih podatkov smo razbrali, da jih je velik odstotek tudi v domači oskrbi.

Organizirana celostna skrb

Varstveno-delovni center (VDC) Tolmin, ki je bil avgusta 2001 po sklepnu Vlade republike Slovenije ustavljen kot samostojni zavod, je prav gotovo velika pridobitev za naše območje. Z njim sta se zvezčali raznovrstnost in kakovost izvajanja socialno-varstvenih storitev. Varovanecem so zagotovljeni organizirana celostna skrb, razvijanje individualnosti in harmonično vključevanje v skupnost ter okolje. Takšne oblike dela jim omogočajo ohranjanje pridobljenega znanja in tudi razvoj novih

sposobnosti. Celostna skrb obsega poleg socialne in pedagoške obravnave tudi zdravstveno obravnavo: fizioterapijo, delovno terapijo, zdravstveno izobraževanje, logopedsko in specialnopedagoško obravnavo. (Če bi kdo želel podrobnejše spoznati naše delo, nas lahko obišče).

Dobri, boljši, najboljši

Zvarovanci se udeležujemo raznovrstnih tekmovanj in prireditv, na katerih dosegamo zelo lepe rezultate in tako prispevamo svoj delež k razpoznavnosti našega ožjega okolja v širšem družbenem prostoru.

Maja smo se z devetindvajsetimi varovanci udeležili desetih regijskih iger Specialne olimpijade Slovenije v Strunjanu. Tekmovali smo v balinanju, metu žogice, skoku z mesta in dosegli zelo dobre uvrstitve. V sklopu olimpijade je Varstveno-delovni center Ajdovščina v septembru gostil tekmovalce Balinarskega mitinga. Med sedemnajstimi

ekipami iz vse Slovenije je bila tudi ekipa Varstveno-delovnega centra Tolmin.

Najbralcem povemo, da naši balinarji redno vadijo v prostorih Balinarskega kluba Soča v Tolminu.

Vznanjujemoč

Že tretje leto sodelujemo tudi na raznovrstnih kvizih. Letošnja tema je bila posvečena ekologiji (Naš zeleni vsakdan). Po celotnem trdem delu, brskanju po literaturi, gledanju televizijskih oddaj, tematskih pogovorih smo bili pripravljeni in se iz Velenja vrnili zodličnim tretjim mestom.

Sodelovanje na prireditvah

Smo sooblikovalci številnih prireditv, tako v Tolminu kot v širšem prostoru. V aprilu smo se v Vipavi udeležili *Tretje abilimpjadi Slovenije*. V spomladanskih mesecih smo sodelovali na likovnem natečaju s temo *Komunikacija v gozdu*, ki ga je razpisalo podjetje Iskrateling iz Kranja. V njihovi galeriji bodo v zbirkni najlepših voščilnic tudi voščilnice Varstveno-delovnega centra Tolmin.

S pevskim zborom, plesnima skupinama in z dramsko skupino smo se predstavili na prireditvah v Tolminu, na obletnih društva Sožitje v Tolminu, Ajdovščini, Novi Gorici in v Can-

karjevem domu v Ljubljani. Ob novem letu smo obiskali varovance v Domu upokojencev v Tolminu, na obisk k nam pa smo povabili naše vrstnike dijake Tolminske gimnazije.

Priznanja

Ob štiridesetletnici Zveze Sožitje sta naši kolegi Silvestra Perdiha in Marija Gruden iz Tolmina prejeli priznanje za aktivno in prizadevno delo v društvu.

Perdihova je že sredi osemdesetih let, ko je delala z otroki v *Oddelku vzgoje in izobraževanja*, organizirala poskusno delo za odrasle z motnjo v duševnem razvoju.

Tako lahko povsem upravičeno trdimo, da je že davnega leta 1984 postavila zametke današnjega Varstveno-delovnega centra.

Grudnova pa je vodila dejavnosti za ustanovitev bivalne skupnosti v Tolminu. Vodila in organizirala je številne preventivne in razvojne programe: vikend seminarje, tabore vseživljenskega učenja, lokalne socialne programe, sodelovala je pri organizaciji izobraževanja in letovanju, razpisanih pri Zvezi Sožitje. Daje balinanje pri Specialni olimpijadi Slovenije registrirano kot uradna disciplina, je prav sad njenih prizadevanj.

Dnevna enota varstveno-delovnega centra v Kobaridu

Povsem upravičeno lahko trdimo, da je za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju tako v državi kot tudi v posoškem prostoru lepo poskrbljeno. Vključujejo se lahko v dnevne programe, imajo pa tudi možnost celodnevnega nastanitvev naših dveh bivalnih enotah. Programi, kijih izvajamo, so zelo raznoliki. Skupaj z varovanci in njihovim starsi s kobariškega in bovškega paseže veselimo odprtja dnevne enote varstveno-delovnega centra v Kobaridu.

Zakoniec

Kitajski modrec Lao Ce je že v petem stoletju pred našim štetjem v eni od svojih knjig modrosti zapisal: »Ljudje niso boljši od drugega stvarstva. Načelo, na katerem temelji človeško bivanje, jemlje vse stvari kot enakovredne. Niti ni en človek ali eno ljudstvo ni boljše od drugega človeštva. Enako načelo velja vse povsod. Vsi ljudje so enako pomembni.«

*Danica Hrast,
direktorica
Varstveno-delovnega centra
Tolmin*

PROSTOR POD SONCEM - MED LJUDMI

Leto 2003 je bilo evropsko leto invalidov. Že od decembra 2002 so na državni ravni potekale številne prireditve, dejavnosti, omizja, saj je tu priložnost za spreminjanje stališč, povezana s spoznanjem, razumevanjem in sprejemanjem invalidov kot enakopravnih in dejavnih državljanov.

Nekaterih prireditv so se udeležili tudi naši varovanci - otroci in mladostniki Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dobrna. Junija so se izkazali na festivalu v Cankarjevem domu v Ljubljani zigrico Moj prijatelj v sodelovanju s Kmetijsko šolo iz Šentjurja. V oktobru so se vrstile prireditve, posveti, omizja: Integracija včeraj, danes, jutri; štiridesetletnica Zveze Sožitje; Deinstitucionalizacija kot eden od pogojev vključevanja (inkluzije) oseb s posebnimi potrebami v socialno okolje ..., kjer smo dejavno sodelovali. Da se predstavimo širši regiji, nam je od 29. oktobra do 19. novembra odprla vrata Mestna galerija pri Zavodu za kulturo občine Šoštanj. Razstavo smo poimenovali Prostor pod soncem - prostor med ljudmi. Izdelki otrok smo predstavili vzgojno-izobraževalno področje, s fotografijami dejavnosti v prostem času in

aktualne vzgojne dejavnosti. Pohvalili smo se s priznanji s športnih tekmovanj, z našimi glasili, zloženko in predstavljeno brošuro. V drugem sklopu razstave so bili predstavljeni izdelki naših odraslih varovancev, ki nastajajo v učnih delavnicah: unikatne voščilnice iz ročno izdelanega papirja, barvanje na svilo, izdelki iz gline, okraski in uporabni predmeti iz naravnih materialov, na lastnem vrtu pridelana zelišča in zdravilni čaji v različnih embalažah, ki so jih varovanci tudi sami izdelali.

Vse dni razstave je bilo mogoče te izdelke tudi kupiti.

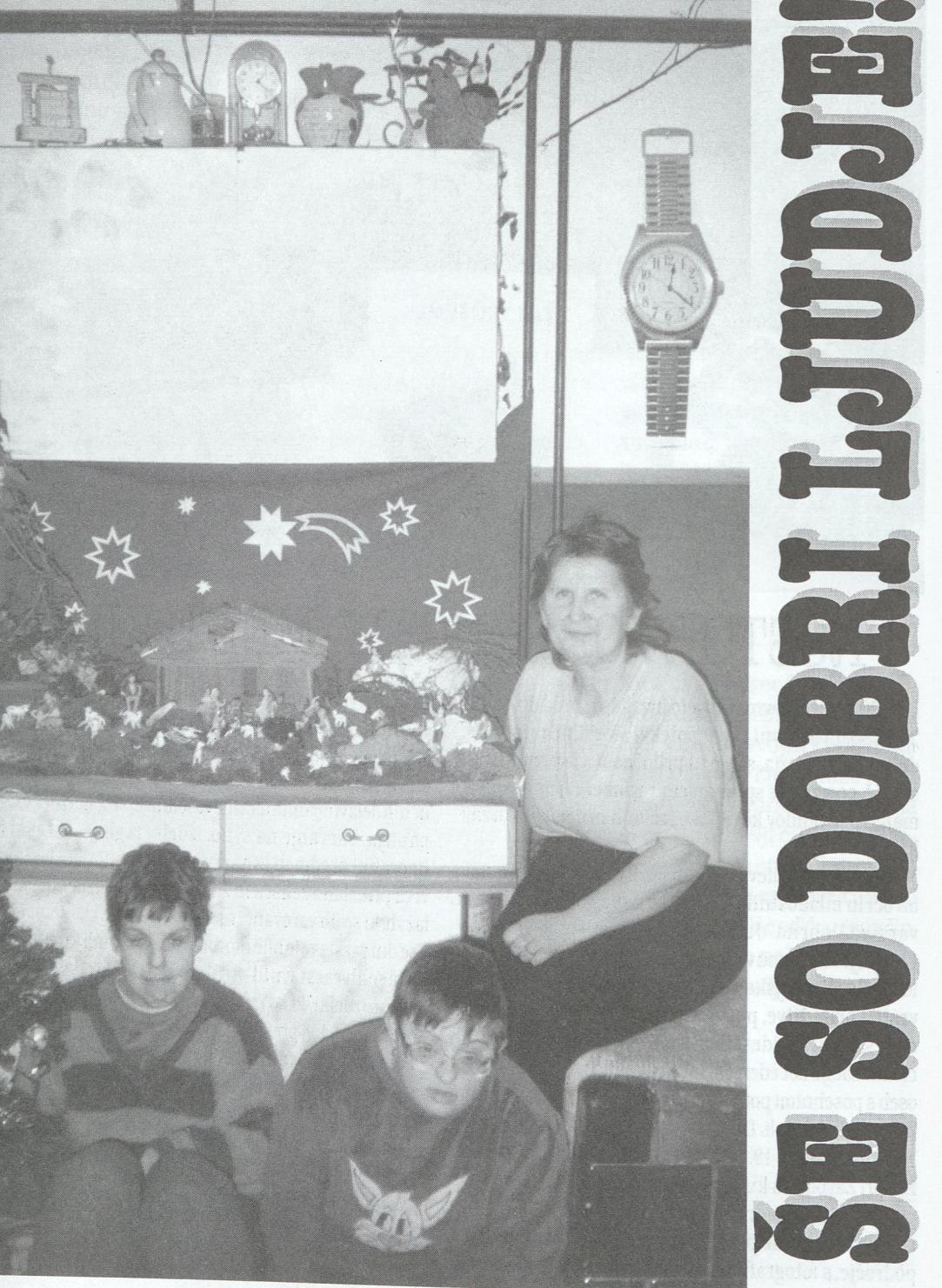
Na stenah razstavnih prostorov so visele oljne slike na platnu, izdelki, ki so nastajali v likovni koloniji v Črni na Koroškem nekaj preteklih let.

Z razstavo v Šoštanju so naši varovanci želeli povedati, da se učijo, zabavajo, igrajo in veselijo. Da sodelujejo pri delu in na tekmovanjih in so povsod uspešni. Včasih kljubujejo in uveljavljajo svoj prav. So veseli, kdaj pa tudi žalostni - brez tega ne gre. Želijo biti sprejeti in ljubljeni. Želijo živeti med ljudmi in z njimi - v prijaznem prostoru pod soncem.

Bojana Lipičnik

SO DOBRI LJUDJE!

Pogovarjala sem se z gospo Jožico Lenič, članico društva Sožitje Šentjur, ki je s svojo številno družino vedno pripravljena pomagati.

Gospa Jožica, v našem društvu sem vas spoznala kot mamo dveh prizadetih deklic – Alenke in Simone, pa so mi kmalu povedali, da je Alenka vaša prava hči, Simona pa vaša rejenka.

Ja, prav imate, čeprav sta danes zame in za vso družino obe »naši« in sem za obema mama, za Simono še celo mamica, sicer pa sem mati šestih otrok; imam pet hčera in enega sina.

Pa bi se najprej pogovorili o vaši Alenki, o njeni drugačnosti, o njeni in vaši življenjski poti. Kako ste jo sprejeli, kako so jo sprejeli vaši bližnji?

Naša Alenka bo kmalu stara sedemindvajset let in ima Downov sindrom. Ko se je rodila, sem si mislila, da se mijе podrl svet. Nikogar takega nisem poznala, takih otrok nisem videvala in pravničnisiem vedela o drugačnih otrocih, o prizadetosti nasploh. Deklice nisem skrivala, povsod sem jo jemala s seboj in seveda z veliko bolečino videla in čutila vse radovedne ali pa tudi – kdo ve –, dobrohotne poglede na mojem otroku. Vem, da so si ljudje dali opravka z iskanjem vzrokov za to stanje, da so brskali po naši žlahti kole na nazaj, da so razmišljali o božji kazni ... Moram pa reči, da sem imela zlate starše in tudi zlato sosedo, ki mi jo je večkrat, ko se moj delovni dan ni in ni hotel končati, tudi pazila.

Pobrala sem se, to lahko rečem, šele po treh letih, ko sem jo vpisala v razvojni vrtec v Celje.

Vrtec, razvojni vrtec. To je bila spet prelomica za vas, ali ne?

Sedaj sem jo morala voziti v Celje. Vsakojutro sem jo peljala in popoldne sem šla po njo. To je bilo kar naporno. Hvala bogu pa sta šli starejši dekleti, Alenki in sestri, kmalu v Celje v srednjo šolo in potem sta jo jemali s seboj na vlak. Vsak dan – iz Šentjurja v Celje in nazaj. Pred poukom sta jo oddali in po koncu pouka vzeli. Ne vem sicer, ali sta bili kdaj deležni

kakšnih pripomb ali opazk, ampak s tem resni bilo nikoli težavnih lahkoju, danes odrašli in materinajstnikov, samo še enkrat pohvalim.

Rekli ste mi, da je bil vrtec za vas prelomica tudi sicer, saj pravite, da ste se komaj takrat pobrali.

Z vrtcem sem bila zelo zadovoljna in tu so se mi nekako odprle oči. Srečevala sem otroke, podobne naši Alenki, srečevala sem starše, ki jim je bilo hudo kot meni, ali pa take, ki so to bolečino že nekako prerasli. Ko sem videla, da z Alenko nisva edini, mije bilo lažje. Kmalu sva se v Celju vključili tudi v društvo Sožitje, kjer smo se srečevali starši in prizadeti otroci, izmenjevali izkušnje, si delili nasvete in si tudi sicer pomagali.

Zato sem bila še toliko bolj vesela ustanovitve društva v Šentjurju in vanj smo se včlanili že takoj na začetku, že ob ustanavljanju.

Kaj pa povrtcu? Kam jo je vodila pot potem?

Bila je na Dobrni, čeprav sem si zelo želela in si zelo prizadevala, da bi jo sprejeli na šoli s prilagojenim programom v Celju. Celja in voženje je bila že nekako vajena ...

Pa je niso. Razlagali so mi pač, da je zaradi tega in onega ne morejo, nekateri drugi otroci z enako diagnozo pa so tam vseeno našli svoje mesto. Takrat sem bila nekako prizadeta, danes pa lahko rečem, da je bilo kar vredno, da je šla na Dobrno, saj sejetam zelo lepo počutila in tudi sama sem bila s tem zavodom nadvse zadovoljna.

O vajinih poteh na Dobrno pa sem že brala v našem šentjurskem glasilu društva. Deset let ste jo menda vozili in spremljali tja?

Več kot deset let. Najprej sem jo vozila sama in moj stari fičko je bil vedno poln, peljala sem še tega, pa še onega otroka ... Tako na začetku tedna tja in ob petih nazaj. Stisko nas staršev, ki smo vozili otroke na Dobrno in se dvakrat na teden bojevali s kilometri in časom, je začutil naš takratni predsednik Peter Jersič, ki je sodelovanju z Osnovno šolo Franja Malaga iz Šentjurja organiziral skupni prevoz. Potem je naše otroke vozil kombi, sama pa sem bila še z eno

mamo celih deset let prostovoljna spremljevalka v tem kombiju. Veliko mladih potnikov sem spremila, od njih sem se veliko naučila in med nimi so se stekala topla in iskrena priateljstva.

No, in ko sva pri Dobrni, sva že pri drugi vaši deklici, pri Simoni.

Ja, kot sem že rekla, ona je tudi naša. Simona je stara petindvajset let in tudi ona je bila na Dobrni. Ko ji je umrla stará mama, ni imela nikogar več, ni imela več doma, ni imela več kamiti... in tako som vprašali, ali bi jo za kakšen konec tedna vzela domov. In sem jo. Najprej je hodila z nima na vsake tri tedne, potem na štirinajst dni in nazadnje ob koncu slehernega tedna. In če je po naključju nisva pripeljali, so naši otroci - Alenka ima še dve mlajši sestri in brata -, spraševali, kje je in zakaj je ni. Vidite, tako je sedaj naša že vse od njenega osmega leta in sedaj sta z Alenko skupaj v našem Varstveno-delovnem centru.

Pravite, da ste Simono vzeli kar za svojo, kaj pa ona, kako je ona sprejela vas?

Ko je prišla k nam, se je, o tem sem prepričana, takoj počutila kot doma. Še danes jo vidim, kako se je kar prvič prostodušno zleknila po kavču v dnevni sobi - takostorčlovek samo doma, tam, kjer se počuti sprednjega in varnega, med svojimi.

Vsenasima rada, še posebno mene, vedno jerada ob meni, mi pomaga ... Z menoj gre tudi v službo, sem namreč čistilka v šoli, in z menoj pometa, briše, pospravlja. Zato pa v svojo »službo« v varstveno-delovni center ne gre najrajši, raje bi bila pri mamici doma in našajutra sozaditega včasih kar »pestra«. Drugače pa so bile z njo na začetku kar težave. Maričesano razumela, kot dane bivedela, kje so meje; kaj se mora in sme in kaj je tisto, cesar se pač ne sme, ker je škodljivo, nevarno ... Včasih je imela tudi pogoste epileptične napade, zdaj je pa, hvala bogu, že dolgo brezdravil.

Vas osebno in celo vašo družino, predvsem vaše mlajše otroke, poznam kot ljudi, ki ste vedno pripravljeni pomagati. Danes je to posebno pri mladih težko najti.

Jaz jih tega nisem nikoli prav posebej učila. Ampak, saj samiveste - zgledivčejo. Naši otroci so pač stem rasli in zanje je res samoumevno, daje nekomu, ki je pomoči potreben, treba pomagati. Takovsilepo spremjamajo Alenko in - kot sem že rekla -, Simono, pa tudi katerega drugega otroka, če gaje treba popaziti.

Ja, tudi to sem že slišala, da pri vas najde dom kateri izmed otrok našega društva, ko se zanj varstva drugače ne da organizirati.

Večkrat je bilo tako, da katera mama ni mogla na sestanek društva ali na kakšno drugo srečanje, ker ni imela kam dati otroka, pri nas pa je bilo doslej še vedno tako, da je bil kdo doma, ponavadi dekleta, ki so rada in z veseljem popazila nanj. Prav tako ni bilo težav s hrانjenjem, previjanjem in umivanjem, dajanjem zdravil ... če je bil pri nas kdo dlje kot samo kakšno popoldne. Glede tegih res lahko pohvalim; še posebno pridni in skrbni pa so se vsi trije izkazali ob hudi očetovi bolezni v zadnjem letu.

Vem, da ste dejavnji v društvu Sožitje ter v gibanju Vera in luč, pa ne samo vi, spet lahko rečem, da vsa družina.

V društvo smo se odustanovitev, gibanju Vera in luč pa smo se najprej pridružili v Novi Cerkvi in potem ustavili tako skupino tudi v Šentjurju. Najprej sem jo vodila sama, potem pa jo je prevzela najmlajša hči Monika.

Obe dekleti sta bili že spremjevalki pri različnih dejavnostih v društvu, dejavni sta tudi pri skavtih in pravte počitnice je bila Monika voditeljica lučarske skupine na Pohorju.

Obe igrata kitaro in pri takem delu je to kar veliko vredno, saj posebno tem našim otrokom pesem in glasba veliko pomenita.

Gospa Jožica, zahvaljujem se vam za pogovor ter vam želim še veliko veselja s svojimi in tudi z drugimi majhnimi in velikimi otroki.

Elizabeta Tučič

LITIJA

LIKOVNA RAZSTAVA NAŠE UČENKE

V novembру je bila v avli Osnovne šole Litija, podružnice s prilagojenim programom, odprta samostojna likovna razstava učenke iz oddelkov vzgoje in izobraževanja Marije Pirc.

Ob odprtju razstave je nastopal pevski zbor pod vodstvom mentorice Sandre Rihter in Alenke Vidgaj in skupina učencev z Orffovimi instrumenti. Slike sta ocenila akademski slikar Jože Meglič in slikar ter aktivist Društva Sožitje Litija in Šmartno Pavel Smolej. Slaščice za pogostitev pa so pripravili učenciz učiteljico Marjanu Černugelj. Prireditev je bila zelo prijetna. Marijine oči so bile sijoče od spodbudnih besed in polnega naročja daril.

Marija Pirc, učenka Osnovne šole Litija, je bila rojena 25. marca 1989. Že pet let sodeluje v likovnem krožku. Mentorica te interesne dejavnosti je Berta Juvan. Marija se je udeležila likovnih kolonij Štanjel in Litija 2002 ter Šmartno 2003.

S svojimi deli sodeluje na različnih likovnih natečajih. Njena slika je bila izbrana na natečaju za Plakat miru Lions cluba Litija leta 2002. Nagrajena je bila tudi

na natečaju Društva defektologov Slovenije z naslovom, Prometna vzgoja drugače, ki je potekal leta 2001. V Marijinih delih se zrcalijo svetloba, toplota in lepota, ki jih občuti in jih zrisbo in sliko prenese na opazovalca. Njene slike krasijo prostore šole ter polnijo srca učencev, učiteljev in obiskovalcev šole.

Marjeta Mlakar Agrež

MURSKA SOBOTA**BESEDE ZAHVALE STARŠEV**

Ob obletnicah ljudje čutimo ne-kakšno vznemirjenje, spoštovanje. V mislih se bom nekoli sprehodila skozi našo bogato preteklost.

Vsa naša srečanja v društvu so bila prepletena z veselimi in srečnimi doživetji. Ko smo skupaj, smo nasmejani, veseli in tako lažje pre-magamo naše vsakdanje skrbi, težave in bolečine. Znamo prisluhniti in se poslušati. Prijateljstvo tkemo iz težav. V našem društvu ste, draga Mariška, Darinka, Andreja in drugi, naredili veliko dobrega, s čimer ste polepšali naš vsakdanjik.

Največja sreča za nas vse je sreča teh otrok. V njihova srca ste vsadili mnogo semen dobrte, ljubezni, iz katerih je zraslo veselje. Zavedate se, da je treba ljubezen najprej pridobiti,

Zahvala Zvezi Sožitje

V veliko veselje nam je, da se ob naši obletnici lahko zahvalimo Zvezi društva Sožitje, kinam omogoča ugodnost vseh vrst: izobraževanje, letovanje, pravne nasvete itn. Posebna zahvala naj velja gospodu Jerebu. Hvala za pot, kinam jo tlakujete, da hodimo poraje varni in srečni.

Vsem v Sožitu želimo veliko zdravja, sreče in vztrajnosti, da bi vam nikoli ne zmanjkalo energije za reševanje problemov otrok in nas staršev. Globoka hvala iz srca.

si jo zaslužiti in jo nato negovati. Ljubezen je prijateljstvo, je čustvo in vez, ki nas zbližuje in osrečuje.

Svet otrok ste obogatili z najlepšim, kar je dano človeški duši, to je z ljubezni. Gradili in zgradili smo most prijateljstva, po katerem že-limo hoditi še dolgo z rokovroki.

Petintrideseta obletnica je za na-mi. Ne bomo se ozirali nazaj, od-ločno bomo zakorakali naprej. Hvala vama iz srca za vaša dejanja, za nesebično pomoč otrokom in nam staršem. Želim vam, da vam ne bi nikoli usahnilo veselje in pripravljenost razdajati se našim otrokom.

Hvala vam!

V imenu članov društva Rozika Feher

TOLMIN**NOVOLETNO SREČANJE**

V začetku decembra se jev Pustovem mlino srečalo kar stodvajset prijateljev, staršev, pedagoških delavcev in prostovoljev društva Sožitje Litija in Šmartno. Predsednica društva Nežka Pirc je pozdravila vse navzoče in izročila priznanja, ki jih je ob svoji štiridesetletnici podela Zveza društva Sožitje. Za večletno delo v društvu so jih prejeli gospod Smolej, gospa Mlakar Agrež in gospa Penčur. Srečanja se je udeležil tudi direktor Zveze Tomaž Jereb. Osrednji del programa se je imenoval Pokaži, kaj znaš. V njem so člani društva prikazali svoje sposobnosti: petje, ples, ročna dela, branje in pripovedovanje šal.

Seveda pa so vsi skupaj prav nestrpo pričakovali dobrega moža in s skupnimi močnjimi je uspel priklicati Miklavža, ki je vsem prinesel darila. Potem pa se je prava zabava šele začela. Veselja in srečenimanjkalno.

Alenka Vidgaj

SAMOZAGOVORNIKI V BRUSLJU

Dolgoletno delo z osebam iz motnjami v duševnem razvoju namrekuje iskanje novih vsebin, ki vnašajo v njihovo življenje lepsi in prijetnejši dan. Govorimo o kakovosti življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju, človekovih pravicah, dostenjanstvu in enakosti.

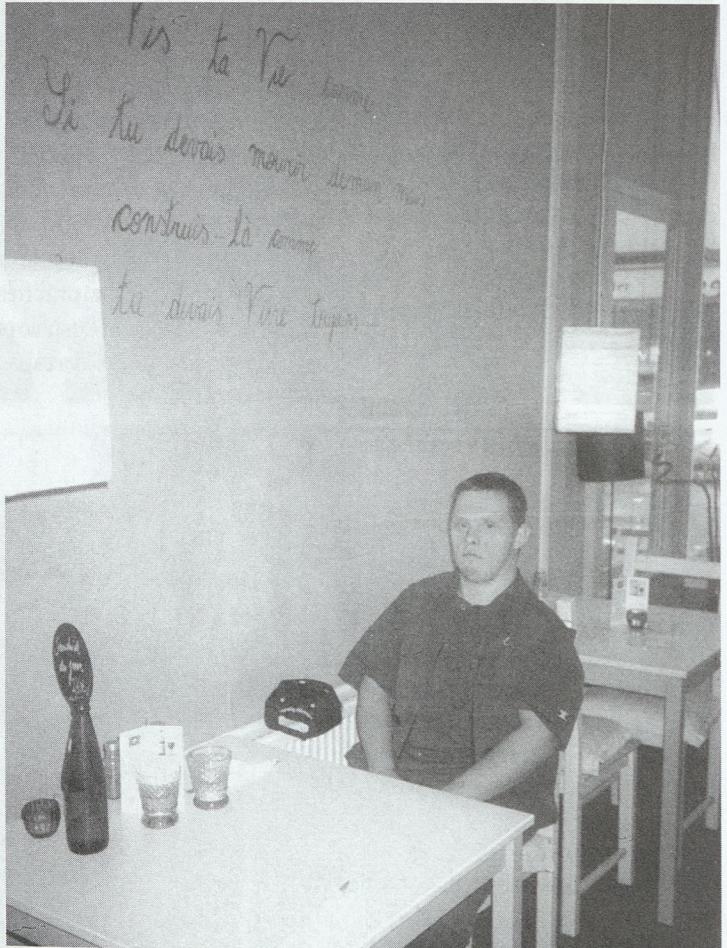
Povabilo osebam z motnjami v duševnem razvoju, naj sodelujejo v gibanju samozagovorništva, posledično daje možnost dejavne udeležbe preoblikovanja življenja posameznikov v družbiskoz izkustveno učenje.

VCentru Dolske Boštančič, Dra-
ga, se samozagovorniki srečuje-
jo v kar devetih skupinah, kar je
tretjina vseh stanovalcev Cen-
tra. Prvi samozagovorniki so se
sestali leta 1998.

Skupine so po svoji sestavi raznolike, izbor vsebin je raznovrsten in se oblikuje glede na potrebe samozagovornikov. Člani samozagovorniških skupin sledijo dogovorom in pravilom srečanj. Učijo se samozagovorništva.

Predstavnik samozagovornikov Robert Uršič se je v sodelovanju in s pomočjo Zveze Sožitje v poletnih dneh lani udeležil Evropske konference samozagovornikov v Bruslju.

Organizacije samozagovornikov in njihovih staršev združujejo devetindvajset evropskih držav.

Samozagovorniki Evrope iz kar petnajstih držav in njihovi spremljevalci smo se prvi dan seznanili z vsebinou trodnevne konference. Predsednica Evropskega združenja samozagovornikov (EPSA) Ulla Topi iz Finske in koordinatorka programa Katrien Hutsebaut sta poudarili, da imajo dejavno vlogo v vseh

delavnicah samozagovorniki, in ne njihovi spremljevalci. Tudi pisna obvestila so bila pripravljena v lahko berljivi obliki, do polnjena s slikami in simboli. Pogovori in izmenjavanje izkušenj so sledili pravilom srečanj samozagovornikov. Inclusion Europe in samozagovorniška skupina sta v lahko berljivi obliki

ki predstavili publikacijo dvanajstih temeljnih pravil srečanj. V popoldanskem času prvega dne konference so avstrijski samozagovorniki spregovorili o vsebini priročnika Pravice porabnika za osebe z motnjami v duševnem razvoju, iz katerega se lahko učijo o možnostih dejavnne vloge porabnika, njegove izbire in lastne odločitve.

V osrednjem delu konference, drugi dan, je predstavnik Francije Alan Posquier spregovoril o izkušnjah samostojnega življenja. Predstavljal nam je model podpornih storitev, katerih namen je pomoč in podpora osebam z motnjami v duševnem razvoju. Cilj omenjenih storitev je samostojnost in zmanjšanje odvisnosti oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Alan je izpostavil pomoč strokovnega osebja le takrat, ko jo

oseba z motnjo v duševnem razvoju resnično potrebuje.

Iztočnico za vsebino delavnice o šibkem pravnem položaju oseb z motnjami v duševnem razvoju nam je podala Ulla Topi. Samozagovorniki so se odzvali z živahno razpravo o vprašanjih pravice do življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju, enakosti in polnomočnosti, sprejetosti v družbi in pripadnosti okolju, kjer živijo. Glasno izmenjavanje izkušenj samozagovornikov se je izrazilo obvprašanju enakih učnih priložnostih in možnostih zaposlitve oseb z motnjami v duševnem razvoju. Ustreznost bivanja je primarna zahteva, iz katere izhajajo vse druge možnosti izvajanja posameznikov.

ference so samozagovorniki sprejeli deklaracijo z obravnavanimi vsebinami, ki določajo pogoje, potrebne za življenje oseb z motnjami v duševnem razvoju. Z omenjeno deklaracijo so seznanili Ano Diamantopoulsov, evropsko predstavnico vlade za zaposlovanje in socialne zadeve. Samozagovorniki so delo na tridnevni konferenci označili kot uspešno. Tema Prve evropske konference samozagovornikov Skupaj proti diskriminaciji (Together against discrimination) je ustrezala aktualnim potrebam oseb z motnjami v duševnem razvoju v današnji družbi.

Znanih je večjih posameznih
vih temeljnih potreb in želja.
Naj omenim, da so vzporedno
potekale ustvarjalne delavnice
plesa in slikanja, ki so jih vodili

Barbara Hegedűs

DORNAVA

ZMAGOVALCI KVIZA EKOLOGIJA

Začeli smo zgodaj pomladi. Stara ekipa z nekoliko spremenjenim, novim pridihom:

Branko - kot vedno poln entuziazma, moči in izskrico v očeh, ki je žarela samo za zmago (»Vedeti moram vse in še več!«) je modroval).

Saša Janez in Branko - so se strinjali z njim.

In začele so se priprave: urnik (dvakrat na teden po tri ure), novi zvezki, delovni zvezki, učbeniki, leksikoni, enciklopedije, članki, televizijske oddaje, internet, pogovori... Vsak s svojo vlogo in nalogi po eni strani in timsko po drugi - »V slogu jem moč!«

Vedoljubnost je naraščala, vrzeli so se zapolnjevale, znanje se je večalo. Spremenili smo odnos do narave, drugače smo začeli razmišljati, postali smo zgled sebi in drugim.

Ni se nam več zgodilo, da ne bi stisnili tetrapaka, da ne bi ločili jabolčnega olupka od papirja, da ne bi odložili

baterije ali laka v zabojnik, namenjen za to. Postali smo ekofrajerji.

Prišlo je poletje in z njim počitnice - malo ležanja na soncu, počitka in vseeno nekaj razmišljanja o ekologiji. Hitro smo bili znova skupaj. Predtekmovanje je bilo pred vrati. Vpraševati smo se začeli: »Koliko znamo? Znamo vse? Znamo dovolj? Kje so luknje? ...«

Mislimo, da znamo veliko. Toda več kot se učimo, bolj se nam zdi, da je še vedno kaj novega treba raziskati, izvedeti... In prav to je čar, čar učenja, ki trajava vse življenje.

Pretekli smo krog, naš maraton se je bližal cilju. Dan, dva pred soočenjem z drugimi ekofrajerji: prebavne motnje, pospešeno bitje srca, nemir, neprešpana noč ali dve, negotovost, tolzažba (ni pomembno zmagati, pomembno je sodelovati - pa vendar vsakdo upa na zmago...).

Mladinska knjižnica na Ptaju, pravljična soba, vse polno ljudi, tekmoval-

cev - »Ne bo lahko!« nam je zvenelo v ušesih, telesu... »Začnimo, da mineta tesnoba in strah!«

Šezadnja navodila, stiskove zasrečo, topel pogled in »Verjamem v vas!«

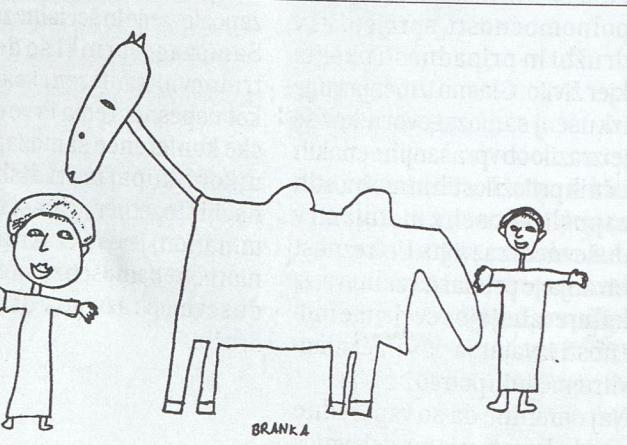
Začelo se je... Prvo vprašanje, drugo... led je bil prebit. Tekma je bila huda, neverjetno izenačena, zdelo se namje, da ne bo odpadel nihče, da bomo vsi zmagali in da bo na koncu odločala kocka.

Po predvidenem sklopu vprašanj sta odpadli le dve ekipi, ostalo nas je sedem. Začel se je boj: kdo bo močnejši, bistrejši in na koncu z več sreče... ni kazalo, da bo tekma končana... In glej, četrta trditev - vsi so se enoglasno strinjali, le naša ekipa je bila proti. Trenutek resnice: »Mar se edini motimo?«

Napetost, ki je trajala le minutno, a nam se je zdela kot večnost. Vročica nam je oblikovala obraz, potnam je tekkel po telesu, srce je neusmiljeno razbijalo... Pogled je tavjal k voditeljici, komisiji, kmentorjem... in nato - »Čestitke, ekipa Dornava je edina odgovorila pravilno. Imamo prvega finalista!« je oznanila voditeljica.

Sreča, veselje, objemi polni čustev. Preprosto nbesed, s katerim bi lahko opisali radost, ki nas je spremljala na poti domov. In seveda obljuba, da bomo našo regijo dostenjno zastopali na finalu.

Rosanda Kneževič, prof. def.
Zavod za varstvo in usposabljanje
dr. Marijana Borštnarja, Dornava

PSIHOLOŠKI KOTICEK

Ana Pori, univ. dipl. psihologinja, družinska terapeutka

Vprašanje:

Prosim vas za odgovor glede moje dve in polletne hčerke. Vzgojiteljicamej opozorila, da hči grize druge otroke v vrtcu. Rekla je še, da najbrž doživlja kakšno stisko. Ne vem, kaj bi lahko bilo narobe. Sprašujem pa, ali je mogoče, da se je hčerka ta-kega vedenja »nalezla« od prijateljice-ge sina, ki je zelo »divji« in se tudi kdaj stepe.

Hvala in lep pozdrav
mama Maja

Odgovor:

Spoštovana mama!

Hvala za vprašanje. V vašem pisemu sicer manjka nekaj podatkov, ki bi še nekoliko pojasnili problem hčerkinega grizenja, kot npr. kdaj in kako pogosto vaša deklica grize, v kakšnih položajih se to pojavlja, kaj sproži tak odziv pri njej... pa tudi, kako pogosto se družite z »divjim« fantkom vaše priateljice in kako vzgojno ravna vaša priateljica ob fantkovem vedenju.

Ceprov se zdi vprašanje preprosto, bo odgovor na njem vendarle celosten.

Mlajši otroci pogosto izra-

žajo svoje potrebe agresivno. Ravnali bi drugače, če bi znali.

Njihov govor je še slabo razvit, zato si z ubesedovanjem svojih čustev in želja še ne morejo učinkovito pomagati. Napredajoči razvoj govora pri otroku ima neprecenljivo vlogo pri učenju usmerjanja čustev in vedenja.

Kadar se čutimo ogroženi, se branimo. Branimo se na vse močne načine. Tudi grizenje je lahko eden izmed njih. Konecdo malemu otroku vzame npr. igračo, ki si jo pravkar on lasti ali želi, se je bo oklepal.

Ce izgublja moč v boju z močnejšim, sibio morebiti pomagal z ugrizom, ker ima izkušnjo, da ob tem moč prijateljevega prijema popusti. Velikokrat grizejo mali otroci večje in močnejše družabnike v igri. Pomembno je, kako okolje (starši, vzgojitelji) ob tem ravna. Ce smo do tega ravndušni, lahko otrok dobi sporocilo, da je tako vedenje dovoljeno, dagaodobravamo, intonadaljuje.

Ce se na to odzovemo (pre)burno, bo verjetno ustavil reakcijo, vendar se zna zgoditi, dajo bo ponavljaj, zlasti ce doživlja zaradi takih ali drugačnih razlogov pomanjkanje naše pozornosti. Kadar posvečamo otroku pozornost praviloma takrat, ko kaj narobe naredi, se trudi, dabi

nas »čustveno dosegel« pogosteje, in ta dejanja ponavlja, četudi nanj kričimo in zganjamo »rom-pompom«. Biti opažen, pač prav negativno, je vredno veliko več, kot pa biti prezrt.

Otroci se lahko nekoga vedenja tudi »nalezejo«, kot to imenujete vi, z opazovanjem vrstnikov ali odraslih. Pravimo, da posnemajo neko vedenje, ki ga opazijo pri drugih. Zelo dobro za otroke je, da imajo dobre zglede za posnemanje, od katerih se lahko naučijo zaželenega vedenja. Seveda pa otroci opazijo tudi tisto drugo, za nas nezaželeno vedenje, ki ga poskušajo prav tako posnemati. Pomembno je, kako ob tem ravnamo vzgojitelji. To nezaželeno vedenje (v vašem primeru grizenje) je treba ustaviti, ce je le mogoče, še preden se zgodi. Pritem moramo biti dosledni. Ob tem pa je treba razumeti otrokova čustva. Z vsakokratnim pogovorom otroka učimo uporabljati besede, s katerimi lahko izrazi svoja čustva.

Draga mama, upam, da bosta s hčerko obdobje grizenja kmalu uspešno prešli. Ce pa se bodo te težave vztrajno nadaljevale, se oglasita v najbližji psihoški ambulanti.

VSI TEKMOVALCI, VSI ZMAGOVALCI

VoktobrusobilevCentruJanka Premrla Vojka organizirane lokalne igre MATP (Motor Activities Traning Program). Namenjene so tistim osebam, ki zaradi najtežjih gibalnih in drugih primanjkljajev (kognitivnih, socialnih in emocionalnih) ne zmorejo sodelovati v tekmovalnih disciplinah Specialne olimpijade.

Želja po sodelovanju in vključevanju oseb z najtežjimi primanjkljaji je spodbudila zamisel po organiziranju iger, pri katerih bodo lahko sodelovale tudi takšne osebe.

Letošnje lokalne igre MATP so bile hkrati tudi izbirne za državne igre MATP. Udeležilo se jih je štiri in štiri deset tekmovalcev, sedem zunanjih (oddelki vzgoje in izobraževanja iz Domžal, Nove Gorice in Vipave).

Igre so zasnovane tako, da so z različnih tekmovalnih področij in vključujejo mobilnost, ročnost, spretnost, koordinacijo, orientacijo, senzoriko.

Organizirali smo jih tako, da smo postavili dvanaest postaj z

različnimi tekmovalnimi vsebinami:

- vzpon in sestop z blazino,
- met vrečke s fižolom,
- kotaljenje levo-desno,
- zbijanje žoge s stožca,
- plazenje skozi tunel,
- podiranje kegljev,
- vožnja s plazilnim vozičkom,
- prenašanje obročev (razlikovanje osnovnih barv),
- brcanje žoge v gol,
- zbijanje balonov,
- vožnja z električnimi vozički in vozički na ročni pogon (slalom),
- vožnja z električnimi vozički in vozički na ročni pogon skozi senzorne ovire (viseci trakovi različnih materialov).

Zahtevnost naloge je temeljila na treh ravneh:

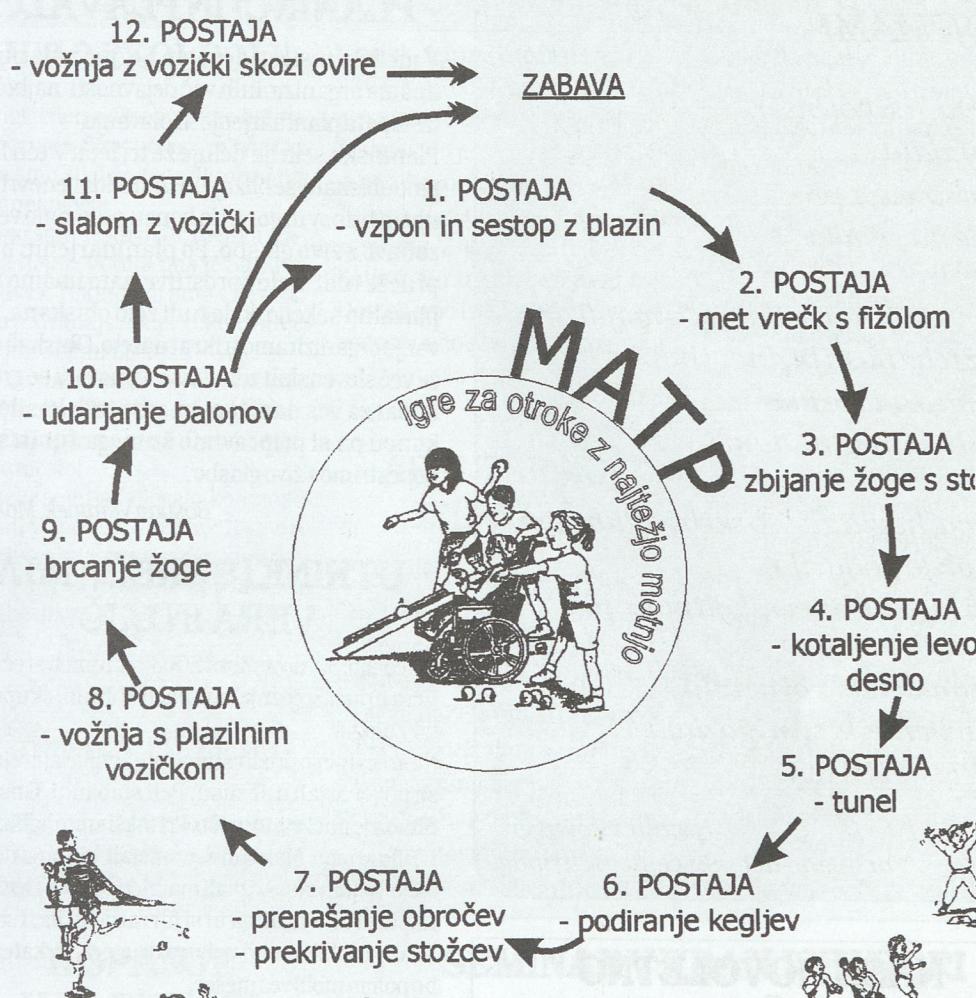
- prva raven - opraviti naloge s pomočjo,
- druga raven - opraviti naloge z besednim usmerjanjem in malce pomoći,
- tretja raven - opraviti naloge samostojno.

Vse tekmovalce smo razdelili na

deset skupin ali ekip. Vsaka je imela svojega vodjo, ki je ekipo vodil od postaje do postaje. Vodja postaje je skrbel za pravilno izvedbo naloge, meril je čas oz. izvedbo posamezne naloge ter vpisoval rezultate v tekmovalne liste za vsakega tekmovalca posebej. Na vsaki postaji je bil določen demonstrator (učenec), ki je vsaki skupini pokazal pravilno izpeljavo posamezne naloge. Zaprav razpoloženje sona vsaki postaji z glasnim spodbujanjem poskrbeli navijači. Najiznajdljivejši so se »oborožili« z glasnimi ropotuljami in drugimi pripomočki.

Vseh deset skupin je začelo sčasnotekmovatina različnih postajah. Ko je skupina opravila naloge na določeni postaji, se je premaknila k naslednji. Tako so se tekmovalne skupine pomikale od skupine do skupine, dokler niso v krogu prispele k zadnjima dvema disciplinama, in sicer k tekmovanju z električnimi vozički in vozički na ročni pogon.

Razporeditev tekmovanja na posamezni postaji je bila ča-

Shema poteka iger

sovno omejena na deset minut. Nekateri tekmovalci so z navdušenjem sodelovali pri vseh tekmovalnih disciplinah, druge je bilo treba posebej pripraviti, in prav v tem je čar iger MATP.

Vključimo lahko tudi tiste, ki potrebujejo več spodbud. Vključimo jih tja, kjer bodo glede na svoje preostale sposobnosti doživeli zadovoljstvo ob sodelovanju in včasih tudi uspeh. Vsi

udeleženci iger MATP so bili tudi zmagovalci.

*Mag. Erna Žgur Černigov, prof. def.
Center za usposabljanje invalidnih
otrok Janka Premrla Vojka, Vipava*

MOJIMAMI

*Mama, ti si kot biser,
si kot zlato,
si kot sonce,
ki sije na zemljo.*

*Mama, ti si največja sreča mojih dni.
Brez tebe pusti bi dnevi bili.
Mama, rada te imam
in nikomurte ne dam.*

*Mama, hvala za vso skrb in ljubezen,
ki si mijo podarila,
jaz titega ne bom nikoli povrnila.*

*Na koncu rekla biti rada,
za življenje, ki si mi ga dala,
ISKRENA HVALA.*

Natalija Polajžer,
Varstveno-delovni center Maribor

**NAŠE NOVOLETNO
SREČANJE**

Srečanja se je udeležilo zelo veliko varovancev in njihovih staršev. Zbrali smo se v gostilni pri Franci na Mirni. Obiskal nas je tudi dedek Mraz. Po končanem obisku smo imeli dobro kosilo, potem pa malo zabave s plesom. Igral nam je ansambel Efekt. Ta novoletna zabava mi je bila zelo všeč in še si želim take družbe in praznovanja. Na koncu bi se zahvalila gospe Trudi ter našemu šefu za lepo popoldne, ki smo ga preživelci z njima, v upanju, da se drugo leto spet srečamo v takem številu.

Anka Strmec, Varstveno-delovni center Trebnje

PLANINCI IN PLAVALCI

V medobčinskem društvu Sožitje v Mariboru imamo organiziranih več dejavnosti, najbolj pa izstopata planinarjenje in plavanje. Planinska sekacija deluje že tri leta. V teh letih smo obiskali vse bližnje in tudi oddaljene vrhove naših hribov in gora. Na koncu pa imamo vedno zabavo z živo glasbo. Po planinarjenju pa se prileže tudi malo sprostitev, zato imamo tudi plavalno sekциjo, ki je tudi zelo obiskana. Plavanje organiziramo trikrat na leto. Obiskali smo že več slovenskih zdravilišč. Ponavadi se gremo kopat za ves dan, tam imamo tudi kosilo, na koncu pa si pripravimo še mega žur in si ga popestrimo z živo glasbo.

Boštjan Verdinek, Maribor

**UTRINKI SREČANJA
VERA IN LUČ**

V nedeljo, 30. novembra 2003, smo imeli srečanje Vera in luč. Srečanje smo imeli v bivalni skupnosti Zalogu.

Nasrečanje so prišli vsi moji prijatelji. Najprej smo se pogovarjali o Jezusu. Peli smo tudi. Gospod Simon je imel sveto mašo. Pri maši smo molili, peli ... Bilo je lepo. Malo smo se smeiali, bili smo dobre volje. Nekateri so barvali mavrice. Na mavrice smo napisali ime vsakega in si jih razdelili med seboj. Vsak je dobil ime od nekoga drugega, za katerega bo potem molil ves mesec.

Po maši smo imeli pojedino, jedli smo pecivo, pa kavico smo tudi popili. Aha ... Imeli smo tudi kviz o Svetem pismu. So bila kar težka vprašanja.

Božo

Gospod je imel mašo. Jaz sem ob maši darovala za sveto obhajilo. Peli smo: »Jezus ljubi vse otroke, malčke vse na svetu tem, on ne gleda barve las, niti kože ne ...« Tako lepo je bilo tudi pri maši. Potem sem svoji mami voščila in jidala vizitko. Nasrečanju smo pili kavo, jedli zavitek, ki ga je spekla teta Joži.

Potem je mama poklicala mojega brata, daje prišel pomamo, in sta šla domov.

Andrejka

Varstveno-delovni center Tolmin

KVIZ O EKOLOGIJI

Drugi teden v oktobru smo bili na letovanju v Simonovem zalivu. Od tam smo šli devetega oktobra na kviz o ekologiji. Ekipo smo sestavljali: Alenka, Tadeja in jaz. Vodila nas je Sandra Medveš. Tekmovali smo v Divači. Bilo je dvanajst ekip. Tekmovanje je vodil Goimir Lešnjak – Gojc. Dobro smo se pripravljali na kviz – od junija. Kljub temu smo bili presečni in presenečeni. Osvojili smo prvo mesto!

Veselje se je nadaljevalo, ko smo se vrnili v Tolmin. Nazdravili smo s penino, skupaj znašo direktorico. Moja mama nas je, tekmovalce in mentorico, razveselila z nageljčki.

Jordan Kranjc

KVIZ O EKOLOGIJI

Nadaljujem Jordanovo poročanje o naši zmagi na kvizu v Divači. Še smo se učili.

**KOPANJE
VRADENCIH**

Zdruštvo smo se šlikopati v Radence. Najprej sem šla v veliki, hladni bazen. Skoraj dve uri sem plavala, da na koncu ni sem mogla več. Potem sem šla še v topli bazen na masažo. Plavanje in masaža sta mi zelo koristila. Po kopanju smo se odpeljali v Sv. Trojico, kjer nas je že čakalo kosilo. Po kosilu so prišli še muzikantje in nam zaigrali zelo živahne pesmi za ples. Ostali smo vse do večera. Zabava je bila odlična.

Natalija Polajžer

Razložila nam je, da se v današnjem času pri aranžiranju daril uporabljam različni naravnimi materiali: vrbove veje, rafija, mah, suho cvetje, smreka. Te materiale lahko nabiramo sami med sprehodom v naravi. Povedala nam je tudi, da celofan ni več moderen.

Nama je bilo zelo všeč, kako je zavila poslovna darila. Bilo je prijetno. Veliko smo se nasmejali in naučili.

Pomembno je, da bova znali primerno zaviti darilo. Želiva si, da biv naslednjem letu tudi midve začeli zavijati darila.

Veseli smo, da prihajajo zunanjji ljudje v Varstveno-delovni center Tolmin in nas kaj novega naučijo. Z delavnico smo bili vsi zelo zadovoljni. Petri smo se za sodelovanje lepo zahvalili. Povabili smo jo, naj pride k nam tudi naslednje leto.

Marjana Batič in Alenka Čargo

SEMINAR V KRANJSKI GORI

Letos sva seznamo spet udeležili tridnevne seminarja, ki ga organizira mariborsko društvo Sožitje.

Popoldne so imeli starši predavanje, mi mladi pa smo se s spremljevalci odpravili na tromejo. V gostišče smo šli na čaj in kavo. Bilo je čudovito, mi smo bili na toplem, zunaj pa je snežilo in bilo je kot v pravljiči. Zvečer smo klepetali. V soboto smo šli vsi skupaj v Tržič. Ogledali smo si trgovino s čevlji. Eni so jih kupili, drugi pa ne. Popoldne so imeli starši spet predavanje, mi pa smo šli na izlet na Bled. Ker je deževalo, smo se z avtobusom peljali okrog jezera. Videli smo tudi otoček in cerkvico. Zvečer smo klepetali in plešali.

Ti trije dnevi so minili, kot bi pihnil. Meni so ostali nepozabni spomini.

Natalija Polajžer iz Maribora

KRPLJANJE - KRPLJANJE - KRPLJANJE - KRPLJANJE

ČE ZNATE HODITI, ZNATE TUDI KRPLJATI

Krpljanje je idealna priložnost za zimsko rekreacijo za vse tiste, ki ne bodo nikoli smučali. Za zdaj demonstracijski šport v programu Slovenske specjalne olimpijade so predstavili že na zimskih svetovnih igrah pred dvema letoma na Aljaski, pri nas pa smo praktično predstavitev lahko prvič videli na državnih zimskih igrah febru-

arja v Črni. Krpljanje je zelo podobno hoji ali teku, kjer lahko tako majhen otrok kot odrasel človek najde nekaj lepega. Najpomembnejše pa je, da se krpljar gibljev naravi in za to potrebujele par krpelj.

Discipline Specialne olimpijade v krpljanju

Krajše razdalje: tek na 25, 50 in 100 metrov.

Srednje razdalje: tek na 200, 400 in 800 metrov.

Daljše razdalje: tek na 1600, 5000, 10 000 metrov; štafeta 4x100 in 4x400 metrov, unified tek na 1600, 5000 in 10 000 metrov; unified štafeta 4x100 in 4x400 metrov.

Oprema

Sportne krpelje so danes, v primerjavi s tradicionalnimi z lesenimi robovi, narejene iz aluminija, gume in drugih materialov, zato so

lažje in manj zahetne za vzdrževanje. Tudi pri nas jih je mogoče dobiti ževvsaki večji športni trgovini. Zaradi svoje teže in

udobja so za športnike najpriporočljivejši tekaški ali lahki pohodni čevlji, v hladnejšem vremenu pa lahko uporabite toplejše čevlje ali škornje, vendarmorajo omogočati dobro gibljivost v gležnju.

Teren za krpljanje

Osnovna dolžina proge mora biti približno 400, sirina pa 7 metrov. Proga mora biti nepretrgana zanka in mora voditi čez različne terene. Najboljši teren za začetnike je ravno polje s hribčki, bolj izkušeni tekmovalci pa lahko hodijo ali tečejo s krpeljami na bolj razčlenjenem terenu. Skupina naj ne tekmuje na teptani tekaški proggi, ampak na levi ali desni strani, torej zunaj proge. Za popolne začetnike mora biti uvod lahek, zato načrtujte krpljanje na kratki progi ali poti, ki je v zavetru in blizu doma. Učenje vsakega športa

KRPLJANJE - KRPLJANJE - KRPLJANJE - KRPLJANJEKRPLJANJE - KRPLJANJE - KRPLJANJE - KRPLJANJE

je prav gotovo najzanimivejše, če ga znamo približati skozi igro. Kako torej najhitreje pripraviti teren za krpljanje? Priporočamo igrico teptanje snega: ekipi športnikov naj se postavita na dve polji, ki ju med seboj loči črta. Obe ekipi začneta na znak s krpljami teptati sneg. Ekipa, ki v določenem času potepta največ snega, je zmagovalka. Uporabimo lahko tudi modifikacijo igre, pri kateri ekipi teptata proti sredinski črti. Zmaga ekipa, ki prva prikrplja do sredinske črte. Športnike lahko spodbudimo tudi s

tem, da ocenimo, kdo je lepše potepjal progo. Zdaj je torej teren pripravljen.

START!

Potem ko smo se dobro fizično pripravili, obuli, oblekli, nataknili krpelje in pripravili teren, se srečamo z osnovnimi mispretnostmi. **Obuvanje in sezuvanje krpelj** lahko že prej

Priročnik Krpljanje, hoja in tekskrplji, ki je bil predstavljen tudi na seminarju za vaditelje na državnih igrah v Črni in po katerem je povzeta kratka predstavitev krpljanja, vsebuje še obilo praktičnih nasvetov o vadbi v zimskih razmerah, pripravah na tekmovanje, pravilih lepega vedenja, tudi teste za ocenjevanje športnih spretnosti pri krpljanju ... in bo prav gotovo dobrodošlo gradivo za vaditelje vseh zimskih športov. Dobite oziroma naročite (brezplačno) ga lahko na naslovu: Specialna olimpijada Slovenije, Samova 9, 1000 Ljubljana. Dodatne informacije so vam na voljo tudi pri Danijelu Šipku (CUDV Crna), glavnem trenerju za smučarski tek in krpljanje.

vadite v telovadnici, da športniki pridejona snegže pripravljeni. Še posebej se vam bodo obrestovalo, če bo nekoliko hladnejše in boste lahko takoj začeli z vadbo. Kersokrpljen najmanj 60 cm dolge in 20 cm široke, je potrebna določena razdalja med stopali, da bi **preprečili stopanje ene krple na drugo**. Izkušeni krpljarji se temu ognejo tako, da hodijo nekoliko bolj narazen. Začnite s **hojo naprej**, kjer se boste srečali še z **ustavljanjem** in **vstajanjem**. Padci so namreč sestavni del krp-

ljanja, zato je prav, da športnike naučite pasti, ker se tako znebjijo strahu. Povejte jim, da je povsem v redu, če v določenih položajih, ki jih ne obvladajo, pada. **Obračanje** s krpljamijepodobnokotprihoji, če ni obrat preoster in hitrosti prevelike. Vsak naslednji korak se preprosto pomaknete v smer, v katero želite iti. Hoja navkreber in navzdol po griču je zabavni del krpljanja. Športniki takoj lahko raziskujejo nove in skrite kotičke oziroma gredo tja, kjer še ni bil niti smučar. Do temovalnega krpljanja nam zdaj manjkajo samo še tri spremnosti: **sestopanje z gričev, hitri starti in sprint**, za učenje vseh pa velja, da naj ima športnik vedno dvignjeno glavo in pogled usmerjen naprej in da mora vse tehnikе najprej obvladati na ravni podlagi, preden bo krpljal navkreber. Ko ima

športnik dobrorazvitovzdržljivost in moč, ko smo ga naučili krpljanjanavzgorinavzdol, je pripravljen na **krpljanjena dolge proge**. Še prej se lahko spet nekoliko pojigate morske pse in ribice: ribice se postavijo v

črto na plaži, morski pes pa se postavi na sredino polja. Ribice skušajo krpljati čez polje, ne da bi jih ujel morski pes. Obale so varna polja. Ko morski pes ujame ribico, postane ta morski pes in mu pomaga loviti

druge ribice. Igro nadaljujete, dokler v polju ne ostane samo ena ribica, ki je zmagovalka.

Urška Andrejc

Milojka Lozar, učiteljica

razrednega pouka, Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka, Vipava.

GUBANA TROBENTICA

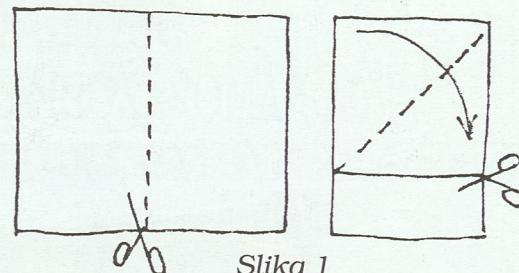
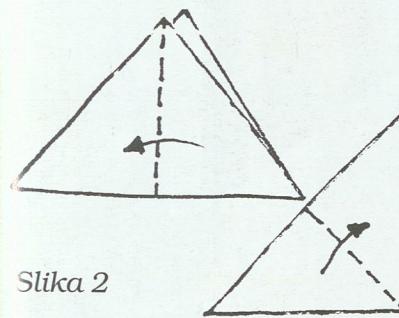
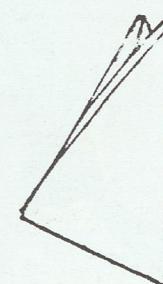
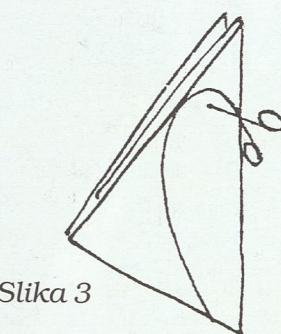
Pri vzgojnem delu uporablja različne načine izdelave okrasnih in uporabnih predmetov. Motive in tehnike prilagaja sposobnostim gojencev z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Vodi krožek, ki skrbi za okrasitev in ureditev skupnih prostorov v Centru, sodeluje pa tudi pri pripravi razstav in izpeljavi različnih projektov.

MATERIAL IN POTREBŠČINE:

rumen in zelen pisarniški papir (A4 format), ostre škarje, svinčnik in lepilo

POTEK DELA:

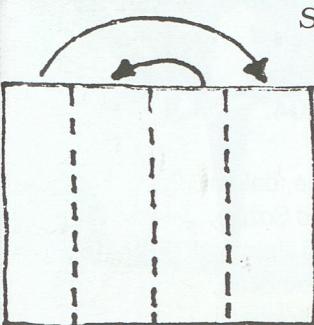
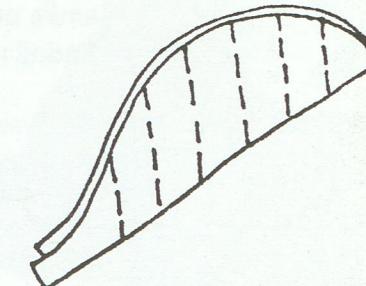
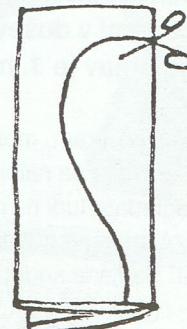
Rumeni papir prepognemo na polovico in prerežemo. Iz obeh kosov naredimo kvadrat tako, da ožjo stranico prepognemo do daljše in odvečni papir odrežemo (slika 1).

*Slika 1**Slika 2**Slika 3*

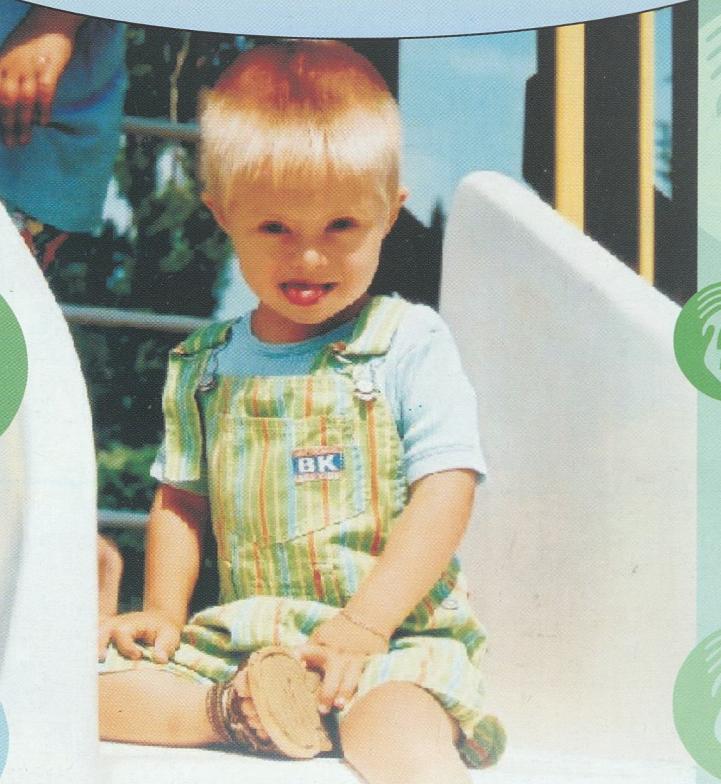
Kvadrat zložimo najprej po eni diagonali, nastali trikotnik pa še dvakrat prepognemo, da dobimo osem plasti papirja (slika 2). S svinčnikom si narišemo, nato pa izrežemo motiv, kot kaže slika 3, in papir razgrnemo.

Vse pregibe poravnamo tako, da so obrnjeni navzdol (»dolinca«). Cvet namažemo v sredini z lepilom in nanj križno prilepimo drugo polovico. Iz ostankov oranžnega papirja izrežemo krogec in ga nalepimo na sredino, lahko pa ga narišemo s flomastrom.

Polovico zelenega papirja prepognemo dvakrat, da dobimo štiri plasti. Nanj narišemo pol lista in izrežemo (slika 4). Vsak list po dolžini preganemo in zgubamo harmoniko. Nekoliko jo raztegnemo in list odpremo. Lista prilepimo na spodnjo stran cveta. (Slika 4)

Slika 4

OBVESTILO O RAZPISU
PROGRAMOV IZOBRAŽEVANJA ZVEZE SOŽITJE
ZA LETO 2004

Obveščamo vas, da je s 15. januarjem začel veljati razpis programov izobraževanja in usposabljanja Zveze Sožitje, ki je namenjen tako družinam kot samim osebam z motnjami v duševnem razvoju.

Zadnji rok za oddajo prijav je 1. marec 2004.

Svetujemo vsem, ki vas zanima program, možne lokacije, datumi in pogoji za vključitev, da se obrnete na najbliže društvo Sožitje.

Razpis v celoti pa si lako ogledate tudi na naši spletni strani: www.zveza-sozitje.si, ali se obrnete na gospo Sladzano Anderle, tel. 01/436 97 50, e-pošta: sladjana.anderle@zveza/sozitje.si

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU SLOVENIJE

2

NAŠ ZBORNIK

ŠT. 2, LETO 2004, LETNIK 37

Predstavitev:

IVAN JANKO ČERNIGOJ
SA MOPODOBA ŠOLSKEGA OTROKA

Prvi evropski turnir specialne olimpijade v alpskem smučanju
SLOVENIJA ŠE ENKRAT ORALA LEDINO

MEDIJI

USTVARJAJMO SKUPAJ
SONČNICA

NAŠ ZBORNIK
leto 37 - št. 2/2004
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v dnevnem razvoju Slovenije, Ljubljana, Samova 9, Telefon: 01/43 69 750 Faks: 01/43 62 406 E-mail: info@zveza-sozitje.si Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Prof. Tanja Černe, prof. dr. Anton Kotar, Milica Klokočovnik, Nada Kostanjević, Mojca Kržišnik, Viktor Kužnik, Viktorija Matekelj, Sadko Mezgec

Uredniški odbor:
Hermina Bavčar, Elizabeta Tučič, prof. dr. Anton Kotar, Darinka Marolt, Tilenka Šuman, Tereza Žerdin

Glavna urednica:
Tereza Žerdin
Odgovorni urednik:
prof. dr. Anton Kotar

Jezikovni pregled: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec

Tisk: FORMA 1 d.o.o.
Samova 9, Ljubljana
Tel./faks: 01/43 69 724

Celoletna naročnina znaša:
4.100 SIT, za ustanove 9.100 SIT,
8.5% DDV je vključen v ceno.

Naročnino poravnajte na naslov:

Forma 1, d.o.o.

Vrhpolje 56, 1251 Moravče.

Številka transakcijskega računa je:

02036-0012027662

pri Novi ljubljanski banki d.d.

Fotografij in rokopisov ne vračamo.
Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
Čudežna skrinjica,
ki nas uči veliko
dobrega in slabega.

UVODNIK

MEDIJI

Vsak dan slišimo ali preberemo besedo: mediji. Menim, da ni treba razlagati, kaj pomeni. Mediji nam sporočajo novice, dobre in slabe pa tudi zlagane. No, tega mi ne bomo ugotovljali. Mediji znajo biti zelo prijazni, naklonjeni, pa tudi prezirljivi in grobi. Zelo odvisno je od tega, čigavi so. Lahko so državni, na lokalni, strankarski in zasebni. Od medijev smo pravzaprav odvisni vsi. Poslušamo radio, beremo dnevni tisk, predvsem pa gledamo televizijo. Z različnimi mediji je povezana tudi Zveza Sožitje in društvo skoraj ne more delovati, če ne sodeluje z mediji.

Revija Naš zbornik je predvsem medij za stare in strokovnjake, ki se kakor koli srečujejo z osebami z motnjami v duševnem razvoju. To pa je premalo, saj je treba spremljati problematiko, ki jo predstavljajo osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihovi svojci. Družba jim skuša pri teh težavah pomagati. Neposredno, prek regionalnih društev, najbolj pa prek Zveze Sožitje. Pri tem imajo pomembno vlogo tudi mediji, ki se na vse dejavnosti Zveze Sožitje bolj ali manj odzivajo, jih spremljajo. Nekateri mediji – njihovi novinarji – zadovoljivo spremljajo pomembnejše jubileje šol s prilagojenim programom, zavodov, oddelkov, spremljajo revije pevskih zborov, specialno olimpijado, odprtje varstveno-delovnih centrov, bivalnih skupnosti in drugo.

Naša želja je, da bi bile vse osebe z motnjami v duševnem razvoju v družbi kar se da dobro sprejete in tako tudi vključene v vsakdanje življenje kot vsi drugi ljudje, ki so drugačni, kar nas še vedno obremenjuje. To pa je odvisno tudi od medijev. Ugotavljamo, da tudi društva na lokalni ravni ob vsakem večjem dogodku poklicajo novinarje in ljudi seznanjajo z dejavnostjo in uspehi. In prav je tako.

Prof. dr. Anton Kotar

MEDIJI

NAŠ ZBORNIK - 3

SMO SUŽNJI MEDIJEV?

Beseda medij ima več pomenov. Medij pravimo tudi človeku, ki ga hipnotizer uspava in potem nezavedno izpolnjuje njegova navodila. Največkrat pa govorimo o medijih, ki so sredstvo za prenašanje sporočil, informacij.

To so televizija, radio, časnik, revije, knjige ali reklamni mediji. Tudi računalnik je medij. Po njem lahko pošiljamo sporočila v obliki elektronske pošte in s pomočjo medmrežja dobimo vse mogoče informacije, od avtobusnega vozneg reda pa tja do informacij o tem, kaj piše v kakem časniku, torej o nekem drugem mediju. Pogovarjam se o medijskih zvezdah, o dogodkih, ki odmevajo v medijih, o tem, koliko lahko medijem zaupamo in verjamemo, kateri mediji nam ponujajo največ zabave, o čem se z njihovo pomočjo lahko poučimo, si razširimo razgledanost in tako naprej.

Nekaterim ljudem je najljubši medij radio, ker ga poslušajo, medtem ko delajo kaj drugače. Z radia dobijo vse mogoče informacije in poslušanje jim ne jemlje časa. Drugi prisegajo na časnik. Nekateri ga preberejo skoraj v celoti, drugi le tisto, kar jih posebej zanimala, na primer kaj bo na televiziji, kateri filmi igrajovkinu, kdo je umrl, kako se je končala kaka tekma, kako se razpletajo politični dogodki. Nekateri verjamajo vse, kar preberejo ali slišijo, drugi so do pisanja in poročanja kritični. Razmislij, ali je mogoča samo taka razлага nekega dogodka, kot jo dobijo od

poročevalca, ali pa bi sami doodek ocenili drugače. Zato se ljudje o medijih in z mediji tudi prepirajo. Nočejo verjeti vsega. In zelo prav imajo. Kam bi nas pripeljalo, če bi na primer verjeli vsem reklamam?

Napišite in nam pošljite ime in priimek vaše najljubše medijske zvezde. Izžrebali bomo nagrajenco.

Pri izrabi medijev kot virov informacij moramo zmeraj misliti tudi s svojo glavo. Tako kot vselej, konakd poskuša očem prepričati. Ljudje nam pogosto hočejo vsiliti svojo voljo, vplivati

na nas, da bini naredili tako, kot se zdi njim prav ali kakor je zanje dobro.

Poleg pridobivanja razgledanosti, znanja in informacij, so mediji tudi dobrodošla zabava tako za odrasle kot za otroke.

Odrasli ponavadi izbiramo, kaj bomo brali, poslušali ali gledali, ali kdaj in zakaj bomo uporabljali računalnik. Večina otrok pa najraje izbere zabavo, ki jim zaposli oči in ušesa ter jim ponuja čim več udobja in lagodnosti. To je televizija ali pa računalniške igrice.

Odrasli se sprašujejo o tem, koliko se otroci ob televiziji lahko naučijo, kako smotrna

zapolnitev prostega časa je gledanje televizije, sprašujejo se o škodljivih vplivih televizije na otrokovo ali mladostnikovo vedenje, na primer ob gledanju nasilja v filmih. Redkeje pa se vprašajo o vplivu, ki ga ima posedanje pred televizijskim zaslonom na telo, čutila.

Začuden so, kako lahko otrok mirno in pozorno sledi dogajanju na zaslonu, medtem ko je sicer zelo nemiren in slabo pozoren. Prepričani so, daje tako posedanje dobro, ker da s tem otrok vadi usmerjanje pozornosti. Pa ni po-

vsem tako. Kritiki pretiranega izrabljelanja televizije govorijo o "bolščanju v zaslon", ki zmanjšuje gibalne in zaznavne dejavnosti. Gledalec si poišče čim udobnejši telesni položaj, v katerem se mu ni treba premikati. Polenitev telesa vpliva tudi na polenitev notranjih organov. Zmanjša se gibanje oči, gledalec sprejema le televizijske šume, za vse druge dražljaje pa postanen nedovzeten; izključi čut vonja, okusa, tipa, ravnotežja in gibanja, pravzaprav jih med seboj ne povezuje.

Pedagoge pogosto skrbi pretirana količina dražljajev, ki da prihajajo z zaslona. Z nevrološkimi raziskavami pa so ugo-

tovili, da se reakcija možganov podredi mediju, in ne predavanjavivsebini, in da se možgansko delovanje upočasni tem bolj, čim dalj človek strmi v zaslon. Pomeni stanje, v katerem ne pri-

Za večino otrok je televizija najprivlačnejši medij. Celo starši, ki se zavedajo dobrih in slabih vplivov televizije, se težko uprejo otrokovim željam, da bi gledal čim več oddaj. Želje otrok

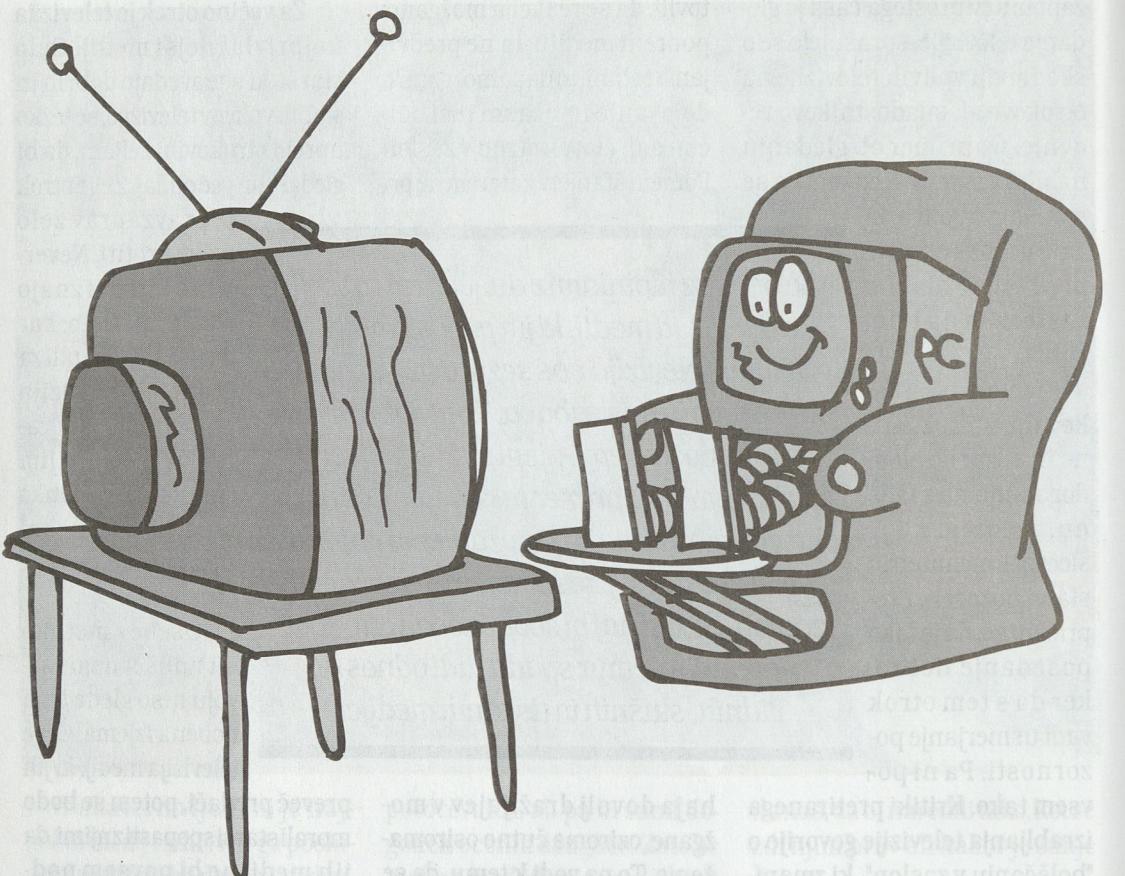
je pravzaprav zelo težko krotiti. Neverjetno hitro si znajo izbojevati tisto, kar jim je všeč. Pa tudi za starše je televizija najpriročnejša "varuška" otrok, ki jim omogoča, da si lahko vzamejo tudi nekaj časa zase ali za svoje obveznosti.

Osebe z motnjami v duševnem razvoju niso glede tega nobena izjema. Če je televizija medij, ki jih

preveč privlači, potem se bodo moralistarski popastiznimi, da jih medij ne bi povsem podjarmil. Ogromno dela bodo imeli, če bodo hoteli ustvariti kritičen odnos tako glede količine, kakovosti in primernosti oddaj kot reklamne ponudbe, še težje bo doseči kritičnost do razlag resničnih dogodkov, ki sicer te osebe manj zanimajo kot kak domišljajski svet. Da bi zmanjšali škodljiv vpliv zasluževanja medijev, se moramo odreči udobju; svojemu in otrokovemu.

Za osebe z motnjami v duševnem razvoju je televizija medij, kijih pogosto najbolj privlači. Televizija nas seznanja z dogodki, širi znanje in nas zabava. To je dobro. Ni pa dobro, če postanemo njeni sužnji, če ji preveč verjamemo (na primer reklamam), če nam ohromi telo in čute, ko zavzamemo najudobnejši položaj in ure strmimo v televizijski zaslon. Starši naj bi sooblikovali otrokove navade, kčemur spada tudi odnos do vidnih, slušnih in tiskanih medijev.

Tereza Žerdin

MEDIJI IN VZGOJA ZA MEDIJE

Ker sta postala razširjenost in moč medijev tolikšna, da se posledic njihove moći in vpliva težko zavedamo, smo se v preteklem šolskem letu na naši šoli odločili, da se bomo v to problematiko nekoliko bolj poglobili.

V priročnik o medijih smo uvrstili naslednjo vsebino:

- Kaj sodi med medije,
- Značilnost medijev in začetki medijske vzgoj v Sloveniji,
- Novinarstvo, novinar in področja njegovega dela,
- Tiskani mediji – vrste medijev (ob tem smo podrobnejše spoznali lokalni časnik Novi teden).

ingatudiobiskali), branost slovenskih časnikov in zgodovina slovenskega tiska,

- Radio kot medij – značilnosti medija (obisk lokalne postaje Radia Celje), zgodovina radia, vrste in poslušanost radijskih postaj v Sloveniji,
- Televizija kot medij – kako deluje TV-sprejemnik, vrste TV-postaj, sedem načel javne televizije, vsebinamnožičnih medijev, najbolj gledani programi v Sloveniji,
- Mladi o medijih in prostem času – analiza ankete na naši šoli,
- Kaj so mediji za naše najmlajše,
- Oglaševanje – vpliv reklame na gledalca.

Vzgojo za medije pa smo uvrstili tele teme:

- Medijski junaki,
- Portret slovenskega šolarja,
- Zakaj čas, namenjen domišljiji igri, nadomeščamo z gledanjem televizije,
- Fizični učinki sedečega načina življenja,
- Psihični učinki pretiranega sedenja pred televizijo,
- Zakaj pretirano gledanje televizije vodi v domišljisko siromaštvo otroka,
- Nekaj načinov ustvarjalnega gledanja televizije.

S priročnikom so učitelji dobili zbirnik informacij o medijih ter navedeno literaturo, s pomočjo katere so lahko v skladu s sposobnostmi in interesimi svojih učencev kar najbolj raznoliko izvedli kulturni dan na temo Mediji in medijska vzgoja. Že pred tem dnevom so učenci, ki sodelujejo pri šolskem radiu, pripravili svojo radijsko oddajo, ki so ji prisluhnili vsi učenci. Najmlajši so spoznali nastajanje šolskega časnika, prispevali likovne in pisne izdelke, obiskali prodajalne časnikov ter si v Muzeju novejše zgodovine ogledali razstavo starih radijskih sprejemnikov.

Učenci srednje stopnje so izdelali svoj razredni

časnik, ga izvirno poimenovali in samostojno oblikovali članke ter ga opremili z ilustracijami. Prevzeli so vlogo novinarjev in opravili intervju z zaposlenimi.

Učenci višje stopnje so podrobno pregledali televizijski program in izločili oddaje, ki bi bile zanje najprimernejše. Ob tem so se z učiteljicami lotili ankete, na katero so pred tem odgovarjali. Podrobno so pregledali tudi dnevnik Delo – izdelali miselnini vzorec (rubrike, teme, oglaševanje ...). Obiskali so lokalno radijsko postajo, kjer so jim zaposleni pokazali studio in delo radijskega tehnika in novinarja. Osmi razredi pa so obiskali lokalno televizijsko postajo TVC, kjer so si prav tako lahko ogledali studio in način dela na postaji.

V današnjem času je najbolj pereč problem preživljjanja prostega časa naših otrok. Od vseh medijev, ki so v zadnjih dveh desetletjih dosegli največji razmah, zagotovo izstopa po svoji moči televizija. S svojim vplivom je posegla v naše domove in je pomembno oblikovala način življenja. Še posebno cenjeno občinstvo so otroci. Na uporabo medijskih vsebin pomembno vplivajo navade družin in socialnih odnosov. Tam, kjer vlada družinska, šolska ali prijateljska praznina, se lahko otrok spremeni v »trdega gledalca« ali »naglušnega poslušalca«, to pomeni, da presedi pred televizijskim zaslonom od pet do sedem ur na dan. Medijski zasvojeni postanejo gibalno, psihično in duhovno moteni. V želji po tem, da bi zavarovali otroke in mladostnike, so predlagatelji zakona o medijski vzgoji predvideli tudi posebne programske zahteve in omejitve. Televizijski programi naj ne bi predvajali nasilja in pornografije, oddaj, ki bi škodile otroku, dovoljene pa so, če gre za poročanje o resničnih dogodkih in med triindvajseto in šesto uro. Takim prizorom sene moremo izogniti, zato je toliko pomembnejše, da razvijemo otroka v kritičnega gledalca.

Ob ogledu televizijskega programa lahko primer-

jamo različne televizijske programe in se vprašamo:

- Kakšne so razlike med vsebino programov?
- Katera televizija predvaja največ tujih (predvsem ameriških) filmov, nadaljevank?
- Na kakšen način komercialne televizije pritegnejo večje število gledalcev?
- Katera televizijska postaja najbolje obvešča gledalce o dogajanju po svetu, življenju ljudi na drugih delih sveta, o živalstvu, ozdravju ljudi in drugih temah, ki se dotikajo resničnega življenja?
- Katera televizijska postaja ima veliko svoje programske produkcije, ne samo prevzetih oddaj pollicenci tujih televizijskih postaj?

V anketi so učenci odgovarjali na naslednja vprašanja:

1. Kako najraje preživiš prosti čas?
3. Koliko časa na dan gledaš televizijo?
5. Kaj na televiziji najraje gledaš?
6. Ali gledaš na televiziji?
7. Ktere programe gledaš največ?
9. Imenuj tri oddaje, ki jih na televiziji najraje gledaš

Kaj moramo kot učitelji vedeti?

Otroci nadomeščajo čas, namenjen domišljiski igri, zgledanjem televizije, ker:

- je zaradi prezaposlenosti staršev televizijski sprejemnik postal varuh otrok;
- zaradi naraščanja kriminala mnogi starši prepovedo otrokom igro zunaj doma - posledica: omejen stik otroka z naravo;
- se utrujeni starši s tem izogibajo ustvarjalni igri z otroki;
- gledanje televizije hitro postane navada, ustvarjalna igra pa ne.

Sedenje pred televizorjem povzroča:

- manj telesne vzdržljivosti, neprimerne prehranske navade in čezmerno telesno težo;
- že pri otrocih je lahko povišan tudi holesterol;
- ti otroci bodo verjetno postali odrasli ljudje z zdravstvenimi težavami, kot so visok krvni pritisk, debelost in diabetes;
- poleg zdravstvenih težav lahko takslog življenja povzroči pri otroku težave pri razvoju možganov in sposobnosti učenja, saj je znano, da fizične dejavnosti pomagajo razviti gibalna središča v možganih.

Psihični učinki pretiranega sedenja pred televizijskim sprejemnikom

- Otroci, ki pretirano gledajo televizijo že od tretjega leta starosti, rastejo z drugačnim miselnim vzorcem, saj jim gledanje televizije omogoča le dvodimenzionalno resničnost - za razvoj možganov pa potrebujejo stimulacijo v obliki gibanja in vzporedne uporabe vseh štirih čutov (tridimenzionalni svet);
- televizija ne omogoča resnične sprostitev, saj sedenje pred televizijskim sprejemnikom samo še poslabša razpoloženje;
- povečajo se žalost, osamljenost in razdražljivost; zmanjša se sposobnost koncentracije;
- družine so med gledanjem televizijskega programa manj živahne in dejavne.

Zakaj pretirano gledanje televizije in gledanje iz navade v otroštvu vodita v otrokovo domišljisko siromaštvo?

Da bi otroci razvili pomembne miselne spremnosti, potrebujejo ravnotežje med vidnimi in slušnimi mordažaji. Zgledanjem televizijskega programa pa so v ospredju predvsem vidni apeli. Otroci morajo do enajstega leta dobiti čim več slušnih apelov za razvoj domišljije in jezika.

Za vzpostavitev otrokove domišljije pa moramo:

- ♦ uravnotežiti slušne in vidne apele,
- ♦ omogočiti, da otroci vizualizirajo svoje podobe in jih izrazijo s pogovorom, z risbo, igro;
- ♦ spodbujati otrokovo ustvarjalno dejavnost;
- ♦ spodbujati otroke s postavljanjem vprašanj, analizo, navdušenjem; vzgajati - sposobnost vživljanja v položaj drugega, oblikovati ustvarjalno gledanje televizije, npr. pisanje scenarijev, ustvarjanje svojega videoprograma, oglašov, poročil ...

Nekaj načinov ustvarjalnega gledanja televizije:

- ♦ omejitev gledanja na določeno število ur na teden: od 7 do 10 ur za mlajše otroke in od 7 do 14 ur za starejše;
- ♦ izbira programa skupaj s starši ali učitelji, vzgojitelji – v nedeljo zvečer ali ponedeljek (ob tem je treba analizirati, zakaj ne gledati neke oddaje, filma ...). Upoštevati je treba otrokove cilje in interes ter snov, ki jo obravnavajo v šoli;
- ♦ starši naj bi gledali televizijo skupaj z otrokom in se pogovarjali o vsebin;
- ♦ starši naj ne bi uporabljali televizije za varovanje otroka;
- ♦ vedno se vprašajmo, kaj bo ta program spodbudil v otroku;
- ♦ včasih je dobro ugasiti televizijski sprejemnik, ko se vsa družina pogovarja, igra karte ...

Če želimo pomagati našim otrokom, da postanejo kritični in ustvarjalni gledalci televizije, jih moramo vsega tega naučiti. Uspeha ne prinese opozarjanje na nevarnost medijev, ampak sprememba navad gledanja.

Cilji projekta:

- Pridobjije pregled nad vrstami medijev.
- Spoznajo čim več vrst časnikov, revij, mladinskega tiska.
- Spoznajo, kako nastane šolski časnik.
- Spoznajo, kje lahko tiskane medije kupimo, dobimo.
- Seznanijo se z zgodovino medijev.
- Spoznajo način delovanja lokalnega medija: NT & RC in Televizije Celje.
- Prepoznajo osrednji dnevni časnik Delo – spoznajo rubrike in vsebino.
- Ločijo med vsebinami komercialne in nacionalne televizije.
- Razvijejo sposobnost za kritičen odnos do medijev – različna uporaba medijev, sociološki učinek medijev na zasebno življenje, postavljanje vprašanj o nasilju v filmih.
- Ob ponujenih stereotipih ohranjajo in razvijejo samozavest in identiteto.

Brigita Hostnik, specialna pedagoginja
Osnovna šola Glazija Celje

LITERATURA

- ♦ Manca Košir, Rajko Ranfl (1996). *Vzgoja za medije*. DZS Ljubljana.
- ♦ Manca Košir (1995). *Otrok in mediji*. Informacije ZPMS, 3/95.
- ♦ Karmen in Zala Volčič (1999). *Moč in nemoč televizije*. Založba ROKUS, Ljubljana.
- ♦ Karmen in Zala Volčič (1999). *Odraščanje z mediji*. ZPMS, Ljubljana.
- ♦ Pavel Ričanin. *Krotimo televizijo*. Mohorjeva družba.
- ♦ Karmen Erjavec. *Pedagoška obzorja* (1998). Letnik 13, številka 5-6.
- ♦ Učni načrt OŠ. Državljanska vzgoja in etika – Mediji in informacije. 2000.
- ♦ Komunikacija od začetka do interneta (1997). Založba EDUCA.
- ♦ Spletne strani:
 - www.pop-tv.si
 - www.rtvslo.si
 - www.kanal-a.si
 - www.mediawatch.ljudmila.org
 - www.nt-rc.si
 - www.manufaktura.or

PREDSTAVITEV: IVAN JANKO ČERNIGOJ

Janko je devetindvajsetletni mladenič iz Vipave, koga že od zgodnje mladosti življenje preizkuša, pa vendar ostaja dobre volje in optimističen. Rojen je bil v veliki družini. Ima še tri brata. Starši so mu umrli že zgodaj, zato se je moral v življenju velikokrat znajti kar sam.

Njegova življenjska pot je zaznamovana z mnogimi prelomnimi trenutki...

Zaradi mladostne nepremišljenosti si pri osemnajstih letih doživel prometno nesrečo, ki ti je popolnoma spremenila življenje...

Leta 1992 sem imel prometno nesrečo, v kateri sem s izlomil šesto in sedmo vretence. Zaradi tega sem paraplegik. Trimesece sem se zdravil v bolnišnici, nato pa sem moral na rehabilitacijo v Sočo. Res je vse drugače, kot bi se na novo rodil. Mnogih stvari sem se znova naučil, uril pa sem tudi spretnosti, ki jih moram kot paraplegik obvladati.

Katere so te spretnosti?

Na začetku sem komaj sedel na vozičku, zato sem se tega moral naučiti. Sledilo je urjenje in pridobivanje moči rok. Sprva jih nisem mogel usmerjati, sedaj pa z njimi lahko počnem veliko stvari, le prstov ne morem uporabljati. Potrebno je bilo veliko vaj, razgibavanja, vztrajati sem moral.

Poznam te kot veselega fanta. Najbrž sta ti tudi veselje do življenja in zgrisenost pomagala k uspehom.

Seveda, nikoli nisem obupal. Tudi druge fante na rehabilitaciji sem opogumljal in jih spodbujal h gibanje.

Naslednji pomembni trenutek je bil sprejem v Center za usposabljanje invalidnih

otrok v Vipavi. Kako si sprelj ta korak? Si potreboval veliko časa, da si se privadil na novo okolje?

Nisem prav dobro vedel, kam bom prišel. Ponujenega mesta v domu starejših občanov nisem sprelj, raje sem se odločil za Vipavo, kjer so mladi gojenci z različnimi motnjami v razvoju. Prijazno so me spreveli medse in mi s tem pomagali k hitremu privajanju na nove razmere. Na začetku me je malo motilo le to, da sem moral vzgojitelju vedno povedati, kam grem, indaje bilopohišnem redu treba v posteljo do 21. ure. Zavedal sem se, daje to ustaljen red, in sem ga tudi sprelj.

Všeč mi je prijazno in dostopno osebje, ki je vedno pripravljeno za pogovor ali pomoč. Gojenci imajo dobre možnosti za delo in učenje, patudi za zabavo je poskrbljeno.

Opravil si tudi vozniški izpit. Kako si prišel na to zamisel? Opravljanje praktične vožnje je drugačno kot pri zdravilih ljudeh.

Ko sem bil na drugi rehabilitaciji, sem srečal nekaj ljudi, nekateri so bili še večji invalidi, ki so se pripeljali s svojimi avtomobili. Malo se mi je zdelo čudno, a sem se na svoje oči prepričal, kako to gre, in rekel sem si: Zakaj pa ne bi tudi jaz vozil avta? Po prijateljevih nasvetih sem se prijavil na opravljanje

vozniškega izpita. Praktično vožnjo sem imel v prijerenem avtomobilu. Avtomobil, ki je bil prijeren mojim sposobnostim, sem kupil že pred opravljenim izpitom.

Kam si že potoval?

Vsak dan se vozim oddomav »službo«, veliko sem se vozil po Sloveniji, bil pa sem tudi že na Hrvaškem in v Italiji.

Si imel na cesti že kakšne nevšečnosti?

Niti ne, le enkrat se mi je izpraznil akumulator in enkrat se mi je izpraznila guma. Imel sem srečo, da je bil obakrat kdo z mano in mi je pomagal.

Upoštevaš prometna pravila?

Da, se jih kar držim.

Pomembna odločitev je bila tudi živeti v svojem stanovanju.

S pomočjo delavcev Centra in drugih dobrih ljudi smo našli pritlično stanovanje v stanovanjskem bloku v Vipavi.

Dom si moral tudi opremiti

...

Veliko so mi pomagali stari prijatelji še izpred nesreče, delavci Centra in dobriljudje. Opremo so naredili po meri, imam pa tudi prijeren vhod za dostop z vozičkom.

Vzdrževanje stanovanja zahteva veliko dela in izdatkov. Kako ti to uspeva?

Stanarino in druge račune redno poravnava iz svojih dohodkov. Za vzdrževanje imam nekaj prirejenih pripomočkov, včasih pa mi na pomoč priskočijo sosedje in prijatelji.

Si tudi kuhaš sam?

Kosim v Varstveno-delovnem centru Vipava, kamor sem vključen, znam pa pripraviti tudi nekaj preprostih jedi. Tudi pri tem mivčasih pomagajo sosedje in prijatelji.

Letos si znova doživel pomembno spremembo. Po večletnih pripravah ste dobili nove prostore Varstveno-delovnega centra

Vipava. Kako ti je všeč?

Zelo lepo je, veliko je prostora, lažje delamo, imamo dobra inštruktorja... zelo sem zadovoljen. S sodelavci in delavci se razumem. Boljši pogoj je, da nas že spodbudili k novim načrtom in zamislim za nove izdelke.

Kaj vse počneš v službi in v prostem času?

plesni skupini Vrtljak, kjer skupaj z nekaterimi gojenci Centra, ki so na vozičkih, plešemo v paru z delavci. S plesno skupino smo nastopali po Sloveniji, na Hrvaškem, v Grčiji in na Portugalskem.

Si kot zdrav fant kdaj plesal?

Ne, nikoli. Ples na vozičku, v paru z zdravim soplesalcem, sem začel gojiti v Centru. Na zavbah sem videl paraplegike plesati in sem hotel tudi sam poskusiti.

Imaš veliko dobrih prijateljev, ki te niso zapustili po nesreči, v Centru in Varstveno-delovnem centru se dobro razumeš z vsemi. Kaj po tvojem mnenju vpliva na dobre odnose med ljudmi?

Pravi prijatelji te ne zapustijo niti v nesreči. Če si do njih prijazen, jim po svojih močeh pomagaš in jih razveseljuješ, skoraj ne more biti drugače. Še vedno gremo skupaj na »žurke«, me obiskujejo, mi pomagaš in sem jim zelo hvaležen.

Ssimpatije, ljubezni?

Nekaj pares... (Smeh)

Težka mladost, nesreča, invalidnost ... pa vendar nisi izgubil veselja do življenja in ostajaš optimist. Od kod črpaš to moč?

Ne vem, se mi zdi, daje vse lažje, če gledaš na stvari z veselje plati. Bolj ko si delaš skrbi, slabše je, manj stvari ti bo uspelo, kot si želiš. Vsaka stvar ti lahko uspe, če si dovolj vztrajen. Moram pa poudariti, ker že imam to priložnost, da včine tega, kar sem dosegel po nesreči, ne bi mogel brez pomoči ljudi v Centru in zunaj njega, zato se jim iskreno zahvaljujem.

Iz vsega povedanega ni težko izluščiti, kaj te vodi...

... dobra volja, prijaznost, optimizem, vztrajnost.

Milojka Lozar

VDOMU STAREJŠIH OBČANOV

Po smrti ali ob bolezni staršev veliko oseb z motnjami v duševnem razvoju pristane v domovih za starejše občane. Dokler sem bila le neprizadeta občanka, nisem vedela, kako je ta reč videti. Danes pa lahko rečem, da je integracija oseb z motnjami v duševnem razvoju vsaj v domu v Ajdovščini veliko uspenejša kot v osnovni šoli.

Konec lanskega avgusta sem prebolela srčni infarkt in zdravnica me je kar iz ambulante poslala v bolnišnico. Marija je bila tisti dan v delavnici. Sicer pa sva z Marijo živel v hiši z dvema mladima moškima, ki sta bila moja rejencja in imata mene za mater. Marija pa za sestro. Kljub temu Marija ni mogla ostati sama z njima. Zdravnica je obvestila njenega brata in sestro, ki živita nedaleč stran, a jenemoreta imeti prispebi. Zato sta uredila nujni sprejem v dom starejših občanov, ki je od delavnice oddaljen le okoli dvesto metrov. Marija je bila sicer pripravljena hoditi v delavnico, ni pa želela živeti v domu brez mene in začele so se težave. Uhajala je iz doma, štopala v Vipavo. Če sta jo bratin sestra hotela spraviti nazaj, se je metaла po tleh. Ko sta jo za konec tedna vzela k sebi, ni hotela nazaj v dom. Potelefonu so me spraševali, kaj narediti. Marija je hotela biti doma, češ da bodo že sosedje skrbeli za njo. Konec leta pa se je v domu sprostilo mesto. Zdi se mi, da so ga pričarilizame, ker so morali nenehnoloviti

ti Marijo. Iz delavnice so jo morali voziti s kombijem, da bi preprečili pobege. Z mojim sprejemom v dom so se težave v trenutku končale.

Dom v Ajdovščini ima manj kot dvesto oskrbovancev, je torej med manjšimi. V njem je precej mlajših - invalidov, oseb z motnjami v duševnem razvoju, duševnih bolnikov. Zdravnica prihaja vsak dan za tri ure, zaposlenih je več medicinskih sester, delovna terapevtka, fizioterapevtka, negovalke, čistilke, kuharice. Med osebjem je nekaj moških. V delavnico hodi še nekifant, ki je v domu z bolno materjo.

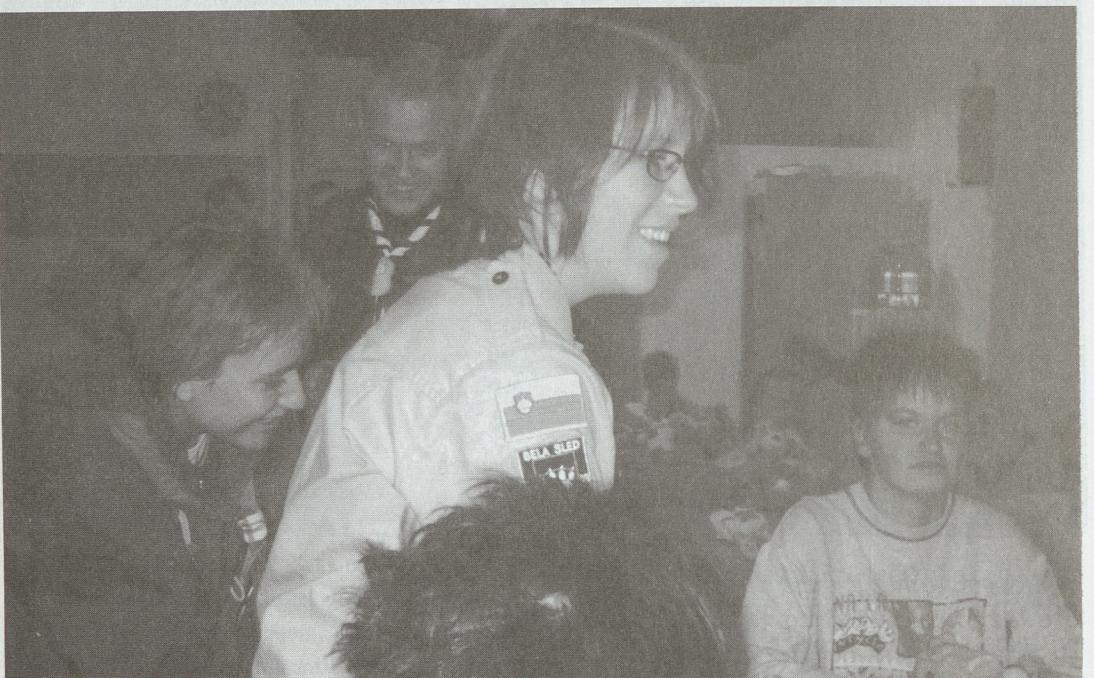
Vsak dan imamo zjutraj telovadbo v treh skupinah. Prostovoljno se je udeležujejo tudi osebe z motnjami. Potem imamo "možgansko telovadbo". Enkrat na teden imamo pevski zbor in skupine za samopomoč, tedaj se pogovarjam. Prostovoljno sodelujemo v delovni terapiji, kjer pletemo, kvačkamo, vezemo, rišemo ... Vsak torek je obhajilo in vsak drugi torek maša. Na štirinajstdni imamo "kulturnico" - rišemo, govorimo v zboru, pojemo. Osebe z motnjami v duševnem razvoju sodelujejo v vseh dejavnostih enako kot vsi drugi, pa četudi so nepismene. Kojim negovalke pomagajo pri oblačenju, se z njimi pogovarjajo.

Toliko sem videla jaz. Dom je odprt vse dni v letu. Kam pa lahko gredo oskrbovanci iz bivalne skupnosti ob koncu tedna? Kdo bo skrbel za bivalno skupnost, če ena od gospodinj zbolí? Ali bi bili težje prizadeti zmožni živeti v taki skupnosti?

Nada Kostanjevic

VELENJE

TABORNIKI SO PRINESLI SREČO V OTROŠKA SRCA

Taborniki rodu Jezerski zmaj iz Velenja so v dobrodelni akciji zbirali vse vrste igrač, ki so jih pri-našali in prijazno odstopali otroci. Vse zbrane igrače so odnesli v zdravstveni dom, vvarno hišo, na Center za socialno delo v Varstveno-delovnem centru Ježek, k socialnošibkim družinam, obolelim otrokom in v Zavod za usposabljanje in varstvo v Dobrno. Zbrali so več kot sedem tisoč ljubkovalnih in didaktičnih igrač.

Pri nas v zavodu za usposabljanje in varstvo v Dobrni smo se zbrali v jedilnici, v prijetnem pred-novoletnem ozračju, polnem pričakovanj. Otroci so bili obveščeni, da dobimo obisk tabornikov, ki jim bodo razdelili igrače. Da bi lažje počakali, smo prepevali ob

igranju enega izmed varovancev na klaviature.

S kombijem se je pripeljalo pet mladićev v taborniških uniformah. V jedilnico so komaj pri-tiščali veliko poslikano škatlo, polnorazličnih daril. Gostom smo pripravili program, oni pa so z nami zapeli. Nato so iz velike škatele otrokom in mladostnikom pri-jazno ponujali v izbiro igrače. Na mizah so nastajali kupčki in kma-luso se očizasvetile, ko so posegali po njih in si izbirali igrače. Nekateri so si jih izbrali večkrat, dru-gimi so svetovale pedagoginje. Prav zavsejih je bilo dovolj. Eden izmed varovancev, ki se je čutil odgo-vornega, se je v imenu vseh hvaležnih otrok gostom zahvalil. Nato smo tabornike še povabili, naj

osebno razdelijo igrače tudi na od-delku najteže duševno motenih in nepomičnih varovancev. Naši gostje so bili ob njih bolj zadržani, saj so se prvič srečali z njimi.

V klepetu pred slovesom so taborniki povedali, da so prijetno presenečeni nad sprejemom in odzivom otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem razvoju. V neštetih očeh so ob podarjanju igrač zaznali veselje in hvaležnost. Zeleli so si, da bi nas še kdaj obi-skali. Zamisel smo sprejeli, morda na poveč na slednji projekt. Ideja tokratnega projekta Sreča v vsa otroška srca je bilavnaši ustanovi uresničena.

Bojana Lipičnik

Doživljajski tabor za osebe s težjo motnjo v razvoju ČOFOTANJE V TERMALNI VODI JE BILO PRAV PRIJETNO

V Topolšici smo se polni ne-znanih pričakovanj zbrali v pol-nem številu. Zelo vesela sem bila, ker ni nihče odpovedal udeležbe. Program vseživljenjskega učenja vobliki doživljajskega tabora je za osebestežjomotnjovrazvojugoto-vo nekaj posebnega zato, ker je treba program dobro prilagoditi, posebno pomembno pa je po-isiskati primerne spremjevalce, saj prevzamejo ti izredno odgovor-nost.

Udeleženci so se vsake dejav-nosti, ki smo jo počeli, veselili kot majhni otroci, spremjevalci, kijih prej vvečini niso poznali, pa so su-vereno prevzemali naloge in se jih lotevali z izjemnim občutkom. Za to delo sta potrebna srčnost in po-gum. Tako velja zahvala Andreju, Aleksandri, Mariji, Marjanu, Olgi, Fani, Meliti, Jožetu in Sonji, Berti in Matjažu. Tudi brez Vasje bi ta-bor zaradi fizično zahtevnih opravil težko izpeljali tako, kot smo ga. In kako smo ga izpeljali?

Veliko je bilo kopanja. V topli vodi je bilo čofotanje prav prijetno. Vsak prosti trenutek in kar nekaj dejavnosti smo namenili bivanju vvodi.

Prvi dan smo se odpravili na ogled Topolšice, kraja našega bivanja. Topolšica je prijazen maj-hen kraj na pobočju gorskih pre-delov zmilim srednjegorskim pod-nebjem ter izvirom zdravilne ter-

malne vode s temperaturo 32 sto-pinj Celzija. Zdravilno vodo so v Topolšici odkrili že v 16. stoletju. Toplice so z javno uporabo odprli leta 1838, » so zapisali v svojem predstavitevem listu. In tako smo » odkrivali skrivnostno lep svet in omamno razkrivali čarob-nosti kraja.«

Večerisobilinekajposebnega. Kegljali smo in Matej je bil pri tem najuspenejši. Udeležili smo se tombole, kjer smo pobrali glavno denarno nagrado, ki je pripadla Kristini. Koliko veseljaje bilo med nami vsemi, si lahko samo pred-stavljate. Plesali smo in sevrtili ob ritmu živahnih skladb dua Od-mev. Pa tudi sami smo si znali na terasi zapeti ob spremjevali kitare in se poveseliti ob družabnih igrach.

Na Ranču Venišen je čakala kočija, v katero sta bila vprežena črnafrizijca Pier in Ritzke, prijazni kočijaž Boštjan pa nas je popeljal poprelepinaravi. Osedlana Celes-ta nas je na svojem hrbitu prijazno ponesla po travniku. Najbolj je užival kavboj Vasia. Konji so nas zelo navdušili in hvaležni smo go-spodu in gospe Burger, ki sta nam podarila tako lepo popoldne.

Prevzel nas je park cvetja v Mo-zirskem gaju. Ogledali smo si del Zgornjesavinjske doline, razstavo malih živali, mlin, kaščo, preužit-karsko hišico, pa tudi pri kapelici

smo pozvonili v mislih z željo, ki naj bi se nam izpolnila. Sprehajali smo se ob velenjskih jezerih, kjer so nas spremljale race in labodi.

Doživelj smo tudi starotrški dan v Šaleku, si ogledali delavnice s starimi šegami – kovanje že-zenh izdelkov, izdelavo košev iz šibja, košaric iz ličikanja, predenne in pletenje domaćih nogavic.

En dan smo preživel na pikni-ku na Kavčnikovi domačiji v Za-vodnjah, ki velja za najjužnejšo ohraneno dimnico v alpskem prostoru. Ogledali smo si domačijo, slikali, izdelovali kipce iz kam-na, obiskali pa so nas tudi mladi harmonikarji, ki so poskrbeli za veselo razpoloženje.

Več kot lepo je bilo. Dodobra smo se spoznali, veliko smo potov-vali in se tako seznanili s krajem, kjer smo preživel prijeten teden.

Gotovonitrebouparjati, ka-ko pomembno je, da smo izpeljali tabor za osebe s težjo motnjo v duševnem razvoju, ki potrebujejo večjo pozornost. Usposobiti bi morali tudi skupino prostovo-ljcev, da bi nastale položaje na ta-borih obvladali s čim manj zapleti. Na našem taboru je bilo prijetno, lahko smo zadovoljni, kajti merilo nam je bilo zadovoljstvo varo-vancev.

Darja Fišer

ČRНОМЕЛЈ

PETINTRIDESET LET
SOŽITJA BELA KRAJINA

Šestnajstega oktobra lani smo v Kulturnem domu v Črnomelju oznamovali petintrideseto obletnico delovanja Sožitja - Društva za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju za Belo krajino.

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1968 na podlagi potreb posameznikov, z željo pomagati drugačnim. Skromni začetki skrbi za človeka častno življenje, ki pripada tudi drugačnim, je preraslo v sodobno društvo z različnimi dejavnostmi. Namen vseh različnih oblik dejavnosti je izboljšati kakovost življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju, njihovih staršev in svojcev.

Društvo se je s svojim praznovanjem vključilo v teden vseživljenjskega učenja, ki ga je organiziral Zavod za izobraževanje in

kulturo v Črnomelju. Teden je bil posvečen invalidom, saj je bilo leto 2003 mednarodno leto invalidov. Prireditvi sta se odzvala Alenka Šelih, predsednica Zveze Sožitje, in Tomaž Jereb, direktor Zveze Sožitje. Po nagovoru in predstavitvi dela društva, ki ga pripravila Helena Domitrovič, predsednica Društva Sožitje Bela krajina, je navzoče pozdravila tudi gospa Alenka Šelih in ob tej priložnosti podelila priznanja štirim zaslužnim članom, ki so skoraj trideset let in več soustvarjali življenje in delo društva.

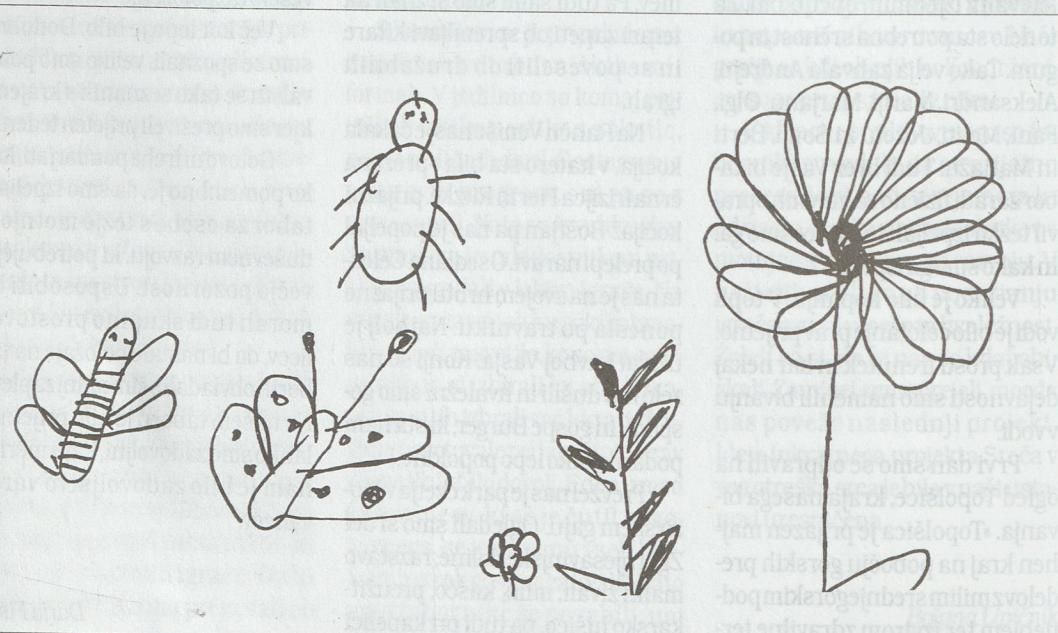
Prireditve so pomagali soustvarjati učenci Osnovne šole Milke Šobar - Nataše, Črnomelj, varovanci Varstveno-delovnega centra Črnomelj. Ob tej priložnosti so varovanci Varstveno-delovnega

centra pripravili razstavo izjemno lepih in kakovostnih izdelkov iz njihovega prodajnega programa, pa tudi izdelkov, nastalih v različnih delavnicah.

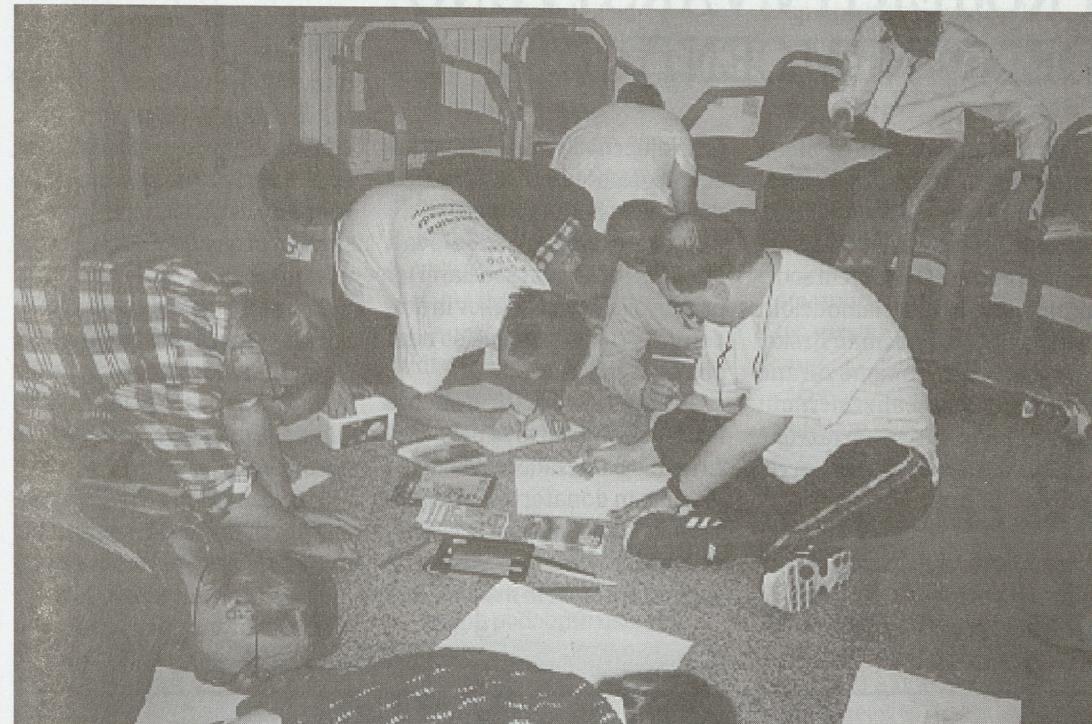
Izšel je bilten z naslovom Petintrideset let Sožitja Bela krajina, katerega vsebina podaja pregled dela, prikaže pa tudi trenutno dejavnost in razmere, v katerih danes živijo in delajo osebe z motnjami v duševnem razvoju.

Člani društva smo zadovoljni z delom, prizadevali si bomo za še večjo prepoznavnost našega društva in našim članom bomo omogočali še lepše, še bolj kakovostno, predvsem pa dostojno življenje.

Ema Šujica,
članica Izvršnega odbora
Društva Sožitje Bela krajina

KOPER-IZOLA

KDO SEM JAZ? KAJ SEM JAZ?
KAJ SI ŽELIM?

Pod tem naslovom je potekal vikend seminar skupine petnajstih fantov in dekleta obalnega društva Sožitje v hotelu Planja na Rogli. Kot dolgoletna delavka v koprskih delavnicah sem bila povabljena za koordinatorko skupini.

Mislila sem, da dobro poznam fante in dekleta, vendar sem spoznala, da je v njih še marsikaj neodkritega. S pomočjo dobro vodenih delavnic psihologinje Jasne Vešligaj Damiš so se odpirali kot knjiga. Govorili so o svojih pozitivnih pa tudi negativnih lastnostih, željah in čustvih. Želje,

ki so jih razkrili, so bolj ali manj uresničljive, fantje in dekleta potrebujejo pomoč le pri iskanju poti za njihovo uresničitev.

Namen seminarja, da spoznajo sami sebe, da razvijejo spoštovanje do sebe, da prepoznaajo, v čem so dobri, kaj znajo in kaj drugi mislijo o njih, je bil dosežen. Vsekakor je treba krepitec občutek enkratnosti – vsak je nekaj posebnega. Veliko ponosa in zadovoljstva je žarelo iz njihovih oči.

Krajevne in hotelske razmere so botrovale temu, da smo preživeli konec tedna izobraževalno, zabavno-rekreativno, v prijetnem

sožitju. Nadihali smo se pohorškega zraka, uživali v lepotah neizmernih gozdov (kar je za nas z Obale še posebno lepo), obiskali Osankarico in Tri kralje, zaplavali v bazenu ter se naplesali v disku.

Anketa, ki smo jo opravili ob koncu, je pokazala, da so se vsi dobro počutili in da si vsi vprašani želijo takšnih oblik druženja in podobnih tem predavanj.

Bogatejši za marsikatero novo spoznanje o naših lastnostih in medosebnih odnosih smo se poslovili od Pohorja.

Sonja Pavčič

KRŠKO-LESKOVEC

PROJEKTI V VARSTVENO-DELOVNEM CENTRU

Pri izvajanju redne dejavnosti smo že pred leti ugotovili, da si želijo varovanci še dodatnih dejavnosti, ki pa jih lahko izvajamo samo s projekti. Ob dobrem sodelovanju s centra socialno deloin društvu Sožitje v občinah Krško, Sevnica, Brežice imamo zbrane tudi podatke o osebah z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključene v nobeno organizirano obliko.

Že šesto leto izvajamo projekt Pomoč osebam in družinam s posebnimi potrebami. Program je namenjen preprečevanju social-

ne izključenosti in osebni pomoči. Poleg tegaj v letu 2003 zaživel nov projekt Spoznajmo se.

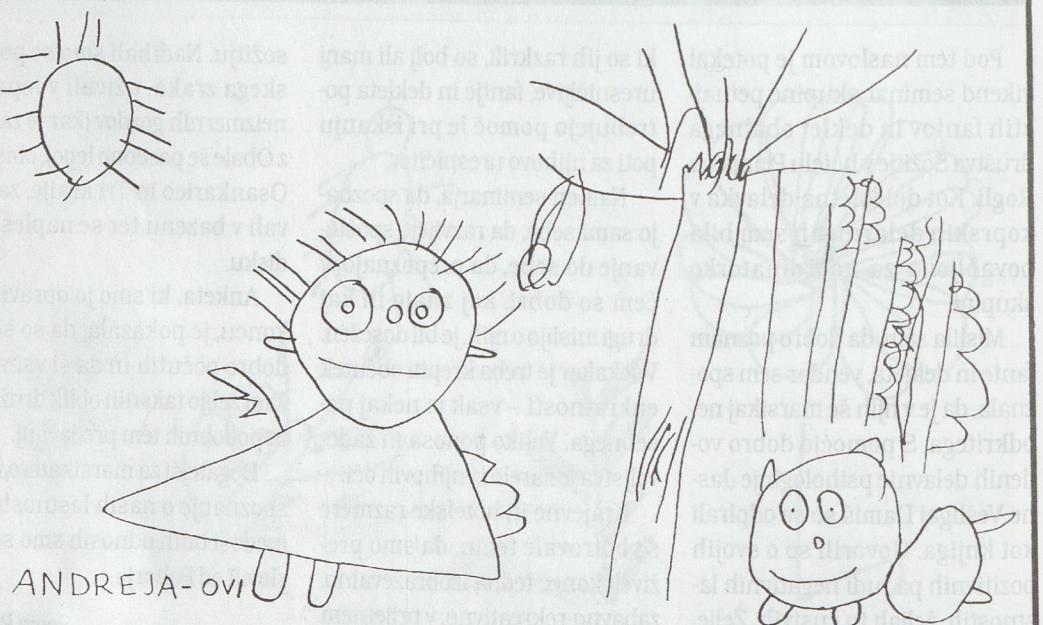
V projektih smo sodelovali strokovni delavci in sodelavci ter prostovoljci iz vrst dijakov in študentov. Pri letovanju pa so nam pomagali tudi starši.

Projekte financirajo občine Posavja, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, pomagajo društva in donatorji. Vsak uporabnik, ki sodeluje, prispeva dolčen odstotek za poravnavo izdatkov za prevoze in malice.

Projekt Spoznajmo se

V Varstveno-delovnem centru Krško - Leskovec smo lani izvajali projekt Spoznajmo se. Osrednji dogodek projekta je bila prireditve Poletje prihaja. Z njim smo želeli oznamovati tudi evropsko leto invalidov in praznik občine Krško. Pripravili smo glasilo Posavsko listje, v katerem je predstavljen projekt in so zbrani vtisi udeležencev.

Prireditve je dobro uspela in imela velik odziv v širši javnosti. Ob tem pa smo zbiraliti tudi prostovoljne prispevke za ureditev lokalne skupnosti. Na prireditvi so nastopili skupaj otroci iz osnovne šole v Posavju in vrtca. Skupna točka je bila sporočilo, da znamo živeti v sožitju. Razveselili so nas tudi gosti iz Varstveno-delovnega centra Kranj in njihov pevski zbor.

ANDREJA - OVI

V veselje varovancev Enot Varstveno-delovnega centra Brežice se so dijaki Gimnazije Brežice po uvodnih predstavah začeli vračati v enoto in skupaj z varovanci preživijo v svojem prostem času marsikatero veselo urico.

Projekt Pomoč osebam in družinam s posebnimi potrebami

- ◆ učenje novih zaposlitvenih tehnik za dejavnejše življenje,
- ◆ svetovanje ob razreševanju socialnih stisk družine,
- ◆ prevoz do socialnih in zdravstvenih ustanov, če nimajo svojega prevoznega sredstva,
- ◆ občasna vključitev v enoto Stanovanjska skupina ob bolezni v družini ali skrbnikovi odsotnosti,
- ◆ vključitev v letovanje z varovanci Varstveno-delovnega centra.

Tudi varovancem Varstveno-delovnega centra in njihovim staršem smo ponudili pomoč, kini del redne dejavnosti:

- ◆ letovanja,
- ◆ športne dejavnosti,
- ◆ predavanja o skrbi za zdravje,
- ◆ staršem omogočili ogled drugih podobnih ustanov

Za prostovoljno delo v Varstveno-delovnem centru Brežice smo se odločili po programu obveznih izbirnih vsebin, kinam jih ponujam naša šola. Razlogov, dasmo izbrali prav to delo, je veliko. Zagotovo pa stana prvem mestu toplina in prijaznost tamkajšnjih varovancev, o katerih smo že prej veliko slišali. Medse namreč z veliko radostjo sprejmejo prav vsakogar in tudi nas so, čeprav sprva malce sramežljivo. Sramežljivi pa smo bili tudi mi, dokler nismo navezali prvih stikov z njimi. Takrat smo prebili led in do danes postali pravi prijatelji.

Druženje z varovanci je naše poglavito delo, ki ga opravljamo v Centru. Skupaj igramo družabne igre, se pogovarjam, šalimo ... Včasih jim pomagamo pri opravljanju opravil in ustvarjanju izdelkov. Vendar pri tem nismo ravno uspešni in zato to delo raje prepustimo njim, saj nočemo pokvariti njihovega ugleda. V izdelovanju voščilnic so res pravi mojstri, ustvarjajo pa tudi v lesarski delavnici, zgibajo embalažo za koledarje ...

Odločitev za delo v Varstveno-delovnem centru zagotovo ni napacna. Od varovancev smo se že kar nekaj naučili in mogoče zaradi njih spremenili pogled na nekatere stvari. Upamo, da se bodo tudi oni naučili kaj novega od nas in da bomo še naprej tako dobro sodelovali.

Prostovoljci Gimnazije Brežice

v obliki Roditeljski sestanek malo drugače,

- ◆ občasno vključitev v enoto Stanovanjska skupina,
- ◆ spremstvo varovancev zdravniku, urejanje denarnih zadev ipd., da staršem ali skrbnikom ni treba posebej prihajati.

Odziv na projekt je bil pozitiven, vedno več oseb in družin se obrača na nas. Storitev Pomoč družini za dom je opredeljena v Nacionalnem programu socialnega varstva do leta 2005 in v našem akcijskem načrtu.

V podkrepitetvaj naj povemo, da je bilo lani občasnih vključitev v enoto Stanovanjska skupina za več kot šeststo ur. Prostovoljka je redno na štirinajst dnevno obiskovala družino z osebno z motnjo v duševnem razvoju, pomagala pri urejanju formalnih zadev s področja socialnoverstvenih storitev itn. in s tem razbremenila zdravo hčer, ki uradno skrbi za družino.

V občini Sevnica smo dva do trikrat na teden vključevali v dnevno varstvo odraslo osebo na invalidskem vozičku.

V občini Brežice smo skupaj z društvom Sožitje organizirali vključevanje dveh oseb prek Kluba v dnevno obliko varstveno-delovnega centra, z našimi varovanci sta bili osebi tudi na letovanju na morju.

Pogovori z uporabniki storitev in njihove pohvale nam kazujejo, naj s projekti nadaljujemo tudi v letu 2004.

MARIBOR

Naš projektniteden

RAZGIBAJMO SE

Vsi vemo, da projektno delo nam in otrokom zelo prijetno poživi naše skupne ure in nam hkrati omogoči, da povsem spontano pridobivamo in razvijamo cilje, ki smo si jih zaставili za delo z otroki.

Letos smo se na prvih stopnjah Oddelkov vzgoje in izobraževanja na Osnovni šoli Gustava Šiliha odločili, da teden dni posvetimo gibanju. Naše poglavitno vodilo je bilo, naj se otroci vsak dan z neko drugo dejavnostjo prijetno razgibajo in tako tudi vsak po svoje začutijo pomem gibanja v vsakodnevnu življenju.

Izkoristili smo zimo in se za začetek odpeljali z avtobusom na Pohorje. Seveda smo se primerno oblekli in obuli. Snega je bilo dovolj za sankanje, kepanje, valjanje, snežake ... Nekateri otroci so bili neutrudni in splohniso izpustili sani izrok, drugi pa so si kar hitro privoščili topel čaj in sendvič.

Naslednji dan smo preživeli v telovadnici. Razdelili smo se v skupine in pripravili preprost poligon za razgibavanje. Otroci so podirali keglje, plezali skozi tunel, metali žogice v koš, se valjali in plezali po blazinah. Ozračje v telovadnici je hitro postalo tudi malce tekmovanlo. Že so se postavljala vprašanja: »Kaj boajutri?«

Čakal nas je bazen na Ptaju. Že na avtobusu je bilo čutiti napeto pričakovanje. Vsi sovedeli, da potrebu-

jemo kopalke, brisačo ... In potem prijetno topla voda, škropljenje, skakanje, potapljanje ... Le redki so se odločili, da si v vodi namočijo samo noge. Zanimivo je bilo opazovati sproščeno gibanje marsikaterega sicer precej nerodnega otroka. Kar težko se je bilo ločiti od baze, a čakalo nas je še sušenje, oblačenje. Na poti nazaj se je v avtobusu slišalo zadovoljno mrmranje otrok, ki so vsak zase prepevali kakšno prijetno melodijo ali pa so utonili v prijeten spanec.

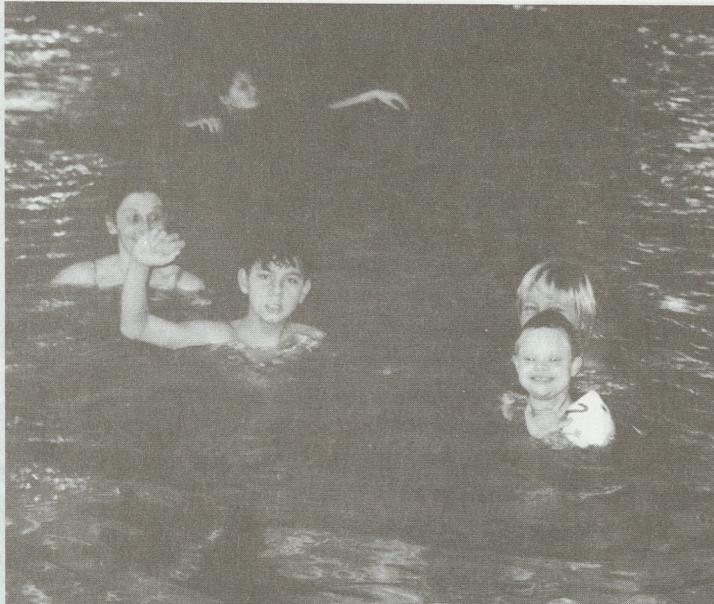
Četrtek dan našega projekta pa smo v poznih popoldanskih urah, ko je okolico naše šole že zajela tema, medse povabili tudi starše. Pripravili smo jim kratek, a zanimiv pohod z baklami, ki je vključeval štiri za-

da so bili polni pozitivne energije ter da je njihovo zadovoljstvo prešlo tudi na nas in nam poplačalo ves trud. Hkrati smo z zadovoljstvom ugotovili, da smo uresničili vse cilje, ki smo si jih zadali, posebno tiste, s katerimi razvijamo čim večjo samostojnost naših otrok, to pa je tudi poglavitni namen našega dela z otroki.

Tako smo torej teden dni preživeli pri nas! Ali vas je mogoče zamikalo, da bi serazgibali tudi vi? Ničlažega! Modelsem vam ravnokar predstavila.

Milojka Sevšek, spec. pedagoginja

Oddelki vzgoje in izobraževanja
Osnovna šola Gustava Šiliha, Maribor

PESEM ZA MAMO

Mama, ti si največja ljubezen mojih dñi.
To vem jaz in drugi vsi.
Hvala za vso skrb, ki nam jo podarjaš
in ves svoj čas za nas zapravljaš.

Vem, da rada me ima,
saj klijub težkim časom
mi za rojstni dan kaj da.

Večkrat me bolj,
da odene mame takoj različni
bratje in sestre smo si.

Ko se oziram nazaj
otroštvo boleče, si mislim:
Oh draga mama, ti si mi dala
veliko veselja in sreče.
Za življenje, ki si mig a dala,
iz srca ti hvala.

Marija Friedl
Društvo Sožitje Maribor

LJUTOMER

VIKEND SEMINAR V TOPOLŠICI

Društvo Sožitje je že sedmič organiziralo vikend seminar v Termah Topolšica. Zbralo se nas je petinštirideset. Za marsikaterrega otrok je to najlepše doživetje vsem letu.

Staršem je predaval fizioterapeut. Dobili so navodila za delo s svojimi otroki, prav tako pa so se sami pošteno razgibali. Otroci so se med tem časom zabavali po svoje. Ogledali so si spominsko sobo ter se sprehodili po okolici toplic. Po večerji je sledilo družabno srečanje s plesom.

Medtem ko so se naslednji dan starši umaknili v predavalnico, so se otroci zabavali ob glasbi, risanju in igranju. Starši so imeli predavanje s temo Pravice oseb z mot-

njami v duševnem razvoju. Z zanimanjem so postavljali vprašanja: skrb zanje v poznejšem času, aktualne bivalne skupnosti, možnosti vključevanja v različne oblike dejavnosti, zakonodaja...

Čas do večerje smo zapolnili s kopanjem, zigranjem, s sprehodi. Po večerji pa smo se zbrali vsi, saj so starši dobili navodila za letovanje svojih otrok v poletnih mesecih.

Spoznavamo, da so razlogi in potrebe družin po takih oblikah srečanj ostali nespremenjeni – pomoč otroku, seznanitev s strokovnjaki, izvedeti čim več informacij in dragocena izmenjava izkušenj z drugimi starši ter navsezadnje tudi možnost za sprostitev

vskupini, kjo že dobro poznaš.

Veliko staršev se je veselilo ponovnega srečanja, saj so mnogi med seboj navezali še tesnejše stike. Drugače se videvajo le na krajsih sestankih, tako pa postanejo dobri prijatelji. Starši si želijo zvesteti čim več o vzgoji pri zadetega otroka, kako mu pomagati ob določenih težavah in urediti prihodnost tako, da bo ozračje v družini prijetno. Taka oblika druženja je velika vrednota, bili smo kot ena družina.

Hvala Zvezi Sožitje za denarno pomoč.

Hvala vsem, ki so se seminarja udeležili, z željo, da se naslednje leto spet vidimo.

Marina Gracinc, spec. pedagoginja

RAVNE

MEŽIŠKA DOLINA OB 40-LETNICI ZVEZE SOŽITJE

V počastitev štiridesetletnice Zveze Sožitje so na Osnovni šoli Prežihovega Voranca na Ravnah potekale klubske likovne delavnice. Na delavnice smo povabili učence šestih, sedmih in osmil razredov Osnovne šole Mežiške doline in iz dravograjske občine.

Z organiziranjem delavnic smo želeli med mlade ljudi in tudi širše vnesti pozitiven odnos do naših oseb z motnjami v duševnem razvoju, zmanjševati predsodke in strah, si prizadevati za zmanjševanje diskriminacije in za večjo dojemljivost naših oseb, gojiti strpnost do drugačnih, različnih ljudi.

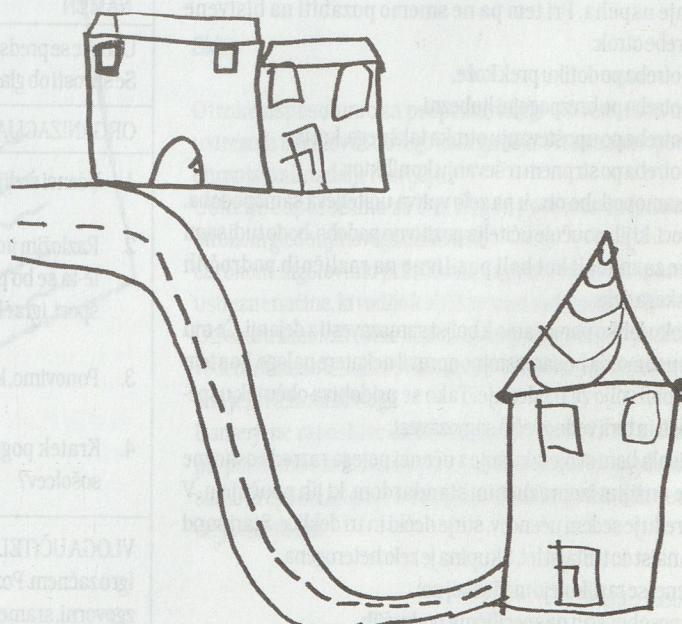
Prostor smo opremili s plakati, razstavili izdelke naših oseb s taborovin iz klubskih delavnic ter dali na vpogled zloženke in glasila društva ter Zveze. Društvene dejavnosti smo predstavili s fotografijami na panojih, ki jih bomo prenesli na vse osnovne šole, zdravstvene domove. Učenci Osnovne šole Juričevega Drejčka s prilagojenim programom so udeležence pozdravili s krajšim kulturnim programom. Pod vodstvom mentorjev prostovoljcev je ustvarjalo petnajst odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju in dva mlajša skupaj z učenci osnovnih šol (šivanje gobelina, pletenje, ustvarjanje z modelirno maso, izdelovanje lepljenk, za-

razpisani literarni natečaj v obliki spisa, pesmi, razmišljanj, igre na temo Sožitje s podnaslovom Med nami živijo drugačni, tudi osebe z motnjami v duševnem razvoju. Predstavili smo društveno dejavnost na lokalnih televizijskih mrežah.

Delavnice so bile izvedene uspešno, naletele so na širok odziv medijev (Koroški radio, Radio Slovenija, Dopisništvo Večera in dopisništvo Dela).

Zadovoljni smo, da so nam prisluhnili in ponesli v našo skupnost vest o osebah z motnjami v duševnem razvoju in njihovi ustvarjalnosti. Navsezadnje niso nič kaj drugačne, potrebujejo le malo več pomoči in pozornosti.

Danica Ozimic, predsednica Društva Sožitje Mežiške doline

SAMOPODOBA ŠOLSKEGA OTROKA

Sodobna spoznaja o naravi samopodobe kažejo, da je obdobje otroštva ključno za oblikovanje posameznikove samopodobe, njenih posameznih sestavin. V tem obdobju se oblikuje in že utrdijo temelji samopodobe. Ti pogojujejo nadaljnji razvoj mladostnikove samopodobe, ki se kaže v bolj ali manj kriznih razsežnostih.

Z vključitvijo v socialni sistem šole se vpliv socialnih dejavnikov na oblikovanje otrokove samopodobe precej razširi. Predstavljajo nova področja, na katerih bo otrok deloval in na podlagi katerih bo spoznal samega sebe in ljudi okoli sebe. Samopodoba lahko natančneje razumemole, če obravnavamo posameznika celostno.

Šola nadzoruje otroke in tem preprečuje izpostavljenost marsikateremu neugodnemu vplivu.

Učitelj pa je eden izmed ključnih dejavnikov oblikovanja samopodobe šolskega otroka. Učitelj je namreč tisti, ki otroka usmerja v procesu učenja, mu zagotavlja najustreznejše možnosti za učenje ter mu pomaga do spoznanja o lastnih zmožnostih - kaj vse lahko zmore in koliko je vreden.

Pomembno je, da ima otrok v šoli dovolj priložnosti za doživljanje uspeha. Pri tem pa ne smemo pozabiti na bistvene potrebe otrok:

- ♦ potreba po dotiku prek kože,
- ♦ potreba po brezpogojni ljubezni,
- ♦ potreba po upoštevanju otroka takšnega, kot je,
- ♦ potreba po strpnem reševanju konfliktov.

Na samopodobo otrok pa zelo vpliva učiteljeva samopodoba. Otroci, kijih poučuje učitelj s pozitivno podobo, bodo tudi sami sebe zaznavali kot bolj pozitivne na različnih področjih šolskega dela.

Otroku lahko pomagamo k boljši samozavesti z dejanji. Če mu dopustimo, da bo samostojno opravil nekatere naloge, bo s tem pridobil voljo za naslednje. Tako se pridobiva občutek uspešnosti in tudi vedno večja samozavest.

Opisala bom svoje izkušnje z učenci petega razreda osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom, ki jih poučujem. V razredu je sedem učencev, štirje dečki in tri deklice. Stari so od dvanajst do trinajst let. Skupina je zelo heterogena.

Učenci se razlikujejo med sebojo po:

- ♦ sposobnostih na specifičnih področjih,
- ♦ zrelosti,

- ♦ nesamostojnosti,
- ♦ prestrašenosti,
- ♦ zadržanosti do učitelja.

V praktičnem delu smo v individualni obliki izpeljali dve nalogi. V prvi so se predstavili drug drugemu. V drugi pa so učenci pisno izrazili, kaj jih osrečuje in kaj žalosti.

Prvo naložo so učenci dobro sprejeli in jo ob mojih spodbudah motivirano izvajali.

Pri posameznih predstavitvah sta dva učenca zbujala pozornost s kritiko sebe in drugih, ena deklica se je prestrašila.

Igro sem začela prva in tako spodbudila manj zgovorne in prestrašene. Predstavitvi družine so se izogibali, kajti večina živi v družinah, ki niso urejene, v katerih vladajo alkohol in neurejeni medosebni odnosi. Otrokom pomagam, da zaupajo vase. Le tako bodo lažje in hitreje navezovali socialne stike in si pridobili občutek pripadnosti.

VLOGA UČITELJICE
Učence spodbujam, naj napišejo čim več misli, kijih razveseljujejo. Ob delu se sprostijo. Pomagam tistim, ki imajo skromnejši besedni zaklad.

1. IGRA: PREDSTAVIMO SE

NAMEN	SREDSTVA
Učenec se predstavi. Se sprosti ob glasbi.	Žogica iz pene. Trajanje 15 minut.

ORGANIZACIJA

1. Učenci sedijo v polkrogu.
2. Razložim jim potek igre. Vsak bo vsakemu vrgel žogico, le-ta se bo predstavil (ime, starost, družina, najljubši šport, igračka, kje stanuje, kaj počne v prostem času).
3. Ponovimo, kaj smo si zapomnili.
4. Kratek pogovor. Ali smo zadovoljni s predstavitvijo sošolcev?

VLOGA UČITELJICE

Igra začenjem. Pozornost posvetim tistim, ki so manj zgovorni, sramežljivi.

2. IGRA: KAJ ME RAZVESELJUJE/ŽALOSTI

NAMEN	SREDSTVA
Učenec napiše kaj vse garazveseljuje/žalosti.	List papirja, na katerem je narisani smejoč se/žalosten možic, svinčnik. Trajanje 30 minut.

ORGANIZACIJA

1. Vsak učenec sedi za svojo mizico.
2. Razložim jim potek dela. Igra začenjem sama.
3. Jih spodbujam pri razmišljjanju.
4. Sledi samostojno delo.
5. Kratek pogovor.

VLOGA UČITELJICE

Učence spodbujam, naj napišejo čim več misli, kijih razveseljujejo. Ob delu se sprostijo. Pomagam tistim, ki imajo skromnejši besedni zaklad.

NAJPOGOSTEJŠI ODGOVORI OTROK

Kaj me razveseljuje	Kaj me žalosti
😊	🙁
😊 Igre z žogo,	🙁 Nimam mame,
😊 žoga,	🙁 nedobim, kar si želim,
😊 gledanje televizije,	🙁 čemoram pospravljalni,
😊 dobra ocena,	🙁 slaba ocena,
😊 vožnja s kolesom,	🙁 kazeni,
😊 pohvala staršev,	🙁 učenje,
😊 nova igrača,	🙁 prepoved gledanja televizije,
😊 pestovanje,	🙁 če kdov druzini umre,
😊 obisk,	🙁 čeme kaznujejo,
😊 prijatelji,	🙁 dež,
😊 sonce,	🙁 če sem brez denarja.
😊 denar.	

Sklep

Otroke usposobimo za prepoznavanje ustreznih in manj ustreznih načinov za doseganje kakšega cilja. Pri tem samopodobo ohranjajo ali nadalje razvijajo.

Učitelje usposobimo za čim boljšo povratno informacijo otrokom glede njihovega dela v šoli.

Otrokom zagotovimo priložnost, da preizkusijo in uporabijo ustreerne načine, ki vodijo k oblikovanju samopodobe.

Otrokova samozavest se lahko oblikuje na različnih področjih, vedeti moramo le, katere vsebine so za otroka primerne in kakšna je pri tem naša vloga.

Usmerjene zaposlitve so idealna priložnost, ob kateri lahko prepoznamo otrokova močna in šibka področja in jih potem samo krepimo, ali pa je otroka šele treba pripraviti, da se neke dejavnosti loti.

- **-PRAVICA DO PREJEMANJA DODATKA ZA POMOČ IN POSTREŽBO**
- **-PRAVICA DO KRAJŠEGA DELOVNEGA ČASA**

Odgovarja pravnica
Nevenka Ljubič

■ VPRAŠANJE:

Prosim za nekaj obširnejšo razlagajo pravice do prejemanja dodatka za pomoč in postrežbo. Kakšna so merila in kdo jih določa? Kdaj lahko prejema oseba z motnjami v duševnem razvoju in v kolikšni višini? Ali lahko prejema sočasno tudinadomestilo za invalidnost?

■ ODGOVOR:

Dodatek za pomoč in postrežbo je pravica iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja in je samostojna, osebna in neodstiljiva pravica, ki je uvrščena med tako imenovane dodatne pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Pravico pridobijo praviloma uživalci starostne, invalidske, vdovske ali družinske pokojnine, če potrebujejo za opravljanje osnovnih življenjskih potreb stalno pomoč in postrežbo drugega.

Zakon pri določanju pravice do dodatka za pomoč in postrežbo predvideva tri mogoča stanja:

- ko sta upravičencu potrebna pomoč in postrežba, ker ne more opravljati vseh osnovnih življenjskih potreb;

- ko sta upravičencu potrebna pomoč in postrežba, ker ne more opravljati večine osnovnih življenjskih potreb;

- kadar upravičenec kot težji psihiatrični bolnik v domači negi potrebuje stalno nadzorstvo, poda invalidska komisija ali drug izvedenec Zavoda.

Po določilih zakona sta pomoč in postrežba uživalcu pokojnine neogibno potrebna za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb, kadar zaradi trajnih sprememb v zdravstvenem stanju ne more zadovoljevati osnovnih življenjskih potreb, ker se niti ob osebnih prizadevanjih in pomoći ortopedskih pripomočkov ne more samostojno gibati v stanovanju in zunaj njega, samostojno hraniti, oblačiti in slatičiti, se obuvati in sezuvati, skrbetiza osebno higieno pa tudi ne opravljati drugih življenjskih opravil, neogibno potrebnih za ohranjanje življenja. Za opravljanje večine življenjskih potreb sta pomoč in postrežba uživalcu pokojnine neogibno potrebna, kadar zaradi trajnih sprememb v zdravstvenem stanju ne more zadovoljevati večine prej navedenih osnovnih življenjskih potreb.

Po sklepu o meritih, kdaj je psihiatrični bolnikom potrebno stalno nadzorstvo, se šteje, da težji psihiatrični bolnik v domači negi potrebuje stalno nadzorstvo, ko gre za kroničnega bolnika, ki je izgubil realitetno kontrolo ter zaradi duševnih, telesnih in socialnih posledic bolezni ne more zadovoljevati večine ali vseh neogibnih življenjskih potreb. Kot domača nega težjega psihiatričnega bolnika šteje tudi namestitev v domu starejših občanov oziroma vsaka oskrba zunaj stacionarne zdravstvene ustanove.

Mnenje o tem, ali sta upravičencu potrebna stalna pomoč in postrežba za opravljanje vseh ali pa le večine življenjskih potreb oziroma da potrebuje stalno nadzorstvo, poda invalidska komisija ali drug izvedenec Zavoda.

Zakon določa tudi merila za odmero višine pripadajočega dodatka za pomoč in postrežbo, zneski se usklajujejo sočasno z uskladitvijo pokojnin.

Od 1.9.2003 znašajo ti zneski:

- ◆ za najtežje prizadete upravičence 79.876,73 SIT,
- ◆ za upravičence, ki potrebujejo pomoč in postrežbo za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb, 55.913,71 SIT,
- ◆ za upravičence, ki potrebujejo pomoč in postrežbo za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb, 27.956,85 SIT.

Oseba z motnjami v duševnem razvoju je upravičena dodatka za pomoč in postrežbo na podlagi menjavzdravniške komisije in odločbe o prejemanju družinske pokojnine Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje po enemu izmed pokojnih staršev.

Dodatek za tujo nego in pomoč, kiga v pretežni večini prejemajo osebe z motnjami, pa je na podlagi mnenja zdravniške komisije in odločbe o prejemanju nadomestila za invalidnost centra za socialno delo pristojne občine in je v pristojnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Upravičena oseba ne more preje-

PSIHOLOŠKI KOTICEK

Ana Pori, univ. dipl. psihologinja, družinska terapevtka

Pozdravljeni!

Zmožem sva pogostov sporu, ker ne veva, koliko je prav, da bi bili naši otroci (2, 5 in 8 let) pred televizorjem. Zgodi se, da so vsi trije ali pa en sam tudi po več ur pred zaslonom. Do mlajših dveh sva še tolerantna, starejši pa zaradi tega že zanemarja šolo. Ko hočeva ugasti televizor, so znova in znova pritožbe, daje raveno zelo zanimivo... Kar koli ukrenea, se zdi, da ni pravo.

Hvala!

Mama in oče

Spoštovani starši!

Sprašujete, kaj je prav. To se starši pogostov vprašamo, kostojimo pred otroki. Pred takšno dilemo smo zlasti, kadar moramo postaviti otrokom, ki jih imamo neskončno radi, omejitve. Vsega otroku ne moremo in ne smemo (!) dovoliti, saj bi bilo mu lahko marsikaj, kar želi, v škodo. Ravno zato, ker ga imamo radi, mu moramo postaviti določene meje. Otrok se z njimi seveda najverjetneje ne bo strinjal in bo nasprotoval (bolj ali manj glasno). To je njegova pravica. Naša dolžnost pa je, da presodimo, ali so določene omejitve, ki mu jih postavljamo, smiselne, dovolj široke oz. ozke, pa tudi, da smo pri tem dosledni, da se teh omejitv držimo in tako otroku pomagamo, da se znaje v labirintu »kaj je prav«. Meje, ki mu jih postavimo, morajo biti prilagojene prav njemu, njegovi osebnosti in njegovi starosti. To pa zahteva naš napor.

Pri omejevanju gledanja televizije je podobno.

Preden postavita omejitve gledanja televizijskega programa, se, draga mama in oče, vprašajta, zakaj vajini otroci gledajo televizijo. So se tako pač navadili? Jim je dolgčas in ga zapolnijo s posedanjem in poležavanjem pred zaslonom? Jim razne oddaje, risanke, filmi ... nadomeščajo varuško? Jih nekatere oddaje res zanimajo, se ob njih česa naučijo? Jih oddaje vznemirajo? Jih pomirjajo? Jih uspavajo? Se z gledanjem televizije izmikajo obveznostim (šolskim in domaćim)? Je postal gledanje televizije zanje (in za vaju) pomembnejše od razvijanja vaših medosebnih odnosov in od uživanja skupaj? Je to beg od ustvarjalnih vprašanj in vzklikov kot: Kaj se bomo pa danes šli? ali: Pojdimo se človek ne jezi se?

Veliko vprašanj si bosta moralna zastaviti in nanje tudi odgovoriti. Prepričana sem, da vama bo že sam pogovor o tem prinesel veliko rešitev.

Prav gotovo pa bo treba postaviti nekaj pravil in omejitve pri gledanju televizije in se jih potem tudi držati.

Skupaj z otroki se bosta učila načrtovati dan in teden: kaj bo kdo kdaj gledal in koliko, kaj boste pogledali skupaj. Učili se boste tega, da televizor ne bo prižgan vedno, ampak samo takrat, ko boste v to žeeli, da bo aparat vvaši službi, ne vi in njegovi. Naučili se boste, da so pomembnejši od televizijskih programov vaši odnosi, vaše druženje (pa čeprav kdaj konfliktno) in to, da se imate lepo.

Ne bo pa to delo lahko (kot občutita že sedaj, ko se pogosto spretja). Sicer pa, ali jevzgoja otrok lahko delo? Nikoli se je ne naučimo. Naporna je, vendar se splača!

Želim vama uspešno dogovarjanje o omejitvah, ki jih bosta postavljala otrokom, še bolj pa vama želim moč, da vama bo uspelo obstati na postavljenih mejah.

DRUŠTVO DOJO
objavlja

1. Mednarodni fotografski natečaj na temo

"ŠPORT IN OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI"

Tema natečaja: Osebe s posebnimi potrebami v športu

Koledar razstave:

- ♦ sprejem fotografij do vključno: 29. aprila 2004
- ♦ žiriranje: 30. april 2004
- ♦ obvestilo o žiriranju do: 07. maj 2004
- ♦ otvoritev razstave: 13. maj 2004
- ♦ vračanje fotografij do: 30. junij 2004

Otvoritev razstave bo v četrtek, 13. maja ob 19.00 v prostorih galerije GASSPAR v Piranu.

Fotografije z izpolnjenimi prijavnicami pošljite do vključno 29. aprila 2004 na naslov:

Društvo DOJO, Oktobrske revolucije 19a, 6310 Izola - Slovenija

♦ Telefon: 00386 (0) 41 623025, 00386 (0) 41 567594 ♦ Email: projekt.doj@drustvo-doj.si ♦ spletna stran: <http://www.drustvo-doj.si>

Pogoji za sodelovanje na natečaju:

1. Na natečaju lahko sodelujejo udeleženci ne glede na državo prebivanja, oziroma državljanstvo.
2. Tema natečaja: »Osebe s posebnimi potrebami v športu«
 - ♦ barvna fotografija (A)
 - ♦ črno bela fotografija (B)
3. Vsak avtor lahko pošlje na natečaj po 5 del iz vsake kategorije.
4. Fotografije morajo biti velikosti od 18 x 24 cm do 30 x 40 cm. Vse fotografije manjše od 30 x 40 cm morajo biti nalepljene na tankem kartonu velikosti 30 x 40 cm. Fotografije morajo biti priložene tudi v digitalni obliki, čim večje ločljivosti. Na hrbtni strani fotografij naj bodo napisani: ime in priimek avtorja, naslov dela, ki se ujema s številko na prijavnici.
5. Organizator »Društvo DOJO« si pridržuje pravico za objavljanje prispevkih del v materialih prireditve »Odprtega prvenstva Slovenije v Ganjudu 2004« ter »Društva DOJO«.
6. Pošiljki fotografij je potrebno priložiti z izpolnjeno prijavnico. Vse fotografije, ki ne bodo ustrezale pogoju razpisa razstave, ne bodo predložene selektorjem.
7. Zdeli bomo ravnali pazljivo, ne odgovarjam pa za morebitne poškodbe ali izgubo med pošiljanjem po pošti. Dela pošljajte v varni embalaži za dostavo, vrátili jih bomo v prispevi.
8. Dela bo ocenjevala ter izbrala fotografije za razstavo strokovna žirija v sestavi:
 - ♦ Jaka Jeraša, umetniški fotograf (predsednik)
 - ♦ Darko Milanič, bivši kapetan slovenske nogometne reprezentance, ambasador Specialne olimpiade
 - ♦ Drago Mislej Mef, glasbenik, urednik, založnik
9. Člani žirije lahko sodelujejo na razstavi, vendar izven konkurence za nagrade.
10. Prirediteli si pridržujejo pravico do objave del v nekomercialne namene, razen če avtor objave izrecno ne prepove.
11. Vsak udeleženec natečaja osebno odgovarja za avtorstvo poslanih del.
12. Avtor bo brezplačno prejel katalog razstave.
13. Organizator »Odprtega prvenstva Slovenije v Ganjudu 2004« bo podelil praktične nagrade trem prvouvrščenim avtorjem.

PRIJAVNICA

Ime in priimek

Naslov

Foto klub (društvo, zveza...)

Fotografski naziv

E-pošta Telefonska številka

Tema: OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI V ŠPORTU

Seznam del:

BARVNE FOTOGRAFIJE

A1.

A2.

A3.

A4.

A5.

ČRNO-BELE FOTOGRAFIJE

B1.

B2.

B3.

B4.

B5.

Datum: Podpis avtorja del:

Prijavnice lahko tudi fotokopirate!

DRUŠTVO DOJO

Ulica Oktobrske revolucije 19a, 6310 Izola, Slovenija

Tel: 00386 (0) 41 623025, 00386 (0) 41 567594, 00386 (0) 41 649058

Email: projekt.doj@drustvo-doj.si spletna stran: <http://www.drustvo-doj.si>

TEKMOVANJE V VALPSKEM SMUČANJU

Osnovna šola Gustava Šiliha - Oddelki vzgoje in izobraževanja smo bili 4. februarja letos organizatorji Specialne olimpijade v alpskem smučanju.

Na območju Areha se je v začetnem, lažjem in težjem slalomu pomerilo sto športnikov iz sedemindvajsetih zavodov za usposabljanje oseb z motnjami v duševnem razvoju. Naslovesnost obdobju pred hotelom Areh so se predstavili športniki. V kratkem kulturnem programu so nastopili učenci naše šole. V imenu športnikov je zaprisegla Ines Vogrinec. Športnike pa je s prijaznim nagovorom spodbudil in jim zaželet veliko sreče župan občine Ruše Vili Rezman.

Vzpetini ob smučarskih vlečnicah Žigart in Cojzerica sta bili prizorišče napetih tekmovanj. Za elektronsko merjenje časa in postavitev proge so poskrbeli člani Smučarskega kluba Branik. V hotelu Areh je potekala slavnostna podelitev medalj. Druženje ob prijetni glas-

bi se je nadaljevalo do poznih popoldanskih ur. Tekmovanje je bilo tudi medijsko zelo odmevno.

Smučarji naših oddelkov so se na tekmovanje dobro pripravljali. Bili smo v zimski šoli v naravi. Bivali smo v Domu Miloša Zidanška, smučarske spretnosti pa smo pridobivali na pobočju Areha. Program dela je obsegal osem vadbenih enot alpskega smučanja, teka na smučeh in hoje ter teka s krpljam. Otroci in mladostniki so bili razdeljeni v skupine po sposobnostih in interesih.

Učitelji ugotavljamo, da s takimi oblikami dela laže in hitreje dosegamo vzgojno-izobraževalne cilje ne samo pri gibalno-športnih dejavnostih, temveč tudi s področja socializacije, samostojnosti in razvijanja pozitivnih osebnostnih lastnosti.

Zvonka Zajko Valdhuber, prof. defektologije
Vodja Oddelkov vzgoje in izobraževanja

PODELJENE PLAKETE IN PRIZNANJA SPECIALNE OLIMPIJADE

Na letošnjem osmem občnem zboru Društva Specialna olimpijada Slovenije je njen predsednik Marijan Lačen podelil kar enaintrideset plaket in priznanj. Priznanja in plakete se podeljujejo najzaslužnejšim posameznikom in ustanovam za izjemne prispevke k razvoju gibanja Specialne olimpijade Slovenije in športa za osebe z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju. Za uspehe na svetovnih poletnih igrah na Irskem junija lani so plakete za zlata odličja v plavanju prejeli Boštjan Krebelj, Stanko Ledinek in Nataša Čar ter njena vaditeljica Zlatka Jenuš. Za zlato medaljo v kolesarstvu je prejel plaketo Janko Lipovšek. Priznanja za srebrno ali bronasto odličje je prejelo dvanajst tekmovalcev: Vlado Puhek in Adrijana Morovič (atletika), Irena Jurič (plavanje), Uroš Rot (namizni tenis), ter košarkarska ekipa v sestavi: Sašo Žvikart, Mitja Colja, Peter Horvat, Sandi Boršič, Martin Nelec, Jožek Jan, Miran Brejc in Matjaž Jerman, ter njihovi vaditelji: Suzana Bohorč, Ivanka Vidovič, Peter Slemc in David Paulič.

Med prejemniki najvišjih priznanj društva, ki so jih predlagale posamezne članice, je plaketo prejel Varstveno-delovni center Murska Sobota, ki je leta

2002 organiziral poletne državne igre, lani pa se je pri njih uspešno končala nogometna liga.

Priznanja za uspešno delo so prejeli:

- ♦ Lidiya Horvatič (VDC Murska Sobota), saj se varovanci podnjim vodstvom že vrsto let udeležujejo najrazličnejših tekmovanj, zavzeto pa sodeluje tudi pri organizaciji tekmovanj;
- ♦ Erika Čuk (Center Janka Premrla Vojka, Vipava) deluje v društvu od leta 1994 in vodi treninge atletike, elementov košarke, kolesarstva, balinanja in solo smučanja;
- ♦ Sonja Vidmar (Center Janka Premrla Vojka, Vipava) je v specialno-olimpijskem gibanju že od vsega začetka, še posebno pa se zavzema za to, da bi športne dejavnosti približala mlajšim otrokom;
- ♦ Peter Koprivnik in Franc Šepul sta zunanjia člana šolskega športnega društva CUDV Črna in kot sodnika pomagata pri tekmovanjih, ki jih organizira društvo;
- ♦ Matjaž Florjančič (CUDV Draga) poleg obstoječih programov razvija nove elemente športne vzgoje, nepogrešljiva pa je tudi njegova vloga organizatorja, koordinatorja in izvajalca športnih iger na ravni Centra, regije in države;
- ♦ Ivanka Kosi (Sožitje Ljutomer) dejavno sodeluje na športnem področju kot vaditeljica in spremjevalka varovancev na vseh poletnih regijskih in državnih igrah;
- ♦ Irena Cvetko (Sožitje Ljutomer) že vrsto let motivira tako varovance kot svoje sodelavce, da skupaj z njimi dejavno sodelujejo v specialno-olimpijskem gibanju. S svojo vztrajnostjo in zgledom pripomore k odličnim rezultatom;
- ♦ Melita Malalan (Vzgojno zaposlitveno središče Mitja Čuk Općine, Trst) se ukvarja z različnimi športnimi dejavnostmi, namenjenimi predvsem osebam s težjimi motnjami v razvoju. Pomembna je tudi njena vloga pri povezovanju Vzgojnega zavoda Mitja Čuk z matično domovo;
- ♦ Center za usposabljanje Elvira Vatovec, Strunjan s svojimi oddelki vzgoje in izobraževanja sodeluje v Specialni olimpijadi Slovenije že od 1989. Učencisov tem času dosegli odlične rezultate v atletiki, košarki in plavanju. Center je bil organizator prvih in desetih regijskih iger petih državnih iger Specialne olimpijade Slovenije.

Urška Andrejc

Prvi evropski turnir specialne olimpijade v alpskem smučanju pod streho

SLOVENIJA ŠE ENKRAT ORALA LEDINO

Ljubljana - V Škofji Loki se je končalo štiridnevno druženje enaindevetdesetih specialnih olimpijcev iz štirinajstih evropskih držav. Tekmovalo so na prvem evropskem turnirju v alpskem smučanju, ker je bilo preveč snega, pa so organizatorji - Društvo Specialna olimpijada Slovenije in Sožitje Škofja Loka - po predtekmovalnih izpeljali le en tekmovalni dan in v treh različnih kategorijah veleslaloma (lažji, srednji, težji) podelili osemnajst kompletov medalj. Najuspešnejša je bila slovenska ekipa, ki je z devetindvajsetimi tekmovalci osvojila šestnajst medalj, po sedem zlatih in srebrnih ter dve bronasti. Ob tekmovalju, ki je potekalo na Starem vrhu, so organizatorji pripravili tudi raznolik družabni program, tako da je bilo druženje kljub nenehnemu sneženju prijetno, med tekmovalci in vaditelji pa so se spletla nova prijateljstva. Ob tem je Društvo Specialna olimpijada Slovenije iz rok Mika Smitha, direktorja evropske specialne olimpijade, prejelo priznanje ob desetletnici sodelovanja v evropskem programu, uspešen konec tedna pa je zaokrožil podpis pogodbe z generalnim sponzorjem begunjskim Elanom, ki bo največ denarja namenil za svetovne igre, ki bodo prihodnje leto v Nagantu.

Na Japonskem bo Slovenija tekmovala s šestnajstimi tekmovalci. »Elan želi prispevati k rehabilitaciji, ohranjanju psihofizičnih sposobnosti in h kreativnemu preživljjanju prostega časa oseb z motnjami v duševnem razvoju,« je ob podpisu pogodbe dejal direktor marketinga Matjaž Tavčar, potem ko sta z vodnjem tekmovalne službe Bojanom Križajem slovenski ekipi obljubila tudi vrhunsko smučarsko opremo. Morebiti bodo specialni olimpijci nekdanjega smučarja povabili s seboj na Japonsko, da bi tako kot pred leti Mateja Svet glas o tem športnem gibanju ponesel tudi med druge. Že dan zatem se je iz Nagana vrnila petčlanska ekipa, ki se je tam udeležila svetovnih zimskih prediger, na katerih je nastopilo kar šeststo športnikov iz enajstih držav.

Ples namesto tekmovalja

Na Gorenjskem je v zasneženi Škofi Loki potekalo največje tekmovalje v okviru slovenske specialne olimpijade doslej. Prvo tekmovalje v alpskem smučanju takoj je zadovoljiljo želje organizatorjev in tudi predstavnikov evropske specialne olimpijade. »Čeprav smo morali odpovedati drugi tekmovalni dan, smo z orga-

nizacijo izredno zadovoljni. Tekmovanje smo nadomestili z drugimi dejavnostmi, za katere je bilo prav tako dobro poskrbljeno, saj specialna olimpijada že v izhodišču ni samo tekmovanje,« je dejal Mariusz Damentko, športni direktor za Evropo. Zlate medalje v slovenski ekipi so osvojili Damjan Rajter (lažja raven), Sašo Firbas, Anja Pirjevec in Borut Kelenc (srednja raven) ter Bojana Laurenčič, Nace Levačič in Jože Turšič (težja raven). Izkazalo se je, da imamo poleg dobrih tekmovalcev tudi dovolj usposobljene vaditelje, ki so ob Smučarskem klubu Alpetour pomagali pripraviti tekmovalje. Zahvala gre predvsem Sožitju Škofja Loka, ki je povsem na prostovoljni podlagi uspelo pripraviti tako veliko prireditev. Pri tem je Slovenija še enkrat orala ledino, saj smo pred sedmimi leti ravno pri nas pripravili prvi evropski turnir v smučarskem teku,« je bil po tekmovalju zadovoljen predsednik Društva Specialna olimpijada Slovenije Marijan Lačen, potem ko je prejel priznanje ob desetletnici sodelovanja v evropskem programu.

»Slovenija je v desetih letih dosegla izreden napredek in ima v svetovnem merilu glede na število prebi-

Najda Mešić se v družbi drugih tekmovalcev, vaditeljice in Mariusza Damentka ter Marijana Lačna veseli četrtega mesta v veleslalomu

valcev zavidanja vredno število tekmovalcev, kar tisoč sedemsto. Glede na zagnanost in dobro organiziranost nimam pomislikov, da se uspešen razvoj ne bi mogel nadaljevati,« je deset let delovanja slovenskega društva orisal direktor evropske specialne olimpijade Mike Smith.

Poskrbljeno tudi za zdravstvene pregledе

Prav na tokratnem tekmovalju je slovenska specialna olimpijada v sestavni del svojih tekmovaljev več kot uspešno uvrstila tudi zdrav-

stveni program za športnike. V njem so športnikom pregledali ustno votlino in jim dali nasvete za zdravo prehrano, zatem pa so v zabavnem fitnesu preizkusili še svoje osnovne motorične sposobnosti. »Pregledi so potekali v zelo sproščenem ozračju, ki so ga pomagali ustvariti študentje medicine, stomatologije in fizioterapije. Izide bomo obdelali in vsak izmed športnikov bo prejel povratno informacijo z nasveti, kaj lahko še naredi za boljše zdravstveno stanje,« je povedala Saška Benedičič Tomat, vodja tega programa v Sloveniji. Sabine Brecklinghaus, ko-

USTVARJAJMO SKUPAJ

Milojka Lozar, učiteljica razrednega pouka, Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka, Vipava

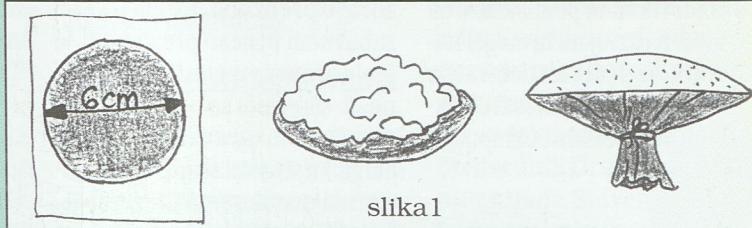
Pri vzgojnem delu uporabljajo različne načine izdelave okrasnih in uporabnih predmetov. Motive in tehnike prilagaja sposobnostim gojencev z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Vodi krožek, ki skrbi za okrasitev in urestitev skupnih prostorov v Centru, sodeluje pa tudi pri pripravi razstav in izpeljavi različnih projektov.

SONČNICA

MATERIALI IN POTREBŠCINE:

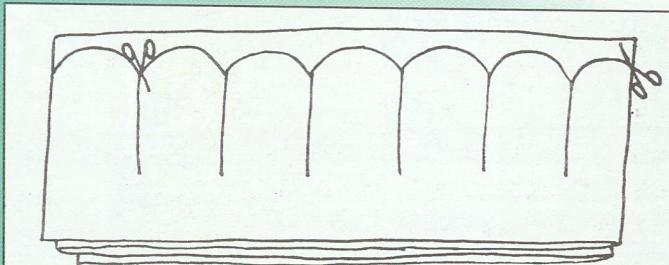
rumen, zelen in rjav (ali oranžen) krep papir, košček tršega papirja, malo vate, cvetličarska žica, dva koščka volne ali mehke žice (po 15 cm), škarje, svinčnik, belo mizarsko lepilo (mekol).

POTEK DELA:

Iz tršega papirja izrežemo krog s premerom 6 cm (lahko naredimo kar obris dna kake posodice). Vato raztegnemo po vsej površini in jo prilepimo. Iz rjavega krep papirja izrežemo kvadrat, velik približno 15 x 15 cm. Z njim prekrijemo krog, na spodnji strani stisnemo in zvezemo z volno. Tako dobimo košček za cvet (slika 1).

USTVARJAJMO SKUPAJ

Cizrežemo približno 60 cm dolg in 8 cm širok trak iz rumenega krep papirja, ga po dolžini dvakrat prepognemo, da dobimo 4 plasti, nato pa na eni strani valovito izrežemo. V vsak val zarezemo 5 cm globoko, da dobimo cvetne liste (slika 2).

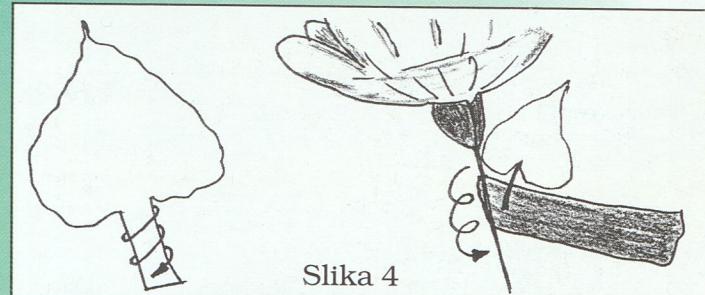
Slika 2

Slika 3

Trak previdno razprostremo. Ravni del traku začnemo nabirati in hkrati navijati okrog spodnjega dela koška. Oviti trak utrdimo z volno. Okrog nastalega peclja trdno ovijemo in stisnemo en konec cvetličarske žice (slika 3).

Iz zelenega papirja izrežemo dve obliko listov, peclja med prsti zvijemo (posvaljkamo). Odrezemo 30 cm dolg in približno 2 cm širok zelen trak za ovijanje žice. Konec traku namažemo z lepilom in začnemo poševno ovijati tik pod cvetom. Med ovijanjem sredi stebla vstavimo in prilepimo še oba lista. Konec traku utrdimo z lepilom in odvečni papir odrezemo (slika 4).

Slika 4

Cvetne liste med prsti rahlo zvijemo, da dobijo naravno obliko.

NASVET:

Rjav košček lahko obarvamo z rumeno in oranžno tempera barvo, oranžnega pa z rjavo in rumeno. Gobico pomakamo v nerazredčeno barvo in rahlo pritiskamo po površini koška (»tapkamo«). Košek lahko naredimo tudi iz blaga.

Novosti pri Zvezi Sožitje

Konec februarja smo dobili dodatno odločbo Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, s katero je devetindvajset društev Sožitje pridobilo status **invalidske organizacije**. Že lani je ta status dobila Zveza Sožitje in društvo iz Mengša. Druga naša društva so še v postopku pridobivanja tega statusa, saj so morala popravljati svoje statute in jih na novo registrirati.

Zadnjim desetim društvom smo januarja izročili komplekte **računalnikov s tiskalniki**. S to zadajo so vsa naša društva sedaj računalniško opremljena. V letošnjem letu jim bomo tudi omogočili tehnične možnosti za elektronsko povezavo. To je velika pridobitev, saj bomo med seboj povezani v mrežo in tako bistveno laže komunicirali.

Končan je letošnji **razpis za prijave na naše nacionalne programe**. Od lani se je še za četrtino povečalo število oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki so se prijavili na različne oblike vseživljenjskega usposabljanja. Tudi na družinske programe je precej prijav, čeprav njihov delež počasi upada. Skupaj se je prijavilo v te programe več kot 1700 članov.

Naša društva so prijavila tudi **48 vikend seminarjev**, ki jih bodo izvedla v letošnjem letu. Na njih bo sodelovalo več kot 2400 članov.

Veliko novega se dogaja tudi pri Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij Slovenije. Sprejem obeh zakonov o invalidskih in humanitarnih organizacijah zahteva novo **prilagoditev Pravil in Pravilnika o sofinanciranju**. Delež sredstev za invalidske organizacije se bo po dosedanjih dogovorih še zmanjšal za 10 odstotkov, čeprav je že letos tega denarja za 15 odstotkov manj, kot ga je bilo v letu 2002. Govori se tudi o možnosti, da bi se dopolnil Zakon o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije v tem delu, ki govorí o sestavi članstva v Svetu fundacije. Delež predstavnikov invalidskih organizacij, ki imajo sedaj v tem Svetu večino, naj bi se bistveno zmanjšal.

Pred kratkim smo izdali novo **Zbirko določb, pravic, obveznosti** in nekaterih olajšav v slovenski zakonodaji, kjer se obravnavajo osebe z motnjami v duševnem razvoju oz. njihovi zakoniti zastopniki. V tem priročniku je zbrana vsa trenutno veljavna zakonodaja. Priročnik lahko naročite pri Zvezi Sožitje.

Natisnili smo tudi nov **priročnik Kam po nasvet?** V njem so zbrani vsi trenutni podatki o ustanovah s področja zdravstva, šolstva, varstva odraslih, zavodov, centrov za socialno delo in društev Sožitje iz celotnega območja države.

Letošnja evropska konferenca Inclusion Europe bo maja na Irskem. Povezana bo tudi s kongresom na temo Kako se upreti diskriminaciji oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin.

V celoti so tudi prenovljene in aktualizirane **spletne strani** Zveze Sožitje. Najdete nas lahko na elektronskem naslovu: www.zveza-sozitje.si.

Tomaž Jereb

Iz Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič, Draga - Ig

V začetku februarja so v Ljubljani na Poljanski cesti 52 odprli nov **varstveno-delovni center**. V njem je našlo svoje delovno mesto štirindvajset odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju. V enoti na Igju pa je šest mest. Vsak teden se zamenjajo, tako da pridejo na vrsto za vsa dela. Ob odprtju Centra so ponosno prikazali svoje izdelke in pokazali, česa so se posebej za to priložnost naučili. In kaj delajo v obeh centrih - v Ljubljani in v Dragi? Poslikavajo keramične ploščice, ki rabijo za stensko dekoracijo ali za podstavek, slikajo na svilo, šivajo na štramin in izdelujejo tapiserije, vezejo na platno, izdelujejo voščilnice, v Dragi skrbijo za domače živali, konje, kozice, osličko, vzgajajo rože s potaknjenci, gojijo gobe ostrigarje - in upajo, da jih v novih prostorih čaka veliko dela.

T.Ž.

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU SLOVENIJE

ŠT. 3, LETO 2004, LETNIK 37

ŠOLA ZA ŽIVLJENJE

KAJ SE DOGAJA NA KOZJEREJI BRDCA?

MEDPREDMETNO POVEZOVANJE IN NAČRTOVANJE

ŠTEVILKE, ŠTEVILA, RAČUNANJE

NAŠ ZBORNIK
leto 37 - 3/2004
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duevnu razvoju Slovenije, Ljubljana, Samova 9, Telefon: 01/43 69 750 Faks: 01/43 62 406 E-mail: info@zveza-sozitje.si Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Prof. Tanja Černe, prof. dr. Anton Kotar, Milica Klokočnik, Nada Kostanjević, Mojca Kržišnik, Viktor Kužnik, Viktorija Matekelj, Sadko Mezgec

Uredniški odbor:
Hermina Bavčar, Elizabeta Tučič, prof. dr. Anton Kotar, Darinka Marolt, Tilčka Šuman, Tereza Žerdin

Glavna urednica:
Tereza Žerdin
Odgovorni urednik:
prof. dr. Anton Kotar

Jezikovni pregled: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec

Tisk: FORMA 1 d.o.o.
Samova 9, Ljubljana
Tel./faks: 01/43 69 724

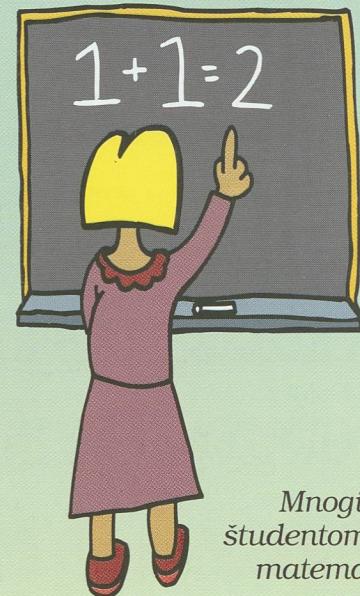
Celoletna naročnina znača:
4.100 SIT, za ustanove 9.100 SIT,
8.5% DDV je vključen v ceno.
Naročnino poravnajte na naslov:

Forma 1, d.o.o.
Vrhpolje 56, 1251 Moravče.
Številka transakcijskega računa je:
02036-0012027662
pri Novi ljubljanski banki d.d.

Fotografij in rokopisov ne vračamo.
Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
"Picopeki" iz Zavoda Janeza Levca Ljubljana

UVODNIK

TEŽAVE PRI RAČUNANJU

Že nekajkrat smo v naši reviji pisali o branju in pisanju, o težavah, kih imajo otroci ob usvajanju te dejavnosti, ki je zelo sestavljena, torej zahtevna. Tokrat želimo spregovoriti o še zahtevnejši dejavnosti, to je računstvu.

Mnogim učencem, dijakom in tudi študentom računstvo ali, kot pravimo, matematika ni samo nesimpatična, ampak jim povzroča tudi težave.

Nekateri otroci v osnovni šoli so včasih pri vseh predmetih brez težav, pri matematiki pa jim ne gre. Vzroki so različni: premalo poslušajo učiteljevo razlago, ker jih ne zanima. Lahko je tudi razlaga prehitra, slabša in predvsem otroci ne delajo vaj domačih nalog, kar je pogoj za uspeh pri računstvu.

Otroci z motnjami v duševnem razvoju so seveda pri računstvu, ki zahteva logično mišljenje, še mnogo na slabšem kot zdravi otroci, vendar jim učitelji s posebnimi postopki približajo razumevanje računskih nalog pa tudi sam učni načrt dosledno upošteva njihove zmožnosti za računanje.

Kljub navedenemu pa nekateri otroci pri računstvu niso uspešni, ker imajo posebne učne težave pri računanju. Tem otrokom se učitelji še posebej posvečajo s ciljem, da bi tudi pri računstvu dosegli še zadovoljiv uspeh. V prispevkih boste lahko prebrali o strokovnih postopkih in tako morda laže razumeli, zakaj vaš otrok ne mara računstva.

Prof. dr. Anton Kotar

ŠTEVILKE, ŠTEVILA, RAČUNANJE

NAŠ ZBORNIK - 3

KAKO UPORABLJAMO SPOZNANJA MARIE MONTESSORI PRI MATEMATIKI

NA OSNOVNI ŠOLI S PRILAGOJENIM PROGRAMOM HELENE PUHAR KRANJ - NIŽJA STOPNJA

V šoli h Montessori po svetu je matematika najbolj ljubljen predmet vseh otrok. Zakaj? Ker je Mari Montessori razvila pripomočke, ki pomagajo otrokom matematične pojme dobro razumeti in s pomočjo katerih se naučijo samostojno, privlačno odkrivati matematične zakonitosti. Učenje matematike primerja s športno vzgojo. S pomočjo športnega orodja otroci razvijajo in si krepijo telo, njeni razvojni pripomočki pa razvijajo miselne sposobnosti. Kakor se telo ne bi razvijalo, če bi učitelj športne vzgoje le razlagal posamezne vaje, tako se miselne sposobnosti ne razvijajo, če učitelj matematiko le razлага.

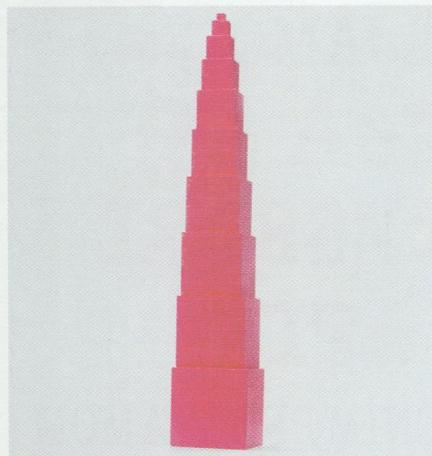
V telovadnici je športna oprema vedno na voljo, prav tako so otrokom vedno na voljo razvojni pripomočki za matematiko in druga področja. Razstavljeni so na policah v dosegu rok otrok, vedno urejeni na istem mestu. Vse pripomočke skrbno pravljajo učitelj, ki na podlagi natančnega opazovanja otrokve, na kateri stopnji razvoja so otroci. Otroke nasistem delažen navajen izvrtca. Zaposlitve izbira prosto glede na to, kar ga zanima (senzibilna, razvojna stopnja). Vzgojitelj mu izbrano dejavnost demonstrira, nato otrok vadi sam. Vsak pripomoček je sestavljen tako, da otrok pravilnost izvedbe preverja sam. Pripomočki omogočajo več težav-

nostnih stopenj, ki jih otrok lahko odkrije sam ali mu pomaga učitelj.

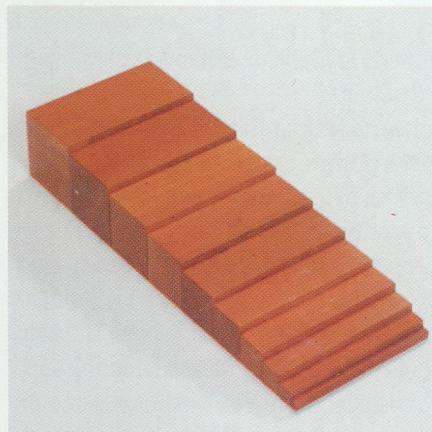
Na naši šoli smo nakupili veliko pripomočkov Montessori s pomočjo kranjskih sponzorjev. Tovrstne izvirne pripomočke izdelujejo v Italiji in na Nizozemskem. Na žalost so zelo dragi, ker so izdelani ročno, iz naravnih surovin. Veliko pa smo jih naredili tudi sami. Uporabljamo jih kot didaktični material, in ne kot razvojne pripomočke, ker je naš način dela drugačen kot na šolah Montessori. Naš otrok nima svobodne izbire dela glede na razvojno stopnjo, pač pa imamo predpisani učninačrt. Predstavila bom nekaj pripomočkov in cilje, kih jih uporabljamo - teh skušamo doseči.

V enem delu razreda imamo police, na katerih so pripomočki iz vsakdanjega življenja, ki sistematicno pripravljajo otroke na samostojnost, učenje organizacije dela ter razvijajo grobo in drobno motoriko. Te vaje naj bi otrok delal že pri treh letih in med njimi so tudi vaje, ki posredno pripravljajo otroka na matematiko. Rute zlagajov, pravokotnik, kvadrat, trikotnik.

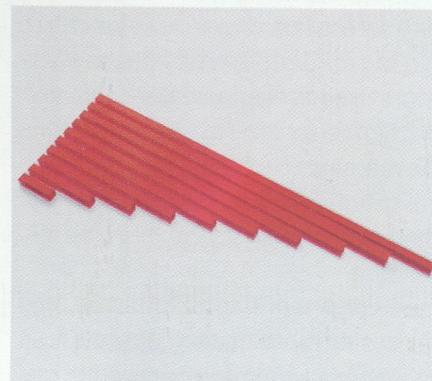
Poleg je omara s pripomočki za razvoj zaznav. Med pripomočki, ki sistematicno razvijajo čutila, so tudi tisti za prepoznavanje in razumevanje različnih razsežnosti:

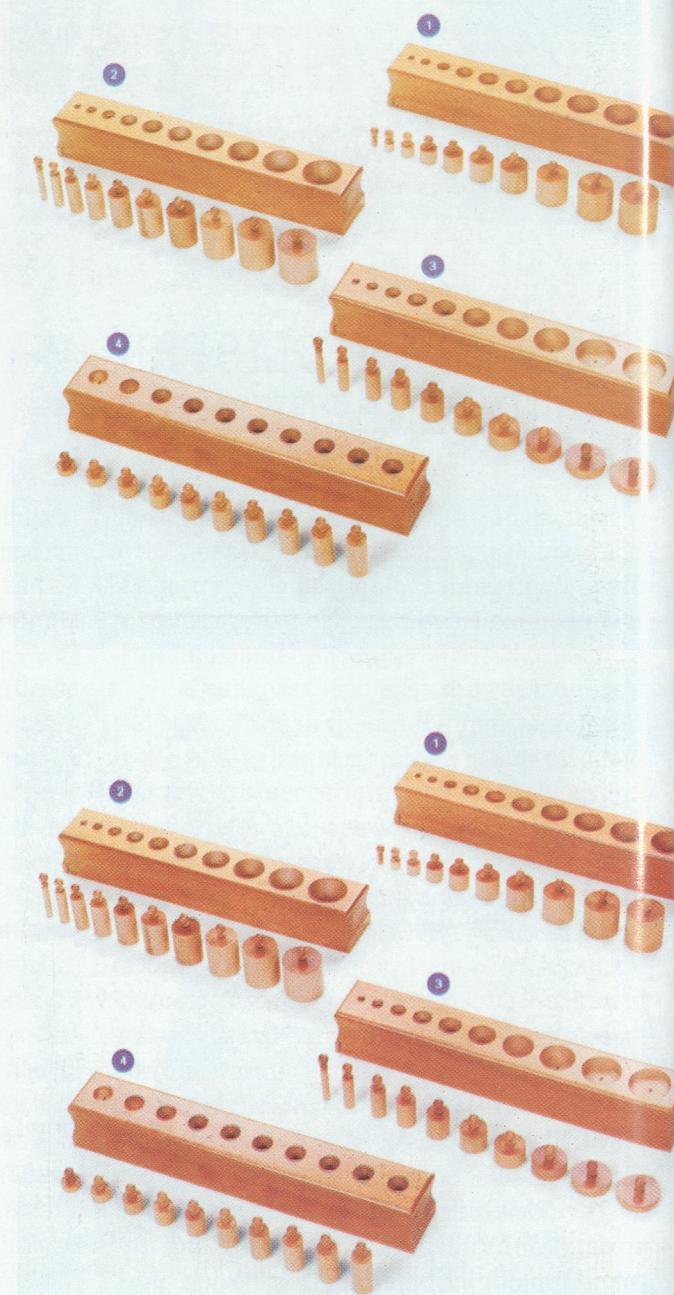
Velik - majhen

Debel - tanek

Kratek - dolg

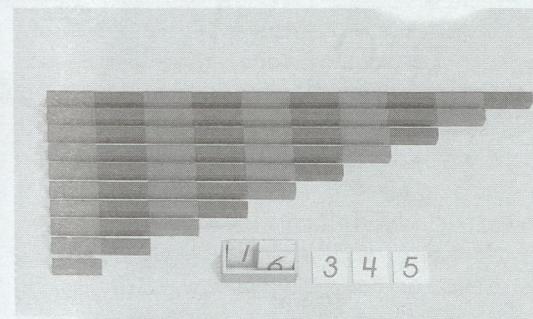

Visok - nizek vstavni valji

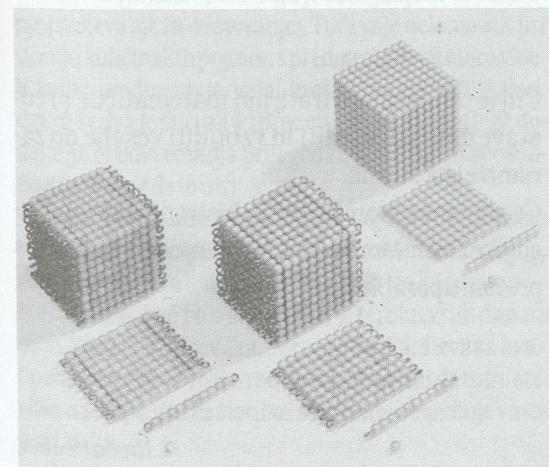
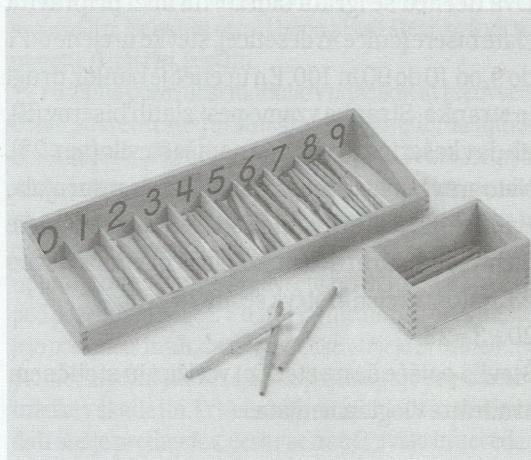
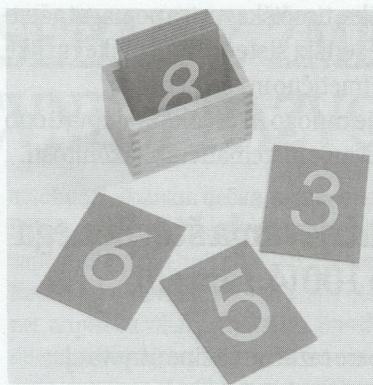
Visok - nizek vstavni valji

Vsi pripomočki posredno in neposredno pripravljajo otroka na razumevanje matematičnih pojmov (desetiški sistem, natančnost, koncentracija, mišični spomin, razumevanje prostorskih relacij, sestavljanje zaporedja...).

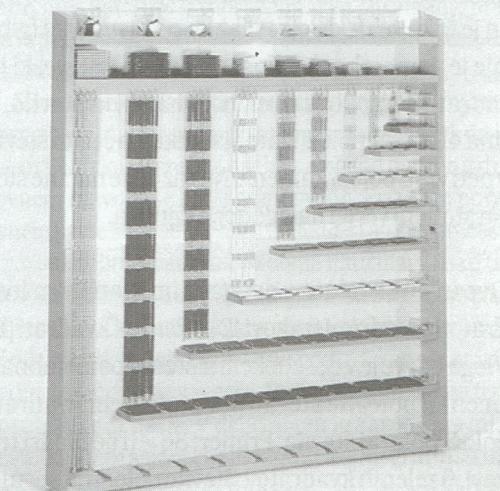
Tu so pripomočki za prepoznavanje oblik in likov – geometrijska omarica. Otrok like spoznava s pomočjo mišičnega spomina, nato počasi preide na abstraktno obliko linije likov.

V omari z matematičnimi pripomočki so števne palice, števke iz smirkovega papirja, desetiške škatelezvreteni s ciljem, da si otrok pridobi in utrdi količinske predstave v povezavi s simboli. Imamo mnogo naravnih plodov za sestavljanje množic, štetje,

Komplet zlatih biserov uporabljamo za urjenje in razumevanje desetiškega sistema in postopno uvajanje računske operacije.

Pisani biseri nas popeljejo od števil do 10 do poštovanje, izračunavanje ploščin in prostornin.

Linearna stotiška, tisočiška veriga pomagata štetje povezati v desetiški sistem. Količinske razlike izkusi otrok aritmetično in geometrično. Pripomočkov je mnogo in otroke sistematično vodijo v razumevanje matematičnih zakonitosti.

Učna ura utrjevanja številčnega obsega do 100 (4. razred)

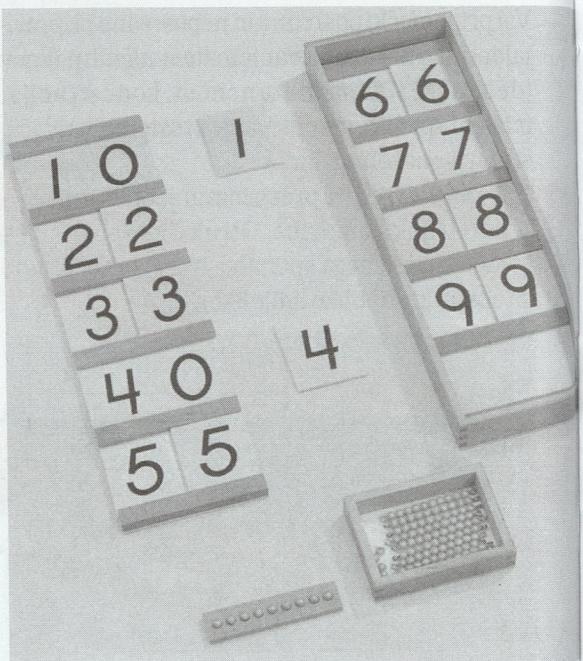
8 učencev si izbere različne načine utrjevanja: Dva učenca se igrata banko: na mizi pripravita zlate bisere (enice in desetice), števke urejene od 1 do 9, od 10 do 90 in 100. En učenec je bankir, drugi je stranka. Stranka vzame pest zlatih biserov (E), jih dava kosošarico, prešteje in napiše število (npr. 23). Nato gre v banko, pove, koliko E bi rada zamenjala. Bankir prešteje in ji zamenja v D in E. Stranka gre na svoje mesto in določi, koliko D in E ima število 23. Nato iz urejenih števk sestavi število:

$$20 + 3 = 23.$$

Število poišče še na stotični veržici in stotičnem kvadratu. Vlogi zamenjata.

Dva učenca se ukvarjata s stotičnim kvadratom in stotičnoverigo. Stotični kvadrat je narejen iz blaga in je tako velik, da otrok lahko po njem hodi (gibanje je pomembno). V kosošarici imata naloge, ki jih morata samostojno rešiti. Primer: na število, ki ima 4Din5E, položi zlate biserke, na četrto število vpeti vrsti položi kamen... Na različne načine štej. Na stotični verigi naloge dopolnjujeta.

Dve učenki delata z drugačnim stotičnim kvadratom, modrimi trakovi (D) zelenimi kvadrati (E). Vloga barve je v desetiškem sistemu pomembna. Učenka potegne števko in v stotičnem kvadratu določi položaj števila. Primer: 36 – trije modri trakovi, 6 zelenih kvadratov. Število določi na seguinški plošči: $30 + 6 = 36$.

Dva učenca s pomočjo magneta vlečeta iz košare različne naloge, glede na svoje sposobnosti.

Primer: naredi veržico iz 29-ih želodov in označi D in E, 15-krat počepni, zaploskaj...

Cilj je otroke motivirati, jim matematične predstave čim bolj utrditi in vzbuditi veselje do zanimive igre števik.

Čeprav se ne moremo držati bistvenih načel pedagogike Marie Montessori, lahko njeni spoznanja s pridom uporabljamo.

Breda Bedina,
Osnovna šola s prilagojenim programom
Helene Puhar Kranj

RAČUNANJE PRI OSEBAH Z ZMERNO MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Za otroke na stopnji zmerne motnje v duševnem razvoju ni bilo poskrbljeno vse do šestdesetih let. Pričilno pred štiridesetimi leti pa smo v Sloveniji začeli proces delovnega usposabljanja. Menim, da je bilo poime-novanje tega procesa za delovno usposabljanje zelo ustrezno, vendar se je danes uveljavil izraz: oddelki vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov z zmerno motnjo v duševnem razvoju. Rekli boste, da računstvo pri teh otrocih ne pride v poštev, vendar ni tako. Ne govorimo o računstvu, pač pa o spoznavanju količin in številk. Tudi to je računstvo.

Metode in oblike dela z otroki in mladostniki z zmerno motnjo v duševnem razvoju so strokovno proučene in tako ugotavljamo, da se ti otroci učijo tudi računanja, glede na skupino otrok in na posameznika. Gotovo ti otroci, ko odrastejo in se vključijo v delavnice pod posebnimi pogoji, niti doma ne bodo računali, bodo pa poznali količine in obvladali pojme, kot so: več, manj, enako (njaprej bomo rekli po domače prav toliko in čez čas prešli na pojem enako), več, manj, veliko, malo, nič. Vse to se naučijo v procesu vzgoje in izobraževanja, doma pa to znanje ohranjamo.

Naslednja faza računanja je dodajanje in odvzemanje (seštevanje in odštevanje). Tudi vaje delamo kot pri učenju količinskih pojmov, s predmeti. Otrok mora videti, koliko predmetov je dodal, in ob tem dodajanju govoriti: dva in še dva je štiri ali tri pročena je dve. Obseg tega dodajanja in odvzemanja prilagodimo otrokovim sposobnostim in seveda to utrijujemo.

Otroci in mladostniki spoznavajo številke. To ne pomeni števila, kajti števila so tem otrokom nedostopna, pravimo, da so abstraktna. Nikakor ne začenjamamo s številko ena, pač pa s številko, ki je otroku vsak dan na očeh. To je hišna številka, če ni previsoka, številka avtobusa, s katero se vozi in se bo vozil, rojstni datum, številke na koledarju in številke, s katerimi se srečuje v svojem okolju.

Številke se učijo tudi pisati. Tega se naučijo v oddelkih vzgoje in izobraževanja, tako da otrok začne s številko, ki ima zanj najlažjo obliko (na primer 6), ali tisto, ki mu je potrebna in jo srečuje vsak dan (na primer številka

avtobusa). Poznam dečka, ki ima zelo rad avtomobile. Sam je prepisoval številke z avtomobilskih tablic, si jih zapomnil in znal tudi napisati. Pri tem mu pomagamo: Napiši tako številko, kot je na naši hiši, napiši številko pet, napiši številko petnajst itn. Številko mora otrok ali mladostnik najprej večkrat vidno zaznati. Ko mu pokazemo določeno številko, jo mora poimenovati: to je tri, to je osem itn. Nekateri otroci bodo pisali številke tudi po nareku: napiši tri, šest itn.

Posebno pozornost moramo v oddelkih in predvsem doma posvetiti štetju. Mnogi starši povedo, da njihov otrok šteje do deset, do petdeset ali še več. Temu štetju bi rekli, da je mehanično. Otroka smo naučili šteti, vendar pa od tega ni nobenih koristi, le spomin urimo, to pa ni naš namen. Otroka učimo štetja predmetov. To je zanj uporabno v življenju, predvsem pri delu v delavnicah pod posebnimi pogoji. V teh delavnicah med drugim štejejo predmete in jih zlagajo v vrtečke, štejejo predmete, na primer žice, in jih vežejo skupaj, zlagajo predmete – izdelke v škatle itn. Pri teh delih mora mladostnik obvladati štetje predmetov, česar se nauči z vajo in seveda s ponavljanjem. Vse, kar se otroci in mladostniki naučijo, je treba ohranjati. Zveza Sožitje organizira vikend seminarje, med katerimi je tudi seminar za ohranjanje branja in pisanja. Morda bi bilo v prihodnje zelo koristno, da bi med seminarje uvrstili tudi računanje.

Danes, ko je znano, da je vseživljenjsko učenje velikega pomena za vse ljudi, se moramo zavedati, da je vseživljenjsko učenje za osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju še kako pomembno. Pri vsem povedanem pa ne smemo pozabiti na tiste, ki so se v procesu vzgoje in izobraževanja ali pa doma naučili napisati tudi račun seštevanja ali odštevanja v vrsti z uporabo znakov +, - in =. Čeprav od tega »računanja« nimajo praktičnih koristi, znanje kljub temu poskušamo ohranjati, saj jim je računanje v veselje. Postopoma jih učimo tudi poznavanje denarja. V delavnicah in zavodih za mladostnike in odrasle osebe morajo defektologi in inštruktorji posvetiti nekaj časa tudi računanju in štetju tako, kot ga posvečajo ohranjanju branja in pisanja.

TEŽAVE PRI RAČUNANJU

Nihče se ne more izogniti matematiki v vsakdanjem življenju, saj mora plačevati račune, ocenjevati in meriti količine, brati uro, šteti, računati itn. V slovenski kulturi ima matematika pomembno vrednost. Matematika je predmet, ki ga učenecinavsehstopenjahšolanjaposlušajoštiridopetur na teden in je vključen v vsa zunanja preverjanja znanja. V slovenskih osnovnih šolah in šolah s prilagojenim programom je matematika tudi najpogosteje negativno ocenjen predmet. Številni otroci doživljajo stiske in se matematike bojijo, so pa tudi taki, ki najbolj uživajo, če rešujejo matematične probleme.

Kadar sprašujem študente ali učitelje, na kaj pomislijo ob besedi matematika, so odgovori zelo različni, a številni se še vodrasli dobi slab počutijo, če pomislijo na matematiko, saj se spomnijo strogega učitelja, matematičnih testov, računanja, enačb itn. Prepričana sem, da bisevse te osebe lahko naučile matematike brez strahu in stisk v skladu s svojimi sposobnostmi, če bi jim bila snov posredovana na način, ki ustreza njihovim vzgojno-izobraževalnim potrebam.

Otroci z motnjovduševnem razvoju lahko usvojijo velikomatematičnegaznanja, koga potrebujejo za reševanje vsakodnevnih življenjskih problemov. Način poučevanja mora biti prilagojen posebnim vzgojno-izobraževalnim potrebam. Premašo smo pozorni na to, da imajo otroci raznolike potrebe, ki pomembno vplivajo na učinkovitost pri matematiki.

Katere značilnosti opazimo pri otrocih

Oroci z motnjo v duševnem razvoju imajo pogosto težave pri **miselnem predelovanju vidnih dražljajev**. Za uspešno učenje osnovnega matematičnega znanja si morajo predstavljati številne informacije, kot npr.: števila v številski vrsti, matematično zgodbico z računskim problemom, geometrijske pojme. Otroci težko usvajajo matematične pojme, ker so zelo abstraktni. **Pojem »število«** otrok usvojita takrat, ko ga poveže s količino predmetov, na katero nimajo vpliva oblika, velikost, barva ali razporeditev predmetov. To je res zelo zahtevna miselna operacija, zato številni otroci potrebujejo vse življenje neko oporo pri računanju s števili (npr. prste, kocke, računalno, tabelo). Pri matematiki je pomembna tudi sposobnost **usvajanja zaporedij**. Pri štetju npr. morajo biti števila razvrščena v točno določenem zaporedju 1, 2, 3, 4 ..., če štejemo po 1, ali 3, 6, 9, 12 ..., če štejemo po 3. Pomembna je **organizacija informacij**, saj ni vseeno, kako otrok zapisuje račune - ali piše števila po vrsti, ali jih piše brez zaporedja, ali upošteva korake postopka odštevanja pri pisnem odštevanju itn. Veliko učencev sitežko zapomni **računska dejstva** oz. rezultate računov seštevanja in odštevanja do 10 ter rezultate poštevanke in deljenja v okviru poštevanke. Še večje težave pa se pojavijo pri **pomnjenju postopkov računanja** z večmestnimi števili. Otrok si mora zapomniti in upoštevati mestne vrednosti števil in korake postopka, tako mora npr. pri reševanju računa $19 + 75 =$ vedeti, da je največ vredno število 7, ki je desetica, in manj vredno število 9, ker je enica. Potem mora vedeti, da znak + pomeni, da je treba števili sešteeti, da dobi

število, ki je večje od vsakega posebej, ker je vsota obeh. Sledijo koraki postopka, ki jih lahko izvajamo različno, npr. $19 + 70 = 89 + 5 = 89 + 1 + 4 = 90 + 4 = 94$ ali z drugačnim zaporedjem korakov postopka. Ko pa ima otrok pred sabo **besedni problem**, mora iz besedila izluščiti operacijo, s katero bo reševal problem, izvesti računsko operacijo, ki ima pogosto veliko korakov, in potem številsko informacijo znova prevesti v besedni odgovor. Potrebni so številni koraki, da reši besedni problem. Nekateri otroci so lahko uspešni pri računanju, dosegajo pa slabše rezultate pri samem pisanju števil, podpisovanju števil, geometrijskem risanju itn. zaradi motoričnih in orientacijskih težav.

Posebne vzgojno-izobraževalne potrebe pri učenju matematike

S primernimi metodami in prijemi otroci lahko usvojijo znanje, ki jim pomaga, da se uspešno vključujejo v okolje, v katerem živijo. Upoštevati moramo njihove posebne vzgojno-izobraževalne potrebe in jim doma ter v šoli organizirati spodbudno učno okolje. Vedno moramo **izhajati iz**

življenjskega problema, ki je otroku blizu (razdeljevanje bombonov pri deljenju, vrste z določenim številom sadik za poštevanko), da razume bistvo računske operacije. Otrok bo brez težav ugotovil npr.: koliko nog ima dva ptička, če bo lahko noge obeh preštel. Pomembno je, da poskrbimo za **vidne opore**, ki otroku pomagajo pri obladovanju osnovnih matematičnih pojmov. Potrebuje **veliko dejavnosti z naravnimi predmeti in drugimi učnimi pripomočki**, ki jih šteje, razporeja v zaporedja, združuje in razdružuje ter dodaja, odvzema, razdeljuje predmete itn. Pri računanju do 20 npr. otroku zelo pomaga **jajčna škatla**, ki jo razrežemo tako, da imavvsakivrstipo 10 lukenj, v katere pola-

ga predmete, s katerimi računa. Ko se sreča zvečjimi števili, silahko pri računanju pomaga s trakovi, preglednicami itn. **Boljše je, da otrok reši manj računov, a jih reši na svoj način, kot da reši več računov s postopki, kijih nerazume.**

Pomnjenje dejstev zahteva veliko ponavljanj, ki so pogosto za otroka zelo dolgočasna. Večino osnovnega matematičnega znanja lahko utrjujemo oblikui gre. Ne poznam otroka, ki bi se branil ligre, če se izvaja primerno dolgo (npr. 10 minut), v prijetnem okolju (v dnevni sobi s starši, vrstniki, brati, sestrami itn.), z gibanjem (računanje ob nizu kvadratov vinas ploščic na tleh), z družabnimi igrami za utrjevanje računskih podatkov (npr. utrjevanje poštevanke s pomočjo spomina) itn.

Za otroke je zelo zanimivo tudi računanje z uporabo računalnika. Mladošnik mora znati računati z žepnim računalom (kalkulatorjem), saj si z njim lahko pomaga v odraslem obdobju. Najprej se nauči postopka računanja z žepnim računalom. Sprva ga uporablja za preverjanje pravilnosti izračuna, kar ga zelo motivira za računa-

je, poznej pa reševanje življenjskih problemov (npr. pri nakupovanju).

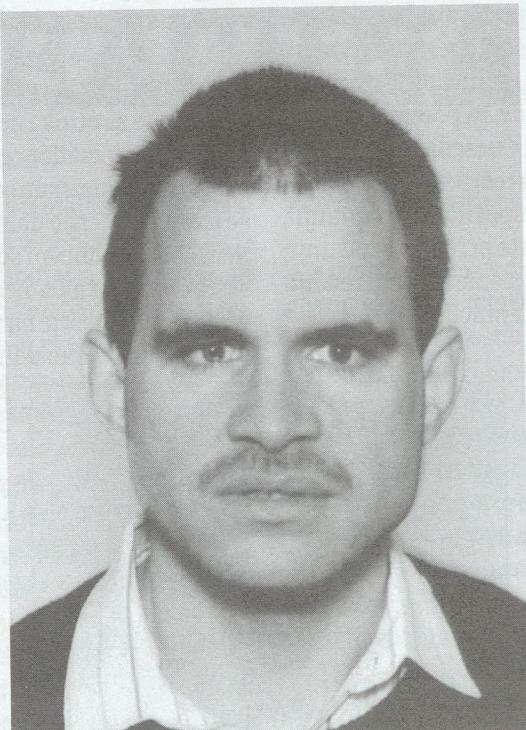
Vsako učenje matematike naj se konča z ugodno izkušnjo, da se bo otrok tudi naslednjič rad lotil računanja. Poiščimo račune, besedilno nalogo, ki jo bo otrok zagotovo zna rešiti, in potem ga močno poхvalimo za pravilno rešitev. Vsi radi doživimo uspeh in smo poхvaljeni, še bolj pa to velja za otroke.

ZVONKO IN ŠTEVILKE

Zvonka poznam kar nekaj let, posebej pa sva se zbljžala, ko sem prišla v tretjo skupino Varstveno-delovnega centra enote Dom v Centru za usposabljanje, delo in varstvo v Črni na Koroškem. Hitro sem se navadila, da mi vselej, kadar potrebujem kakšen natančen podatek, z njim v trenutku tudi posstreže; ima namreč fotografski in računalniški spomin. Njegove sposobnosti zapomnjevanja najrazličnejših števil so naravnost nedoumljive. Zapomni si lahko vrstni red petdesetih cifer, potem ko je vanje zamknjeno zrl okoli dve minuti. Pri tem zanj sploh ni pomembno, kako so zapisane in koliko jih je. Po tem kratkem ogledu jih brez napake ponovi v pravilnem zaporedju.

Patoše zdalečnivse. Poznat udivljuje poštne številke in za cel imenik telefonskih številk. Rojstnega dne ne more spremeniti nihče od varovancev, kaj šele delavcev, saj so shranjeni v njegovi bazi podatkov. Tudi pri denarju ima rad povsem natančne in urejene račune, tako v tolarjih kot drugih valutah. Obojih se mu je kar nekaj nabralo na bančnem računu, saj zasluženi denar zelo gospodarno porablja. Zvonku je z eno besedo blizu vse, kar vsaj malo diši po številkah.

Morda mu je zato blizu tudi šport. Krepko čez petdeset se je že povzpelo število osvojenih medalj s tekmovanj v Sloveniji in posvetu. Med drugim je bil

gleda kak film ...

Lani je dobil svojo sobo in tudi z njenim urejanjem je nekaj dela; včasih se pa tudi prileže zgolj poležavanje ob prijetni glasbi.

Tudi v odnosu do ljudi je Zvonko zelo neposreden, natančen in odkrit.

Ko se stejemo ena in ena, lahko mirno zatrdimo, da Zvonko ni le drugačen, ampak tudi izjemen in na nekaterih področjih kar genialen – je pa neizpodbitno oseba z zmerno motnjo v duševnem razvoju in kot takšen po svojih funkcionalnih sposobnostih nesposoben samostojnega življenja!

*Marija Studenčnik, spec. pedagoginja
Center za usposabljanje, delo in
varstvo Črnana Koroškem*

uspešen tudi na zimski Specialni olimpijadi v Kanadi leta 1997. Polagoma pa njegovo zanimanje za sodelovanje na velikih tekmovanjih pojema, saj je dosegel tako rekoč vse, kar je osebam z motnjami v duševnem razvoju omogočeno (pravila specialne olimpijade).

Sicer je Zvonko zaposlen kot pomočnik pri hišničih in v kooperantski delavnici, v prostem času pa prodaja žetone za avtomat, da zaslusi še kakšen tolar. Kolikor mu še ostane časa, rad spremlja prenose različnih športnih prireditev, po-

LITIJA

Društvo Sožitje Litija in Šmartno je letos prvič za svoje člane organiziralo vikend seminar. Potekal je od 26. do 28. marca v Zdravilišču Rogaška Slatina.

Vikend seminarji društev so namenjeni izobraževanju in usposabljanju družin, ki živijo z osebo z zmerno, težjo, težko in kombinirano motnjo v duševnem razvoju. Priprave na vikend seminar so se začele že v začetku letosnjega leta. Dela je bilo veliko (prijave, obvestila članom, lokacija izvedbe, izbera ponudnika ...), organizacijo je vodila Marjeta Mlakar Agrež.

Za mnoge je bil petkov odhod težko pričakovati. Avtobus je bil poln dobre volje, smeha in čudovite-

VIKEND SEMINAR DRUŠTVA SOŽITJE LITIJA IN ŠMARTNO

njam v duševnem razvoju v občini Litija in Šmartno živi doma pri starših in ni vključena v organizacijske oblike. Tudi zato smo v društvu že večkrat razmišljali o takšni obliki izobraževanja družin, predvsem pa druženja oseb z motnjami v duševnem razvoju. Priprave na vikend seminar so se začele že v začetku letosnjega leta. Dela je bilo veliko (prijave, obvestila članom, lokacija izvedbe, izbera ponudnika ...), organizacijo je vodila Marjeta Mlakar Agrež.

V naslednjih dveh dneh so bilaza starše izpeljana tri predavanja. Prvo, z naslovom Preoblikovanje stališč staršev, je pripravil Marijan Lačen. V živahnem pogovoru, ki je sledil, so se pogovarjali o tem, da mora oseba z motnjo v duševnem razvoju odločati sama o sebi. Majda Vrh je govorila o informiranju o sistemskih oblikah skrbi. Starši in skrbniki so lahko spraševali o svojih pravicah. Tretje predavanje je

imelo naslov Skupine za samopomoč staršev. Predavanje je vodila Marjeta Mlakar Agrež, ki je predstavila skupine, ki potekajo v občini Šmartno. Izvedla pa je tudi delavnico, v kateri so vsi dejanje sodelovali. Sočasno s predavanji so tekle zaposlitvene delavnice za osebe z motnjami v duševnem razvoju. Likovno delavnico sta vodila Pavel in Marija Smolej. Izdelali so okoli osemdeset likovnih izdelkov. Še posebno so se posvetili velikonočnim voščilnicam.

Plesno delavnico, v kateri so vsi udeleženci sodelovali s plesom, gibanjem in poslušanjem glasbe, je vodila Marija Čibej. Potekala pa je tudi glasbena delavnica pod vodstvom Sandre Rihter. Prepevali so obspremljavaj kitare, igralina različna glasbila in se sproščali ob glasbi.

Poleg vseh dejavnosti je bilo dovolj časa tudi za različne družabne dejavnosti, ki so potekale v hotelski ponudbi. Udeleženci so tako izkoristili čas za kopanje v bazenih ter malneriviere, obiskali so fitness center, savno, hodili na sprehode in se udeleževali plesnih večerov z živo glasbo. Veselja, smeha in zadovoljstva ni manjkalo.

Pred odhodom domov je bilo v kristalni dvorani sklepno srečanje. Predstavile so se vse skupine s svojimi izdelki. Marjeta Mlakar Agrež je udeležencem podala nekaj sklepnih misli. Glede na vse pozitivne pohvale, vtise upamo, da bomo to obliko izobraževanja in druženja nadaljevali tudi v prihodnje.

Alenka Vidgaj

MURSKA SOBOTA

VIKEND SEMINAR DRUŠVA SOŽITJE MURSKA SOBOTA V DOLENJSKIH TOPLICAH

Kar je pristno, hitro mine. Tako je tudi naše srečanje, kot vedno, minilo, kot bi trenil.

Naše druženje je bilo prepleteno z ljubeznijo, pozornostjo, srečo in dobro voljo. Kvemu temu so pripomogle naša draga Mariška in vse spremljevalke.

So kot mati, ki nikoli ne vpraša, ampak samo daje. Tako smo se počutili vsi kot otroci, saj smo dobili vse, kar smo si želeli in kar smo potrebovali. Humanji ljudje se takšni že rodijo in se vse življenje razdajajo drugim. Imajo lastnosti idealnega človeka. Tudi preprostost sodi mednje. S spoštovanjem in hvaležnostjo se danes spominjam vseh lepih trenutkov, ki so ganili naša čustva in srce. Njihova toplota je za nas življenjski vir, ki je potreben za rast naše duše.

Iskrena hvala za vse lepe in nepozabne trenutke. Lepota življenja je skrita v ljubezni do življenja in v ljubezni do bližnjega. Brez tega je pa vsako življenje le dolgočasen sprehod. Hvala vam za ljubezen in za lep sprehod v življenje.

V imenu udeležencev seminarja Rozika Feher

LJUBLJANA

DAN ODPRTIH VRAT NA ZAVODU JANEZA LEVCA

Vodja delovne enote Osnovne šole Janeza Levca v Ljubljani na Dečkovi 1b je že na začetku šolskega leta 2003/04 v delovni načrt vključila dejavnosti v zvezi z vstopom Slovenije v Evropsko unijo. Tako smo se učitelji in učenci že od septembra pripravljali na razgovorni dogodek.

Petnajstega aprila 2004 smo organizirali in izvedli na naši šoli dan odprtih vrat s temo Evropa v šoli, ki smo ga razdelili v dva sklopa. Prvi sklop je bil predstavitev evropskih držav, ki so že vključene v Evropsko unijo, in držav, ki so bile s 1. majem

2004 pridružene Evropski uniji.

Drugi sklop je bil predstavitev Slovenije, razdelili smo jo na šest pokrajin: Primorsko, Dolenjsko, Notranjsko, Gorenjsko, Štajersko, Koroško in Belokrajinu.

Učenci in učitelji smo izbrali državo, ki nam je bila po interesu najbližja. Vsak razred je predstavil določeno državo. Tako smo predstavili dvanajst evropskih držav, njihov jezik, naravne in kulturne znamenitosti, kulinariko, državne simbole, gospodarstvo...

Izdelovali smo plakate, zastave, makete, venčke z barvo zastav določenih držav, oblikovali papir, glino, slano testo ... Izdelki smo sodelovali na razstavljena določena pokrajina. Recitacije, petje, igre in ples v izvirni belokranjski narodni noši so navdušili starše otrok in druge goste.

Program smo začeli s slovensko himno in končali z evropsko Odrodatosti. Popredstavili so hodili učencem iz države v državo – iz razreda v razred in spoznali posamezne članice Evropske unije.

Da bi prikazali Evropsko unijo učencem čim nazorneje, smo v naslednjih dneh povabili še zunanje predavatelje. Tako nam je predavatelj pričoval o Irski. Predstavnik Infor-

macijskega centra Evropske unije v Sloveniji nam je raznoliko in slikovito predstavil zgodovino Evropske unije, učenci pa so zavzeto sodelovali na kvizu.

S predstavitvenim gradivom (videokasete, plakati, brošure) sta sodelovali tudi veleposlaništvi Češke republike in Nizozemske, za kar se jima iskreno zahvaljujemo.

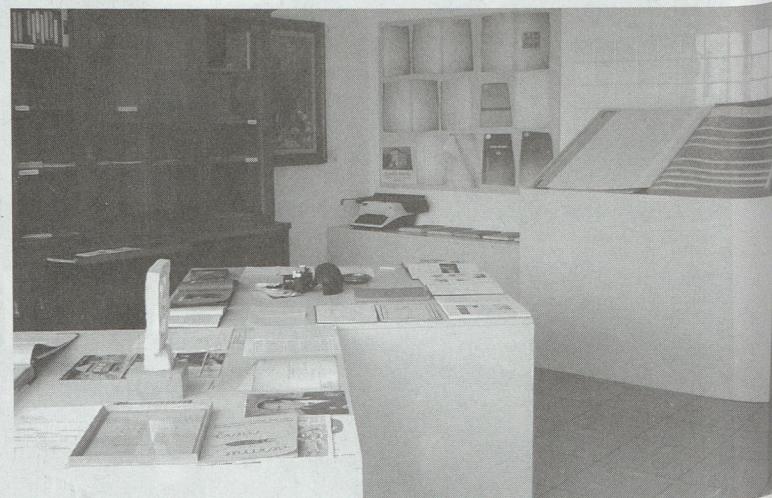
Kolegica je učencem in nam, učiteljem, nadrobno predstavila vse slovenske narodne noše.

Našo avlo je krasil tudi velik lampion – evropske zastave, ki so ga izdelali naši učenci in je bil razstavljen na Kongresnem trgu ob novemletu.

V okviru prireditve Evropa v šoli – Evropa skozi kulturo in šport – v Mariboru sta dva naša učenca dobila priznanje na likovnem in literarnem religiskem natečaju.

Dnevi odprtih vrat na naši šoli so vedno raznovrstni, zanimivi in skrbno pripravljeni. Zadovoljni obrazi staršev naših otrok in njihove pohvale ter čestitke gostov so potrdili naše dobro delo in nam pomenijo nadaljnje spodbude.

Milena Lesar

LJUBLJANA

ODPRLI SMO ZGODOVINSKO SOBO

Ob 90. obletnici Zavoda Janeza Levca se je porodila žamis, da bi zgodovino našega zavoda predstavili ne samo strokovnim sodelavcem, ampak tudi učencem, njihovim staršem in širšemu družbenemu okolju.

Leto 1911 je pomenilo začetek vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami oziroma otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju v Ljubljani. Tega leta je bil namreč odprt prvi oddelek v Četrti mestni deški ljudski šoli na Prulah. Prvi ravnatelj te šole, po katerem se naš Zavod imenuje, je bil Janez Levec.

Pred odprtjem zgodovinske sobe smo zaprosili Zgodovinski arhiv mesta Ljubljane, da nam omogoči v vpogled nekatere dragocene dokumente iz preteklosti našega zavoda. Tako smo zbrali zgodovinsko in strokovno gradivo, knjige, zapise in drugo dokumentacijo, jo sistematično uredili in predstavili v zgodovinski sobi, ki smo jo odprli na dan odprtih vrat naše šole. Odprtje te sobe se je ujemalo z vključitvijo Slovenije v Evropsko unijo, kar smo tudi primerno proslavili.

Zgodovinska soba je v osnovni šoli na Dečkovi ulici, v njej je poleg drugega tudi predstavljeno bogato preteklo delo številnih učiteljev in delovne trenutke sedanosti. Prikazuje tudi čas, ko so nastali oddelki delovnega usposabljanja, prvi oddelki dnevnega varstva, leto 1953, ki je pomenilo začetek dela naše Knjigoveznice, ter leto 1978, ko je bila zgrajena nova osnovna šola na Dečkovi ulici. V tej bogato dokumentirani zgodovinski sobi smo razstavili šolske kronike iz posameznih

delovnih enot našega zavoda, šolska glasila, publikacije, fotografiske albume in učne načrte. Tu so razstavljeni tudi članki učiteljev, njihovi delovni zvezki in učbeniki, ki so jih namestili našim učencem. Omenjena zgodovinska soba bo tudi pomenila prostor, kjer se bo predstavljalo delo sedanjih učiteljev. Naš zavod je še posebno ponosen na kroniko, ki je nastala ob njegovi 90. obletnici, in tudi na kroniko, ki smo jo predstavili ob 50. obletnici Varstveno-delovnega centra Knjigoveznice.

Zavod Janeza Levca je v svoji bogati zgodovini predstavljal osrednjo slovensko ustanovo, kjer je vrsta odličnih specialnih pedagogov prizadeleno in požrtvovalno vzbujala, izobraževala in usposabljala otroke z motnjami v duševnem razvoju. Nekateri izmed njih so na svojem področju postali skoraj legende ter tako močno zaznamovali preteklost zavoda. Poleg tega so zapustili tudi bogato dediščino mladim rodovom, ki naj bo vodilo in hrati tudi pomoč prihodnjim učiteljem na tem zavodu.

Dejstvo je, da noben narod in nobena družba ne moreta obstajati brez kakovostnih šol, ki pa jih ustvarjajo le kakovostni in delu predani učitelji, ki jim je družba zaučala prijetno, odgovorno in pomembno opravilo – vzgojo, izobraževanje in usposabljanje otrok. To njihovo poslanstvo bo tudi v prihodnje vodilo in zagotovilo za uspešno delovanje našega zavoda.

Milena Vukmirovič

V TORINU: DELO JE PRAVA INTEGRACIJA

Na povabilo italijanskega Ministrstva za delo in socialno politiko (Ministero del lavoro e delle politiche sociali) sem se v imenu Zveze Sožitje v dneh od 29. 2. do 3. 3. 2004 v Torinu udeležil seminarja z delovnim naslovom Delo je prava integracija. Pravzaprav je bil organizator seminarja Operativni oddelek za delo in socialno politiko Pokrajinske vlade Piemonte. Dogodek je pomenil sklep dejavnosti ob evropskem letu invalidov 2003, s posebnim poudarkom na dejstvu, da je prav Italija v drugi polovici lanskega leta predsedovala Evropski uniji. Organizator je mednarodni vidik dosegel tako, da je povabil nekaj predstnikov invalidskih organizacij iz držav pristopnic v razširjeno Evropsko unijo. Poleg nas so se seminarja udeležili še štirje predstavniki iz Madžarske (dva predstavnika sorodne zveze EFOESZ in dva predstavnika slepih in slabovidnih), šest predstavnikov iz Poljske (po trije iz sorodne zveze in zveze slepih in slabovidnih) ter predstavnica iz Češke republike – invalidski zaposlitveni center RYT-MUS iz Prage. Slovensko stran je zastopala sve tovaska vlade na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve mag. Aleksandra Tabaj.

Seminar je bil zastavljen tako, da so se italijanska poročila o njihovi politiki zaposlovanja invalidov na vseh področjih invalidnosti prepletala z informacijami in dosežki predstavnikov držav jugovzhodne Evrope, skratka držav in sistemov, ki naj bi bili vsaj na tem področju nekoliko manj razviti.

Sam sem v dvajsetminutnem izvajanju (razen uvoda in sklepa sem poročal v angleščini – drugo v italijanščini) predstavil delovanje Zveze Sožitje – njene posebne socialne programe (vseživljenjsko učenje, ohranjanje psihofizičnega zdravja, izobraževanje staršev, vsebinsko in vlogo prostovoljstva, samozagovorništvo,

asertivnost ...) in raven dialoga z »našimi« ministrstvi pri skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine, naše invalidsko podjetje Želva in aktualne možnosti pri njihovem zaposlovanju. Mag. Aleksandra Tabaj pa je predstavila naš predlog Zakona o zaposlitveni rehabilitacijski in zaposlovanju invalidov (ZZRZI).

Italijanski predstavniki invalidskih organizacij, lastniki tovarn in predstavniki zaposlitvenih centrov so se pri svojih izvajanjih znašli v zagati zaradi dejstva, da jim obstoječi zaposlitveni zakon (Legge 68 iz leta 1999) daje več možnosti kot zakon Biaggi (Legge Biaggi, ki je proizvod »turbokapitalistične« filozofije Berlusconijeve vlade), ki bo zaposlovanje usmeril na prosti trg delovne sile in prepustil marginalne skupine izzivu tržne ekonomije. Posebno všečni so bili trije izvajalci – Isabella Menichini z Ministrstva za delo, Barbara Tibaldi iz resorja za delo in Augusto Grandi, časnikar ekonomskega dnevnika Sole 24 ore. Poseben pečat sta seminarju dala tudi Barbara Murray iz ILO (International Labour Organisation) – Bruxelles in Belgijec Filip Verstraete iz European Union of Deaf.

Menim, da so razmere v Sloveniji pri zaposlovanju invalidov primerjavi z državami pristopnicami k Evropski uniji iz jugovzhodne Evrope bistveno boljše in da so hotenja, delo in programi, ki jih pri nas za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine izvaja nevladna organizacija Sožitje, na pravi poti, saj lahko že sedaj trdimo, da je stanje pri nas vsaj primerljivo s tretjino držav sedanje petnajsterice v Evropski uniji.

Srečko Lapajne

Pripravil: Tomaž Jereb

Enaindvajsetega aprila smo imeli redno letno skupščino Zveze Sožitje. Od skupno enainpetdesetih društev, ki se združujejo v Zvezo Sožitje, se je zasedanja udeležilo šestinštirideset predstnikov društev. Glavne teme so bile namenjene poročilom o delovanju in finančnem poslovanju Zveze Sožitje v letu 2003, s prilogami različnih prikazov, skupščina je obravnavala in sprejela delovni in finančni načrt za tekóce leto, obravnavala pa je tudi položaj po koncu letosnjega razpisa za udeležbo v nacionalnih programih vseživljenjskega učenja oseb z motnjami v duševnem razvoju in družinskih oblik.

Na skupščini smo tudi enotno sprejeli stališče, da je omejevanje možnosti vključevanja odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju v varstveno-delovne centre (razen nekaj izjem) v letu nesprejemljivo. Svoje stališče smo tudi prenesli Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve.

Organizirali smo novinarsko konferenco, na kateri smo medije in javnost seznanili z nekaterimi težavami. Prvi sklop je obsegal problematiko vključevanja otrok s posebnimi potrebami v različne programe, ki naj bi jih zagotavljal Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Drugi sklop je bil namenjen informiranju o statusnih vprašanjih oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih staršev. Tretji sklop je predstavljala tema usposabljanja in zaposlovanja odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju. Seveda smo na tiskovni konferenci tudi predstavili delo naše redne letne skupščine, medtem pa smo posredovali tudi svoja poročila.

Drugi teden v aprilu je potekala v Celju tradicionalna vseslovenska prireditev Zapojmo, zaigrajmo, zaplesimo. Letos se je v dveh dneh udeležilo več kot 900 otrok, mladostnikov ter odraslih z motnjami v duševnem razvoju. Zveza Sožitje je že več kot deset let njen glavna pokroviteljica in tudi sofinancerka.

Predstavniki Zveze Sožitje so se sestalina enemizmed rednih srečanj predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Na takih srečanjih se medsebojno informiramo, obravnavamo tekoče in sistemski probleme oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin.

Delegacija Ministrstva za delo in socialne zadeve Litve, ki je bila gostja slovenskega Ministrstva, je v okviru programa svojega obiska obiskala tudi podjetje Želva, d.o.o., ob tej priložnosti pa smo jih tudi seznanili z delovanje Zveze Sožitje in njenih društev.

Pri organizaciji Združenih narodov se pripravlja nova svetovna konvencija o pravicah invalidov. V okviru priprav na oblikovanje te konvencije smo invalidske organizacije v Sloveniji imele skupno srečanje s predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, na katerem smo dejavno sodelovali pri oblikovanju stališč do gradiva, ki je pripravljeno v tej fazi.

Sestal se je Strokovni svet Zveze Sožitje in kot osrednjo točko dnevnega reda obravnaval različne vidike integracije otrok z motnjami v duševnem razvoju. Skupna ugotovitev je bila, da nikakor nismo zadovoljni z dinamiko sprememb procesa vključevanja, predvsem na operativni in programske ravni.

V Državnem zboru smo sodelovali pri drugi obravnavi predloga novega Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Vsi upamo, da bo omenjeni zakon sprejet v letošnjem letu, saj ga težko pričakujemo. V njem se tudi širijo možnosti različnih oblik uspo-sabljanja in zaposlovanja oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Mesec maj je zapolnjen z različnimi dogodki. Intenzivno dela Svet invalidskih organizacij Slovenije, ki semora preoblikovati v nacionalni svet invalidskih organizacij.

Pred nami so različna posvetovanja. Najprej je na vrsti posvet »Družina z invalidnim članom kot majhen sistem znotraj velikega družbenega sistema«, ki ga organizira Zveza Sonček ob sodelovanju Zveze Sožitje. Na izobraževalnih dnevih, tokrat na temo Novi programi, novi življi, se bodo zbrali slovenski defektologi. Socialna zbornica pripravlja posvet z naslovom Kaj še lahko storimo v socialnem varstvu, da bo Slovenija posmeri otrok. FIHO intenzivno pripravlja nove pravilnike fundacije.

V Mariboru se bodo prvič sestala društva Sožitje, ki že opravljajo koncesijske dejavnosti dnevnega varstva z zaposlovanjem in tudi že celodnevnega varstva. V maju tudi povečujemo pogostost izvedbe različnih programov vseživljjenjskega učenja za osebe z motnjami v duševnem razvoju. Začeli pa bomo tudi izpeljevati različne družinske oblike usposabljanja in ohranjanja zdravja.

Trenutno potekajo na petih lokacijah regijske igre specialne olimpijade, konec meseca pa bo letos zopet tradicionalna likovna kolonija za osebe z motnjami v duševnem razvoju v Črni.

KAJ SE DOGAJA NA KOZJEREJI BRDCA?

Veliko se vas bo spomnilo, kako smo pred dobrim letom motili vaš zasluženi poletni počitek. Od vas smo hoteli izvedeti, ali bi bili pripravljeni svojega otroka vključiti v življeno in delo na kmetiji. Nekatere med vami je zaskrbelo, da bosta vaše dekle alia ū fant morala na delo na kmetijo. Tedaj smo tudi obljudili, kako vas bomo obvestili o rezultatih spraševanja. Obljuba dela dolg. In čas je, da to oblubo izpolnimo.

Od vas smo zvedeli naslednje (če nakratko povzamem 40 ana-

litičnih preglednic na 114 straneh):

- večina med vami je pripravljena svojega otroka po posebnimi pogoji zaupati kmetu;
- najraje bi videli, da bi bilo to vključevanje občasno;
- kmet, ki bi mu zaupali, mora »imeti srce«, naše svojice mora spoštovati, razumeti ter biti potrežljiv z njimi;
- najboljše je, če se kmetija ukvarja z vrtnarstvom, vzgojo okrasnih rastlin in vrtnin ter rejo perutnine in drobnice;
- naše otroke je na kmetijit treba

varovati tako pred poškodbami telesa kot tudi pred poškodbami duha;

- najboljše bi bilo, če bi bila vsa zadeva opravljena v sklopu varstveno-delovnega centra, pa tudi sami bi bili pripravljeni sodelovati kot prostovoljci.

Kaj smo počeli s tem vedenjem? Najprej smo poiskali kmetijo, ki ustreza vašim predstavam. Nato smo poiskali varstveno-delovni center, ki mu zaupate. In stvar je stekla.

Tomaž, gospodar na Kozjereji Brdca z Vrhopolja pri Kozini, se je ponudil, da bo naš poskusni zajček med kmeti. V Varstveno-delovnem centru Koper so vprašali varovance, ali bi se bili pripravljeni preizkusiti v vlogi pionirjev. Štirje so se odločili: trije iz enote v Ilirske Bistrici in eden iz enote Divača. Ob vsestranski pomoči strokovnjakov Varstveno-delovnega centra Koper je zadeva stekla.

Jan, Roman, Vinko, Vladimir (našteti po abecedi) so vse poletje dvakrat na teden po štiri ure delali pri Tomažu. Vse, kar je bilo potrebno: čistili dvorišče, nosili deske, napajali konja, nabirali bezeg in še in še.

Kar jim je ugajalo, so opisali takole:

- vnaravije lepo delati,

Anketa, ki smo jo izvajali v okviru raziskovalnega projekta Ocena izvedljivosti in razvoj modelov zaposlovanja oziroma oskrbovanja oseb z motnjijo v duševnem razvoju kot dopolnilna dejavnost na kmetiji, ki ga financirajo Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije in Zveza društev za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju – Sožitje. Vsem, ki nam pri raziskovanju pomagate in kivas ni malo – družine, kmetje in kmetice in strokovnjaki, se raziskovalci z Biotehniške fakultete in Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani iskreno zahvaljujemo.

- bilo je vse v redu, razen vročine,
- med seboj smo si pomagali,
- spoznali smo Tomaža in druge,
- prav zadovoljen sem z vsem, ni kritike.

Povedali pa so tudi, da jim nista bilavšč:

- vročina, ker je bilo zato delo težko,
- prenizko plačilo za delo, saj bi bila potrebna višja nagrada.

Ko so gospodje Jan, Roman, Vinko in Vladimir pretehtali vse dobre in slabe plati zadeve, so se odločili takole: dva bosta še prihajala k Tomažu, dva pa ne. In tako tudi bo.

Tudi strokovnjaki so dejavnost temeljito pregledali in razčlenili. Ugotovili so, da so bile dejavnosti v skladu s postavljenimi nameni in cilji, kiso:

- ponuditi varovancem čim širši program zaposlitvenih dejavnosti;
- vključevanje varovancev v širše okolje;
- navajanje varovancev na novo dejavnost in stem pri

PSIHOLOŠKI KOTIČEK

Ana Pori, univ. dipl. psihologinja, družinska terapeutka

- ← dobivanje novega znanja in spremnosti;
- doživetje izkušnje bivanja in dela v drugem okolju (narava, živali);
- uvajanje in izboljševanje organiziranosti in ritma, razvijanje sodelovanja z drugimi;
- ohranjanje in razvijanje socialnih in motoričnih spremnosti;
- razvijanje prvin pomoči in samopomoči, razširitev kroga znanstev, samoorganizacije;
- uporaba pridobljenega novega znanja in izkušenj v domačem okolju, pri delu in v prostem času.

Ugotovili pa so tudi, da naj bodovaravanci cepljeni proti klopnemu meningitisu, da naj na kmetijo prihajajo le ob lepem vremenu itn., da pa ni razlogov, da ne bi nadaljevali dejavnosti.

Svoje je dodal tudi gospodar. Povedal je, da varovanci delo jemljejo zelo resno in se mu posvečajo z vso pozornostjo, ter nadaljeval: »Pomembna je nenehna motivacija. Delu je treba dati pomembno težo, tudi če gre za skrajno preprosto in nenačorno opravilo. Če je šlo za skupinsko delo, smo delovno zmago tudi 'proslavili' in dokumentirali (fotografirali).«

POSEBNE TEŽAVE PRI MATEMATIKI

Obpriložnostnem srečanju z mamino in očetom dvanajstletnega fanta so se starši razveselili v upanju in želji po pogovoru z menoj. Sedli smo in pogovor (namreč njuno pripovedovanje o sinu Roku) je stekel. Navdušeno sta pripovedovala o njem, kaj vse počne. Bila je zima in pripovedovala sta, kako navdušeno in spretno smuča. Rad ima glasbo. Vedno, ko je doma, se iz zvočnikov oglaša pop in narodnozabavna glasba. Tudi bere rad (pravlje s srečnim koncem in krajše zgodbe). V šolo rad hodi. S sošolci se praviloma dobro razume. Radi ga imajo. Včasih ga tudi obiščejo. Tudi z učiteljicami je zadovoljen. Le pri matematiki ima težave. Trdo mu gre. Enkrat je že ponavljal razred zaradi tega. Učiteljica pravi, da ima težave z logičnim mišljenjem. Predlagala je celo, da bi ga preusmerili v oddelek vzgoje in izobraževanja. Pa so se starši odločili, da ne. Pravijo, da se zavedajo, da sin pri matematiki res težko sledi sošolcem, a pri drugih predmetih zmore minimalne zahteve za prehod iz enega razreda v drugega. Zato sta oče in mati prepričana, da je edino prav, da sin ostaja v šoli s prilagojenim programom. Pri matematiki mu bodo kar največ pomagali doma in, upata, tudi še nadalje v šoli. Menita, da kljub svoji pričakujeta od mene.

Starši niso zares prosili za moje mnenje. Bili so že odločeni. Naj bijim ugovarjala? Jih prepričevala, daimajo učitelji prav? Jim dokazovala, danjihov otrok zares ne zmore? Jim ponudila predavanje o preobremenjevanju otrok?

V vsih teh letih svojega strokovnega dela z otroki, njihovimi starši in celimi družinami sem spoznala, da moram spoštovati želje in odločitve staršev.

Velikokrat se sprašujem, kakšno in kje je moje mesto, ko gre za družino z otrokom, motenim v razvoju.

Nimam pravice vstopati v družino, če me ta ne povabi. Pa še takrat vstopam vsakokrat drugače. Včasih me poiščejo, ko so v hudi stiski. Takrat vstopim »globlje« v družino. Drugič bi radi samo določeno omejeno mnenje ali napotke in usmeritve. Spet kdaj bi radi ob meni razjasnili dilemo, pred katero so obstali. Včasih pa potrebujejo zgolj poslušalca, ko so se že odločili, in tako samo na glas preverjajo trdnost in gotovost svoje odločitve in si jo s tem potrdijo kot pravilno.

Zdi se, kot da je včasih edino moje delo z družino zgolj poslušanje. In včasih imam v tej vlogi celo zelo dober občutek.

Sestavila: Katja Vadnal

DRUŽINSKA REKREACIJA

V začetku marca smo se že šestič udeležili tedenškega zimovanja na Rogli za družine s smučarskim tečajem za osebe z motnjo v duševnem razvoju, pripravilo ga je društvo Sožitje Ljubljana. Kar dolgo smo se odločali, kako zadevo speljati, in nanjo smo upravičeno ponosni, saj smo ta program izvedli prvi v Sloveniji. Začeli smo z osmimi družinami in enim vaditeljem smučanja. Skupina se je večala iz leta v leto, letos nas je bilo že enaindvajset družin, z mladostniki, starši, sorojenci in tremi vaditelji smučanja štiriinpetdeset oseb. Z velikim veseljem smo ugotovili, da so bilime nami vsi, ki se so udeležili smučanja prvič v daljnem letu 1999, tudi gospod Boris Blaznik, vodja zimovanja.

Na snegu so vaditelji smučanja delali z začetniki individualno, pri prvih korakih na snegu so sodelovali tudi starši, saj se tako izobražujejo tudi sami. Skupaj smo se veselili uspeha, ko se je kak začetnik prvič peljal zvlečnico. Intenzivno so vodili in spremljali tudi druge smučarje. Velik poudarek je bil, kot vedno, na varni uporabi smučarskih naprav.

Dvakrat si je gospod Boris vzel čas za piljenje tehnike na carving smučeh tudi za nas »veterane« – starše, da ne bi preveč zaostajali za »našimi otroki«.

Rogla ima prelepere terene za tek na smučeh in bilo je zares enkratno teči mimo smrek, obteženih z meter in pol debelo snežno odejo ter obsijanih s soncem – prava zimska idila. Najbolj zagreti

so tekli do Lovrenških jezer, nato so si privoščili nočno smuko, potem pa so skočili še na partijo skvoša. Ni čudno, da se je šušljalo, da so morali po vrnitvijo Ljubljano v bolniško.

Nekateri smo si krajšali čas z dolgimi sprehodi do koče na Pesku in si za nagrado privoščili borovičevce ali borovničeve palačinke. V hotelu je bil navoljo bazen s savno in masažo, komur paje ostalo kaj energije, je šel zvečer še v športno dvorano. Izbirali smo med tenisom, košarko, skvošem, badmintonom in namiznim tenisom. Bilo je navdušujoče, ko sivele štiri in pet deset oseb, z namiznim tenisom zasedene z našimi igralci ali skupino naših, ki so se trudili zadeti koš. Navsezadnje smo se dvakrat udeležili aerobike pod vodstvom gospoda Igorja, da smo si razgibali sklepe.

Seveda ne smemo mimo vsakodnevnih skupinskih terapevtskih srečanj po vogalih hotela pred večerjo, ko smo se okrepčali z aperitivi in sokovi iz domačih zalog ali pa z golj poklepali.

ZIMOVANJE NA ROGLI

OD 28. FEBRUARJA DO 6. MARCA

Na Rogli je bilo všeč. Imeli smo razne športe, kot so badminton, telovadba, košarka, namizni tenis. Seveda tudi smučanje z Borisom Blaznikom, Ksenjo in z novim učiteljem Igorjem. Spoznali smo nove vaje in ponavljali stare. Boris, Ksenja in Igor so bili torej naši najboljši prijatelji.

Praznovali smo modvaro, rojstnodnevno moga in rojstni dan moje mamice. Bil je tudi hrana in piča, dobila sem veliko daril, od natakarjev, ki so delali na Rogli, sem dobila vino.

Predvsem pa smo se zabavali in uživali na snegu.

Katarina Bulič

V petek smo se zbrali na poslovilnem večeru, združenem s proslavo rojstnih dnevov. Vsi mladostniki so s ponosom prejeli lepo izdelane medalje za udeležbo in njihov napredok, ki jih bodo v lep spomin. Z njimi nas je vsa leta oskrbuje Juretova mama. Večer je bil sklenjen s toplimi besedami, polnimi čustev, in z željami po svidetju prihodnjem leto.

Katarina Divjak

- ◆ **družinski pomočnik**
- ◆ **podaljšanje roditeljske pravice**
- ◆ **brezplačne zdravstvene usluge v tujini**
- ◆ **denarna socialna pomoč samohranilki**
- ◆ **uveljavljanje pravice do delnega plačila za izgubljeni dohodek**

Odgovarja pravnica
Nevenka Ljubić

■ VPRAŠANJE:

Kdo je lahko družinski pomočnik in kako se to uveljavi ter kakšno je plačilo?

■ ODGOVOR:

Po Zakonu o socialnem varstvu ima pravico do izbire družinskega pomočnika polnoletna oseba s težko motnjijo v duševnem razvoju, ki potrebuje pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb.

Družinski pomočnik je lahko le oseba, ki bi se lahko štela za brezposelno osebo po predpisih o zaposlovanju ali se z namenom, da bi postala družinski pomočnik, odjavila iz evidence brezposelnih oseb ali je zapustila trg dela. Družinski pomočnik je lahko tudi oseba, ki je v delovnem razmerju s krajšim delovnim časom od polnega delovnega časa pri delodajalcu.

Družinski pomočnik je lahko oseba, ki ima isto stalno prebivališče kot invalidna oseba, oziroma eden od družinskih članov invalidne osebe.

Invalidna oseba uveljavlja pravi-

co do izbire družinskega pomočnika pri centru za socialno delo, ki je v skladu s tem zakonom pristojen za invalidno osebo.

Družinski pomočnik ima pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek v višini minimalne plače oziroma sorazmernega dela plačila za izgubljeni dohodek v primeru dela s krajšim delovnim časom od polnega. Delno plačilo za izgubljeni dohodek se usklaja z rastjo minimalne plače.

■ VPRAŠANJE:
Kako je s podaljšanjem roditeljske pravice?

■ ODGOVOR:

Roditeljska pravica se po zakonu o nepravdnem postopku podaljša čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben sam skrbeti za svoje pravice in koristi. Predlog za tak ukrep je mogoče podati samo, če je razlog, zaradi katerega se podaljša roditeljska pravica, obstajal že v času pred začetkom polnoletnosti.

Če je na zdravljenje napoten otrok do 18. leta starosti, ima na potovanju in med zdravljenjem pravico do spremstva.

Plačilo prej navedenih zdravniških uslug in tudi plačilo potnih stroškov za zavarovanje osebo ter tudi za polni poslovni sposobnosti, ki bi sicer začel veljati s polnoletnostjo.

Roditeljska pravica se podaljša na predlog enega od staršev ali na predlog organa socialnega skrbsva. Po podaljšanju roditeljske pravice je pravni položaj osebe praviloma enak kot pred njim. To pomeni, da ima oseba položaj mladoletnika, ko dopolni 15 let. Ta za sklenitev pravnega posla potrebuje soglasje staršev, če je posebno pomemben, da bistveno vpliva na njeno življeno.

■ VPRAŠANJE:

Kdaj se lahko koristi na podlagi naše zakonodaje, ki določa, da ima otrok težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju brezplačne zdravstvene usluge pri nas, tudi zdravljenje v tujini oziroma ali je potrebno doplačilo in v kakšni višini?

■ ODGOVOR:

Po Pravilih obveznega zdravstvenega zavarovanja ima zavarovana oseba pravico do pregleda, preiskave in zdravljenja v tujini, če so v Republiki Sloveniji izčrpane možnosti, z zdravljenjem oziroma pregledom v drugi državi pa je utemeljeno pričakovati ozdravitev ali izboljšanje zdravstvenega stanja oziroma preprečiti nadaljnje slabšanje.

Če je na zdravljenje napoten otrok do 18. leta starosti, ima na potovanju in med zdravljenjem pravico do spremstva.

Plačilo prej navedenih zdravniških uslug in tudi plačilo potnih stroškov za zavarovanje osebo ter tudi za spremjevalca oziroma bivanje v bol-

nišnici v tujini bremen materialne stroške zdravstvenega zavoda.

Vse zgoraj navedeno pa mora odobriti zdravniška komisija Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

■ VPRAŠANJE:

Imam otroka s težko motnjo v duševnem razvoju in sem samohranilka. Kdaj sem upravičena do denarne socialne pomoči?

■ ODGOVOR:

Po Zakonu o socialnem varstvu so do denarne socialne pomoči upravičene osebe, ki si zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogle oziroma ne morejo vplivati, in so uveljavljale pravico do denarnih prejemkov po drugih predpisih in pravico do oprostitev in olajšav po tem zakonu ter izpolnjujejo druge pogoje po tem zakonu.

Osnovniznesek minimalnega dohodka znaša trenutno (Ur. I. RS št. 36 z dne 13. 4. 2004) 40.599,00 tolarjev in se usklaja enkratna leto.

Za konkreten odgovor pa ste navedli premalo podatkov (otrokova starost, premoženjsko stanje) in bi bilo najbolje, da se obrnete z vašo prošnjo na center za socialno delo vaše pristojne občine.

■ VPRAŠANJE:

Kakšna je razlika med uveljavljanjem pravice do delnega plačila za izgubljeni dohodek po predpisih o starševskem varstvu in družinskih prejemkih in uveljavljanjem

določb zakona o socialnem varstvu o družinskem pomočniku?

■ ODGOVOR:

Glede plačila višine za starša, ki prejema delno plačilo za izgubljeni dohodek po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih ali ga bo prejmal po Zakonu o socialnem varstvu, ni razlike.

Ne sme pa iti za vprašanje, katera pravica je ugodnejša, temveč za vprašanje, do katere pravice je kdo upravičen. V primeru pravice po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih gre za pravico starša, v primeru izbire družinskega pomočnika pa za pravico invalidne osebe. V prvem primeru izbira starš, v drugem primeru pa izbrina invalidna oseba oziroma v njenem imenu skrbnik. Razlika je tudi v tem, da v prvem primeru gre za uveljavitev pravice za osebo z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju do 18. leta starosti, v drugem primeru pa za osebe s težko motnjo v duševnem razvoju, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb po 18. letu starosti.

Razlika je tudi v tem, da v prvem primeru staršu kot delno plačilo za izgubljeni dohodek izplačuje država, ki tudi krije sredstva za prispevke delodajalca za socialno zavarovanje, kot družinskemu pomočniku pa bo sredstva za delno plačilo za izgubljeni dohodek in del prispevkov krila pristojna občina po starnem prebivališču invalidne osebe in ne družinskemu pomočniku.

Obe zgoraj navedeni pravici se uveljavljata pri pristojnem centru za socialno delo.

NOVOSTI S PODROČJA ZAKONODAJE

Sklep o valorizaciji nadomestila za invalidnost in določitvi dodatka za tujo nego in pomoč

1. Nadomestilo za invalidnost po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb od 1.4.2004 znaša **55.675,20 SIT**.

2. Dodatek za tujo nego in pomoč3. po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb od 1.4.2004 znaša:

za invalidne osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb po 18. letu starosti.
za invalidne osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb.

3. Ta sklep začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije 22.4.2004.

- ◆ olajšave pri nakupu avtomobila
- ◆ olajšave pri napovedi dohodnine
- ◆ krajši delovni čas

■ VPRAŠANJE:

Ali še veljajo olajšave pri nakupu avtomobila za invalidnega otroka?

■ ODGOVOR:

Še vedno so v veljavi štirje zakoni, ki omogočajo pri nakupu osebnega avtomobila določene olajšave, in sicer:

- ◆ Zakon o davkih na motorna vozila,
- ◆ Carinski zakon,
- ◆ Zakon o uveljavljanju pravice do carinske oprostitev,
- ◆ Uredba o določitvi letnih povračil za uporabo cest, ki jih plačujejo uporabniki cest za cestna motorna vozila in priklopna vozila.

■ VPRAŠANJE:

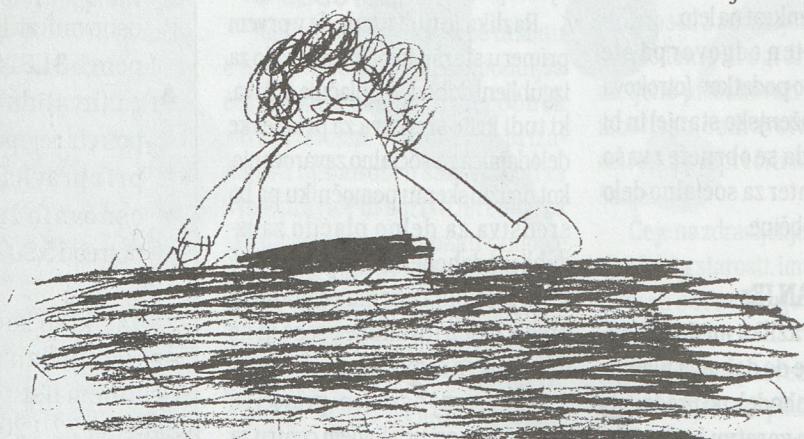
Kakšna olajšava se lahko uveljavlja pri napovedi dohodnine zaradi otroka, ki imazmerno motnjo v duševnem razvoju?

■ ODGOVOR:

Zavezancem, ki vzdržujejo družinske člane, se prizna posebna olajšava. Za otrok zazmerno, težjo in težko motnjo v telesnem in duševnem razvoju znaša olajšava 50 odstotkov povprečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji.

■ VPRAŠANJE:

Kako lahko uveljavljam delo s krajšim delovnim časom zaradi starševstva?

Mitja: "Mitja plava", Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka, Vipava

V lotki smo se - pe Tjali - s - kombijem.

Gokal - nosje - velik kup - koruze. Vs i - smo

hitel i - ičkot - koruzo. Vsak - kis - sem - skek.

Ic - da - se - je - ud do iznje O troči - smo

Ičk ali - koruzo. I rokani - se m - ičk al o

Koruzo - l - koruzega idroba - smo - s kuhal i - polen

To. Gospa - Darnica - je - pod - kotlom - za kripta

Ogenj. V - kote - je - natis - volo - V - vrelo - vodje

stresla - idrob - Vs i - smo - pomagali - me šat - Polenta

je - bila - find. Korizo - smo - dol - tudi - kokos kam - in

konju. Saso Kobal 3.r.

LITIJA

MOJ PRVI VIKEND SEMINAR

Litijsko društvo Sožitje je prvič organiziralo vikend seminar. Nanj sta se prijavila Franček in Maja Jančar. Zbrati smo se morali pred nekdanjo Marijino osnovno šolo. Tam nas je že čakal avtobus. Vso prtljago smo zložili v prtljažnik in vstopili. Na avtobusu smo sedlini sedeže. V petek, 26. marca, smo se z avtobusom odpeljali iz Litije ob treh popoldan. Ko smo bili na avtobusu zbrani vsi, nas je po mikrofonu pozdravila Marjeta Mlakar Agrež. Med vožnjo nam je prebrala, kakšen bo potek izobraževanja.

Ko se je avtobus pripeljal v Rogaško Slatino, je bila ura pol šest popoldan. Iz avtobusa smo vseki svojo prtljago in se namestili v hotelu Styria. Počakali smo še na vodnico in skupaj odšli v Kristalno dvorano. Tamkaj nam je vodnica povedala nekaj o zgodovini Rogaške Slatine. Nato smo si ogledali hotel zokolico.

Po ogledu hotela smo šli na svečano večerjo. Po svečani večerji pa smo imeli še ples. Ples se je končal pozno.

Maja Jančar je šla z drugimi še na ogled igralnice Hit Casino Rogaška, kjer je bil prost vstop. Tako je šla Maja res pozno spati.

V soboto zjutraj se je začelo z jutrišnjim. Bile so tri skupine.

Maja je bila v drugi skupini. Druga skupina je odšla v glasbeno delavnico. Glasbeno delavnico je vodila mentorica Sandra Rihter. V tej delavnici se je pelo ob spremljavi kitare. Na kitaro sta igrala mentorja Vili Guček in Hasko Sinanovič. Glasbeno delavnico smo imeli dve uri. Nato pa je sledilo dobro kosilo. Po kosilu pa je sledilo kopanje v hotelskem bazenu. Po kopanju v hotelskem bazenu smo se zopet zbrali pri hotelskem bifeju.

Za starše je bilo že drugo predavanje. Druge skupine so odšle v likovno delavnico. Likovno delavnico sta vodila mentorja

Marija in Pavel Smolej, pomagala pa jima je mentorica Barbara Polanšek. V tej delavnici smo slikali z raznimi barvami pa tudi fotografirali. Likovna delavnica je potekala dve uri. Ob sedmih smo imeli večerjo. Po večerji je bil tudi ples. Namesto nočnega kopanja smo raje peli. Tudi ta večer smo šli pozno spati.

V nedeljo zjutraj se je tudi začelo z zajtrkom. Maja je nadaljevala s fitnesom. Tudi pri fitnesu smo se fotografirali. Ob deseti uri se je za drugo skupino začela plesna delavnica v kristalni dvorani. Plesno delavnico sta vodili mentorici Marija Čibej in Alenka Vidgaj. Pri plesni delavnici smo plesali. Naučili smo se tri plesa. Plesno delavnico smo imeli uro in pol. Potem je Maja zložila svoje stvari v nahrbnik. Oblekla si je obleko, v kateri je potovala.

Nato je bilo na vrsti kosilo. Po kosilu smo se vsi zbrali v kristalni dvorani k sklepemu delu. Imeli smo malo kulturnega programa, ker se je naša skupina odločila za nastop. Izbrali smo pesem Dravski most. Ko je Marjeta Mlakar Agrež napovedala naš mali zborček, smo prišli na oder in zapeli pesem Dravski most. Nato smo zaplesali skupni ples. Potem pa sta Maja Jančar in Miha Kokalj zaplesala še solo ples Hiphop. Na vikend seminarju se je veliko fotografiralo. To je bil moj prvi vikend seminar. V Litijo smo se vrnili ob petih popoldan.

Vseč mi je bilo, da je litijsko društvo Sožitje prvič organiziralo vikend seminar v Rogaški Slatini. Še bi šla na tak seminar. V Rogaški Slatini mi je bilo zelo lepo. Imela sem sekarsno.

Maja Jančar

TOLMIN
OH, TA SLADKI
PUST

Deževni ponедeljek pred pustom za nas ni bil preveč turoben. Obiskali sta nas Jožica Terlikar in Marija Čebokli, njena mama. Povabili smo ju, da nam pokažeta, kako se pripravijo polnjene »Straube«, ki izvirajo iz Benečije. Gospa Marija je zamesila testo. Iz orehove mase smo z rokami oblikovali kroglice. Skroglicami smo napolnili »straube«. Nato smo jih ocvrli v olju. Ocvrte »straube« je na pladnju Miran posul sladkorjem. »Straube« so bile zelo okusne in so nam tekstile. Hiša je še dolgo dšala po pustnih dobrotah.

Varovanci Bivalne enote Varstveno-delovnega centra Tolmin

POMLAD

Enaindvajseti marec je prvi pomladni dan. Rad imam pomlad in mesec marec. Takrat je že toplo. Rastejo zvončki, trobentice, prve znanilke pomladni, prebudi se življenje v naravi: jablane in hruške že cvetijo. Čebele oprasijo cvetove. Tudi ptiči in veter poskrbijo za to, da je v naravi čim več cvetov. Nekatere živali se zbudijo iz spanja. Spomladni je dan daljši, pozimi je dan krajši.

Ljudje začnejo urejati svoje vrtove: sejejo, gnojijo, prekopavajo gredice. Ptički se ženijo in dekleta tudi.

Miran in Božo Varstveno-delovni center Tolmin

MURSKA SOBOTA
NA SEMINARJU

kom. S svojo prijaznostjo so nas zelo presenetili.

V Adlešičih smo videli ročna dela, stara tudi povečlet. Staraženička nam je pokazala, kako se domače platno. Njena vnukinja je izdelovala belokranjska jajčka.

Zvečer smo imeli v hotelu slavnostno večerjo in ples. Pripravili smo tudi kratki kulturni program za naše mamicice ob materinskem dnevu.

V nedeljo smo šli na sprehod po mestu, starši so imeli predavanje. Po kosišu smo se polni energije odpravili proti domu. Med potjo smo pojedli še Jožičine dobrote in dobrote naših mamic. Polni lepih vtipov smo prispevali zvečer domov utrujeni, a zadovoljni in srečni, da smo se lahko družili s prijatelji.

Popoldne smo si ogledali čudovito Belo krajino. V Črnomlju smo si ogledali varstveno-delovni center in njegovo bivalno skupnost. Varovanci izdelujejo lepe izdelke. V bivalni skupnosti so nas postregli s pogačo in so

Dimitrij Benkovič

VESTIČKA

NOVA
MILIJONARKA

Članica Društva Sožitje in naša dopisnica iz Vipave (zdaj iz Ajdovščine) gospa Nada Kostanjevic je na načinu Lepo je biti milijonar presenetila gledalce in verjetno tudi sebe z odličnim znamenjem.

Čestitamo.

Uredništvo

MEDPREDMETNO POVEZOVANJE IN NAČRTOVANJE

Šolskoleto 2002/03 je bilo leto, ko so se začele in končale priprave na velike spremembe tudi v vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami. Pri pripravah je sodelovalo veliko učiteljev – defektologov, kineposredno delajo z učenci s posebnimi potrebami, tudi iz naše šole, Osnovne šole Gustava Šiliha iz Maribora.

V šolskem letu 2003/04 so vse šole začele vpeljevati spremembe pri svojem delu:

- ◆ uvajanje devetletne osnovne šole s prilagojenim programom z nižjim izobrazbenim standardom v 1. in 7. razredu;
- ◆ uvajanje novih programov na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami;
- ◆ uvajanje prenovljenih učnih načrtov.

Šolska prenova poudarja kot eno pomembnih kakovostnih prvin pouka medpredmetne povezave vsebin različnih predmetov in predmetnih področij v aktiven šolski projekt, kibio otrokom približal reševanje problemov vsakodnevnih položajih. Na Osnovni šoli Gustava Šiliha v Mariboru smo se učitelji tretjega triletja lotili tega razvojnega dela že v začetku šolskega leta 2003/04. Delo, ki ga nismo poznali, je bilo treba nekako začrtati, zato smo si postavili več problemskih vprašanj:

1. Kaj hočemo doseči?
2. Kdaj uporabiti medpredmetne povezave?
3. Kaj zahteva uspešno medpredmetno povezovanje od učiteljev?
4. Na katerih stopnjah učnega procesa uporabiti medpredmetne povezave?
5. Kako bomo vse to dosegli?

1. Kaj hočemo doseči

Za odgovor na to vprašanje smo si postavili nekaj ciljev, kijih bomo skušali doseči z medpredmetnimi povezavami:

1. cilj – Naučiti otroke učiti se!
2. cilj – Uspodbujanje in učenje otrok za vseživljensko učenje!
3. cilj – Povečati aktivnost učencev pri pouku!
4. cilj – Povečati trajnost pridobljenega znanja!
5. cilj – Uspodbujti učence za dovolj samozavestno srečevanje z življenskimi problemi in za njihovo reševanje!

2. Kdaj uporabiti medpredmetne povezave

Medpredmetne povezave bomo uporabljali takrat, ko je to smiselno, ko bodo za to obstajali razlogi in ustrezne možnosti. Poskušali

jih bomo izpeljati tako, da bi čim bolj razvili ustvarjalnost otrok in da bi bile medpredmetne povezave tudi spodbudno motivacijsko sredstvo.

3. Kaj zahteva uspešno medpredmetno povezovanje od učiteljev

- ◆ Učitelj mora natančno poznati svoj učni načrt.
- ◆ Vedeti mora, katere cilje želi doseči z medpredmetnim povezovanjem.
- ◆ Povezave morajo biti prilagojene razvojni stopnji otrok in njihovemu prejšnjemu znanju.
- ◆ Vsaka medpredmetna povezava mora biti skrbno načrtovana in dobro vsebinsko in organizacijsko izpeljana.

4. Na katerih stopnjah učnega procesa uporabljam medpredmetno povezovanje

Medpredmetno povezavo bomo uporabljali na različnih stopnjah učnega procesa, takov horizontalnem kot v vertikalnem povezovanju učnih vsebin istega razreda ali različnih razredov. Učitelji bodo vključevali vsebine drugega predmeta v fazah učnega procesa: pri podajanju novih učnih vsebin, v fazi utrjevanja, ponavljanja in uporabe pridobljenega znanja.

5. Kako bomo vse to dosegli

Ugotovili smo, da bomo vse to lahko dosegli s timskim delom v horizontalnem povezovanju med učitelji, ki učijo različne predmete vistem razredu, in vertikalnem povezovanju učiteljev, ki učijo različne predmete v različnih razredih. Le tako bomo dosegli zastavljene cilje aktivnega dolgoročnega razvojnega dela.

Medpredmetno povezovanje in načrtovanje

je lažje v prvem in drugem triletju, saj vistem razredu poučuje v prvem triletju le en učitelj oziroma le nekaj učiteljev v drugem triletju. Če izhajamo iz postavke, da v tretjem triletju poučuje v istem razredu večje število učiteljev, bomo lahko dosegli predvidene cilje le z medsebojnim druženjem, dejavnim in ustvarjalnim sodelovanjem. Ob predstavitvi posameznih ciljev pri posameznih predmetih vsem sodelujejočim učiteljem se oblikujejo skupna izhodišča, stališča, dopolnitve, nadgradnje in poglabljanja vsebin.

Kakšno je naše delo?

Preden smo se lotili resnega dela, smo ga razdelili v več faz:

1. faza – sestavljanje liste učnih ciljev

Medpredmetno povezovanje je uspešno, če sodelujejo vsi učitelji, ki poučujejo vistem razredu – horizontalno povezovanje. Vsak učitelj mora dobro poznati svoj učni načrt in izluščiti cilje, ki so skladni s filozofijo šole, z osnovnimi principi učenja, ugotoviti ali so cilji dosegljivi glede na področje poučevanja, alio otrociza doseganje teh ciljev dovolj zreli, motivirani, pripravljeni, in če niso, postavimo rezervne – minimalne cilje. Predpisane ciljemoramo primerjatis položajem v svojem razredu, razvitostjo otrok in drugimi okoliščinami. Listo učnih ciljev sestavi učitelj istega predmeta sam, če poučuje predmet več učiteljev, pa v dvojicah ali skupini.

2. faza – predstavitev vsebin, učnih ciljev in terminska opredelitev podajanja učne vsebine razrednemu učiteljskemu zboru

V tej fazi učitelj nosilec predmeta predstavi učni sklop, učne teme, učne enote in zastav-

ljene cilje, kijih želi doseči po listiu učnih ciljev. V tem delu učitelj tudi časovno opredeli svoje načrtovano delo v razredu. Sodelujoči učitelji sodelujejo v predstavitvi s svojo listo učnih ciljev. Liste učnih ciljev, ki jo naredijo drugi, so najbolj vpomoč, ko imamo izdelano tudi svojo listo učnih ciljev ter tako primerjamo in dopolnjujemo svojo listo in listo nosilca predmeta.

Učitelji predmeta se vključujejo, kjer so teme, enote in učni cilji enaki ali podobni, in si povezave zapisujejo v svojo listo, kjer se okvirno uskladi tudi čas podajanja snovi in stične točke, kolikor je najbolj mogoče.

3. faza – zapisovanje

Izlusčenopovezovanjesiučiteljino silcipredmeta zapisujejo v svojo listo medpredmetne povezave za svoj predmet.

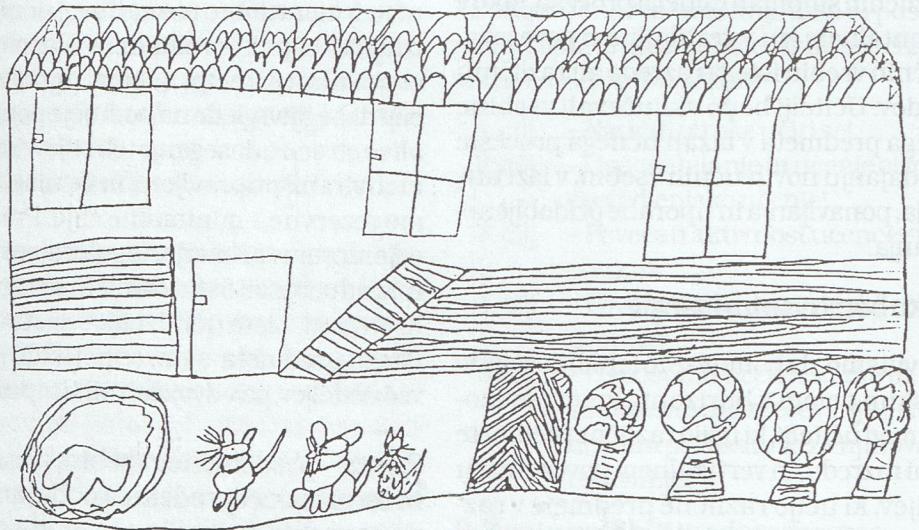
4. faza – izdelava sklepne preglednice

Ob koncu takšnega dela in razvrstitvi vseh nosilcev predmeta ter povezavami z drugimi sodelujočimi učitelji se izdela sklepna preglednica medpredmetnega povezovanja za vse predmete v istem razredu.

Pri takšnem medpredmetnem povezovanju in načrtovanju je pomembno, da udeleženci drug drugemu razkrijejo svoje delo, menjujojo zamisli in izkušnje ter s tem pripomorejo k medsebojnemu sodelovanju. Komunikacija medudeležencimora biti spontana, potekati mora v vseh smereh, udeleženci se morajo znati poslušati, izraziti svoje poglede in ponujati zamisli. Naloge in cilji morajo bitijasni vsem sodelujočim, z njimi se morajo strinjati, da se lahko pokažejo konkretni uspehi.

Darko Vuković

Osnovna šola Gustava Šiliha Maribor

HELENA - ovi

ŠOLA ZA ŽIVLJENJE

Pravijo, da je življenje najboljša šola, in res je tako. Nekomu pa bi morda prav prišla tudi šola za življenje. Šola torej, kibičloveka učila tistih vsakodnevnih opravil, ki jih sicer opravljamo mimogrede, preprostih opravil, kot so pripravljanje hrane, pospravljanje postelje, oblačenje in osebna higiena. Govorimo namreč o otrocih in mladostnikih z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju, ki obiskujejo šolo z njim prilagojenim programom. Dnevno obiskujejo vzgojno-izobraževalne oddelke, kjer ob pomoči specialnih pedagogov razvijajo svoje duševne in telesne sposobnosti, splošno poučenost in samostojnost. Otrokov uspeh je veliko odvisen od podpore in pomoči staršev ter skupinskega dela defektologov, ki z razvitim posluhom za potrebe svojih varovancev pomagajo pri razvijanju njihovih pozitivnih lastnosti. Pogosto se pojavlja vprašanje, kako pri otroku razviti čim večjo samostojnost. Starše, ki se zavedajo, da njihov otrok ne bo nikoli dosegel popolne samostojnosti in bo vedno ob sebi potreboval nekoga, ki ga bo spremjal skozi življenje, včasih zanese v pretirani skrbi za svoje malčke in od-

njih zahtevajo premalo. Otroci pa vedno znova presenetijo s svojimi skritimi potenciali, ki pridejo na dan, ko se znajdejo v položaju, ko skrbnih staršev niso njih.

V Zavodu za usposabljanje Janeza Levca se je na podlagi dolgoletnega dela z otroki in mladostniki porodila zamisel za projekt Šola za življenje. Z izjemnim posluhom za otrokove potrebe, želje in cilje je gospa Anica Kucič, ki se z otroki sicer srečuje pri tehničnem in likovnem pouku, uresničila zamisel za projekt, katerega cilj je pridobivanje vsakodnevnih življenskih izkušenj. Ob podpori vodje enote Stojana Turičnika in ravnatelja zavoda Mateja Rovška je zasnovala Šolo za življenje, ki poteka v oddelku že sedmo leto.

Otroci preživijo prvi del dneva v šoli, v prostem času pa so zelo odvisni od skrbi staršev. V šolizazivljenje bise takonaučili dnevnih opravil, ki jih sicer opravljajo ob pomoči staršev. Torej, kako poskrbeti zase, se obleciti, pospraviti svoje posteljo, opravljati lažja gospodinjska dela. Tako je gospa Kucič otroke zbrala v skupino in skupaj s kolegicami iz Oddelkov vzgoje in izobraževanja Jarše so

se pred sedmimi leti prvič za skoraj veden odpravili v Šolo za življenje, ki se danes izvaja v različnih letnih časih, obiskujejo pa jo otroci in mladostniki, ki z velikim navdušenjem komaj dočakajo vsako naslednjo odpravo.

Program je bilo treba skrbno načrtovati, pridobiti je bilo treba dovoljenje ustanove in staršev, poskrbeti za denar in seveda izbrati primerno lokacijo. Na začetku so večino denarja prispevali starši, ki so bili nad projektom seveda navdušeni. Zbiranje sredstev je zahtevalo veliko iznajdljivosti. Mestna občina Ljubljana je objavila javni razpis za mladinsko raziskovalno dejavnost, in ker je Šola za življenje pravzaprav raziskovanje življenja, so bili pri MOL-u navdušeni nad projektom, otroci pa so tako dobili pomemben del denarja. Za pomoč so zaprosili tudi Gozdno gospodarstvo, saj otroci na izletih raziskujejo gozd in življenje v njem, in tudi tam so jim prisluhnili. Neprecenljiva je tudi pomoč donatorjev, šolskega sklada, del sredstev pa prispevajo starši, za katere je napredok otrok zelo dragocen.

Gospa Kucič je otroke prvič peljala v počitniški dom k pri-

jateljem v vas Koprivnik nad Bohinjem. Dom apartmajskega tipa z več kuhinjami, kopalnicami in skupnim prostorom je bil idealna izbira in tam se program izvaja še danes. Otroci so bili razdeljeni v štiri skupine, vsaka je poleg pedagogičnega pomočnika imela na lepem vremenu preživljali na izletih, pri čemer so vsi otroci skupine, ki je dan preživila zunaj, sami poskrbeli za priprave na izlet, torej so si sami pripravili malico, se oblekli in vse potrebno pripravili v naravnika. Druge skupine pa so ostale v domu ter poskrbele za kosilo in pospravljanje skupnih prostorov.

Skupina na izletu je raziskovala okolico, spoznavala gorski svet in življenje v gozdu. Obiskali so tudi planšarijo, kjer so se seznanili z življenjem na gorski kmetiji. Planšarji so jih toplo sprejeli. Skupaj z zvedavimi obiskovalci so otroci delali skuto, molzli in hranili krave in skupaj opravljali dnevna dela na planšariji. Življenje na gorski kmetiji je precej drugačno od tistega v mestu, in da so otroci začutili utrip življenja v hribovju, je poskrbel aktiv kmečkih žensk vasi Koprivnik, ki je otroke za en dan sprejel v goste. Gospodinjstvo v hribovju namreč zahteva nekoliko več iznajdljivosti kot v mestu. Gostiteljice so otrokom med drugim postregle z domačim kruhom, kislo smetano in marmelado, ki

jo vkuhavajo same. Otroci so tako začutili potrebo po sožitju z naravo, ki v mestnem življenju ni tako opazna.

Tudi ko jim vreme ni bilo naklonjeno, so nadaljevali program. Dan so preživel v domu ter se posvetili gospodinjskim delom in družabnim igram. Tako so se otroci naučili ravnati z gospodinjskimi aparati, s štedilnikom, seveda pod budnim očesom pedagogov, kot bodo to počeli tudi sicer s starši. Ko je skupina prišla iz leta, je sledilo kosilo, nato pa počitek, popoldanska malica in večerja, ki so jo seveda pripravili sami.

Večer je bila namenjena druženju in zabavi, kjer so se izkazali mnogi talenti, ki so bili do tedaj zaradi zadržanosti ali sramežljivosti skriti.

Otroci se takoj znajdejo v okoliščinah, ko morajo prvič sami poskrbeti zase, pri tem pa seveda potrebujejo pomoč; za to je tu sošolec. Ob medsebojnem pomočju je seveda vse lažje. Že prositi za pomoč ali jo ponuditi je korak naprej in ob medsebojnem posnemanju otroci z vsakim dnem prese netljivo napredujejo v svojih sposobnostih.

Da je bil cilj skupnega bivanja res dosežen, se izkaže, ko otroci pridejo domov in vedno znova prese netljivo starše z večjo samostojnostjo. Otroci v tednu skupnega bivanja dobijo podlagu za samostojno življenje, ki jo nato v krogu družine dopolnjujejo. Starše, vedno presenečene

nad njihovim napredkom, zadnji dan skupnega bivanja sprejmejo v goste in jim postrežejo s kosilom. Po končani zabavi sledi prehitro slovo stolažbo, da kmalu spet pridejo.

Tako torej teden šole za življenje vedno prehitro mine. Cilj gospe Kucič in vodstva Zavoda za usposabljanje Janeza Levca je predvsem, da bi se program nadaljeval in dopolnjeval. Projekt so glede na njihove izkušnje preizkusili tudi v drugih enotah in izidi so bili tudi tam odlični, otroci in starši pa navdušeni. Tako nadobudneži komaj čakajo naslednjo odpravo, ko gredo skupaj na zimovanje. Veselijo se že zimskih radosti, v katerih bodo lahko uživali v gozrah.

Šola za življenje je nazoren zgled, kako združiti posluh za potrebe in želje otrok ter močno voljo, ki je potrebna za uresničenje zamisli. Danes imajo pedagogi veliko več možnosti za uresničenje svojih idej kot včasih. Otrokom je treba le prisluhniti in jih slišati, največje placiilo za trud pa sta gotovo navdušenje in napredek, s katerim otroci vedno znova prese netljivo in nagradijo tiste, ki jih spremeljajo na njihovi življenjski poti.

Alena Gorišek

USTVARJAJMO SKUPAJ

Milojka Lozar, učiteljica razrednega pouka, Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka, Vipava

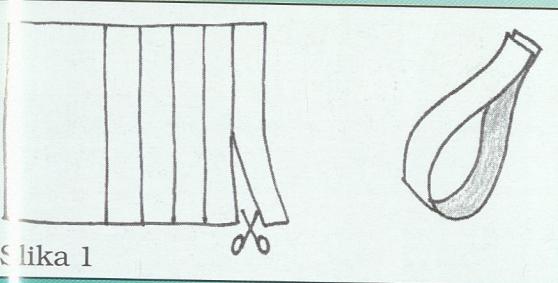
IVANJŠČICA

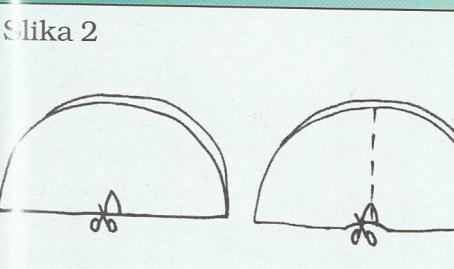
Pri vzgojnem delu uporabljajo različne načine izdelave okrasnih in uporabnih predmetov. Motive in tehnike prilagaja sposobnostim gojencev z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Vodi krožek, ki skrbi za okrasitev in ureditev skupnih prostorov v Centru, sodeluje pa tudi pri pripravi razstav in izpeljavi različnih projektov.

MATERIALI IN POTREBŠCINE:

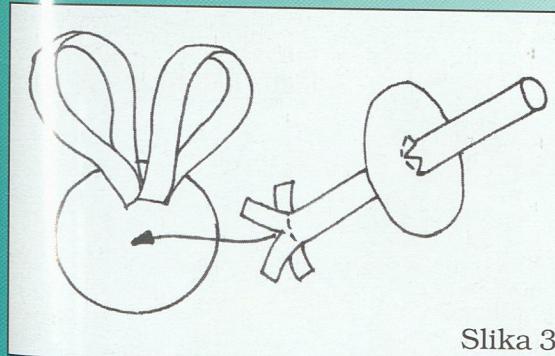
Risalni list, košček rumenega in zelenega papirja šeleshamer, zelen krep papir, slamica za sok ali paličica, svinčnik, ravnilo škarje in lepilo.

USTVARJAJMO SKUPAJ

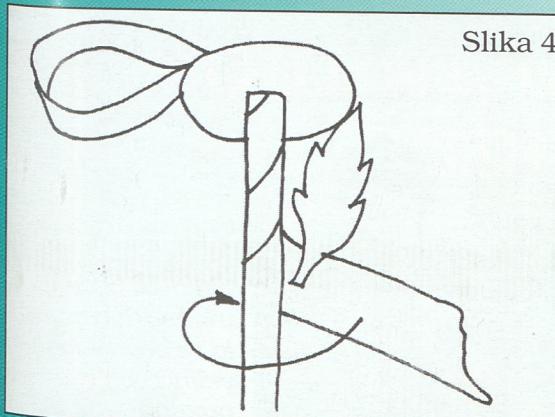
Slika 1

Slika 2

Slika 3

Slika 4

POTEK DELA:

Na risalni list narišemo vsaj 12 trakov, dolgih približno 18 centimetrov in širokih do 1,5 centimetra, ter jih narežemo. Vsak trak zvijemo in konca zlepimo, da dobimo obliko kapljice (slika 1).

Iz rumenega papirja izrežemo krog s polmerom 3 centimetre ali pa občrtamo dno jogurtovega lončka. Iz zelenega papirja pa izrežemo malo manjši krog in na sredini izrežemo odprtino za slamico (slika 2).

Po robu rumenega kroga enakomerno razporedimo bele liste iz trakov in jih prilepimo. Slamico na eni strani štirikrat zarežemo, razpremo krake in prilepimo na sredino med liste. Pomagamo si lahko z lepilnim trakom ali lepilno pištolo. Na slamico nataknemo zelen krogec in ga prilepimo (slika 3).

Iz zelenega papirja izrežemo še list. Od zvitka krep papirja odrežemo trak, dolg približno 40 centimetrov in širok 2 centimetra. Začetek namažemo z lepilom in prilepimo pod cvet, nato pa poševno ovijemo okrog slamice. Na sredino vstavimo in prilepimo zelen list. Konec utrdimo z lepilom in ostanek traku odrežemo (slika 4). Rumen krogec lahko okrasimo z rjavimi ali oranžnimi pikicami, ki ponazarjajo prašnike.

foto utrinki

NOVI VARSTVENO DELOVNI CENTER

Varstveno delovni center na Poljanski 52 je otvorila državna sekretarka na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve gospa Lidija Apohal, kulturni program so pripravili varovanci Centra Draga pri Igu, starši in drugi obiskovalci pa smo jim navdušeno ploskali.

Na razstavi
so prikazali
odlične izdelke.

Pedagoginja Katja Škrbec in varovanec Blaž Kužnik sta povezovala program.

Nekateri izmed tridesetih varovancev, ki se bodo izmenoma vključevali v delovni program.

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU SLOVENIJE

4

NAŠ ZBORNIK

ŠT. 4, LETO 2004, LETNIK 37

ČUDNI, ČUDAŠKI,
ČUDOVITI
otroci z avtizmom
in združena pozornost

AVTIZEM

NAŠ ZBORNIK
leto 37 - št. 4/2004
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duevnu razvoju Slovenije, Ljubljana, Samova 9,
Telefon: 01/43 69 750
Faks: 01/43 62 406
E-mail: info@zveza-sozitje.si
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1 d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Prof. Tanja Černe, prof. dr. Anton Kotar, Milica Klokočnovnik, Nada Kostanjević, Mojca Kržišnik, Viktor Kužnik, Viktorija Matekelj, Sadko Mezgec

Uredniški odbor:
Hermina Bavčar, Elizabeta Tučič, prof. dr. Anton Kotar, Darinka Marolt, Tilčka Šuman, Tereza Žerdin

Glavna urednica:
Tereza Žerdin
Odgovorni urednik:
prof. dr. Anton Kotar

Jezikovni pregled: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec

Tisk: FORMA 1 d.o.o.
Samova 9, Ljubljana
Tel./faks: 01/43 69 724

Celoletna naročnina znaša:
4.100 SIT, za ustanove 9.100 SIT,
8.5% DDV je vključen v ceno.
Naročnino poravnajte na naslov:

Forma 1, d.o.o.

Vrhpolje 56, 1251 Moravče.
Številka transakcijskega računa je:
02036-0012027662
pri Novi ljubljanski banki d.d.

Fotografij in kopipisov ne vračamo.
Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
Slika iz naslovne strani knjige
Eine Seele lernt leben
(Duša se uči živeti).

UVODNIK

Člani uredniškega odbora revije *Naš zbornik* zelo premišljeno izbiramo osrednje teme, z željo, da bi ustregli čim več našim bralcem. To so predvsem starši pa tudi strokovnjaki z različnih področij. Tokrat smo se odločili za bolj posebno temo, ki morda ne bo zanimiva za vse naše bralce, lahko pa se zelo motim in bo branje prispevkov zanimivo za vse.

Vsi se včasih srečujemo z otroki, mladostniki pa tudi odraslimi osebami, za katere rečemo preprosto, da so zaprti vase, morda celo rečemo, da so mulasti in podobno, in ne pomislimo, da ne zmorejo navezati nikakršnega stika z okoljem in ljudmi v njihovem okolju. Strokovno rečemo, da so te osebe avtistične, stanje samo pa imenujemo avtizem. V preteklosti so bili taki otroci in mladostniki kljub njihovim višjim ali nižjim umskim sposobnostim vsaj v odrasli dobi, če ne že prej, usmerjeni v ustanove za duševno bolne, kamor niso sodili. Danes gledajo strokovnjaki na te osebe popolnoma drugače. Priznati moramo, da so nas v tem v nekdanji Jugoslaviji Hrvatje in Srbi prehiteli. Pred leti je bila tudi pri nas po zaslugu defektologinje dr. Jurišičeve ustanovljena skupina za avtizem, ki pa zdaj žal ne deluje več. Razveseljivo pa je, da vsaj nekateri naši strokovnjaki spremljajo vsa sodobna prizadevanja po svetu z namenom, da bi predvsem otrokom in njihovim staršem olajšali težave, ki jih prinaša avtistično stanje. Na srečo teh oseb ni veliko, vendar jim moramo posvetiti vso skrb in pomoč, čeprav zakonodaja otrokom in mladostnikom z avtizmom ni preveč naklonjena.

Prof. dr. Anton Kotar

AVTIZEM

NAŠ ZBORNIK - 3

ČUDNI, ČUDAŠKI, ČUDOVITI otroci z avtizmom in združena pozornost

Približno deset let je bilo osrednje strokovno zanimanje v mojem življenju – avtizem. Ne vem natančno, kako se je začelo, vendar je bil neki članek o avtizmu povod za izbiro študija specialne pedagogike, tema obeh mojih diplom, pozneje prvo delovno mestov v avtističnem oddelku. Delala sem z otroki z avtizmom, njihovimi starši, brala in pisala o avtizmu in o avtizmu predavala svojim kolegom ter vsakomur, ki me je bil pripravljen vsaj malo poslušati. Tako so bili vsi moji prijatelji »prisiljeni« veliko vedeti o avtizmu. Strokovnjaki v literaturi objavljajo vedno nove instrumente (teste in lestvice) za odkrivanje in diagnostiko avtizma, podajajo različne definicije in klasifikacije. Mene pa je navdušila prijateljeva. Po poklicu je igralec, kot moj prijatelj se je naposluga podrobnosti o avtizmu. S svojo skupino je igral na predstavi za otroke v nekem slovenskem zavodu za osebez motnjami v duševnem razvoju. Povedal mi je, da je bila predstava zelo uspešna, in dodal še: »Pa še eden z avtizmom je bil v publiku!« Začudeno sem vprašala: »Kako pa ti veš, da je šlo ravno za avtizem?« »Zelo

očitno je bilo! Čisto 'AUT' je bil. Ali ni to avtizem, da si tako čisto AUT - autističen!«

Zagotovo najboljša definicija, kar sem jih kdaj koli slišala ali prebrala o osebah z avtizmom.

Ko sem brskala po strokovnih revijah in medmrežju, da bi se odločila za temo tega članka, sem celo na spletni strani Skupine za Aspergerjev sindrom (ta sodi v skupino autističnih motenj, za katero je značilna visoka raven inteligentnosti) zasledila naslov: *Otroci, ki jih vrstniki kličejo "čudaki"*.

Bo že držalo, da imajo vse autistične motnje (vse podskupine) skupnega nekaj, kar se nam zdi »aut«, čudno in čudaško (meni osebno tudi čudovito). Možni skupni imenovalec bi bila lahko »zdržana pozornost«. S tem pojmom se znanstveniki, ki proučujejo avtizem, zelo veliko ukvarjajo zadnjih deset let. Ta pojav je pogosto ključni odmik ali primanjkljaj oseb z avtizmom na področju druženja z drugimi in sporazumevanja.

Danes se namreč vsi strokovnjaki strinjajo, da so primanjkljaji na teh področjih jedro autističnih motenj. Laiki pogosto nekoliko nerodno govorijo o težavah na področju govora in jezika (ker je ta največkrat sredstvo naše-

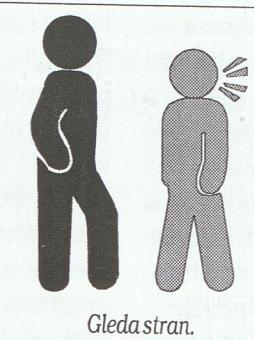
Igrate sam zase, ne pridruži se drugim pri igri.

Na vprašanje odgovor iz vprašanjem.

Drugim se pridruži le ob pomoči odraslih.

Gleda stran.

Tine je z mamo v parku, nad njima leti letalo. Tine najprej navdušeno pogleda navzgor; potem pogleda mamo, nazadnje pokaže navzgor proti letalu, kot bi želel povedati: *Ej, mami, poglej tisto! Mama pogleda tja, kamor kaže Tine, in odgovori: »Ja, Tine! To je letalo!«*

Tine je pritegnil mokino pozornost k letalu, ki je letelo nad njima. V njegovi zahtevi ni bilo nič takega, kar naj bi mama naredila; želel je le deliti svojo izkušnjo z njo – želel je njeni pozornost, želel je zdržati svojo in mokino pozornost na letalo. To imenujejo strokovnjaki **zdržena pozornost**.

Večina otrok že pri devetem mesecu starosti (oziroma do osemnajstega meseca) začne izražati zdrženo pozornost; to je zgodnji vedenjski vzorec, ki ga uvrščamo na področje komunikacije in socializacije – dve osebi hkrati usmerjata svojo pozornost na isti dogodek ali predmet. Zdržena pozornost ima lahko različne **oblike**: očesni stik, izme-

ga sporazumevanja in nemalokrat razlog za druženje.

Kaj je zdržena pozornost (angl. joint attention)?

njava pogleda in običajnih kretenj. Ima tudi določeni **namen** (funkcijo): druženje, socialni stik ob nekem predmetu ali dogodku v okolju. Pozneje (pri letu in pol) otroci uporabljajo predmet (nanj kažejo, ga razkazujejo, podajajo drugim) z namenom obdržati pozornost odraslih. Tedaj je namen zdržene pozornosti »druženje« in odseva otrokovo naraščajoče razumevanje sveta in veliko zanimanje za drugo osebo. Ta socialni namenzdrženepozornostijeposebnoven, če ga primerjamo z drugačno zgodnjo spremnostjo komuniciranja – izražanjem zahteve po nekem predmetu. Ko otrok pokaže neki predmet z namenom, da bi mu odrasla oseba ta predmet približala – podalazvisoke police – je »nagradna« za tovrstno kazanje predmeta pravta – predmet. V prejšnjem primeru, ko otrok želi deliti neko izkušnjo, pa je bila nagrada socialna – deliti si pozornost ali izkušnjo z neko bližnjo osebo. Zdržena pozornost poteka najprej med otrokom in starši (vzgojitelji, pomembnimi odraslimi osebami) in pozneje med vrstniki. Otroci z avtizmom ne razvijajo zdržene pozornosti; zanje je značilna odsotnost zanimanja za tovrstno druženje in izmenjavo oziroma zelo zmajšana motivacija za tak stik. Primanjkljaj v razvoju zdržene

Besedo avtizem uporabljam za zelo širok razpon avtističnih motenj. Čeprav prizadene ta motnja razmeroma malo otrok (od 4 do 20 otrok z avtizmom na 10.000 zdravih otrok), strokovnjake izjemno zanima. Leta 1943 je ameriški psihijater Leo Kanner objavil članek o enajstih otrocih, ki so bili med seboj zelo različni, njihova skupna značilnost so bile »autistične motnje« v navezovanju stikov. Do danes so strokovnjaki oblikovali različne podvrste avtizma in postavili in ovrgli številne hipoteze o vzrokih, o načinih zdravljenja ter načinih poučevanja in dela z otroki, ki imajo avtizem. Najbolj razpoznavni sta dve skupini otrok, ki sta hkrati dve skrajnosti avtizma: otroci z značilnim »klasičnim« avtizmom (to je Kannerjev zgodnji otroški avtizem) in otroci z Aspergerjevim sindromom.

pozornosti je ena od značilnosti avtizma, ki jo lahko opazimo v zelo zgodnjem otroštvu, še pred prvim rojstnim dnem, in navadno, predenje kdor koli postavlja diagnozo avtizma. V primerjavotrotki z motnjo v duševnem razvoju ali zaostankom v jezikovnem razvoju imajo le otroci z avtizmom primanjkljaj na področju zdržene pozornosti, četudi primerjamo otroke na enaki razvojni ravni.

Zakaj je zdržena pozornost tako pomembna v razvoju otrok?

Svoje potrebe in želje izraža tako, da odraslega vleče za roko.

Radi vrti predmete in jih opazuje – drugače se igra.

Nekateri strokovnjaki (Koege et al. 1998) menijo, da je zdržena pozornost – če nam jo uspe razviti ena tistih spremnosti, ki pozitivno in ključno vpliva na različna področja otrokovega delovanja in ves otrokov razvoj. Take spremnosti imenujemo tudi **središčne spremnosti** (pivotal skills). Razvoj zdržene pozornosti je povezan s socialnim in jezikovnim razvojem. Otrok, ki ne zmore slediti pogledu drugega in/ali ne zmore pokazati na neki predmet in/ali ne zmore usmerjati pozornosti druge osebe na zanimiv predmet ali dogajanje (oblike zdržene pozornosti), ima lahko veliko težav v razumevanju in pri navezovanju stikov z

drugimi ter povezovanju beseds predmeti. Če otrok ne kaže zanimanja za to, da bi delil svoj svet z drugimi (namen združene pozornosti), je zelo malo verjetnosti, da bo sploh delil svojo pozornost s kom drugim. Tak otrok torej sploh ne bo zmožen udejanjiti združene pozornosti. Poleg jezikovnega in socialnega razvoja je združena pozornost povezana tudi s socialno-mislenim razvojem, še posebno z domišljijo igro, igro vlog in razumevanjem gledišča drugih ljudi. Dveletniki se pogosto igrajo s predmeti tako, da se pretvarjajo in z banano v roki telefonirajo. Otroci z avtizmom se igrajo drugače in pogosto ne uporabljajo igracniti za to, za kar so narejene (namesto da bi namišljeno vozili tovornjak igračko po preprogi in si zamišljali ceste in bencinske črpalki, se igrajo tako, da tovornjak obrnejo narobe in neskončno dolgovrtijo le eno kolo).

Kako lahko otroke z avtizmom naučimo združene pozornosti

Strokovnjaki se trudijo, da bi našli načine, kako učiti otroke z avtizmom vzorcev združene pozornosti, ki so jih zasledili pri otrocih z običajnim razvojem.

Nekateri (Lewy in Dawson, 1992) so poskušali otroke z avtizmom učiti združene pozornosti med igro, kijoje vodila odrasla oseba, in med igro, kijoje

Ves čas vztraja prienitemi.

Ponavljanje nekatere dejavnosti.

Ponavlja kretnje - npr. gugarje in mahanje z rokami.

čanem programu skupnega učenja. Pozitivni vplivi so bili opazni pri obeh skupinah otrok: pri otrocih z avtizmom kot tudi pri njihovih vrstnikih. To je eden od razlogov, da njihov primer učenja spremnosti - pridobiti prijateljevo pozornost, podam v preglednicu nadaljevanju.

vodil otrok. Odrasli so na primer pokazali neko novo dejavnost z igračo, ki jo je otrok že večkrat uporabil pri svoji igri (hkrati so želeli tudi usmeriti otrokovo pozornost na neko drugo igračo). Med igro, ki so jo vodili otroci, pa so odrasli poskušali usmeriti otrokovo pozornost na isto igračo, s katero se je otrok že prej igral.

Neki znanstvenik (Reichle, 1991) je poskušal učiti združeno pozornost otroke z avtizmom podobno kot prej opisani avtorji. K temu je dodal še drugo pravno: postopoma se je oddaljeval od otroka (skupaj z igračo) tako, da se je moral otrok z avtizmom bolj potruditi, da je ohranil stik z odraslim (in igračo).

Strain in Kohler (1998) sta vrstnike otrok z avtizmom učila, različnih spremnosti poučevanja in druženja; ena od teh spremnosti je bila tudi pritegniti prijateljevo pozornost. Program je obsegal številne dejavnosti in je trajal več let; vse otroke iz raziskave pa so spremljali tudi po kon-

Spretnost: pridobiti prijateljevo pozornost (Strain in Kohler, 1998, str.395)

Kako otrokom pojasnimo to spremnost: »Danes se bomo učili, kako pridobimo prijatelja za igro. Zelo pomembno je, da se otroci naučijo igrati skupaj. Če hočemo, da se bo nekdo igral z nami, moramo pridobiti njegovo pozornost.«

1. Opis:

1. Poglej prijatelja/prijateljico.
2. Povej njegovo/njeno ime.
3. Če te prijatelj/ica ne gleda, se nežno dotakni njegove/njene rame ali roke.
4. Še naprej se trudi.

Vzgojitelj pokaže otrokom plakat s slikami vseh opisanih dejavnosti. Pokaže vsako sliko in opiše dejavnost tako kot v zgornjih točkah.

2. Pričak - demonstracija:

- »Urimo, kako dosežemo, da me prijatelj pogleda!«
- »Poglejte me! Zdaj bom skušala pritegniti pozornost _____! Povejte mi, ali delam prav!«
- »Ali sem pritegnila pozornost _____?«
- »Tako je! Pogledam prijatelja/ico, povem njegovo/njeno ime, nežno se dotaknem njene/njegove rame ali roke.« Vse korake večkrat ponovimo.

3. Otrok urí spremnost z odraslim: »Zdaj lahko uriva, kako si pridobiš pozornost svoje/ga prijatelja/prijateljice. Pretvarjajva se, da sem jaz tvoja prijatelj/ica in ti si želiš pritegniti mojo pozornost.«

»Zapomni si: poglej me, povej moje ime, nežno se dotakni moje rame ali roke, če te ne gledam - se trudi še naprej!«

4. Urjenje spremnosti otrokom (z avtizmom): »Trudila se bova, da bi _____ prišel/la k nama in se nama pridružil/la.« Prostilate bom, da pritegneš njeno/njegovo pozornost. Pomagalatibom takoj, da bom rekel/a - Spomni se, kako pridobiš pozornost prijatelja/ice. Zapomni si: poglej prijatelja/prijateljico, povej njeno/njegovo ime, nežno se dotakni njene/njegove rame ali roke. Če te ne gleda - poskušaj še naprej.«

5. Spodbujajte otroke in jih poхvalite vsakokrat, ko sodelujejo z otrokom z avtizmom.

Kako obetavni so rezultati raziskav?

Številne raziskave so pokazale, da se otroci z avtizmom lahko zelo uspešno naučijo različnih **oblik** združevanja pozornosti (Jones, Carr, 2004). Bolj se zaplete pri učenju **funkcije/namena** združene pozornosti. Preprosto učenje oblik združene pozornosti ne povečuje motivacije otrok z avtizmom za druženje z drugimi, kar je njihov ključni primanjkljaj.

Pripovprečno razvitih otrocih združena pozornost najprej poteka v stikih s starši in nato z vrstniki. Domnevamo, da je za večino povprečnih otrok socialni stik s pomembnimi odraslimi tista posle-

dica združene pozornosti, ki je zanje najprijetnejša in je hkrati tudi gonilo otrokovega zanimanja za združeno pozornost - neke vrste »nagrada«. Če otrok ne kaže zanimanja za druženje z določeno osebo, je malo možnosti, da bo sploh združeval pozornost s to osebo. Eden od možnih načinov spodbujanja združevanja pozornosti vidijo strokovnjaki v tem, da postanejo odrasli (npr. starši) gonilo zanimanja za otroke z avtizmom. **Kako doseči tacilj?** Tako da so navzoči pri različnih (za otroka) zelo prijetnih dejavnostih in stvareh. Navzočnost odraslega takoj postane tisti dražljaj, ki napoveduje, da obstaja velika verjetnost, da se bo dogajalo nekaj prijetnega - tako si studiotrotk zavtiz-

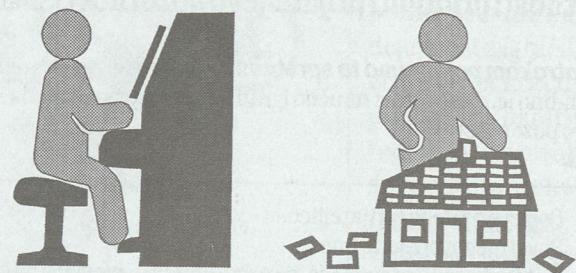
znom želi biti v bližini te odrasle osebe in si želi stik s to osebo. To kaže na to, kako pomembno je, da so odrasli navzoči pri priljubljenih dejavnostih čim dlje, čim pogosteje in čim rednejše. Take dejavnosti so vse tiste, kijih ima otrok rad in uživa v njih (npr. hranjenje, iganje z nekaterimi igracami in predmeti, polivanje z vodo in kopanje, gibalne igre – valjanje po tleh, vrtenje okrog svoje osi in podobno).

Številne študije so potrdile, da bodo tudi otroci z avtizmom bolj motivirani za združeno pozornost, če bodo odrasli skrbno nadzorovali stike z otroki tako, da bodo upoštevali otrokovo izbiro priljubljenih dejavnosti in predmetov. Poudariti je treba tudi dodajanje oziroma vpeljevanje novih zanimivih stvari. To lahko uresničimo tako, da v priljubljeno igro otroka z avtizmom vključimo nove dejavnosti in predmete. Strokovnjaki priporočajo predmete, ki pritegnejo pozornost otrokovih čutil (predmeti, ki se gibljejo, svetijo, oddajajo zvoke), ker ti spodbujajo združeno pozornost.

Ponazorimo vse ugotovitve s primerom.

Otrok z avtizmom se rad igra z igracko – telebajskom – drži jo v roki, jo prestavlja iz ene roke v drugo, ogleduje, tolče z njo po tleh. Mama (pomembna odrasla oseba) se otroku pridruži tako, da pokaže na telebajsko, ga pogleda, nato pogleda otroka in reče:

Dr. Branka D. Jurišić

Prinekaterih dejavnosti je zelo spreten.

Kako lep telebajsek! Mama pričakuje, da bo otrok pogledal telebajska in nato še mamo. Če tega ne stori, lahko mama z nežnim dotikom otrokovega obraza usmeri njegovo glavo (in pogled) k sebi. Mama se namehne, prikima in ponovi stavek o telebajsku. Čez nekaj časa mama vzame svetleč se lonček ali krpico z našitim kraguljčki (nov predmet in hkrati nov dražljaj) in pokrije telebajska. Hkrati pogleda otroka (ga spet spodbudi, da bo ta pogledal njo, z nežnim dotikom obraza) in reče: Ni! Niveč telebajska! Otrok pogleda k mami in nato odmakne lonček, da bi znova našel telebajska. Če tega ne stori otrok, mu mama pokaže dejavnost. Ko otrok spet odkrije telebajska, ga mama spodbudi, da ga pogleda in ponovi besedo za telebajsko (te-te). Tako spodbujamo otroka k združeni pozornosti in govoru.

Literatura:

Goth, R. P., Myers, B. J. (2004). Characteristics of infantile autism: Moving toward earlier detection. *Theory and intervention. Focus on Autism and other developmental disabilities*, 19, 1, 5-12.

Jones, E. A., Carr, E. G. (2004). Joint attention in children with autism. *Theory and intervention. Focus on Autism and other developmental disabilities*, 19, 1, 13-26.

Koegel, L. K., Koegel, R. L., Carter, M. A. (1998). Pivotal responses and language teaching paradigm. *Seminars in speech and language*, 19, 4, 355-372.

Lewy, A. L., Dawson, G. (1992). Social stimulation and joint attention in young autistic children. *Journal of abnormal child psychology*, 20, 555-566.

Putam, N. (2003). Kids Called Nerds: Challenge and hope for children with mild pervasive developmental disorders. *Online Asperger syndrome Information and Support. Napaka! Zaznamek ni določen*.

Reichle, J. (1991). Developing communicative exchanges. V: E. A. Jones. *Joint attention in children with autism. Theory and intervention. Focus on Autism and other developmental disabilities*, 19, 1, 13-26.

Strain, P. S., Kohler, F. (1998). Peer-mediated social intervention for young children with autism. *Preschoolers with autism: Communication and language interventions. Seminars in speech and language*, 19, 4, 391-406.

Summers, J. A., Houlding, C. H., Reitzel, J. M. (2004). Behavior management services for children with autism/PDD: Program description and patterns of referral. *Focus on Autism and other developmental disabilities*, 19, 2, 95-101.

DUŠA SE UČI ŽIVETI

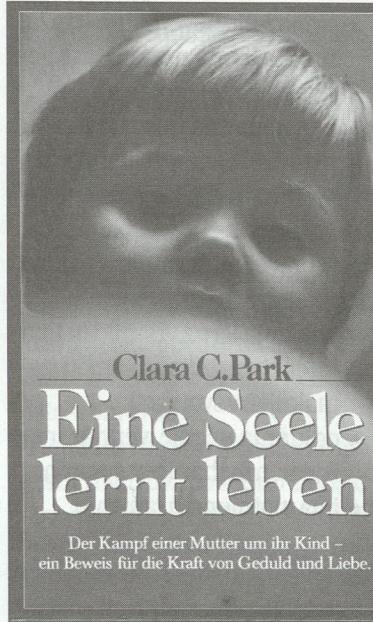
Tako je naslov knjige Clare C. Park. To je izpoved matere, ki se je bojevala za svojega otroka, da bi ga popeljala iz sveta osamljenosti in samosti, je dokaz, kolikšno močimata potrpljenje in ljubezen. To je del uvoda v njeno pripoved:

Vilinski otrok

Začnimo s sliko: majhna svetlolasta deklica na rokah in kolennih v skrivnostni, od sveta odmaknjeni očaranosti neprenehoma strmiv madežna tleh. Eli, Smehlja se in smeje, gleda, toda ne navzgor. Nikoli ne poskuša pritegniti naše pozornosti k skrivnostnemu predmetu svojega božanskega užitka. Sploh nas nevidi. V tem trenutku obstajata zanjo samo ona sama in madežna tleh, in čeprav je pri osemajstih mesecih včasur razvoja potrebe dotikanja, okušanja, kazanja, suvanja in raziskovanja, ne počne nič od vsega tega. Ne hodi, ne pleza po stopnicah navzgor, tudi se ne vzpenja, da bi zagrabil kak predmet. Sploh ne zahteva nobenih predmetov. Zadovolji se s tem, da kroži okrog svoje točke. Včasih sedi tam, z dolgo verigo v rokah, in zasleduje jeno premikanje, medtem ko jo zible, sem in tja - dvajset minut, pol ure, dokler kdo ne pride, da bi Eli prenesel kam drugam, jo nahranil ali ji dal v roko drugo igračo ali knjigo.

Smo družina, ki ljubi knjige. Tudi Eli ima rada knjige. Hitro in odločno obrača strani drugo za drugo. Vseenojije, ali so barvne slike ali le besedilo. Nihče ne bi mogel reči, ali kaj zaznava ali ne. Hitro, v nepretiranem ritmu obrača strani.

Če se jo nagovori, glasno ali tiho, ne da nobenega odgovora. Morda je gluha. O tem bi lahko razpravljali. Njeno trmasto delovanje, popolna brezbrinost do najpreprostejših navodil in prošenj. Meseci in meseci minejo, ko ne govori več kot eno

Clara C. Park
Eine Seele lernt leben

Der Kampf einer Mutter um ihr Kind – ein Beweis für die Kraft von Geduld und Liebe.

ali dve besedi, ki ju vrhu tega uporabi samo enkrat ali dvakratna teden, po možnosti zatopljena vase. Vendar ne mislimo, da je gluha. Ob nenadnem šumu lahko ne-nadejano obrne glavo. Ne-nadoma se ozre, ko s pri-dušenim brnenjem teče voda v pomivalni stroj. In poleg tega so tu besede, ki nenadoma iz nič izplavajo na površje in v nič izginejo. Vsaka nova beseda izpo-drine prejšnjo. Uporablja posamezne besede, besed-nega zaklada nikoli.

Dvaindvajset mesecev. Še vedno ne hodi, ne govori, se ne odzove, ko se jo nagovori. Zdravnik je vznemirjen in tri

dni bo v bolnišnici na opazovanju. Zdravnik ne najde nobenih znamenj za katero koli telesno poškodbo (Elije bila že od začetka zelo zdrav otrok. Nikolajini bilo treba meriti temperature.). Zdravni-ki jo opazujejo, medtem ko se ona umika vase in domala odsotno leži v otroški postelji. Medicinskim sestriram se ne pusti hrani. Smehlajo se ji, Eli gleda skoznje. Zdravnikov gorovijo, deklica ne sliši nič. Zažvižajo in Eli obrne glavo. Njeno giba-nje je spretno in odločno. Izraz obraza je bister. Rekli so nam, da je njen razvoj v mejah normale, čepravna spodnji ravni. Počakali naj bi šest mese-čevinnaj se za zdaj ne bivznamirjali. Pravijo: »Vide-tje kot otrok, ki je bil veliko sam.«

Sam? S tremi odraslimi sorojenci v hiši in ne-nehno prihajajočimi in odhajajočimi sosedovimi otroki? Bil je sama, toda osamljenost si je ustvar-jala sama, jo iskala in varovala.

AVTIZEM

Strokovnjaki so že pred veliko leti poskušali opredeliti otroški avtizem, pa še do danes niso našli ustreznih besed, pravzaprav se med seboj ne strinjajo, katera je prava. Kvalifikacij je veliko, izdelali so jih znanstveniki in praktiki.

Je avtizem vrsta psihoze ali kaj drugega?

Pojavlja se v zgodnjem otroštvu (najpogosteje do tretjega leta) in traja vse življenje. Otroci z avtizmom čutijo, vidijo, skratka zaznavajo ... vendar vtise težko stavijo v smiseln celoto. Zaradi tega se umikajo v svoj svet, v katerem se počutijo dobro in varno.

Kako avtizem prepozнати?

Čeprav je otroška psihiatrija sorazmerno mlada veda, pa so na strokovni ravni opisane karakteristike, ki opredeljujejo avtizem.

Sum, da je otrok avtističen, je mogoče ugotoviti, če otrok:

- ♦ odklanja telesne stike in se neustreznosocialno odziva;

- ♦ svoje želje neverbalno izraža, molči ali ima nenavadne govorne vzorce (eholalija);
- ♦ ima nenadne izbruhe strahu pri spremembah ali ne kaže strahu pred različnimi nevarnostmi;
- ♦ je preveč ali premalo občutljiv na senzorne dražljaje;
- ♦ odklanja igro z vrstniki in ima intenzivno željo po samoti (zamknjen v svoj svet);
- ♦ odklanja učenje, vendar ima izjemnemehaničenspomin;
- ♦ ima motnje pri hranjenju.

Nekateri avtistični otroci dobijo v obdobju pubertete tudi epileptične napade, kar je eden od dokazov, da so med drugim tudi poškodovani možgani ali nepravilnorazviti.

Prav tako je znano, da sene kateri avtistični otroci nekaj časa razvijajo popolnoma normalno, postopoma ali nenadno pa nastanejo velike duševne spremembe.

Govor

Eden od prvih znakov je prav gotovo zapoznел razvoj govora, ki je osiromašen na vseh področjih, postopoma ali celo iznenada pa otrok preneha komunicirati. Vedesek, kot da ne sliši, daje gluh, ne

odziva se na okolico in dražljaje. Otroku je treba dajati kratka, razumljiva, njemu znana navodila.

Strah

Strah je univerzalno in temeljno čustvo vsakega otroka. Otrok nima realnih izkušenj o nevarnostih v okolini, zato se pojavlja nenaden strah, ki se kaže v vzne-mirjenosti, znojenju, drhtenju ... Zaradi tega vrešči, išče zaščitojo odklanja ali pa panično in brez ciljnobeži. Postopno mu je treba razložiti vsako najmanjšo stvar in prenašati nanj svoje izkušnje, ki jih sam težko pridobi.

Agresivnost

Otrok se ne zaveda, da njegovo vedenje ni primerno. Ni zmožen obvladovati svojega ravnjanja ali položajev, v katerih se znajde, zato jih pogosto rešuje z agresivnostjo. Najbolj negativna oblika agresivnega vedenja pa je agresivnost, usmerjena proti samemu sebi. Otrok se udarja, grize, ščipa in najverjetneje ne občuti bolečin.

Inteligentnost

Intelektualno delovanje avtističnega otroka je različno, gotovo pa je nazadujoče. Ker je govor najslabšerazvit, setemuprimereno razvijajo tudi druge sposobnosti. Je pa res, da so nekateri otroci tudi nadpovprečno inteligentni na posameznih področjih in da te sposobnosti lahko tudi ohranimo.

Nadarjeni so glasbeno ali likovno, pri matematiki si zapomnijo različne podatke, določajo čas brez ure, zapomnijo si cele pesmi in imajo posebne tehnične sposobnosti.

Kako pomagati otroku z avtizmom?

Danes še ne poznamo zdravila za avtizem in tudi naš cilj, da ga v celoti ozdravimo, je nedosegljiv. Večina strokovnjakov se strinja, da so najboljše metode pomoči tiste, ki so prilagojene samemu otroku. V praksi moramo postaviti cilje, ustrezne karakteristika vsakega posameznega otroka in njegove družine. Nikakor se ne smemo zadovoljiti s tem, da je dobro, kar koli lahko naredimo zanje.

Spodbujanje normalnegarazvoja, samostojnosti in socializacije, odpravljanje negativnih oblik vedenja (agresivnosti, stereotipi) so poglavitni cilji zdravljenja, vzgoje in izobraževanja takšnega otroka.

Model celostne obravnave avtističnega otroka je lahko sestavljen iz treh ravni:

1. teoretična - informativna raven:

klinična slika, prognoza, informacije, metode in teapije, ki spodbujajo in krepijo želene oblike vedenja;

2. program edukacije in terapije:

vzgoja, izobraževanje in usposabljanje, stopnja razvojne les-tvice, dejavnosti na posamezni stopnji, korekcija vedenja, vključevanje družine;

3. individualnačrt obravnave:

raven otrokovih sposobnosti, možnosti napredovanja, obravnavapri logopedu, terapeutu ... sinhronizacija razvoja, učinkovitost obravnave.

Ti načini zagotavljajo, da se avtistični otrok, posebno tisti, ki imajo obreintelektualnesposobnosti, uspešno rehabilitira. Terapija je dolgotrajna, nič se ne doseže čez noč, poleg strokovnjakov pa mora sodelovati vsa družina.

Kako pomagati družini z avtističnim otrokom?

Čeprav staršem ne moremo razložiti, kaj je vzrok za nastanek avtizma, jim lahko zagotovimo, da ga sami niso povzročili.

Avtističen otrok potrebuje pomoč in skrb štiriindvajset ur na dan, zato se družina pogosto socialno izolira. Starši zelo trpijo, ker imajo prizadetega otroka, in

pogosto ne razumejo, kaj se z otrokom dogaja in kakšne so njezine težave. Strokovnjaki, ki so vključeni v obravnavo otroka, morajo starše razbremeniti negativnih občutkov, predvsem krivde, in jim okrepliti samospoštovanje. Staršem je treba svetovati; jih vključiti v skupine staršev s podobnimi problemi; jih pritegniti v programe, kjer bodo dobili pomoč za reševanje kriznih položajev; jih izobraževatina področjih, ki bi jim pomagala pri vzgoji in izobraževanju avtističnega otroka. Zelo pomembno je tudi sodelovanje s šolo: starši opazujejo učiteljevo delo, delajo po učiteljevih navodilih, učitelji obišejo starše in otroka na domu ...

Pri tem pa se ne sme pozabiti še na brate in sestre avtističnega otroka. Zdravi otroci se pogosto počutijo zapostavljeni, moti jih naložena odgovornost, odklanjajo skupne izhode, se bojijo obiskov vrstnikov ... Treba jih je pazljivo in taktično pritegniti k vsakdanjim družinskim dejavnostim.

Vse pridobljene informacije vodijo k boljšemu razumevanju in sodelovanju. Izredno pomembno pa je, da so vsi materini in očetovi vzgojni procesi vedno usklajeni, da si medsebojno pomagata in tako skupaj po najboljših močeh pripomoreta k zdravljenju in rehabilitaciji svojega otroka.

Jana Umek

OTROŠKI AVTIZEM

Avtizem (tudi avtistično mišljenje ali doživljanje) je prvi opisal znameniti nemški psihiater Eugen Bleuler že leta 1911 kot enega od štirih poglavitnih znakov shizofrenične duševne motnje. Bleuler je takrat avtizem opisal kot »beg iz realnosti«, v katerem prevladuje v relativnem in absolutnem smislu notranje bolnikovo doživljanje. Avtistični svet je za bolnika tako realen kot realnost sama, utegne pa postati še realnejši kot zunanjji svet. Tako tudi bolnikove izjemno nenevadne ali bizarne predstave in doživljanja nikoli ne pridejo v konflikt z realnim svetom.

Avtistično motnjo pri otrocih je prvi opisal avstrijsko-ameriški otroški psihiater Leo Kanner (1943), leto dni za njim pa še avstrijski pediater Hans Asperger. Nenavadno vedenje in odsotnost povezave z ljudmi in dogajanje v okolju so navkljub natančnim in poglobljenim opisom motnje po Kannerju in Aspergu dolgo veljali za obliko otroške psihotične, celo shizofrenične motnje. Ko je postajalo vse jasneje, da ne gre za iste biološke in genetične dejavnike kot pri shizofreni motnji (ta se najprej razvije v zgodnjem mladostniškem obdobju – po štirinajstem letu), se je zanimanje psihijatrije preusmerilo na vplive okolja, v katerem je takšen otrok odraščal. To je bil čas, ko so otroški avtizem videli kot psihoreaktivno motnjo (duševna motnja kot posledica neustreznih razvojnih in družinskih pogojev). Vrhunec teh psihodinamičnih iskanj in poskusov razumevanja avtističnih otrok so bile psichoanalitične teorije, ki so avtizem razlagale kot posledico vzgoje čustveno hladnih, odmknjenih, kontroliranih in predvsem razumskih staršev. Starši, ki

imajo majhne otroke z duševnimi motnjami (brez jasne povezave z organsko telesno boleznijo), se seveda ob soočenju z otrokovimi težavami srečajo z lastnimi hudimi občutki krivde. Razumljivo je, da so psihodinamična in analitična stališča, kot so bila opisana, te občutke še stopnjevala, in to je pomenilo veliko oviro pri sodelovanju staršev v terapiji in načrtovanju pomoči avtističnim otrokom.

Zato tudi pogosti zapleti med starši in tistimi, ki iščejo, predlagajo in izvajajo strokovno pomoč za takšnega otroka. Odzivi staršev, ki smo jim seveda edino priče, gredovsmeri iskanja predvsem genskega (prirojenega) ozadja motnje, še pogostejepa preko očitkov in nezadovoljstva, da je bil otrok napačno zdravljen ali pa da je bila diagnostična ocena napačna in prepozna.

Danes imamo otroški avtizem za pervazivno razvojno duševno motnjo pri otrocih. To pomeni, da se motnja kaže sočasno z odmiki (abnormalnostmi) na več področjih otrokovega razvoja. Moteni so predvsem socialni in čustveni stiki otroka z osebami in dogodki v njegovem okolju, zanimanje otroka in njegove dejavnosti so zožene, ozko usmerjene in stereotipne (nagibajo se k ponavljanju, ne širijo in ne poglabljajo zanimanja in dejavnosti potekajo vedno enako).

Otroškega avtizma danes torej nimamo več za otroško psihotično motnjo (še manj za »otroško shizofrenijo«), kajti avtistični otrok se ni umaknil ali »potegnil« v svoj nerealen svet (kot se zgodi pri shizofreni motnji), ampak sploh ni razvil običajnih in pričakovanih socialnih stikov in spremnosti ter zanimanja.

Prav tako avtistična motnja ni nujno povezana

ozioroma ne sprembla splošne motnje v duševnem umskem razvoju, čeprav je res, da pri eni od obeh oblik (Kannerjev otroški avtizem) najdemo motnjo v duševnem razvoju v različnih stopnjah (mejno, lažo ali zmereno) pri približno petinsedemdesetih odstotkih teh otrok.

Danes ločimo dve obliki otroškega avtizma, ki se imenujeta po obeh avtorjih, ki sta ju prva opisala, in med njima so nekatere razlike.

Otroški avtizem po Kannerju ali Kannerjev sindrom otroškega avtizma ima tele značilnosti:

- pojavi se pri otrocih pred treh letom starosti;
- pogostejši je pri dečkih in razmerje med spoloma je tri proti ena;
- motnje se kažejo predvsem na treh področjih: pomanjkanje odziva in socialnega stika z ljudmi in dogodki v okolici, borna ali povsem odsotna sposobnost komuniciranja in odsotnost ali stereotipi interesov;
- poleg teh poglavitnih znakov

Pogosto najdemo opise tudi ta-

lahko tak otrok izkazuje stereotipno in nenavadno vedenje, ima pretirane, nenevadne in nerealne strahove, težave pri hranjenju in spanju, je sposoben agresivno odreagirati brez najmanjšega vzroka in povoda in se kdaj tudi samopoškodovati;

■ velikokrat imajo otroci motnjo v razvoju govora (ponavljanje besed ali glasov in težave pri izgovarjavi nekaterih besed);

■ odklanjajo že najmanjše spremembe ali pa se jih bojijo.

ko imenovanega »**atipičnega avtizma**«. Gre za nekatere od prej naštetih znakov ali motenj, ki se pojavijo pri otroku po tretjem letu starosti, niso tako intenzivni in značilni ali pa jih je premalo, da bi lahko postavili zanesljivo diagnostično oceno Kannerjevega otroškega avtizma.

Aspergerjev sindrom, ki ima veliko podobnosti s Kannerjevim, pa se v sodobni otroški psihiatriji ne opisuje več kot otroški avtizem, temveč kot **avtistična osebnostna motnja pri otrocih**. Ta motnja se pojavlja še pogosteje kot Kannerjev avtizem pri dečkih (razmerje je osem proti ena) in Asperger sam ga je ob opisu celo poimenoval kot »skrajno različico moškega značaja«. Otroci z Aspergerjevim sindromom se razlikujejo od tistih s pravim otroškim avtizmom potem, da prinjhnikoli ne najdemo motenj v razvoju govora in po pravilu nimajo motenj v duševnem (umskem) razvoju. V bistvu otroci s to motnjo niso razvili vseh svojih umskih potencialov za uporabnost in širjenje znanja in pogo sto razvijejo visokospecializirane interese, na primer zanimanje in specializirano znanje za tehnične predmete ali stvari, zanekatereživalskevrste alizgodovinska obdobja in lahko postanejo še kot otroci pravi specjalisti zadinozavre, morskepse, zgodovino Egipta in podobno. Avtistične motnje v otroštvu da-

nes razumemo predvsem kot organsko in gensko pogojene. Pogosteje so pri otrocih z nekaterimi bolezenskimi motnjami (phenylketonuria), lahko so posledica infekcije embria z nekaterimi virusi (virusi rdečk) pri kromosomskih motnjah ali pa pri motnjah presnove.

Seveda ne gre povsem zanemariti tudi deleža razvojnih pogojev, toda iskanje vzgojne neustreznosti pri starših kot bistven vzrok za razvoj motnje velja danes za strokovno napako. Opisane posebnosti odnosa med staršem in otrokom z razvojem avtizma so prej posledica kot pa vzrok razvojih težav pri otroku že od prvih mesecov, korecimo mati pri treh ali štirih mesecih opazi, da njen otrok ni povsem »ta pravi«, »ni normalen« ali pa je vsaj drugačen. To seveda sproži posebno dinamiko, ki jo vidimo ob diagnostičnih postopkih nekaj let starega otroka in je ne bi smeli šteti ali razumeti kot vzrok za razvoj avtistične motnje.

Vse do sedaj zapisano je izjemo pomembno tudi pri načrtovanju pomoči in zdravljenja avtističnih otrok. Najpomembnejša je seveda čim zgodnejša, prava in natančna diagnoza, za katero vrsto avtizma pri otroku gre, in da se takšnega otroka ne ocenjuje ali celo vodi predolgo pod diagnozo »razvojni zaostanek«, saj ima to seveda negativne posledice tako za otroka

kot za starše. Tako ko je postavljena prava diagnostična ocena, je treba jasno, odkrito in vsemi podrobnostmi seznaniti starše in vsetiste, ki so v bližnjem stiku s takšnim otrokom. Temeljno strokovno stališče danes je, da je avtizem pri otroku huda motnja, ki pa jo je mogoče vsaj zelo izboljšati, če ne povsem odpraviti (zlasti Aspergerjev sindrom) s pravnim in daljšim zdravljenjem. Pritem je bistveno k sodelovanju pridobiti starše in jim najprej pomagati odpraviti ali vsaj zmanjšati občutke krivdevzvezis otrokovo težavo. Zato je treba o teh občutkih krivde večkrat govoriti s starši in jim pustiti čas, da jih predelajo. Potem pa je mogoče načrtovati postopke, ki vključujejo težavnost avtistične motnje pri otroku, sočasno zdravljenje biološke ali organske motnje, če je seveda ta bila ugotovljena in jo je mogoče zdraviti, ter upoštevanje umskih sposobnosti avtističnega otroka (zlasti pri Kannerjevem sindromu) pa vse do načrtovanja različnih terapevtskih tehnik, usmerjenih na otroka ali celotno družino.

O teh psihoterapevtskih tehnikah tokrat ni mogoče pisati, takšno besedilo bi veljalo prihraniti za neko drugo priloznost.

Prim. Gorazd V. Mrevlje, dr. med. psihijater in psihoterapeut koordinator za adolescentno psihijatrijo Psihatrične klinike Ljubljana

ILIRSKA BISTRICA

DELOVNI, USTVARJALNI, PREDVSEM PA VESELI

»Ni nam treba čakati na srečo.

Srečaje tu ali pa ne.

Vprašanje je le, v čem jo najdemo.«

Po občinskem priznanju, ki ga je društvo Sožitje iz Slovenske Bistrice dobilo ob letu invalidov v decembru, smo z vstopom v novo leto zadihali z novimi močmi in zamislimi.

Ker smo si v društvu zadali kar nekaj nalog, smo se dela lotili resno. Klub staršev, ki deluje vsako prvo sredo v mesecu, je namenjen menjavi mnenj, informiranju, klepetu, predvsem pa druženju.

V marcu je bilo organizirano srečanje staršev s pravnico Simono Eferl, obiskali pa smo tudi gledališče.

Društvo je dobilo kar nekaj materiala od naših donatorjev. Delavnice, ki smo jih izpeljali, so bile namenjene staršem in otrokom. Slikanje na steklo, šivanje in izdelava voščilnic iz papirja, izdelava pisank je le nekaj iz palete skupnega dela. Od 21. do 23. maja smo imeli vikend seminar v Kranjski Gori. Bilo nas je šestinštirideset, od tega šestnajst oseb z motnjami v razvoju, starih do dvainpetdeset let.

Strokovni del seminarja, ki je bil namenjen staršem, je potekal ločeno. Vsebina predavanja je bil vezana na pravna vprašanja.

V tem času so se otroci vključili v delavnice. To so predvsem mladostniki in odrasli z motnjami v razvoju, ki niso vključeni v nobene oblike izobraževanja in usposabljanja. Ker je naše druženje pogosto, paletavsebin naših delavnic paraznolika, smo se odločili, da bomo ustvarjali iznaravnega materiala in vrečevine. Tako smo brusili in barvali rožice iz lesa, ki smo jim dodali liste in jih obrobili z napihljivimi barvami. Iz kuhalnic so nastali čudoviti metulji, tulipani, sonce z oblaki ter marjetice. Risanje na juto je bila naša tretja delavnica, ki je bila namenjena skupnemu ustvarjanju s starši.

Med našim druženjem in ustvarjanjem ni manjkalo sproščenosti, smeha, predvsem pa veselja, šal in klepeteta. Tako prijateljstvo in zaupanje sta plod našega triletnega dela.

Zahvala gre nam vsem, otrokom, staršem, predsednici Miliči Klokočovnik in vsem, ki prostovoljno sodelujemo v delu društva.

Sonja Tarča, prof. defektologinja

ORMOŽ

SEMINARZA PARE V HOTELU CERKNO

Zelo me veseli, da sem letos prvič na seminarju za pare. Seminar se je začel dvaindvajsetega in je trajal do devetindvajsetega maja. Zbrali smo se v soboto okrog desetih v hotelu Cerkno. Najprej smo šli v recepcijo, da smo dobili ključe sob. Nato smo si razdelili sobe. Po razdelitvi sob smo se predstavljeni in igrali igrico zeleni krokodil. Potem je sledilo kosilo. Po kosilu smo se pogovarjali o različnih stvareh. Pogostili so nas tudi s kavico. Po kavici so se nekateri šli kopat, drugi pa smo izdelovali rožice, zapestnice in čebulo. V čebuli so bile kazenske točke. Čebulo smo si podajali po glasbi. Ko se je glasba ustavila, se je ustavila tudi čeba pri neki osebi. Nato smo se še malo nasmejali ob drugih igrah. Tako je minil prvi dan seminarja.

Naslednje dneve smo imeli vsak dan po zajtrku predavanja. Predavali so nam: Ksenija Geršak, Petra Videmšek, Vojka Lipovšek ter Gorazd Hojnik in Aleksandra Merela. Predavanja so bila zanimiva. Hodili smo tudi na izlete. Ogledali smo si rudnik živega srebra, jahalismo konje in si ogledali Bolnišnico Franja. Igrali smo se družabne igre: igre brez meja, kockanje, ples okrog stolov, črni muc, televizijska poročila, najšibkejši člen ... Dnevi so hitro minevali, prišel je zadnji dan in poslovilna zabava.

Zahvalila bi se rada vsem, ki so se trudili z mano v različnih stvareh, ker sem delno na vozičku in težko hodim.

Želim si še več takih seminarjev.

*Jerica Vincetić
Ormož*

ILIRSKA BISTRICA

KLUB – letošnja osrednja dejavnost

Zamisel o nastanku kluba v Ilirski Bistrici je nastala čeznoč. O tem smo se člani društva Sožitje dogovarjali vse leto. Skupaj smo se dogovarjali o ciljih kluba, o namenunjenjegovega delovanja, prostorih, v katerih bo dejavnost potekala; najbolj pa nas je skrbel odziv oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki jim je klub namenjen.

Glavni pobudniki za nastanek kluba sta bili Nataša Renko, dipl. socialna delavka, in Sonja Munih, specialna pedagoginja, ki predstavlja srce in dušo društva Sožitje. Zato se jima iskreno zahvaljujeva za vso podporo in pomoč, ki sva je deležni vedno, ko jo potrebujeva.

Z dejavnostjo kluba društva Sožitje za osebe z motnjami v duševnem razvoju smo začeli v soboto, 31. januarja 2004, na našem prvem srečanju.

Klub je namenjen:

- vsem osebam z motnjami v duševnem razvoju, ki se v vsakdanjem življenju počutijo osamljene in nimajo veliko stikov s sorodniki in sosedji;
- tistim osebam z motnjami v duševnem razvoju, ki nimajo večjih težav pri vključevanju v družbo, pa si želijo pridobiti dodatno znanje, izkušnje, spoznati nove ljudi in se zabavati.

Klubska dejavnost zajema širok krog članov z najrazličnejšimi interesmi, željami in pričakovanji. Ker je še v uvajanju, smo se odločili, da program kluba oblikujemo skupaj s člani.

Klubska dejavnost poteka enkrat na mesec, ob sobotah, v popoldanskih urah, v prostorih varstveno-delovnega centra v Ilirski Bistrici. Prevoz je zavskako srečanje za vse člane organiziran vnaprej. Klub vodiva Helena Štemberger, dipl. socialna delavka – pripravnica, in Katja Baša, študentka Fakultete za socialno delo, prostovoljki društva Sožitje.

Cilji kluba:

- izboljšanje kakovosti življenja posameznih oseb z motnjami v duševnem razvoju,

- krepitev njihove vloge pri samoodločjanju in samoizbiri,
- krepitev občutka lastne vrednosti oseb z motnjami v duševnem razvoju,
- medsebojno druženje oseb z motnjami v duševnem razvoju,
- izmenjava izkušenj,
- pridobitev spretnosti za vključevanje v skupino in okolje,
- razvijanje komunikacije med člani,
- razvijanje gibalnih sposobnosti (ples).

Celoten program kluba pa je usmerjen k:

- spoznavanju novih stvari: načrtujemo pogovore o različnih aktualnih temah, spoznavanje računalnika...
- spoznavanju novih ljudi: na

obisk bomo povabili zanimive goste...

- skupna zabava: načrtujemo izlet v Lipico, piknik...

Utrinki s prvega srečanja članov kluba

Odziv članov kluba na prvem srečanju je bil spodbuden, saj so vsi člani z veseljem sodelovali.

Peter nam je povedal, kaj počnejo v Vipavi, koliko prijateljev ima...

Maricaje potarala, da se včasih »krega« z domaćimi, ampak da se imajo kljub temu radi.

Alenka se je pochlivala, da se ukvarja z glasbo že več kot dva let in da piše pesmi.

Tone je ves čas ponavljal, da bo Tinko »prevrgus karjolo«.

Srečko je predlagal, da naj naše druženje drugič podaljšamo za še dve uri, pozneje pa je Slavki zapel prikupno pesmico.

Silva nam je zaupala, da ima fanta – Toneta.

Rok nam je povedal, da bo še prišel v klub.

Nevenka pa je rekla, da rada posluša Brendija.

Ves čas našega druženja smo prepevali lepe slovenske narodne pesmi; med njimi je bila tudi Brendijeva stara uspešnica Cucki lajali so name, ki so jo vsi poznali.

Tudi midve (Helena in Katja) sva se imeli prijetno. Zelo sva veseli, ker so se kluba udeležiliv tako lepem številu. Njihovo

sodelovanje in veselje nad ustanovitvijo kluba pomeni veliko spodbudo za učinkovito in bogato delo v njem. Njihovo veselje je za najlepšo popotnica za prihodnja srečanja.

Še naprej se bova trudili za uspešno nadaljevanje klubske dejavnosti. Verjamela, da nam bo s skupnimi močmi uspelo. Pri tem računava na pomoč, podporo in sodelovanje vseh članov kluba, članov društva Sožitje Ilirska Bistrica, ki naju že ves čas podpirajo in spodbujajo, ter starševin skrbnikov oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Držimo se načela: »V slogi je moč!«

Helena Štemberger in Katja Baša

DOMŽALE

OB 40-LETNICI OSNOVNE ŠOLE ROJE, ŠOLE S PRILAGOJENIM PROGRAMOM V DOMŽALAH

Štirideset let obstaja osnovna šola Roje. Štirideset let ta šola nam, staršem, daje upanje, daje nemogoče mogoče.

Pred štiridesetimi leti je bilo marsikaj drugače, tudi naše razumevanje sveta otrok s posebnimi potrebami. Dolga leta, vse do danes, so rodovi staršev in učiteljev utirali pot novim spoznanjem, ki so bogatila, bogatijo in bodo bogatila naše razumevanje. Svet otrok s posebnimi potrebami ni črnobel, ni siv ... je barvit, odet v številne mavrične odtenke. In to danes poskušamo dojeti, poskušamo razumeti, kaj nam želijo dopovedati, kakšna spoznanja hočejo deliti z nami.

Svet ljudi je nasičen z negotovostjo. Cilj današnje človeške družbe je dobiček, pogosto sredstvo komunikacije - nasilje. Ničesar od tegane potrebujemo. Tisto, kar potrebujemo, je prijazna beseda, stisk roke, pristen objem. Potrebujemo ljudi, ki nas sprejemajo takšne, kakršni v resnici smo. To naši otroci zmorejo brez težav. Neobremenjeni s časom, privilegiji in razlikami dajejo tisto najboljše, kar imajo v sebi.

Delo z njimi je težavn o; to si lahko priznamo. A to je le naša težava, ker ne znamo videti stvari preprosto, kakršne v resnici tudi so. Veliko energije je treba vložiti v vsakega otroka ter dobro mero odpovedovanja. Količine in pomena dela, ki ga starši in učitelji vložimo v razvoj enega otroka, ni mogoče izmeriti. Naključnemu opazovalcu bi se morda zazdelo, da je vse zaman: toliko truda za tako majhne rezultate. Na tem mestu bi ga morali popraviti. Rezultati niso zanemarljivi, so velikanski, edinstveni.

Delo z otroki s posebnimi potrebami izoblikuje tudi nas. Naučimo se poslušati, preprosteje razumeti stvari. Naučimo se potrpljenja in strpnosti. Ob srečnih trenutkih se veselimo z njimi, ob manj prijetnih trenutkih jih spodbujamo in jim dajemo uteho. Veliko jih lahko naučimo, še več lahko oni naučijo nas - če smo le pripravljeni sprememati.

Nekoč so meje razvoja teh naših otrok postavljal i zelo nizko. Danes te meje postavljamo višje. Vemo, kaj zmorejo in česa so sposobni. Naše odločitve pogo-

jujejo njihov razvoj, naša dolžnost je, da jim pomagamo prebiti se prek številnih ovir na poti k uspehu.

Šole, kot je osnovna šola Roje, so nujno potrebne. Navkljub starejšim programom in učbenikom iščejo učitelji nove poti; njihovo delo se kaže v uspehu otrok. Šol, kot je osnovna šola Roje, se ne sme siromašiti, temveč jih je treba nadgrajevati. Tu naši otroci preživijo del svojega težavnega odraščanja; tu najmlajši prvč stopijo na noge in začno raziskovati svet; tu večina odkrije bogato zakladnico znanja, ki ga ponujajo knjige. V šolah, kot je osnova šola Roje, niso odrinjeni in pozabljeni. Tudi tu so ... doma.

Štirideset let je minilo od nastanka šole. Štirideset let številni rodovi otrok polnijo te prostore.

Naj jih polnijo tudi v prihodnje, naj njihov smeh odzvanja vhodnikih in učilnicah. Oni so naš pomnik, da smo vsi drugačni in ob enem vsi enaki.

Branko Adam
Tatjana Novak

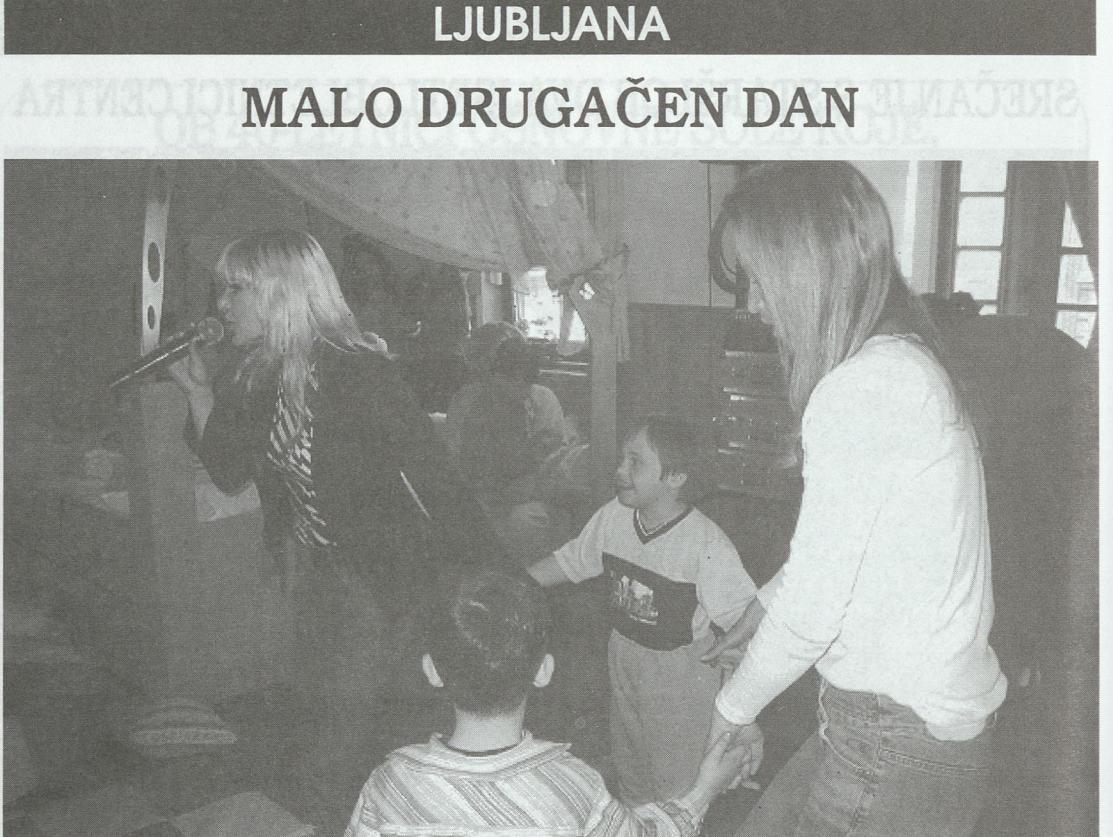
LJUBLJANA

SREČANJE S STARŠI OB DVAJSETI OBLETNICI CENTRA

Center Draga s petimi domovi na robu Ljubljanskega barja, bivalnima enotama na Školjici in v Šiški, dnevнимi oddelki v Novem mestu, Šiški in na Fužinah ter varstveno-delovnim centrom v središču Ljubljane je v dvajsetih letih postal drugi dom okoli tristo osebam z motnjami v razvoju. Tu sev prilagojenih razmerah igrajo, učijo in delajo, sklepajo prijateljstva in se navezujejo druga na drugo, ne da bi pozabile na svoj prvi dom in starše, ki prihajajo na obiske in jemljejo svoje otroke domov za konec tedna ali na počitnice, kadar le morejo. Težko je živeti z motnjami in ovirami, težko je biti oče ali mati otroka s posebnimi potrebami, pa tudi zaposleni v taki ustanovi imajo odgovorno in zahtevno delo. Poleg tega neprijazni tempo življenja dopušča vse manj časa za prijetna družabna srečanja, a kljub vsemu si pri koncu pomlad in šolskega leta vsi skupaj - varovanci, njihovi starši in delavci - privoščijo kar se le da sproščeno in zabavno srečanje. Letos - 19. junija je bilo še posebno veselo, saj praznuje Center dvajseto obletni-

A. M.

Petindvajseti maj 2004 je bil za Dnevnim Center Fužine v Ljubljani zares poseben in prazničen dan. Zato da bi Dnevnim Center predstavili širšemu okolju, so povabili predstavnike različnih ustanov in organizacij ter posameznike, s katerimi so že oz. si še želijo sodelovati. Posebna zahvala gre priznanim glasbenim gostom Nuši De rendi, Dadi Dazu, ansamblu Slapovi, Zlatku Dobriču, plesnemu paru v hiphopu iz plesne šole Bolero, očarljivi dramski igralki Nini Ivanič in nepogrešljivemu čarowniku Gregorju iz Yuhubande, ki so se za svoj nastop odpovedali honorarju. Iz Centra Draga sta v predstavi Metulj nastopila skupaj s Timom iz Dnevnega Centra

Fužine umetnika Vanja in Žiga. Na ogled stabilia še video-film in razstava slik sprikazanimi dejavnostmi v organizaciji Dnevnega Centra Fužine. Za vse, tako otroke, mladostnike in odrasle osebe s težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju kot za njihove starše, svoje, zaposlene in vse obiskovalce, ki so ta dan prišli, je bilo to srečanje nepozabno. Starši so z dobrotnami iz domače kuhinje poskrbeli za prijetno razpoloženje. Ta dan je bilo zares čutiti povezanost in domačnost med vsemi, ki so se tu spoznali in si izmenjali nekaj lepih trenutkov. Posebno se je pri organizaciji izkazala Lizina mamica, za kar se ji predvsem otroci, starši in zaposleni najlepše zahvaljujejo.

Dnevnim Center Fužine, kot ena izmed enot Centra za usposabljanje, delo in varstvo Draga, omogoča dnevno varstvo in usposabljanje otrokom, mladostnikom in odraslim osebam z motnjami v duševnem razvoju. Prve otroke so sprejeli februarja 2000. Sedaj je v Dnevnim center vključenih dvanajst otrok in mladostnikov ter dve odrasli osebi stežko motnjovrazvoju. Zaradi motenj v gibanju potrebujejo prilagojeno opremo s pripomočki, celostno in temsko obravnavo. Njihovo poglavito vodilo pri delu je spoštovati vsakega posameznika, njegove želje, potrebe in sposobnosti. Velika prednost

Metka Novak
Dnevnicenter Fužine

LJUBLJANA

ORIENTACIJA MALO DRUGAČE

Z neverjetno hitrimi koraki je devetletka privihrala tudi v osnovno šolo s prilagojenim programom. Naglica ni vedno dobra. Tudi tokrat je prinesla učiteljem in učencem nekaj težav, predvsem pa veliko sprememb ter željo in zahtevo po zelo nazorinem poučevanju.

Učitelji na osnovnih šolah s prilagojenim programom nismo dobili možnosti, da bi se temeljito pripravili na spremembe, ki jih prinaša devetletka, temveč smo bili »vrženi v globoko vodo s popotnico, znajdi se in se reši«. Želja po iznajdljivosti, predvsem pa motiv, da bi bili izvirni in pri poučenju malo drugačni, sta se nam bogato obrestovala.

S sodelavko sva veliko razpravljalni, kako bi popestrili pouk na ravoslovja v sedmem razredu devetletke. Vsi, ki poučujemo na šolah s prilagojenim programom, vemo, da se veliko učencev samostojno težko znajde v naravi, da imajo s tem malo izkušenj, da je v četrtem razredu najbolje, če v peskovnik realno postavijo hiške in druge objekte iz njihove okolice in s pomočjo te resničnosti poskušajo doumeti tloris ter tako po korakih preidejo na branje zemljevida, ki pa je za marsikaterega učenca vedno huda zanka in neznanka.

Torej, kako se znajtivnaravi in se z zemljevidom v roki, če se le da? S sodelavko sva ugotovili, da bi nam lahko bila pri tem v pomoč

»naša vojska«, naj nam strokovnjaki pokažejo, kako se oni orientirajo v naravi. Vsi vemo, da mora vojak obvladati orientacijo, dobro poznavati specialke ter da ima za to najboljše pripomočke, zato sem se septembra odpravila v vojašnico Šentvid – Center vojaških šol v Šentvidu. Bila sem kar malo v dvomih, saj so mi po glavi neprenehoma blodile misli: Najbrž ne bo nič, ker imajo sedaj veliko drugih nalog. Le zakaj bi se ukvarjaliznami.

Nič od tega se ni zgodilo. Vodstvo Centra je takoj sprejelo zamisel in določilo gospoda Matjaža Gruma, naj skupaj z nami izpelje zastavljeno nalogu. Najprej sva načrtovala, da bi imeli orientacijo že konec oktobra ali v začetku novembra, ko so dnevi še prijetni, narava zelo vabliva, gibanje pa bi bilo motivacijska ura. Šmenta. V tem šolskem letu je bila jesen mokra, pusta in mrzla, vztrajanje pri izpeljavi pa bi uničilo dobrozastavljen načrt in cilj.

Srečo z vremenom smo imeli šele 20. in 21. aprila, ko smo se učenci in učitelji sedmih in osmih razredov zbrali v Tivoliju. Imeli smo orientacijo, ki ni bila kar tako. Gospod Matjaž Grum je pripravil z veliko tenkočutnostjo do naših učencev. Pred tem nam je pripravil barvna skripta s skicami, slikami in pravo mero besedila, tako da smo učitelji in učenci dobili kar

mali vodnik orientacije. Tudi v Tivoliju je bilo zelo zanimivo, saj smo z busolami določali strani neba, zvedeli smo, kaj pomeni beseda AZIMUT, s pravim vojaškim daljnogledom smo opazovali stopl Gradu, spoznali smo GPS – napravo, ki voznika samodejno pripelje do cilja, in bili deležni razlage različnih vrst zemljevidov. Na koncu so imeli učenci pravi orientacijski tek. To je bilo zanje novo doživetje, ki je od njih zahtevalo tako fizični kot intelektualni napor, saj je dobila vsaka skupina vroke svojo skico zorisom pot ter kompas. Učenci so bilimotivirani in so se vzeljipo najboljši uvrstiti v vso zagnostjo odpravili na pot. Prve skupine so imele pri orientaciji težave, saj so se zgubljale, ker so premalo uporabljale zemljevide. Končno so to le opazili in večina jezupoštevanjem danih navodil uspešno prišla do cilja. Zmagovalci so bili zelo ponosni na svoj dosežek.

Vsi učenci in učitelji smo bili navdušeni nad odlično pripravljenim dnevom orientacije. Upamo, da bo gospod Grum še pripravljen sodelovati z nami, predvsem zato, ker so nas učenci v šoli vprašali: »Ali bomo še kdaj šli na tako orientacijo?«

Majda Jamnik
Zavod za usposabljanje
Janeza Levca;
Osnovna šola Dečkova

KOPER-IZOLA

SEMINAR ZA UČENJE VSEŽIVLJENSKEGA UČENJA

Postati vodja ali pomočnik skupine vseživljenjskega učenja oseb z motnjami v duševnem razvoju je zahtevno in zelo odgovorno delo. Tega se še kako dobro zaveda tudi organizatorica Zveza Sožitje, zato organizira vsako leto usposabljanje za prihodnje vodje in pomočnike. Eden takih seminarjev je potekal v domu Zveze prijateljev mladine v Piranu od 21. do 23. maja. Namen seminarja je bil čim bolj usposobiti vse, ki se bodo pojavili v tej vlogi v letosnjem programu vseživljenskega učenja. Gospa Sladana kot neposredna organizatorica usposabljanja načrtuje izvedbo letega v takih krajih in razmerah, kot jih bodo deležne tudi osebe, ki se odločijo za ta program.

Udeleženci so že takoj v začetku dokazali, da se dobro orientirajo, saj je bilo kar težko priti do zgradbe v središču Pirana, kamor ni mogič dostop z avtomobili. Po formalnostih in spoznavanju nas je profesorica socialne pedagogike Nataša Seznanila z doživljajsko pedagogiko pri delu z osebami z motnjami v duševnem razvoju. Večji del seminarja pa je bil posvečen

praktičnim dejavnostim, kajti za uspešno vodenje so potrebni iznajdljivost, ustvarjalnost, inovativnost, komunikativnost in posebne sposobnosti s področja ročnih spretnosti, glasbe, športa ter srčen odnos do udeležencev letovanj. Vse te lastnosti so bile med usposabljanjem nenehno poudarjene.

V Kopru je prav ta konec tedna potekalo odprt prvenstvo Slovenije v judu. Tako smo se lahko tudi mi v soboto dopoldne udeležili njegovega

Udeleženci smo se vživeli v vlogo Indijancev, v položaj, ki je na taborjenju nepogrešljiv. Ob tem smo se zamislili nad lepim indijanskim rekom: "Za Indijanca ni uspeh v tem, koliko zaslužil kakšen jegov položaj v družbi, pač pa v tem - kako strečenje."

(Berul Blue Spruce Pueblo Indian)

svečanega odprtja. Žal si zaradi pomanjkanja časa nismo mogli ogledati tekmovanja v celoti.

Popoldne je potekalo iskanje skritega zaklada ob morju,

zabavna dejavnost, ki je dobrodošla med letovanjem.

V nedeljo dopoldne sta bili organizirani še dve koristni delavnici. Pri plesni delavnici smo se praktično seznanili s prvinami plesa in koreografijo. Druga pa je bila namenjena ročnemu ustvarjanju s školjkami. Na letovanjih naj bi ustvarjali z materiali, ki jih sami naberemo v naravi.

Dober, pravi vodja, pomočnik ali spremljevalec je lahko le tisti, ki se je sposoben vživeti v osebe, ki so mu zaupane, ki je občutljiv za njihove stiske, ki ve, kaj jih razveseljuje in zabava, predvsem pa, kajih ima rad.

Vsak, ki vstopa v to vlogo, se mora zavestati, da je odgovoren predvsem osebam, ki so mu zaupane, njihovim staršem ali skrbnikom ter Zvezi, ki omogoča ta program.

Obogateni z novimi zapisimi in izkušnjami smo sklenili druženje v Strunjanu, kjer bosta v juliju letovali dve skupini naših fantov in deklet.

Sonja Pavčič

- ◆ Družinski pomočnik
- ◆ Olajšava pri napovedi dohodnine
- ◆ Podaljšanje roditeljske pravice

Odgovarja pravnica Nevenka Ljubič

□ VPRAŠANJE:
Kdaj se bo izvajala pravica do izbire družinskega pomočnika po zakonu o socialnem varstvu?

□ ODGOVOR:

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o socialnem varstvu pri naša kar nekaj pomembnih novosti, s stališča upravičencev pa je najpomembnejša gotovo nova pravica – pravica izbire družinskega pomočnika. Pravica je namenjena polnoletnim osebam s težko motnjijo v duševnem razvoju in težko gibalno oviranim osebam, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenskih potreb.

Natančnejše pogoje in

postopek za uveljavljanje te pravice bo določil minister za delo, družino in socialne zadeve v šestih mesecih od uveljavitve tega zakona, ko se določbe tega zakona, ki se nanašajo na družinskega pomočnika, začnejo tudi uporabljati – 30.7.2004.

Zakon daje možnost, da se določbe zakona, ki se nanašajo na družinskega pomočnika, začnejo uporabljati takoj, in ne šele šest mesecev po uveljavitvi zakona kot izjema, če je invalidna oseba za družinskega pomočnika izbrala tiste, ki ji je že nudil nego in varstvo in je po predpisih o starševskem varstvu in družinskih prejemkih prejmal delno plačilo za izgubljeni dohodek.

□ VPRAŠANJE:
Imam sina, ki ima težko motnjo v duševnem razvoju in

V takem primeru center za socialno delo izda odločbo, s katero ukine pravico starša, ki jo je leta imel na podlagi predpisov o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, in mu kot družinskemu pomočniku dodeli novo pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek.

Vse določbe zakona, ki se nanašajo na družinskega pomočnika, velja enako, razlika pa je v tem, da je staršu kot delno plačilo za izgubljeni dohodek izplačevala država, ki je tudi krila sredstva za prispevke delodajalca za socialno zavarovanje, kot družinskemu pomočniku pa mu bo sredstva za delno plačilo za izgubljeni dohodek in del prispevkov za socialno zavarovanje krila občina, ki je pristojna po stalnem prebivališču invalidne osebe, in ne družinskega pomočnika.

Olajšava pa se ne prizna zavezancu, katerega otrok je zaradi zdravljenja, usposabljanja, vzgoje ali šolanja v zavodu, v katerem ima celodnevno brezplačno oskrbo, ali v rejništvu, razen če dokazuje, da tudi v tem času materialno oskrbi za otroka. V tem primeru se olajšava prizna za dobo, za katero center za socialno delo v skladu z zakonom, ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke, prizna pravico do dodatka za nego otroka. Za uveljavljanje prej

je star 15 let. Zanima me, kako je olajšavo pri napovedi dohodnine po novem dohodninskem zakonu?

□ ODGOVOR:

Po Zakonu o dohodnini, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS št. 54 z dne 20. 5. 2004, se prizna posebna olajšava, to je zmanjšanje letnedavčne osnove za vzdrževanega otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo in ima pravico do dodatka zanega otroka v skladu z Zakonom o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, 1.720.800 tolarjev na leto.

Olajšava pa se ne prizna zavezancu, katerega otrok je zaradi zdravljenja, usposabljanja, vzgoje ali šolanja v zavodu, v katerem ima celodnevno brezplačno oskrbo, ali v rejništvu, razen če dokazuje, da tudi v tem času materialno oskrbi za otroka. V tem primeru se olajšava prizna za dobo, za katero center za socialno delo v skladu z zakonom,

ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke, prizna pravico do dodatka za nego otroka. Za uveljavljanje prej

navedene posebne olajšave se uporablja odločba centra za socialno delo o priznanju dodatka za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo v skladu z zakonom, ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke.

□ VPRAŠANJE:
Kdo lahko podaljša roditeljsko pravico?

□ ODGOVOR:

Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih roditeljska pravica prenega s polnoletnostjo otroka, to je, ko dopolni 18 let.

Sodišče lahko izda po predlogu staršev ali centra za socialno delo v nepravdnem postopku odločbo, da se roditeljska pravica podaljša tudi čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne pričakovane ne more sam skrbeti zase, za svoje koristi in pravice.

Če je oseba že polnoletna in predlog staršev za podaljšanje roditeljske pravice ni bil pravočasno vložen, sme sodišče

priznati roditeljsko pravico staršem in jo podaljšati čez otrokovo polnoletnost.

Ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bila podaljšana roditeljska pravica, izda sodišče na predlog centra za socialno delo odločbo o prenehanju roditeljske pravice.

Odločbe se zaznamujejo v matični knjigi, če ima tak otrok nepremičnino, pa tudi v zemljiški knjigi in drugih javnih knjigah.

Center za socialno delo je dolžan izpeljati potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi.

Center za socialno delo sme od staršev zahtevati, da dajo račun o upravljanju otrokovega premoženja. Od sodišča lahko zahteva, da za varstvo otrokovih premoženjskih koristi dovoli zavarovanje na premoženju staršev.

UDELEŽBA NA MEDNARODNEM INTEGRACIJSKEM TEDNU V GRADCU V AVSTRIJI POD GESLOM »DRUG DRUGEGLA POTREBUJEMO«

Udeležba na mednarodnem integracijskem tednu v Gradcu v Avstriji pod geslom »Drug drugega potrebujemo«

Nosilka projekta je gospa mag. Maryla Hermann, Poljakinja, ki živi in dela v Avstriji. Letošnji mednarodni integracijski teden je potekal od 21. do 27. junija in je bil že petnajsti po vrsti.

Maryla Hermann povabi vsako leto otroke iz Avstrijе, Poljske, Madžarske, Ukrajine, Češke, Hrvaške, Bosne in Hercegovine in Slovenije, da preživijo nekaj brezskrbnih dni v Gradcu in okolici.

Pri izvedbi ji pomagajo študentje fakultete za šport, avstrijska vojska, učenke višje internatske šole Liebenau in izobraževalni center dežele Štajerske za prizadeto mladino.

Letos je bilo povabljenih več kot dvesto socialno ogroženih in bolnih otrok ter otrok s posebnimi potrebami iz naštetih držav. Predstavniki naše šole oz. oddelkov vzgoje in izobraževanja smo bili že četrto leto udeleženci tega srečanja. V Gradecje odpovedala skupina s sedemnajstimi učenci in štirimi spremmljevalci.

Dejavnosti po dnevih

Organizatorji so pripravili raznovrstne dejavnosti, vsak dan kaj novega.

Prvi dan je bil namenjen potovanju in prihodu v Gradec ali gorski kraj Semriach, odvisno, kje so skupine bivale. Naš cilj je bila vojašnica Gablenz, kjer smo eno izmed mnogih stavb delili s skupino otrok in učiteljev iz Poljske. Skupaj smo si pripravili sobe za prijetno bivanje in druženje, nato pa odšli v jedilnico. Prijetno smo bili presenečeni nad obilico dobre hrane ter prijaznostjo kuharjev in strežnikov.

Samo zaradi nas in lažjega komuniciranja je bil v jedilnici vojak iz Bosne. Ves teden se je zelo trudil, da bi bilo našim učencem in nam prijetno.

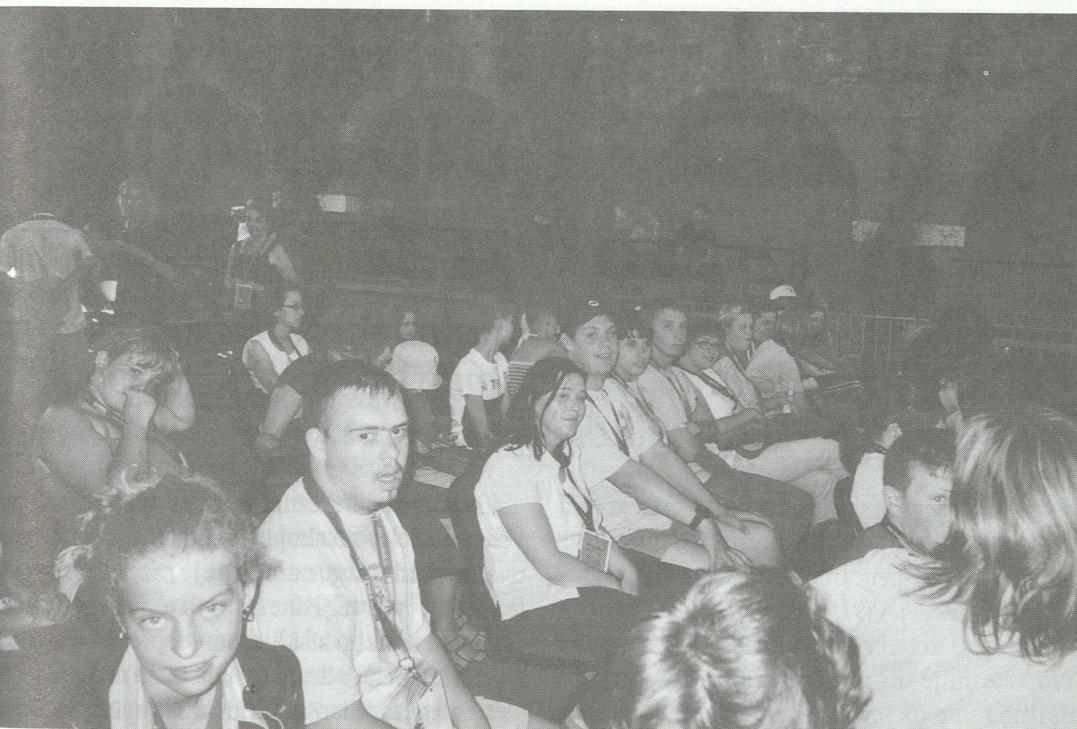
Popoldne smo si ogledali okolico vojašnice, ki je na zahodnem robu Grada. Naslednji dan smo vsi udeleženci srečanja preživeli vizobraževalnem centru prizadeto mladino v Andritzu. Pripravili so več različnih delavnic: peko peciva, risanje tetovaž, obdelovanje kremena, slikanje na majice in telo, izdelovanje skulptur iz koruzne mase, slikanje z zanim slikej Geraldom Bretschuhom, razvedrilne igre na travniku. Dejavnosti v delavnicah so glede na naravo dela vodili ali učitelji centra ali študentje. Na športnem igrišču so ekipe iz različnih držav igrale nogomet. Popoldan so nam popestrili s piknikom in glasbo ter s predstavitvijo s policijskimi psi.

V sredo smo se vsi odpeljali v znane toplice Loipersdorf, kjer smo uživali v kopanju, sončenju in spuščanju po toboganih. Zvezcer smo se udeležili sprejema v glavni vojašnici. Pozdravilo nas je kar nekaj pomembnih politikov.

Naslednji dan je bil v duhu športnih iger. Potekale so na vojaškem terenu. Skupine so med seboj tekmovali po postajah v spremnostnih in hitrostnih igrah. Še posebno zanimiv je bil orientacijski tek, ki so ga pripravili vojaki. Med igrami smo se lahko peljali v vojaškem terenskem vozilu. Nedvomno je bila vožnja enkratna izkušnja.

V petek smo obiskali poklicne gasilce mesta Gradec, ki so nam razkazali glavno gasilsko postajo, vsa vozila in gasilsko opremo. Popoldne so nas organizatorji odpeljali v veliko trgovsko središče.

Pred zadnjim dan smo šli na daljši pohod in si

ogledali znamenitosti v zahodnem delu mesta. Vrhunec dneva ali večera, če ne tedna, je bil koncert znanega pevca Georga Danzerja v prostorih Kasematten blizu grada. Dobiček koncerta je šel v dobrodelne namene.

V nedeljo smo se poslovili od vseh udeležencev in ugotovili, da so dnevi hitro minili v poučnem in zabavnem duhu.

Poudarila bi, da je bilo bivanje v Gradcu za nas brezplačno, saj je vse stroške poravnala gospa Maryla Hermann; za to se ji posebej zahvaljujemo. Vsako leto se trudi in išče sponzorje in donatorje, da bi lahko ponudila teden dni brezskrbnih počitnic socialno ogroženim ali bolnim otrokom ter otrokom s posebnimi potrebami.

Brigita Muršec, specialna pedagoginja

KONGRES IN GENERALNA SKUPŠČINA INCLUSION EUROPE

Evropska zveza nacionalnih organizacij za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju in njihovim staršem

Naša skupna evropska organizacija prireja med drugim vsako leto svoj kongres na posamezno temo, sočasno pa izpelje tudi redno letno skupščino. Letos se je to dogajalo v Dublinu na Irskem.

Kongres je potekal v okviru splošnih dejavnosti Evropske unije - Europe in Action 2004, njegova nosilna tema pa je bila Kako se bojevati proti diskriminaciji oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin. Število udeležencev je bilo letos zelo veliko, saj se je vseh dublinskih dogodkov udeležile več kot dvesto trideset predstavnikov iz več kot tridesetih držav. Slabo tretjino so predstavljale same osebe z motnjami v duševnem razvoju - samozagovorniki. Večina udeležencev je bila sicer iz nacionalnih organizacij za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju in njihovih staršev, poleg njih pa je bilo precej posameznikov, ki so zastopali druge institucije (Evropski parlament, Evropska komisija, univerze, Institut za odprto družbo ipd.). V uvodnem, plenarnem delu so nas pozdravil in spregovorili visoki predstavniki vlade, Evropske komisije in Parlamenta in nekaterih drugih organizacij. Sledila je obravnavava skupne glavne teme Inkluzivno izobraževanje: sanje ali resničnost. V delovnih skupinah pa se je govorilo o: vseživljenskem učenju odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju, uspešnemu modelu inkluzivnega izobraževanja v Avstriji, o usposabljanju in zaposlovanju v državah, pridruženih Evropski uniji, in

oblikovanju politike inkluzivnega izobraževanja. Vsaka od delovnih skupin je najprej poslušala dve uvodni predavanji, nato pa se je razvila razprava udeležencev. Prvega dne smo bili tudi na uradnem sprejemu v mestni hiši, kjer nas je sprejel župan. Živeti vključeno v družbi je bila tema naslednjega plenarnega zasedanja. V delovnih skupinah pa se je govorilo o vključenosti in zaščiti otrok in odraslih, življenju v skupnosti in deinstitucionalizaciji ter nacionalnih in evropski politiki pri oblikovanju podpornih storitev.

Skupna vsebina popoldanskega dela tega dneva je bila Vključevanje in nediskriminacija pri zaposlovanju, delovne skupine pa so obravnavale teme: Enako delo, enako plačilo, enake pravice. Kaj menijo starši o inkluzivnem zaposlovanju. Osebe z motnjami v duševnem razvoju na poti tranzicije med zaščitenimi oblikami in vključenim zaposlovanjem. Tega dne smo imeli v popoldanskem času tudi zasedanje generalne skupščine. Poleg »obveznih« točk dnevnega reda (poročila, načrti) so se obravnavala poročila o posameznih projektih Inclusion Europe, uskladil se je statut (predvsem zaradi uskladitve z belgijsko zakonodajo), izvedle so se tudi volitve prihodnje nominirane predsednice IE (Ingrid Korner iz Nemčije), ob koncu pa so bili določeni čas, kraj in teman naslednjega kongresa in skupščine Inclusion Europe. To bo v Pragi, maja 2005, tema pa bo: Na poti do stanovanja v skupnosti.

Zadnji dan kongresa je bil namenjen razvoju demokracije v praksi. Konkretna teme so bile: evropske volitve, vključevanje evropske politike v sisteme članic, akcijski načrt evropske komisije za invalide in položaj na področju uveljavljanja državljanskih pravic v Evropi. V sklepnom delu je bilo omizje z irskimi kandidati za člane parlamenta Evropske unije. Med samimi doganjaji smo se srečali tudi predstavniki starih in novih članic Evropske unije (iz »naših« organizacij), pogovarjali smo se o možnostih medsebojnih povezav, predvsem pa o partnerstvih pri različnih projektih, ki se financirajo iz sredstev Evropske unije. Seveda je bilo tudi veliko individualnih pogovorov z drugimi udeleženci, menjale so se izkušnje, sklepala so se nova poznanstva. Slovenska udeleženca sva dejavno sodelovala v delovnih skupinah. Na koncu bi si dovolil še kratko izraziti svojo ugotovitev. Skrb za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove starše v Sloveniji, glezano v evropskem prostoru, na videzni slabu. Tako pa se postavi vprašanje, ali so oblike in načini, ki jih poznamo v Sloveniji, res tisto »pravo«. Tu odgovor ni več tako enostransko pozitiven, saj vsi procesi v integraciji otrok s posebnimi potrebami v šolski sistem nikakor ne sledijo dovolj hitro praks razvitejših držav. Podobno bi veljalo za področje deinstitucionalizacije, kjer naša praksa vsebinsko povečini ne sledi razvojnima trendom. Lahko rečemo, da je podobno tudi glede inkluzivnega zaposlovanja.

V naslednji številki Našega zbornika bom več spregovoril o trendih razvoja in posameznih konkretnih usmeritvah, kijih v skrbiza osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove starše že izvajajo v razvitejših evropskih državah, ter o usmeritvah Evropske unije na tem področju.

Tomaž Jereb

SLOVENIJA JE POLNOPRAVNA ČLANICA EDF-EUROPEAN DISABILITY FORUMA

Vnedeljo, 16. maja, je postala Slovenija polnopravna članica mednarodne zveze EDF - European Disability foruma. Mednarodni posvet EDF je potekal v Varšavi od 14. do 16. maja 2004. Prvi dan je bil namenjen pregledu delovanja EDF v letih 2002-2003 in sprejetju programa za obdobje 2004-2006, drugi dan pa se je začel svečano, s sprejetjem novih držav v Mednarodno zvezo EDF, med katerimi je tudi Slovenija. Predsednik EDF, Yannis Vardakastanis, je vse delegacije pristopnih držav članic pozval, da se v tri minutnem govoru predstavijo drugim državam članicam.

Na novo smo se pridružile EDF naslednje države (po vrstnem redu predstavitev): Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Romunija, Slovaška in Slovenija.

Kot delegatim Slovenijo zastopali Boris Šuštaršič, predsednik SIOS-a, Brane But, predsednik Zveze slepih in slabovidnih Slovenije, in Tatjana Novak, mati osebe z motnjo v duševnem razvoju in predstavnica Zveze Sožitje.

Za našo državo je predstavitev podal gospod Boris Šuštaršič.

Vsaka država je po predstavitvi doživelu odobravljajočo aplavzom in dobrodošlico za vključitev v veliko družino EDF.

Tatjana Novak

UDELEŽBA NA MEDNARODNEM INTEGRACIJSKEM TEDNU V GRADCU V AVSTRIJI POD GESLOM »Drug drugega potrebujemo«

Nosilka projekta je gospa mag. Maryla Hermann, Poljakinja, ki živi in dela v Avstriji. Letošnji mednarodni integracijski teden je potekal od 21. do 27. junija in je bil že petnajsti po vrsti.

Maryla Hermann povabila vsako leto otroke iz Avstrije, Poljske, Madžarske, Ukrajine, Češke, Hrvaške, Bosne in Hercegovine in Slovenije, da preživijo nekaj brezskrbnih dni v Gradcu in okolici.

Pri izvedbi ji pomagajo študentje fakultete za šport, avstrijska vojska, učenke višje internatske šole Liebenau in izobraževalni center dežele Štajerske za prizadeto mladino.

Letos je bilo povabljenih več kot dvesto socialno ogroženih in bolnih otrok ter otrok s posebnimi potrebami iz naštetih držav. Predstavniki naše šole oz. oddelkov vzgoje in izobraževanja smo bili že četrto leto udeleženci tega srečanja. V Gradec je odpotovala skupina s sedemnajstimi učencemi in štirimi spremljevalci.

Dejavnosti po dnevih

Organizatorji so pripravili raznovrstne dejavnosti, vsak dan kaj novega.

Prvi dan je bil namenjen potovanju in prihodu v Gradec ali gorski kraj Semriach, odvisno, kje so skupine bivale. Naš cilj je bila vojašnica Gablenz, kjer smo eno izmed mnogih stavb delili s skupino otrok in učiteljev iz Poljske. Skupaj smo si pripravili sobe za prijetno bivanje in druženje, nato pa odšli v jedilnico. Prijetno smo bili presenečeni nad obilico dobre hrane ter prijaznostjo kuharjev in strežnikov. Samo zaradi nas in lažjega komuniciranja je bil v jedilnici vojak iz Bosne. Ves teden se je zelo trudil, da bi bilo našim učencem in nam prijetno.

Popoldne smo si ogledali okolico vojašnice, ki je na zahodnem robu Gradca. Naslednji dan smo vsi udeleženci srečanja preživeli v izobraževalnem centru za prizadeto mladino v Andritzu. Pripravili soveč različnih delavnic: peko peciva, risanje tetovaž, obdelovanje kre-

mena, slikanje na majice in telo, izdelovanje skulptur iz koruzne mase, slikanje z znanim slikarjem Geraldom Bretschuhom, razvedrilne igre na travniku. Dejavnosti v delavnicah so glede na naravo dela vodili ali učitelji centra ali študentje. Na športnem igrišču so ekipe iz različnih držav igrale nogomet. Popoldan so nam popestrili spiknikom in glasbotom s predstavitvijo s policijskimi psi.

V sredo smo se vsi odpeljali v znane toplice Loipersdorf, kjer smo uživali v kopanju, sončenju in spuščanju po toboganih. Zvečer smo se udeležili sprejema v glavni vojašnici. Pozdravilo nas je kar nekaj pomembnih politikov.

Naslednji dan je bil v duhu športnih iger. Potekale so na vojaškem terenu. Skupine so med seboj tekmovale po postajah v spremnostnih in hitrostnih igrah. Še posebno zanimiv je bil orientacijski tek, ki so ga pripravili vojaki. Med igrami smo se lahko peljali v vojaškem terenskem vozilu. Nedvomno je bila vožnja enkratna izkušnja.

V petek smo obiskali poklicne gasilce mesta Gradec, kiso nam razkazali glavno gasilsko postajo, vsavozila in gasilsko opremo. Popoldne so nas organizatorji odprljali v veliko trgovsko središče.

Predzadnji dan smo šli na daljši pohod in si ogledali znamenitosti v zahodnem delu mesta. Vrhunec dneva ali večera, če ne tedna, je bil koncert znanega pevca Georga Danzerja v prostorijah Kasematten blizu grada. Dobiček koncerta je šel v dobrodelne namene.

V nedeljo smo se poslovili od vseh udeležencev in ugotovili, da so dnevi hitro minili v poučnem in zabavnem duhu.

Poudarila bi, da je bilo bivanje v Gradcu za nas brezplačno, saj je vse stroške poravnala gospa Maryla Hermann; za to se ji posebej zahvaljujemo. Vsako leto se trudi in išče sponzorje in donatorje, da bi lahko ponudila teden dni brezskrbnih počitnic socialno ogroženim ali bolnim otrokom ter otrokom s posebnimi potrebami.

Brigita Muršec, specialna pedagoginja

(junij 2004)

V prostorih Zveze Sožitje so se sestali državni sekretari za zdravje, družino in socialno varstvo, ki so skupaj s predstavniki Zveze Sonček, Zveze Sožitje in Zvezeslepih in slabovidnih, žalobodstnosti predstnikov ministristva za šolstvo, obravnavali pobudo omenjenih treh invalidskih organizacij za zakonsko ureditev t.i. zgodnje evidence in strokovne obravnave otrok s posebnimi potrebami. Področje zgodnje strokovne obravnave, do vstopa otroka s posebnimi potrebami v šolo, v Sloveniji namreč ni sistemsko urejeno. Prav to obdobje pa je zelo pomembno v otrokovem razvoju, zato smo se vsi strinjali, da ga je treba tudi zakonsko opredeliti. Tista namen bo začela delovati posebna strokovna medresorska delovna skupina, ki ima predvsem to nalogo, da prouči potrebe in predlaga rešitve, ki bi bile oblikovane tudi v posebnem zakonu ali na način, ki bi zagotovil tako otrokom kakor njihovim staršem boljšo urejenost in konkretne možnosti za zgodnjo strokovno

pripravljajočo vložko. To bodo lahko starši, ali bližnji sorodniki, ali tretja oseba. O tej pravici bodo odločale posebne komisije, ki jih bo v Sloveniji šest. Vsi postopki se bodo začeli v pristojnem centru socialno delo, kjer se bodo tudi končali s posebnim dogovorom o izvajanjju funkcije družinskega pomočnika.

V juliju sta praznovala svoja jubileja novomeško in tolminsko Sožitje. Prvo trideseto obletnico, drugo pa dvajset let obstoja. Obe društvi sta seveda svoji obletnici primerno oznamovali na posebnih prireditvah. Vsiskupaj jima še enkrat čestitamo!

V Celju so od 11. do 13. junija potekale že dvanajste letne igre Specialne olimpiade Slovenije. V 48 ekipah je tekmovalo 227 športnikov (vseh udeležencev je bilo 325). Tekmovanja so potekala v atletiki, namiznem tenisu, plavanju, balinanju, kolesarstvu in elementih košarke. Priditev je delno oviralo slabo vreme, vendar so izvrstni organizatorji iz Centra za varstvo in delo Golovec iz Celja izpeljali tako tekmovalni kakor tudi spremjevalni program v celoti. Igre je odprl minister za šolstvo, znanost in šport dr. Slavko Gaber.

Sestala so se društva Sožitje v ljubljansko-gorenjski in celjsko-koroški regiji. Ta srečanja so vedno izredno dragocena, saj si imajo njihovi predstavniki veliko povedati in si izmenjujejo izkušnje.

Poleg vsega drugega izobraževanja, ki ga organiziramo pri Zvezi Sožitje, smo v juliju izpeljali tudi izobraževanje prostovoljcev, tistih, ki so se odločili, da bodo spremjevalci oseb z motnjami v duševnem razvoju v različnih programih vseživljenskega učenja.

Dejavni so bili tudi različni organi Zveze Sožitje, saj so se sestali člani obeh komisij za družinske programe in programe vseživljenskega učenja, Nadzorni odbor in tudi Izvršni odbor Zveze.

V prostorih ljubljanskega Cityparka bo od 9. do 23. avgusta razstava likovnih del, ki so jih ustvarili udeleženci likovne kolonije majav Črni na Koroškem. Te kolonije so se udeležili otroci, mladostniki in odrasli iz dvaindvajsetih različnih organizacij v Sloveniji, ki skrbejo za vzgojo, izobraževanje, delo in varstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Konec julija so nas obiskali predstavniki društva Oaza iz Bosne in Hercegovine, ki delujejo kot kantonalno društvo za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju na območju Sarajeva. Cilj njihovega obiska je bil predvsem v iskanju pravov dobre prakse, ki jih poznamo v Sožitjih v Sloveniji.

Pripravil:
Tomaž Jereb

DVAJSET LET VARSTVENO-DELOVNEGA CENTRA TOLMIN IN DRUŠTVA SOŽITJE TOLMIN

V torek, osmečega junija, smo praznovali dvajseto obletnico delovanja Varstveno-delovnega centra in društva Sožitje. Kulturni program smo imeli v Kinogledališču Tolmin, pogostitev in ples v hotelu Krn. Veliko ljudi je bilo. Vsi iz Varstveno-delovnega centra smo nastopali. Ljudje so nam ploskali in bili so veseli, kako smo lepo nastopali. S Petrom sva lepo nastopala v predstavi ČIN GUM. Ljudje so me spraševali, kdo me je naučil tujega jezika. Prijatelj Peter. Vsem je bilo lepo.

Smo tudi peli, plesali, igrali v dramski skupini.

SREČANJE VARSTVENO-DELOVNIH CENTROV V TOLMINU

VTOREK, 29. JUNIJA 2004 OB 10. URI SE JE ZAČELO SREČANJE VARSTVENO-DELOVNIH CENTROV SEVERNOPRIMORSKE REGIJE. UDELEŽENCI SO PRIŠLI IZ VIPAVE, IDRIJE, SOLKANA, AJDOVŠČINE IN AJŠEVICE.

NAJPREJ SO NAS POZDRAVILI VSI VAROVANCI IN SPREMLJENALCI. POTEM SMO ŠLI NA IGRIŠČE. POZDRAVILI STA NAS KOZMETIČARKA LIDIJA OBIĐ IN SODELAVKA MOJCA. POZDRAVILI SO NAS ŠE PODŽUPAN OBČINE TOLMIN UROŠ BREŽAN, PREDSEDNICA DRUŠTVA SOŽITJE TOLMIN RENATA RUTAR IN NAŠA DIREKTORICA DANICA HRAST. NA IGRIŠČU SO POTEKALE DRUŽABNE IGRE: CILJANJE LUKNJE ZŽOGICO, VLEČENJE VRVI, OGLAŠANJE ŽIVALI... TISTA SKUPINA, KI JE IMELA VEČ RUTIC, JE ZMAGALA. NA KONCU SMO MORALI ČAKATI NA REZULTATE. MEDTEM SMO PLESALI, SAJ NAM JE IGRAL ANSAMBEL DUO FLANDER IN JERKIČ. POTEM SO RAZGLASILI REZULTATE. BILI SMO PETI.

TUDI KOSILO SMO IMELI NA DVORIŠČU. MED KOSILOM NAM JE NAGAJAL VETER KOSILO JE BILO OKUSNO. JEDLIPASMO JUHO, PEČENI KROMPIR, OCVRTO MESO, ZELENJAVNO PRIKUHO, SLADIC TER PILI SOKIN KAVO. NA KONCU NAS JE ZAJEL DEŽIN VSISO ODHAJALI DOMOV.

BILO JE ZELO ZABAVNO.

Nataša Mrak
Katja Pintarič

Veronika je prebrala pesem, ki jo je napisala sama. Nataša je sama plesala na odru. Obiskali so nas tudi pomembni gostje, ki so dobili darilo - slike. Med programom so nastopali slavnostni govorniki.

Bili smo vsi veseli. Veseli smo bili, ko nam je igral ansambel Johnny Bravo. Delavci so lepo skrbeli za nas. Pogostitev v hotelu je bila zelo dobra.

Čudovito mi je bilo na našem praznovanju.

Marjana Batič

NAŠIH DVAJSET LET

*Obrazi naši so kot sonce nasmejani,
živeti je lepo,
ker se imamo radi.
Trenutek vsak je lep,
če skupaj ga preživimo,
kot mavrica je svet,
ko se dobimo spet.*

*Eden najlepših darov življenja je
poznati ljudi,
ki so nam posebej dragi.*

*Ljudi, ki nas pričakajo
s svojim nasmehom,
s svojim razumevanjem,
s svojo roko v pomoč.*

Veronika Komac
Varstveno-delovni center Tolmin

LETOVANJE V ZREČAH

Obiskujem invalidske delavnice v Varstveno-delovnem centru Trebnje. Tja zelo rada hodim. Vozi nas mini avtobus iz vse trebanjske občine. V delavnicah delamo razna kooperacijska dela: šivamo golubine, pletemo in sestavljamo stikal za tovarno Elmo Čatež. Imamo malico v domu starejših občanov. Po malici je pa nekdo dežuren, da si uha kavo. Vsako leto hodimo tudi na letovanja, ki jih organizira društvo Sožitje. Letos sva seznamo odločili, da grevav Zreče. Lani pa smo bili v Topolšici. Tu v Zrečah se imamo kar vredu, ker je dobra vodnica. Je tudi nekaj naših otrok, ki jih poznam, ker hodijo v naše delavnice. Na letovanju bova ostali do sobote. Ta vodnica je tudi organizirala likovne delavnice. Naša vodnica pa je Nada Barič iz Črnomlja, ki ima tudi pomočnico Mojco. Želim si, da bi se še kdaj srečali na letovanju v takem številu in s tako prijazno vodnico in pomočnico.

Anka Strmec, Varstveno-delovni center Trebnje

NA IZLETU

V torčki smo šli na izlet na Muljavo in v Stični.

Peljali smo se skozi Mirno. V Stični smo si ogledali cerkev, muzej in pokopališče. Na pokopališču je pokopan tudi pater Simon Ašič, ki je nabiral zdravilna zelišča in izdeloval čaje. V samostanu živijo beli menihi, ki nosijo bela oblačila.

Od tam smo šli še na Jurčičovo domačijo na Muljavo. Ogledali smo si rojstno hišo in Krjavljevo kočo. Povedali so nam, da poleti domačina na tem prostoru igrajo igre, kijih je napisal Josip Jurčič. Največkrat so igrali Desetega brata. Najzanimivejša je Krjavljeva koča. Včasih so ljudje živelji v manjših hišah kot danes, reveži pa so imeli še manjše koče.

Zaspomin smo dobili kartice in prospekte, ki nas bodo spominjali na lep izlet.

Sandi Pregl, Matjaž Černelič
Varstveno-delovni center Krško-Leskovec

VVARSTVENO-DELOVNEM CENTRU

Moje ime je Dušan in prihajam iz Varstveno-delovnega centra Sevnica. V tem centru dela triindvajset varovancev. Delamo ročna in razna kooperacijska dela. Trenutno delamo stikala. Vsak lahko pokaže svoje spretnosti in sposobnosti. V Varstveno-delovnem centru je prijetno. Zdaj smo dobili ročni nogomet in ga kar dobro igramo, saj tako čas hitro mineva. Vsak teden imamo tudi glasbeno delavnico. Učimo se veliko pesmic. Dnevi kar hitro minevajo. Vedno bolj se zabavamo in veselimo.

Dušan Cesar

V SLOVO

Naši Štefki

V Varstveno-delovnem centru Murska Sobota, Enota Varstveno-delovni center Gornja Radgona, smo izgubili varovanko Štefko Kovac.

K nam v enoto je prišla v septembru leta 2001 iz Križ pri Tržiču. Hitro si se uživala v naše okolje. Bila si vesela in duhovita ter dobra prijateljica.

Zadnje slovo je bilo v Mariboru na pobreskem pokopalisku, četrtega junija 2004.

V naših srcih boš ostala večno, večno kot roža trajnica. Imeli smo te neizmerno radi.

Varovanci iz Gornje Radgone in vsi zaposleni

Milojka Lozar, učiteljica razrednega pouka, Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka, Vipava

Pri vzgojnem delu uporablja različne načine izdelave okrasnih in uporabnih predmetov. Motive in tehnike prilagaja sposobnostim gojencev z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Vodi krožek, ki skrbi za okrasitev in ureditev skupnih prostorov v Centru, sodeluje pa tudi pri pripravi razstav in izpeljavi različnih projektov.

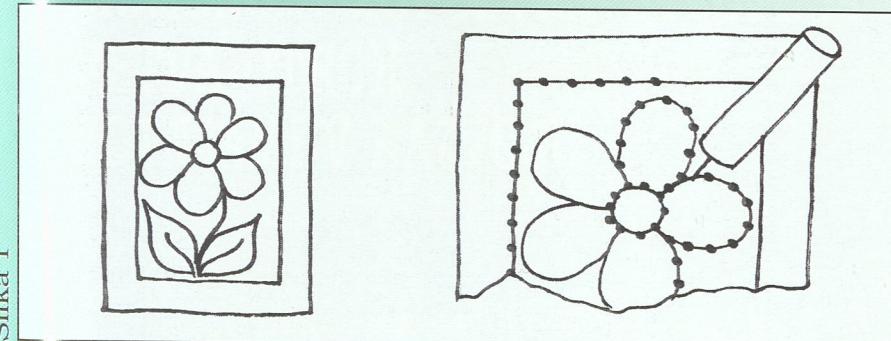
ŠIVANA SLIKA

MATERIALI IN POTREBŠČINE:

trši papir - format A4 (risalni list ali papir šeleshamer), suhe tempera ali druge barve, tanka volna ali sukanec za vezenje (v barvah vzorca), svinčnik, ravnilo, škarje, lepilo, šilo, podlaga za luknjanje papirja (stiropor ali debelejše blago), igla za vezenje in trši barvni papir za okvir.

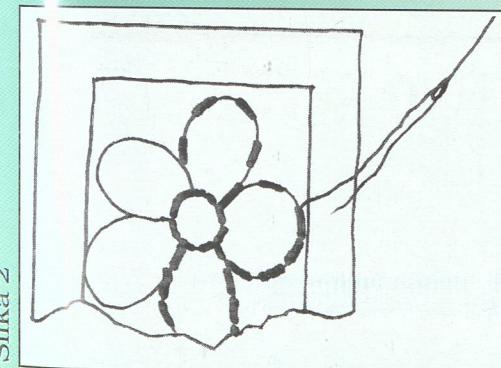
POTEK DELA:

Nabel papir z ravniliom in svinčnikom narišemo 2-3 cm širok okvir. V okvir narišemo risbo ali vzorec in pobarvamo. Pobarvamo tudi ozadje. Siko položimo na podlago in s šilom ali koničasto iglo po narisanih črtah prebadamo papir. Luknjice naj bodo v presledku 5 mm do 1 cm (slika 1). Manjših detajlov ne luknjamo, ker bi se pri šivanju raztrgali. Pazimo tudi, da je na stičišču več črt (križišče črt) le ena luknjica.

Slika 1

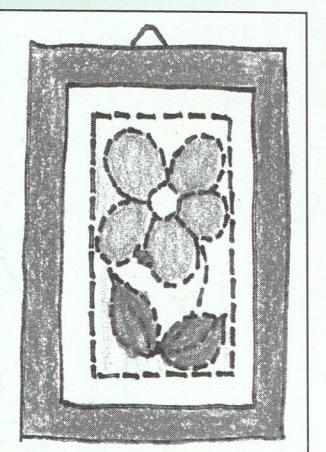
Slika 2

Izberemo trši papir v eni od prevladujočih barv na sliki. Nanj prilepimo šivano sliko, za okvir odmerimo nekaj centimetrov na vsako stran in odrežemo. Na hrbtno stran prilepimo obešalo, da sliko obesimo (slika 3).

NASVET:

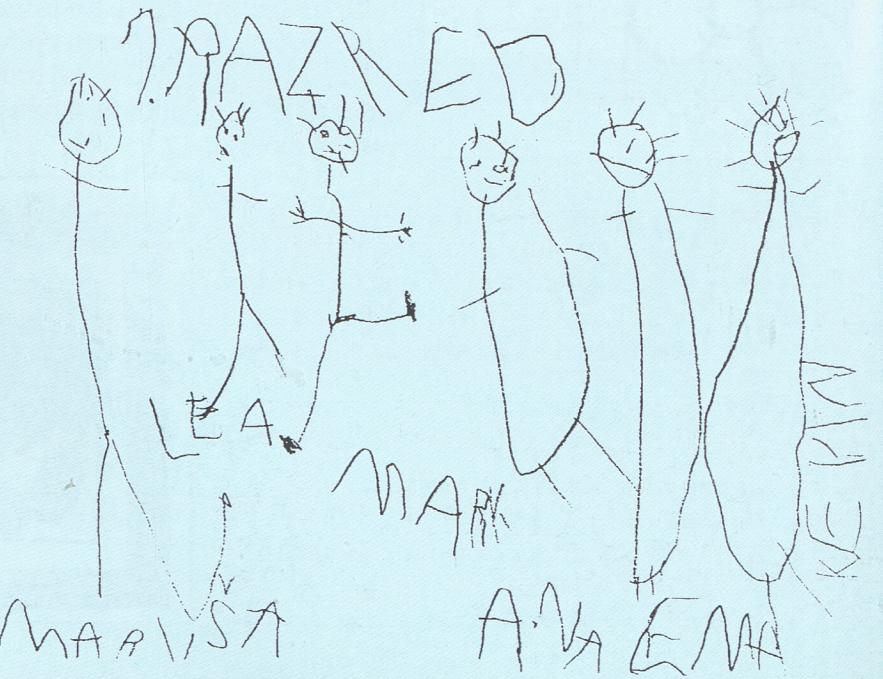
Okvir izdelamo tudi iz valovite lepenke ali drugega materiala. Tako lahko naredimo "šivano" abecedo, spoznavamo in utrujemo števila...

Slika 3

MOJ TATA

MOJ TATA JE EDO IMA 14 LET.
ŽIVI NA COLU
TATA JE VELIK NA GLAVI IMA
MALO RJAVAHLAS. TATA NE
HODI V SLUŽBO PERE
PERILO. KUHA IN SKRBI
ZA KMETIJO V VRTOVINU.
MOJ TATA RAD VRTA, ZABIJA
IN "ŠRAUFA." S TATOM GREM
RAD NA SPREHOD.

KLE ME. N. Š.R.

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU SLOVENIJE

5

NAŠ ZBORNIK

ŠT. 5, LETO 2004, LETNIK 37

ZOBOZDRAVSTVO

POMEMBNOST ZOBOZDRAVSTVENEGA
VARSTVA OTROK
Z MOTNJAMI V RAZVOJU

MOJ OTROK IMA LAHKO
TUDI ZDRAVE ZOBE

»Jutri mam zobarja, mama bo z mano šla, se bova skupaj drla kar oba.« Joj, joj, kako smo se bali zobnega zdravnika, ko smo bili majhni, pa tudi še pozneje, ko smo odrasli. Danes je to nekoliko drugače, saj zobozdravniki uporabljajo vse mogoče načine in pripomočke, da nas ne boli preveč. V Našem zborniku bomo govorili o zobodravstvu oseb z motnjami v duševnem razvoju. V jutranjem servisu se občasno pojavi zelo prijetna zobozdravnica, ki dela na področju otroškega zobodravstva. Staršem na zelo prijeten način razлага in odgovarja na vprašanja, vendar pa še nisem slišal, da bi spregovorila o zobodravstvu pri otrocih z motnjami v duševnem razvoju. Že s svojim glasom razodeva, da je z dušo pri svojem delu. Nisem je mogel izslediti, da bi jo vprašal, ali ima kaj izkušenj z našimi otroki in mladostniki. Ugotovil sem le, da živi v Velenju. To omenjam zato, da bi morda spregovorila, kako pomemben je odnos zobozdravnika do otroka.

Starši morajo otroka pripraviti na obisk pri zobozdravniku, zobozdravnik pa se mora zavedati, da ima na svojem stolu otroka in mladostnika z motnjo v duševnem razvoju, še posebno, če gre za otroka ali mladostnika, pa tudi za odraslo osebo z zmerno, težjo ali celo težko motnjo v duševnem razvoju. Zobozdravnika potrebujejo prej ali slej vsi. Mnogi starši, posebno v Ljubljani, imajo možnost, da pridejo do zobozdravnika, ki pozna njihovega otroka, še več pa je tistih, ki se slabše znajdejo v okolju, kjer živijo, in lahko je prav neprijetno, če ne morejo pravočasno k zobozdravniku ali če se otrok ali mladostnik upira obisku zobozdravnika. Toliko je različnih nepravilnosti v rasti in bolečin, ki jih imajo osebe z motnjami v duševnem razvoju in s tem tudi njihovi starši, pa bi jim naši strokovnjaki žeeli s svojimi prispevki svetovati in pomagati.

Prof. dr. Anton Kotar

NAŠ ZBORNIK
leto 37 - št. 5/2004
SLO ISSN 0350-655X
udk 37,3

Zbornik izdaja:
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjo v duevnem razvoju Slovenije, Ljubljana, Samova 9,
Telefon: 01/43 69 750
Faks: 01/43 62 406
E-mail: info@zveza-sozitje.si
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Prof. Tanja Černe, prof. dr. Anton Kotar
Milica Klokočnik, Nada Kostanjevic
Mojca Kržičnik, Viktor Kužnik,
Viktorka Matekelj, Sadko Mezgec

Uredniški odbor:
Hermina Bavčar, Elizabeta Tuščič,
prof. dr. Anton Kotar, Darinka
Marolt, Tilčka Šuman, Tereza Žerdí

Glavna urednica:
Tereza Žerdí
Odgovorni urednik:
prof. dr. Anton Kotar

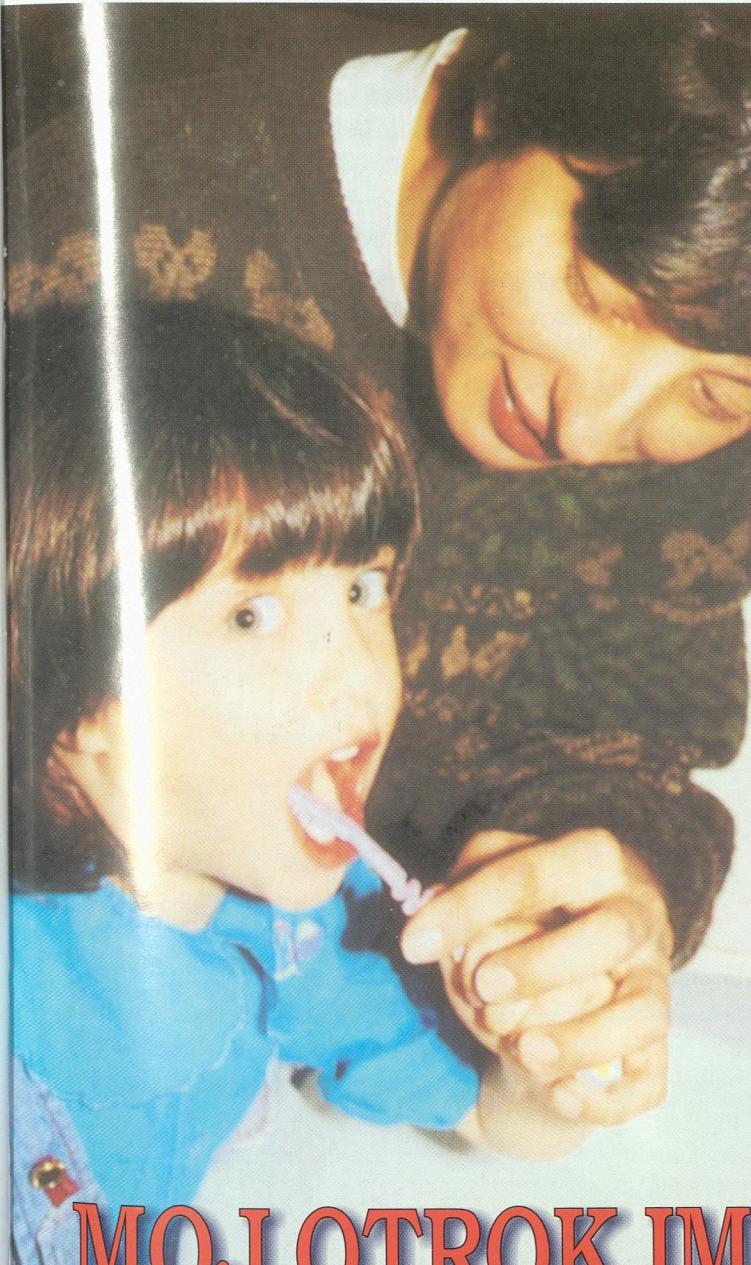
Jezikovni pregled: Vlasta Kun
Oblikovanje: Franci Mulec

Tisk: FORMA 1 d.o.o.
Samova 9, Ljubljana
Tel./faks: 01/43 69 724

Celoletna naročnina znaša:
4.100 SIT, za ustanove 9.100 SIT,
8.5% DDV je vključen v ceno.
Naročnino poravnajte na naslov:
Forma 1, d.o.o.
Vrhpolje 56, 1251 Moravče.
Številka transakcijskega računa je:
02036-0012027662
pri Novi ljubljanski banki d.d.

Fotografij in rokopisov ne vrčamo.
Gradivo za naslednjo številko mora biti
v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu
pred izidom!

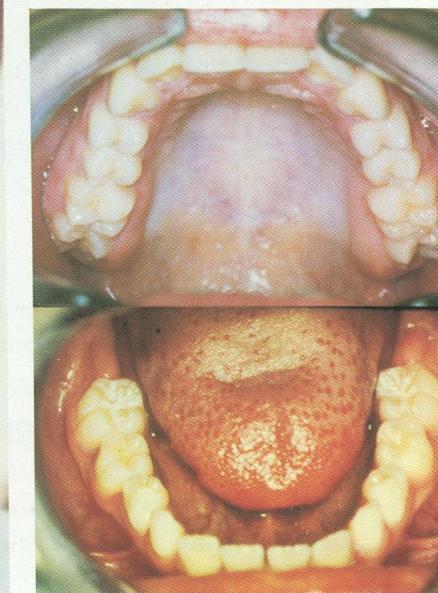
Na naslovni strani:
Andrej Rant, dr. stom.
pri delu v zobni ambulanti
Zavoda Janeza Levca.

Zdravi zobje, zdrava ustna sluznica, usklajeno razvite čeljusti in zoba loka so pomemben del otrokovega zdravja.

Zdravi zobje so nepogrešljivi za grizjenje in žvečenje hrane, dobro izgovarjanje in videz.

Pred dvajsetimi leti in tudi pozneje smo občudovali zdrave zobe otrokin mladostnikov, ki so prihajali iz zdravstveno bolj razvitenih severnih držav (Švedska, Norveška). Danes imamo tudi v Sloveniji veliko otroksov povsem zdravimi mlečnimi in stalnimi zobjmi.

Zdravi zobje petletne deklice. 1

Mati pomaga otroku čistiti zobe. 2

**MOJ OTROK IMA LAHKO
TUDI ZDRAVE ZOBE**

3 Petletni deček sesa palec.

4 Otrok z držo odprtih ust.

Otok z dobrim ustničnim stikom. 5

6 Štirinajstletna deklica - zgornji in spodnji zobni lok.

Preventivno delo, ki so ga naši zobozdravniki, zdravniki in medicinske sestre izvajali pri posameznikih v ordinacijah, vrtcih in šolah, se je izkazalo za zelo uspešno, pri tem pa sta bila nepogrešljiva, stalno prizadevanje in delo staršev, vzgojiteljev in učiteljev.

»Zakaj ima moj otrok obolele zobe in zakaj mu zobje tako nepravilno izraščajo?« starši pogosto sprašujejo zdravnike in zobozdravnike.

Na obrazno-žvekalni sistem, to je na čeljusti in zobne loke, so v stoletjih vplivali številni dejavniki: spremembe v načinu življenja, spremenjene družbeno-eko-

nomske razmere, spremenjena vloga družine, ekološke spremembe in številni drugi.

Strokovnjaki menijo, da je predvsem spremenjena prehrana poglaviti vzrok vedno ožjih čeljusti in zobnih lokov. Pri današnji povečini mehki hrani čeljustim in zobem ni treba več opravljati osnovnega dela, grizeњa in žvečenja. Njihova rast se tako zmanjšuje.

Pri številnih otrokih se stalni zobje zaradi pomanjkanja prostora v ozkih čeljustih nemorejo uvrstiti v zobna loka, kar jedanesnajpogosteјša razvojna nepravilnost.

Razvojnih nepravilnosti je pri narodih, ki žive v manj razvitih okoljih, manj v primerjavi z deželami z boljšimi socialnimi in ekonomskimi razmerami.

Primerjava širin in dolžin čeljusti ter zobnih lokov pri izkopanih okostjih Slovanov, ki so živeli na naših tleh pred nekaj stoletji, kaže, da so imela naši predniki dobro razvite čeljusti in zobne loke. Vsiz zobje, tudi tretji kočniki (modrostniki), so se brez težav uvrstili v zobne loke.

Pri naših otrocih in mladostnikih pa tudi v drugih evropskih državah ugotavljamo veliko pogostost razvojnih nepravilnosti.

Pri sistematskih pregledih šolskih otrok ugotavljajo naši zobozdravniki pri približno 39 odstotkih učencev razvojne nepravilnosti različnih težavnostnih stopenj.

Starši lahko veliko pripomorejo k zdravju zobja svojega otroka in k ustreznem razvoju obrazno-zobnega sistema.

Vsek otrok ima veliko možnosti za zdrave zobje, nujno pa je, da so starši pravočasno seznanjeni s sodobnimi načini preprečevanja zobnega kariesa (zobne gnilobe) in škodljivih dejavnikov, ki povzročajo ali poslabšujejo razvojne nepravilnosti. Starši morajo biti tudi pripravljeni uporabljati svoje znanjena tempodročju in ga prenašati na otroka.

Zobni karies je lažje preprečevati, preventivni ukrepi so dokaj jasni in učinkoviti. Poglavitni krivci za nastanek zobne gnilobe so zobje obloge in sladkor. Zobne obloge so sestavljene iz ostankov hrane, bakterij in slino in so tesno prilepljene na površino sklenine. Bakterije, ki se v zobjih oblogah hitro množijo, razgradijo sladkor v kisline, ki vežejo kalcij in fosfor iz zobjevine in sklenine. Povečkratnem nastajanju kislini iz sladkorja

se zobjno tkivo zruši in razpade. Otroku začnemo čistiti zobje, takoj ko mu izraste prvi mlečni sekalec. Čistiti začnemo z malo zobjno ščetko, oblikovano za umivanje prvih mlečnih zobjev. Starši naj otroku pomagajo čistiti zobje vsaj do enajstega leta starosti (slika 2).

Preprečevanje razvojnih nepravilnosti je omejeno, saj se je zoževanje obraznega in zobjnega predelava že vključilo v dedni mehanizem. Z odstranjevanjem znanih škodljivih dejavnikov lahko vsaj do določene stopnje zmanjšamo možnosti za nastanek in preprečimo razvoj težjih nepravilnosti.

Prihodnja mati naj čim prej obišče tudi zobozdravnika in naj obiskuje materinsko šolo in preventivni zobjzdravstveni tečaj.

Dokazano je, da imajo otroci mater, ki so imele obolele zobje, v prvih letih življenja več obolelih zobjev kot otroci mater z zdravimi, ozdravljenimi zobjmi. Z matere na otroka se prenašajo bakterije, ki sodelujejo pri nastanku zobjnega kariesa.

Dojenje in sesanje sta tesno povezana. Matere vedo, da je njihovo mleko najboljša hrana za otroka. Pediatri in medicinske sestre so v zadnjih petnajstih letih veliko prispevali k temu, da so se matere odločale za redno in čim daljše dojenje.

Večina staršev pa ne ve dovolj o vzrokih sesanja prsta ali dude in njunih posledicah.

Pri večini otrok v razvitem svetu ostane potreba po sesanju, ki poteši tudi potrebo po varnosti, nezadovoljena. Po dojenju matere otroka odlože v posteljico in otroci preusmerijo presežek sesalne potrebe v nadomestno sesanje dude ali prsta.

Študije kažejo, da otroci manj razvitih narodov ne potrebujejo nadomestnega sesanja prsta ali dude. Njihova potreba po varnosti je stalna in nabolj zadovoljena.

Naše ozaveščene matere ponujajo otroku sesanje dojke, ne samo za hranjenje, ampak tudi za občutek varnosti in zadovoljstva. Večina mater pa vsiljuje otroku dudo in pri tem vztraja, dokler je otrok ne sprejme. V razvitih deželah številne oblike in velikosti dudu žal še vedno ure in ure tolažijo in pomirjajo otroke in nadomeščajo odsotne matere.

Mati najima dudo sicer pripravljenole tedaj, če je otrok zelo nemiren, ali tedaj, ko išče prst.

Rezultate pravočasnega ozaveščanja strašev navaja M. Bartenjev s sodelavci (Zbornik Rantovi dnevi, Ljubljana, 1994). Triletni otroci mater, ki so bile vključene v preventivni zobozdravstveni program, so imeli značilno manj bolelih zob in manj sesalnih navad kot otroci mater, ki niso bile deležne zobozdravstvenovzgojnega dela.

Sesanje tujka (prsta ali dude) s pritiskom povzroča usločenost zgornje čeljusti navzgor in naprej in prav tako v enaki smeri potiska otrokove zobe. Poleg navedene škode sesanje tujka pogojuje tudi držoodprtih ust – tako imenovana steklenična usta in moteno naravno gibanje jezika. Sesanje dude je vsekakor manjše zlo od sesanja prsta, ker je pritisk na čeljusti manjši in se otrok dude tudi laže odvadi (*slika 3*).

Naravno je, da otrok diha skozi nos in ima ustnici zaprti. Skozi nos vdihan zrak se na svoji poti očisti in segreje.

Starši naj poskrbijo, da bosta otrokovi nosnici vedno čisti in prehodni. Nos naj čistijo z malimi vatiranimi paličkami in po potrebi tudi s fiziološko raztopino. Po ozdravljenem prehledu naj skrbno pazijo, da bo otrok dihal skozi nos z zaprtimi ust.

Pri otrocih, ki imajo usta odprta, leži jezik na dnu ustne votline. Ravnotežje med lično muskulaturo in jezikom je porušeno. Zgornja čeljust se oži in podaljšuje naprej, spodnja čeljust je pomaknjena navzdol in nazaj. Zgornja ustnica je kratka in otrok le s težavo doseže ustnični stik. Pri otrocih, ki drže usta odprta dalj časa, se zagotovo razvijejo nepravilnosti obrazno-čeljustnega skeleta in mehkih delov.

Pri naših vstopnikih na območju občine Ljubljana Šiška smo ugotovili navedene škodljivosti pri otrocih, ki so držali usta stalno odrta (Metoda Rejc Novak s sodelavci, Zbornik Ranotovi dnevi, Ljubljana 1994). Ti otroci so imeli več razvojnih nepravilnosti, preboleli so več obolenih dihal, pri njih je bilo ugotovljenih več govornih motenj, utrujenost pri teh otrocih je bila pogostnejša in telesni razvoj slabši v primerjavi s kontrolno skupino otrok z dobrim ustničnim stikom (*slika 4 in 5*).

Takojo ko otroku izrastejo prvi mlečni kočniki, mu

ponudimo koščke trde hrane in ga učimo počasnega in temeljitega žečeњa.

Če se otrokove čeljusti in zobni loki ne razvijejo ustrezno, napoti zobozdravnik otroka k ortodontu - specialistu čeljustne in zbrane ortopedije.

Orthodonti dajejo otrokom s kakršnimi koli drugimi motnjami v razvoju prednost pri ortodontskem zdravljenju, seveda glede na težavnostno stopnjo razvojne nepravilnosti.

Za ortodontsko zdravljenje mora imeti otrok povsem zdrave ali ozdravljeni zobe, zdravo dlesen in odlično ustno higieno.

Orthodontski aparati so danes prijaznejši, kot so bili pred desetletjem. Delijo se v dve veliki skupini: snemni aparati, ki jih lahko snamemo iz ust, in nesnemni, ki so pritrjeni na zobe in so stalno v ustih. Pri ortodontskem zdravljenju je treba vzdrževati odlično ustno higieno, sicer zobje hitro obolijo. Navodila za ortodontsko zdravljenje z različnimi aparati razloži ortodont.

Deklica, ki obiskuje Zavod za usposabljanje Janeza Levca, Oddelek vzgoje in izobraževanja na Šmartinski cesti v Ljubljani, je imela obolele zobe, a z vztrajnostjo staršev in zobozdravnice je uspelo zobe ozdraviti in nadaljevala je ortodontsko zdravljenje. S skrbnim sodelovanjem staršev je bilo to zdravljenje tudi uspešno.

Vzgornji čeljusti nosi snemni ortodontski aparat, na spodnjem zobnem loku je nameščen – nosi zvezdice, kot aparat imenujejo otroci. Deklica s pomočjo staršev odlično vzdržuje ustno higieno, redno nosi ortodontski aparat in hodi na kontrolne pregledne. Zdravljenje bo kmalu končano (*slika 6*).

S prizadevnostjo in vztrajnostjo lahko domala vsak otrok in mladostnik ohrani zdrave mlečne in stalne zobe. Če je potrebno, se lahko vključi tudi ortodontsko zdravljenje, ki bo ob nepogrešljivem sodelovanju staršev prav gotovo uspešno.

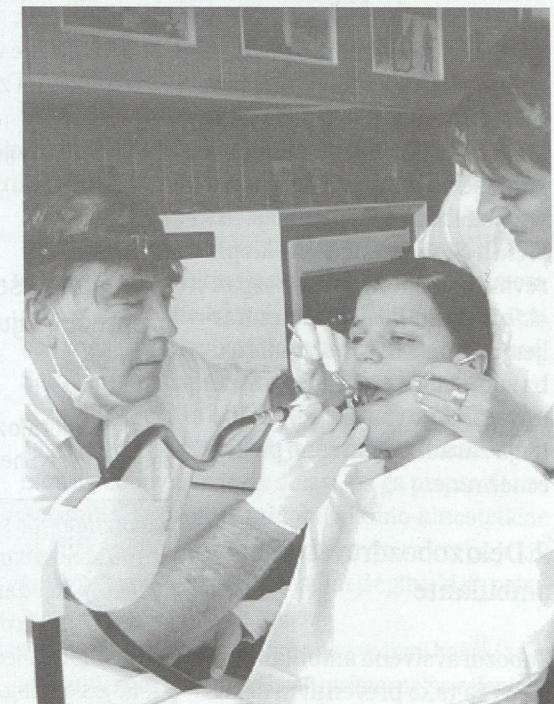
Prim. dr. Metoda Rejc Novak, dr. dent. med., specialista čeljustne in zbrane ortopedije

POMEMBNOST ZOBOZDRAVSTVENEGA VARSTVA OTROK Z MOTNJAMI V RAZVOJU

«Oralno zdravje otrok z motnjami v razvoju je eden od temeljev njihove rehabilitacije.»

(A. Rant, I. Pedontolški dnevi,
Ljubljana, 1991)

Ponovno vzpostavljeno oralno zdravje z normalno žvekalno funkcijo in izboljšan estetski videz sta za otrokov nadaljnji razvoj bistvenega pomena, to pa še bolj velja za otroke z motnjami v razvoju. S pravočasno sanacijo mlečnih in stalnih karioznih zob in izvajanjem vseh preventivnih dejavnosti ohranjamo zdravje ustne votline in normalno žvekalno funkcijo. Zohranjanjem mlečnih zob preprečujemo nepravilnosti v izrasti stalnih zob in ortodontske okvare. Vzpostavljeno in ohranjeno oralno zdravje daje tudi možnosti za pravilen razvoj govora in zadostno prežvečenje hrane, kar je potrebno za otrokovo rast. Izboljšan estetski videz poveča otroku samozavest in pripomore k njegovi psihični stabilnosti. Vse to še bolj velja za otroke z motnjami v razvoju. Njim velja posvetiti vso skrb, zato morajo pri tem sodelovati zobozdravnik, starši in vzgojni zavod.

1. Posledice odsotnosti preventive in slabega oralnega zdravja

Če si otrok ne čisti zobe, so posledice tega nastanek zobnih oblog in zognega kamna, množična zoba gniloba ter kronična vnetja ustne sluznice in obzobnih tkiv. Posledice prezgodnje izgube mlečnikov in prvih stalnih kočnikov so ortodontske nepravilnosti griznega sistema. Kariozni in nezdravljeni zobje povzročajo zobobole in vnetja z vsemi nezaželenimi posledicami. Zobobol je travma že za odraslega člo-

veka, za otroka pa še toliko bolj. Zlasti mali otroci in otroci z motnjami v duševnem razvoju so ob bolečinah prestrašeni in prizadeti. Zobobol, ki ga včasih spreminja še otekline, zahteva boleč poseg odprtja pulpne votline v zobu ali vrez otekline, ki omogoči odtok gnojne mase. Duševne posledice bolečega posega se zasidrajo v otrokovo podzavest in tak zastrupeni otrok se bo pozneje vse življenje bal zobozdravnika. Kariozen in nezdravljen zob postane stalno žarišče v telesu, ki ogroža otrokovo zdravje. Posledice nezdravljenega zoba so lahko mnoguhujše, kot bi si mislili: na primer vnetje srčnih zaklopk, vnetje ledvičnih čašic, mišični in sklepni revmatizem ter vnetje možganskih ovojnici. Posledica nezdravljenja otrokovih zob so tudi izguba zob, slabše prehranjevanje in navsezadnje tudi želodčna obolenja zaradi neustreznega preževanja hrane.

2. Delo zobozdravstvene ambulante

Zobozdravstvena ambulanta se posveča tako preventivni dejavnosti, ki jo organizira zobozdravnik, izvajata pa jo obo, zobozdravnik in zobna asistentka oz. preventivna sestra, kot tudi kurativi (ambulantno zdravljenje zob in bolezni ustne votline). Zobozdravnikove naloge so tudi odkrivanje drugih obolenj in napotitev kustreznim specialistom ter sodelovanje s pediatri, logopedi, psihologji, ortopedi, šolskimizdravnikiki, ortodonti, pedontologi, para-

dontologi in čeljustnimi kirurgi. Preventivne dejavnosti (nosilci: zobozdravnik, zobna asistentka, preventivna sestra, vzgojitelji, starši)

Naloge, ki spadajo v preventivne dejavnosti, so:

- ◆ zobozdravstvena vzgoja (predavanje za starše, individualna vzgoja, delo z malo skupino),
- ◆ izvajanje vsakodnevnega čiščenja zob v zavodu po kosilu,
- ◆ tekmovanje za čiste zobe,
- ◆ fluoriranje zob (tablete, žele).

3. Vloga staršev pri preprečevanju zobne gnilobe

Starši se morajo zavedati, da je pri zobozdravstvenem varstvu njihovo

Andrej Rant, dr. stom. izvaja zobozdravstveno varstvo otrok z duševno manj razvitostjo v ambulanti v Zavodu Janeza Levca že od leta 1979. Med letoma 1979 in 1987 je skrbel tudi za otroke z motnjami sluha in govora, od leta 1991 pa so njegovi pacienti tudi varovanci Zavoda za slepo in slabovidno mladino. Od leta 1991 je član Mednarodne zobozdravstvene organizacije za zobozdravstveno varstvo oseb z motnjami v razvoju IADH, kjer deluje kot član sveta. Sodeloval je na številnih mednarodnih kongresih te organizacij po svetu.

va pomoč za očuvanje otrokovega ustnega zdravja zelo pomembna. Zelo pomembno je njihovo sodelovanje s terapeutom, da pridejo, kadar jih poklicemo na pogovor, da sodelujejo pri sami zobozdravstveni obravnavi, če je potrebno, in da izvajajo zobozdravnikova navodila. Otrok le večino časa preživi doma, zato je vpliv staršev nanje zelo pomemben. Pomembna je tudi motivacija, kijo starši lahko dajejo otroku s svojim zgledom pri čiščenju zob, pomembna pa je tudi psihiološka priprava otroka na zobozdravstvene posege in skupen obisk ambulante. Samo izvajanje čiščenja zob doma je zlasti pomembno pri otrocih z motnjami v razvoju, saj je včasih preprečevanje zobne gnilobe in bolezni obzobnih tkiv edino sredstvo za ohranjanje njihovega ustnega zdravja. Pravilo je, da si mora otrok pod nadzorom staršev doma zvečer sam očistiti zobe, starši pa ga nadzorujejo, ali jih čisti pravilno.

Če si otrok ne more sam dobro očistiti zobe, naj starši ali vzgojitelji otroku, ki se je najprej sam potrudil, dodatno očistijo zobe.

Le s skupnimi močmi bomo v korist naših otrok preprečili številne nevšečnosti in usodne posledice, ki jih prinašata slaba ustna higiena in nezdravljeni zobovje.

*Andrej Rant, dr. stom.
Zdravstveni dom Ljubljana*

POMEN ZOBOVJA PRI IZGOVORU GLASOV

Pravilen razvoj in usklajeno delovanje govoril sta zelo pomembni funkciji za pravilno artikulacijo, izgovor glasov. Otrok mora razviti taktilne in kinestetične občutke ustnic, zobovja, čeljusti in jezika. Mišice govoril morajo pridobiti moč in hitrost. To je temeljni pogoj za prehranjevanje in pravilen razvoj artikulacije.

Zaradi spremenjenega načina prehranjevanja je zelo zanemarjeno grizenje in žvečenje. Otroci se prehranjujejo z mehko, pretlačeno, penasto, skoraj tekočo hrano. Sadje olupimo, rezemo na drobne koščke, zmeljemo z mešalnikom tako, da otrok laže pojde. Take hrane ni treba gristi in žvečiti, ker sama zdrkne v grlo. Otrok mora razviti sposobnost zapiranja in držanja zaprtih ust. Tako bo razvil nosno votlino in pridobil pravilno dihanje skozi nos.

Naučiti se mora pravilnega griza, da postavi zgornjo čeljust rahlo pred spodnjo. Tako jekzik ne more uhajati med zobe.

Jekzik mora pridobiti dovolj spretnosti, da premika hrano po ustni votlini, jo potiska med zobe, da jo lahko grizejo in žvečijo.

Pravilen razvoj čeljusti in zobovja omogoča jekizku spremno gibanje po ustni votlini in najboljše možnosti za pravilen izgovor vseh glasov.

Najpogosteje težave pri izgovoru glasov so naslednje: Otrok ne pravilno izgovarja ali zamenjuje glasove PBM, če ne zmore zapreti ali držati ust zaprtih.

Glasovi SZC so interdentalni, če potiska spodnjo čeljust in s tem tudi jekzik naprej pred zgornjo čeljust. Pri izgovoru glasov SZC uha jezik med zobe, namesto da bi bil za spodnjimi zobmi. Tudi glasovi ŠŽČ so nepravilni, ker mora biti jekzik za zobmi in tvoriti žlebiček. Tak izgovor je vidno opazen in slušno neprijeten.

Pogosto sta nepravilno izgovorjena tudi glasova KG, ki ju tvorimo zadaj v grlu tako, da dvignemo koren jekizka, jekzik usločimo. Otrok jekizka ne zmore potisniti nazaj proti grlu, kar naprej mu uhaja med zobe in ovira izgovor grlnih glasov. Tako se glasova KG spremenita v glas T.

Naslednje težave se pojavijo pri glasovih LR. Ob a glasova tvorimo tako, da jezično konico postavimo za zgornje zobe. Pravilen griz omogoča uspešen izgovor teh glasov. Če zobje ne tvorijo pregrade ali zapore in jekzik uhaja iz ust, otrok glasa L in R izpusti ali izgovarja grlo.

Zaradi navedenih anatomskih in fizioloških karakteristik zobovja in drugih govoril, ki vplivajo na razvoj artikulacije, moramo posvetiti pozornost grizenu in žvečenju.

Če želimo pridobiti pravilen griz, naj otrok grize trdo hrano. Najnazornejši primer je grizene jabolke. Pri ugrizu v jabolko se postavi zgornja čeljust naprej, zobje se zapičijo v jabolko, spodnja čeljust in jekzik se avtomatično pomakneta nazaj in tako imamo vzpostavljen pravilen griz. Da otrok odgrizne grizljaj, mora biti njegova čeljust dovolj močna. Čim več grize, tem bolj se čeljust in zobovje krepita in pridobivata moč. Sočasno pa se uspešno vzpostavlja pravilen griz.

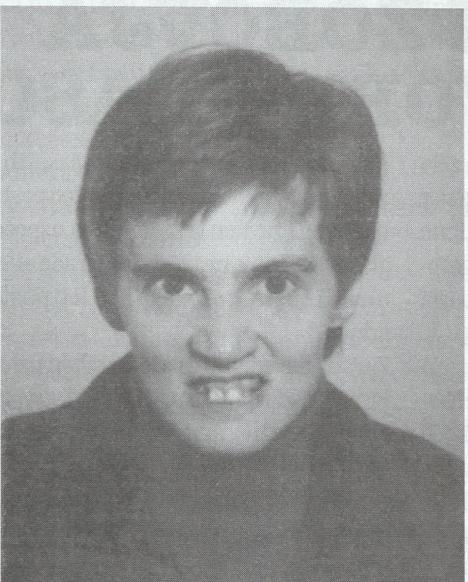
Jekzik mora velik in trd grizljaj pomikati po ustih, zobje ga grizejo in žvečijo. Trsi je grizljaj, več časa bosta moralna zobovje in jekzik delati, da ga pripravijo za požiranje. Tako otrok pridobi taktilno-kinestetične občutke zobovja in jekizka. Zobovje se krepita, jekzik postane spremen in pridobi najfinje gibe, ki jih potrebuje za pravilen izgovor glasov.

Otrok naj je juhe in enolončnice z večjimi koščki zelenjave, meso naj obira pri kosti, primernejša zelenjava so surovokorenje, radič, solata, zelje, repa. Sadjanajne olupi, koristna so jabolka, jedrca orehov, lešnikov, suhe fige. Za žvečenje je boljša skorja kruha in večji kossi raki sredica in tankerezine salame. Otrocit tako hrano radi odklanjajo, zato jih je treba spodbujati in vztrajati.

Pri izbiri hrane sledimo cilju grizene in žvečenje, zato upoštevamo naslednja merila: trdoto, velikost in prožnost hrane.

Hermina Bavčar, prof. def. logopedinja

POPLAČANA VZTRAJNOST

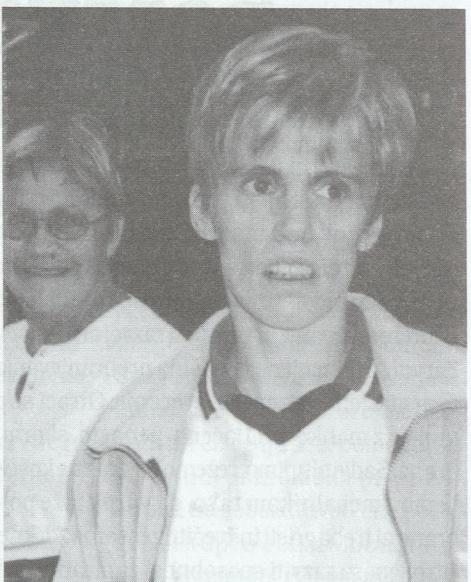

Mateja, ko je imela samo dva zoba...

Ob spoznaju, da je naš otrok drugačen, so se pojavile številne težave. Vse smo poskušali reševati ob nasvetih zdravnikov, pogovorih s prijatelji in znanci, s starši drugih otrok. Pred tridesetimi leti je bilo to težko, tako kot je verjetno težko tudi danes za vse starše, ki se s podobnimi problemi srečujejo prvič. Velike težave so nastale, ko je bilo treba začeti s popravilom zob. V tistem času so bili redki zobozdravniki, ki bi sprejeli takoj nemirnega otroka, kot je bila naša Mateja. Naša prizadevanja za redno popravljanje zob niso bila uspešna.

Pomoč smo poiskali na stomatološki kliniki v Ljubljani. Vse posege - popravilo in sanacije zob, so opravili v anesteziji. Vedno smo bili lepo sprejeti. Seveda so bili opravljeni le najnujnejši popravki. Mateja je morala zaradi zdravstvenega stanja, v kakršnem je pač bila, jemati veliko zdravil. Posledica tega je bilo hitro propadanje zob. Vsi vemo, da so zobe zelo pomembni za zdravje in lep videz, saj ustvarjajo neurejeni zobe občutek zanemarjenosti. Zelo naju je peklilo, da je našin otrok brez zob, saj je revež videti še večji revež, če je neurejen.

Pomoč in nasvete sva začela iskati pri raznih zobozdravnikih in zobozdravstvenih usta-

...in Mateja z novo protezo.

novah. Nihče se ni pogobil v najine in Matejine težave ali jih vsaj poskušal rešiti. Vedno sva bila zavrnjena z besedami: Vsadki so dragi, vprašanje je, ali bo organizem tujek sprejel. Proteze niso mogoče, ker ne bo dovolila vzeti odtisov... Z možem se nikakor nisva mogla zadovoljiti s takšnimi odgovori. Pomirjena bi bila, če bi resnično videla, da vse to ni rešljivo, potem ko bi se kdo res spoprijel z reševanjem težave. Odkar imava Mateja, sva se bojevala in vztrajala, da bi bilo njeno življenje čim boljše. Vztrajnost nama je bila vedno poplačana. Sva človeka, ki svojih težav ne zadrživa zase, ampak jih deliva s prijatelji, tako da bi morda skupaj našli pot do rešitve. Takomeje prijateljica spomnila na mojo nekdanjo učenko, ki je bila močno naglušna in se je poročila z enako naglušnim fantom iz Avstrije. Tam tudi živila in delata kot zobna tehnik. Ukvvarjata se z zobno protetiko. Vsak konec tedna prihajata v Mozirje. Ko sem ju povprašala, ali bi poskusila pomagati naši Mateji, sta obljubila, da bosta obo prišla k nam domov. Njun odnos do Mateje je bil naraven, prijateljski, nevsičljiv. Prišla sta kot znanca, Mateja pa ju je sprejela kot prijatelja. On ji je nariral konja, jo pobožal, ji dal roko. Sama sta predla-

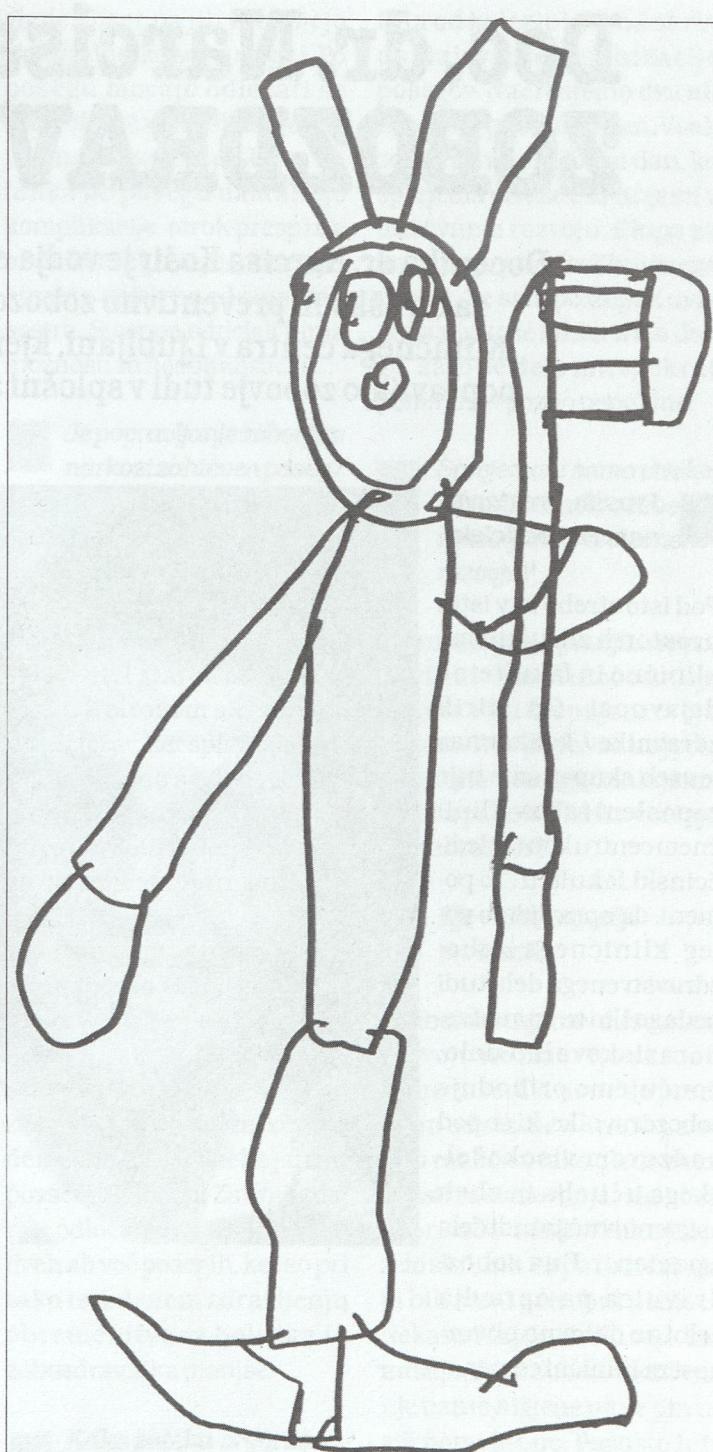
gala, da bi se pogovarjali in opravili vse potrebno v kuhinji, ker je to za Matejo prostor, v katerem se najraje zadržuje.

Kostabila prinas prvič, starekla, da bosta prihajala toliko časa, da bo pripravljena sodelovati. Pa sploh ni bilo treba dolgo čakati. Že ob drugem obisku je Mateja tudi na moje prigovaranje, češ da bo potem lepša, odprla usta. Brez težav sta ji vzela kar pet odtisov. Čez štirinajst dni sta prišla s protezo. Malo sta jo morala še pobrusiti, da je bila taka, kot mora biti. Že po nekaj dneh je začela jesti trdo hrano.

Seveda moram za higieno proteze in ust skrbeti jaz, tudi vstavljanji in jemati ven je ne zna sama.

Težko je povedati, kako sva zaradi tega srečna. Rešila sva problem, ki se je kazal kot nerešljiv. Vztrajnost pri iskanju rešitve se nama je obrestovala. Ker o težavah nisva molčala, so prišle na ušesa pravim ljudem. Z veliko veselja vsakemu poveva, kako sva srečna, da sva rešila to težavo. Vsak rešeni problem da človeku nov polet.

Dobroje vztrajati in iskati možnosti za rešitev težav tudi tam, kjer jih nismo vajeni iskati. Starši se pač ne smemo zadovoljiti z odgovorom, ki pušča stanje, kakršno je, pa naj bo odgovor še tako prepričljiv. Tokrat je pomoč prišla v našo kuhinjo brez bele halje in brez posebnega naziva, le dva človeka, ki sta šla verjetno tudi sama skozi različne preskušnje, sta se odločila pomagati in vztrajati toliko časa, dokler bo potrebno. Morda sta bila prav zaradite odločenosti tako kmalu uspešna.

Matejina mama

"Zajček si umiv z obe" - narisal Mitja, Center Janka Premrla Vipava

Doc. dr. Narcisa Košir ZOBOZDRAVNICA

Docentka dr. Narcisa Košir je vodja enote Centra za otroško in preventivno zobozdravstvo Kliničnega centra v Ljubljani, kjer otrokom popravljajo zobovje tudi v splošni anesteziji.

Prosim, prestavite nam vaš oddelek.

Pod isto streho in v istih prostorih združujemo klinično in fakultetno dejavnost. Od štirih zdravnikov, kolikor nas je vseh skupaj, smo trije zaposleni tako v Kliničnem centru kot na Medicinski fakulteti. To pomeni, da opravljamo poleg kliničnega zobozdravstvenega dela tudi pedagoško in znanstvenoraziskovalno delo, poučujemo prihodnje zobozdravnike, ki se pod nadzorom visokošolskega učitelja in obeh asistentov učijo tudi dela s pacienti. Ena zobozdravnica pa opravlja celotno delovno obveznost za Klinični center.

Že dolgo delate tu?

Tako rekoč od vsega začetka mojega dela v stroki. Na tem Centru imam najdaljši staž, v fakultetno delo pa sem se vključila pozneje kot asistentka na vajah s študenti.

Kdo vam pošilja paciente?

V ambulante našega Centra pridejo otroci z napotnico svojega zobozdravnika. Če iščejo pomoč zaradi bolečin, jih sprejememo tudi brez napotnice. Sprejemaemo otroke in mladostnike do končanega osemnajstega leta starosti.

Kvam prihajajo tudi otroci in od-

*rasle osebe z motnjami v duševnem razvoju.
Z obejim popravite pod narkozo.*

Število bolnikov, ki potrebujejo popravilo zobovja v splošni omami, je veliko in stalno narašča. Nezato, ker binaraščala patologija, na primer karies (gnitje zob), temveč zato, ker narašča strah pred bolečino. Seznam otrok, ki potrebujejo tak poseg, je obširen in še preden lahko obdelamo vse, moramo pomagati že povratnikom. Naša dejavnost je namejena predvsem otrokom, ki jim drugače ni mogoče pomagati. Otroci, ki so ovirani v svojem razvoju, so prikrajšani tudi za sposobnost sodelovanja. Pogosto tem bolnikom ne moremo pogledati v usta, da bi lahko ocenili stopnjo bolezenskega stanja. Šele pri usvanjenem bolniku zobozdravnik sploh lahko pregleda zobe in ustno votlino.

Kako pripravite otroka na poseg?

Različno. Če po tem, kar navajajo starši, in po pregledu dokumentacije, domnevamo, da bodo nastale težave pri uvanjanju otroka v splošno anestezijo zaradi njegovega telesnega ali sistemskega obolenja, otroka sprejmejo na pediatričnoklinikoinopravijo vse potrebne dodatne pre-

glede. Sicer pa jih pripeljejo tistega dne, ko so naročeni. Po posegu morajo odležati še vsaj toliko časa, kolikor je trajala narkoza. Če mislimo, da lahko po posegu nastanejo komplikacije, otrok prespi na oddelku čeljustne kirurgije, kjer sta dežurna zdravnik in sestra. Sicer pa oddelek nima možnosti za hospitalizacijo.

Je popravljanje zobovjav narkozizahteven poseg?

Ja, zelo zahteven. Kaj bo treba narediti, se lahko ugotovi največkrat šele takrat, ko je otrok že omamljen. Po pregledu in ugotovitvi stanja naredimo načrt. Z otrokom sicer ni nobenih težav, ker spi. Včasih pa potrebujemo še druge strokovnjake, kijih je treba pravna hitro povabiti, tako da v času, ko pacient spi, naredimo kar največ.

Celotno popravilo je včasih zelonaporno. Nemogoče je ure in ure zdržati v prisilnem položaju, kakršnega zahteva narava dela, včasih se mora zamenjati več zdravnikov. Če delaš sam, si po nekaj urah povsem zlomljen. Zato se zdaj raje odločamo za zdravljenje v dveh ali več posegih, ker so pri takoj izvedenem zdravljenju obremenitve za bolnika in zobozdravnika manjše.

Kako poteka organizacijajavašega dela?

Ena od kolegic ima na skrbi usklajevanje organizacije posegov. Načrtujemo dva ali največ tri posege na dan. Vsak zdravnik ima določen dan, ko sprejema otroke z motnjami v duševnem razvoju. Ekipa za anestezijo pride iz Kliničnega centra. Že sam postopek uvanjanja narkoze lahko traja dolgo, zato se delo mnogokrat pomaknev pozno popoldne.

Sprejemate samo otroke ali tudi odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju?

Starostne meje pri njih ne postavljamo. Tako rekoč ostajajo na duševni stopnji razvoja otroka. Res pa je, da najprej skušamo pomagati mlajšim, seveda pa se isti lahko vračajo tudi kot odrasli.

Kje vidite največji problem?

Osebe z motnjami v duševnem razvoju ne zmorejo skrbeti same zase. Odvisne so predvsem od staršev. Starši pa so zelo različni, tako glede zmožnosti razumevanja, skrnosti in prizadevnosti. Veliko jih je zelo skrbnih, sopa tudi taki, ki bi bili sami potrebnii pomoći. Nekateri dajejo otroku vse, kar misijo, da je dobro, vzdrževanje ustne higiene pa se jim ne zdi pomembno. Pogosto je to tudi zelo težavno. Ni dovolj en

sam človek, biti morata dva. Čiščenje pa je izjemno pomembno.

Je število posegov v narkizi omejeno oziroma kolikšno je pritem tveganje?

Anesteziolog je tisti, ki odloča in prevzema odgovornost tveganja. Zato mora imeti "sveže" izvide. Če si ne upa tvegati, bolnika ne bo uspaval. Težave nastanejo, ko ima pacient kombinacijo težav, koje narkozazanj nevarna, ima pa hude bolečine.

Kaj naredite takrat?

Takrat je res zelo hudo. Poseg na silo je lahko zelo neprijeten in za vse obremenjujoč. Včasih se ne da narediti nič. Lahko se samo lajša bolečine, se lokalno omrviči ...

Pri otrocih z motnjami v duševnem razvoju skoraj ni opaziti, dabi nosili ortodontske aparate. Zakaj ne?

Bojimo se, da bi se poškodovali. Aparat se lahko zlomi, žice poškodujejo tkivo, plošča lahko razreže sluznico, usta pa so najbolj okuženo območje telesa, v njih je največ bolezniških klic, ki lahko postanejo nevarne pri poškodbah ustne sluznice.

Kaj pa delo študentov?

Študentje delajo s tistimi otro-

Kaj pa protetika, delate osebam z motnjami v duševnem razvoju proteze?

Če patient sodeluje in jenjega ustna higiena dobra, se lahko pri izbranih primerih izvede predvsem fiksno protetična oskrba.

Koliko časa že popravljate zobe v narkizi?

V začetku šestdesetih let zdaj že prejšnjega stoletja sta to delo uvedla prim. Hinko Franken, dr. med., in prof. dr. Marija Pečanova, anesteziologinja. Začela sta z improviziranim aparatom za narkozo in vozičkom, na katerem je ležal otrok. Bila sta entuziasta in sta si prizadevala, da bi pomagala otrokom, ki jim ni bilo mogoče pomagati drugače. Postopne izboljšave so doble modernejšo obliko šele pred nekaj leti. Žal pa je kadrovska zasedba glede na potrebe premajhna. Vsaka informacija v medijih sproži val povpraševanja in neprijetno je, da ne morem vsem ustrezti, ker smo zaposleni razpeti med zdravstveno, pedagoško in znanstveno dejavnostjo. Z rezultati zato ne moremo biti zadovoljni.

ki, ki so pripravljeni normalno sodelovati in katerih starši soglašajo, da jih vključimovvaje. Študentje se dobro znajdejo, predvsem pa se znajo z otroki dobro pogovarjati in se trudijo poseg narediti dobro. Pri tem lahko tudi ugotavljamo, kdo ima smisel za delo z otroki.

Kaj bi povedali za konec pogovora?

Delo z otroki zahteva drugačne prijeme in veliko potrpljenja. Osebe z motnjami v razvoju so hvaležni pacienti. Ker pa se sami ne znajo bojevati za svoje pravice, se morajo pri tistih, ki imajo v rokah škarje in platno, namesto njih truditi starši, učitelji, vzgojitelji in tudi zdravniki. Radosti me, da se delavci Centra za otroško in preventivno zdravstvo tega zavedamo in trudimo za naše paciente. Želimo pa si, da bitakorazmišljajitudivsiti, ki o stroki in organizaciji v njej kakor koli odločajo.

Zahvaljujem se vam za pogovor in želim uspešno delo.

Tereza Žerdin

POHOD

PO ANDRIJANIČEVI POTI

Lani smo se dogovorili, da bomo pohod ponovili in poskrbeli, da bo postal tradicionalen. Držali smo besedo, pa tudi anketa je napovedovala dober odziv.

Pot se imenuje po ustanovitelju Krke, tovarne zdravil, d.d., iz Novega mesta, mag. farmacije Borisu Andrijaniču.

Gospod Andrijanič je bil velik vizionar in srčen človek, saj je spremjal in podpiral tudi delo, namenjeno osebam z motnjami v duševnem razvoju.

Pohodnikov je bilo osemindvajset, prijetna družba. Večina se nas je pohoda udeležila že lani, nekaj pa je bilo novih obrazov. Med potjo smo se prijetno pogovarjali, opazovali lepo naravo, pri prečkanju potočka smo

drug drugemu pomagali premagati ovire, prav tako v gozdu, da ne bi katerega ovirale drevesne korenine. V Šmarjeških Toplicah smo si najprej ogledali poletno kopališče. Zanimiv je bil star leseni bazen, okrog njega je bilo veliko obiskovalcev, ki so uživali in se greli na soncu.

Na cilj – piknik Zdravilišča v Šmarjeških Toplicah, smo prispeли po urini pol bolj počasne in varne hoje. Posedeli smo okrog velike okrogle mize kot ena družina. Na vrsto so prišle dobrote iz nahrbtnikov. Malica se je prilegla vsem. Posedeli smo še, pogovarjali, si pripovedovali šale in delali načrte, kdaj in kam bomo šli na počitnice. Zapustili smo prostor za piknik, se sprehodili po velikem zdravi-

liškem parku in uživali ob žuborenju bližnjega potočka. Za spomin smo se še fotografirali.

Ena od družin se je v Novem mestu vrnila z avtobusom, druga se je domov vrnila z lastnim prevozom, preostali pa smo se odločili, da Andrijaničeve potprehodimo tudivnasprotinsmeri od Šmarjeških Toplic do Otočca. In prav smo se odločili, vsi smo pot zmagli.

Z naslednje leto vabimo med pohodnike tudi družine, ki so ostale doma. Radi bi jim povedali, kako zelo koristna je hoja, saj se vsi premalo gibljemo, kako prijetna je pot, predvsem pa je prijetno druženje. Če pa je dan lep in sončen, je vse še toliko lepše. In nasvidenje na pohodu maja 2005.

Pohod vodila
Milica Jakopin

JUBILEJ**TRIDESET LET
DELOVANJA DRUŠTVA
SOŽITJE NOVO MESTO**

Devetnajsti junij, dan enak dnevu, vendar zame in za vse člane Sožitja ter njihove prijatelje nekaj posebnega. V prelepem sončnem dnevu se nas je zbral tristo štirideset članov in gostov na jasi Zdravilišča Dolenjske Toplice, da bi počastili trideset let delovanja društva Sožitje Novo mesto.

Program sta vodila člana Sožitja Franci Komljanec in Nevenka Ravnorib ob povezovanju Veronike Lončarič. Sprva je bilo nekaj treme, napetosti, negotovosti, ali smo si zapomnili dolgo besedilo, vendar je bil led kmalu prebit. Oba voditelja sta bila odločna, srečna,

ponosna, da sta lahko sodelovala, kar je še bolj utrdilo njuno samozavest. Na odru so se zvrstili učenci oddelka vzgoje in izobraževanja pri Osnovni šoli Dragotin Kette iz Novega mesta, domačini - učenci iz Osnovne šole Dolenjske Toplice, varovanci Varstveno-delovnega centra Novo mesto s plesno točko ter udeleženci glasbene delavnice. Naše društvo dobro sodeluje s Sožitjem Bela krajina, zato smo povabili k sodelovanju tudi njih. Predsednik društva Janez Jankovič je vsem nastopajočim izročil simbolična darila, ki so jih prispevali občina Šentjernej in še nekaj

drugih donatorjev.

Ogledali smo si tudi razstavo predstavitve dejavnosti Sožitja in kluba Žužemberk, Varstveno-delovnega centra Novo mesto, Osnovne šole Dragotin Kette, razvojnega vrtca in Dnevnega centra Ig ter likovne izdelke nekaterih članov - Jolande, Vesne, Marije, Andreje ...

S svojim obiskom so nas počastili direktor Zveze Sožitje Tomaž Jereb, župana občin Dolenjske Toplice Škocjan, podžupana Mestne občine Novo mesto ter Šentjernej, predsednica Območnega združenja Rdečega križa Novo mesto Anica Bukovec in več predstavnikov društev Sožitje iz regije. Od Mestne občine Novo mesto je društvo prejelo priznanje za tridesetletnico uspešnega delovanja.

Predsednik društva Janez Jankovič je v svojem nagovoru poudaril, da je društvo v tridesetih

letih prispevalo veliko k razvoju programov za osebe z motnjami v duševnem razvoju. V začetku je sodelovalo pri zbiranju podatkov o osebah z motnjami in razvijalo razne programe druženja. Postopno je razvijalo nove vsebinske programe (rekreativne, izobraževalne, kreativne delavnice, klub v Žužemberku), uspešno sodeluje z Zvezo Sožitje pri programih vseživljjenjskega učenja za osebe z motnjami ter si je vsa leta prizadevalo za ustanavljanje strokovnih služb in zavodov Novem mestu. V društvo je včlanjena večina družin, ki imajo osebe z motnjami v duševnem razvoju, društvo pa ima

tudi veliko podpornih članov, največ - več kot petsto med delavci Krke. Njim, vsem prostovoljcem in donatorjem se je zahvalil za sodelovanje in pomoč.

Sledil je piknik, ki so ga pripravili prijazni delavci Zdravilišča Dolenjske Toplice, in zabava.

Najtopleje se zahvaljujem vsem, ki so s svojo toplino, človečnostjo in prijateljstvom prispevali k izpeljavi programa, prijetnemu druženju in dobremu delovanju društva Sožitje. Naša vrata ostajajo odprta za mnoge različnosti, za razumevanje, za sprejemanje našega vsakdanjika v življenju.

**PRAZNOVANJE 30-LETNICE
SOŽITJA NOVO MESTO**

V soboto, devetnajstega junija dopoldne, smo se zbrali na jasi Zdravilišča Dolenjske Toplice, da bi skupaj praznovali tridesetletnico našega društva Sožitje. Najprej je bil na vrsti program. Nastopili so naši člani iz glasbene delavnice pri društву, iz Osnovne šole Dragotin Kette, Varstveno-delovnega centra Novo mesto, folklorna skupina iz Varstveno-delovnega centra iz Črnomlja ter violinistki Maja Bevc in Špela Belak.

Poproslavimo imeli piknik, sledil je tudi pogostitev z zabavo. Zabaval sta nas ansambel Svit in Brendi, s katerim sem se tudi slikala in kupila njegovo kaseto. Od začetka do konca plesa sem plesala z Juremom Simončičem. Po pikniku sem šla domov. Ta dan sem bila zelo zadovoljna in presrečna.

Vesna Hočevar

Veronika Lončarič

LETOVANJE**NA STAREM VRHU**

Sli smo v neznano, prvič na kmečki turizem in prvič na Stari vrh nad Škofjo Loko.

Četena Ravan je nastala s krčenjem gozda v trinajstem stoletju. Ime prihaja od določilnega pridevnika četen, ki ima za osnovo glagol črtati, kar pomeni krčiti. Druga beseda, ravan, pa označuje manjše travnate površine v hribovju. Tako

petelinov in ptic. Tukaj se turizem močno razvija. Znana so smučišča na Starem vrhu. Možna je tudi nočna smuka. Na Starem vrhu je bila organizirana zimska Specialna olimpijada Slovenije.

Pri sosednji kmetiji, ki se ji reče pri Tavčarjevih, sta na hiši ohrajeni starejša freska sv. Florijana in mlajša slika Matere božje iz leta

je s poseko gozda nastala Črtena Ravan, sčasoma je črko r nadomestila e in tako je nastala Četena Ravan. V vasi na hribu je nekaj kmetij, večina se jih ukvarja s kmečkim turizmom in živinorejo. Ker je vas visoko na hribu na strmini, je malo obdelovalne zemlje. Iz vsake kmetije se vsaj eden od družinskih članov vozi v službo v bližnjo okolico. Z naše kmetije se vozita v službo gospodar in eden od sinov. Vas je mirna, ljudje delajo, sliši se oglašanje živali, mukanje krav, blejanje ovac, zjutraj pa petje

1799. Na gospodarskem poslopu je freska sv. Jurija, eno zadnjih del IVE Šubica. Pri hiši je bil dolga stoletja priimek Tavčar, od tod izvira tudi poljanska veja, iz katere izhaja pisatelj Ivan Tavčar.

Pri Ožbetu se je rodila mati misionarja in urednika verskega lista Zgodnja Danica Luke Jerana. Obiskali smo kmečko hišo z letnico 1850, znana je po filmu Cvetje v jeseni. Uporabili so jo za Presečnikov dom.

V vasi Četena Ravan stoji mala cerkev sv. Brikcija. Ni znano kdaj je

bila pozidana, zagotovo pa pred letom 1501. V začetku osemnajstega stoletja so poznogotsko cerkev predelali v baročnem slogu. Presbiterij je ostal še deloma ohranjen v gotskem slogu. Veliki oltar sv. Brikcija je bil izdelan leta 1688, vendar so ga pozneje predelali. Sodi v vrsto zlatih oltarjev iz sedemnajsetega stoletja, ki jih najdemo v mnogih cerkvah na Škofjeloškem. Značilnost oltarjev je njihova živahnost. Svetnik, kateremu je cerkev posvečena, je bil francoski škof, ki je živel na prehodu iz četrtega v peto stoletje. Je zavetnik pridelovalcev žita.

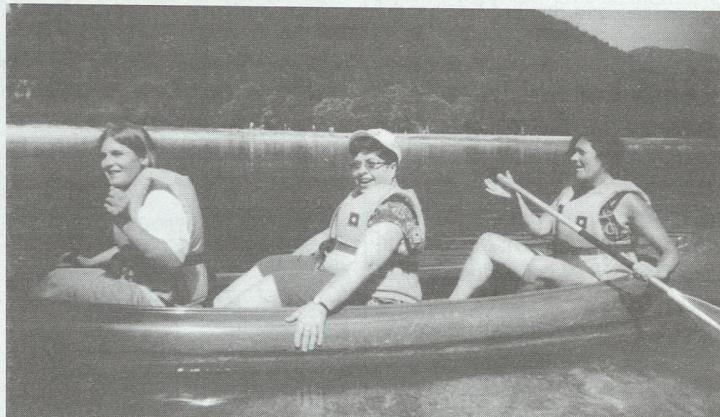
LETOVANJE**TABOR RAZPOSAJENIH**

Ogledali smo si rudnik živega srebra. Kosili smo na ladji, ki pluje po Soči. Skratka, bil je še en pester dan, ki nam bo ostal dolgo v spominu.

V Škofji Loki smo si ogledali grad in muzej. Obiskali smo kmetijo odprtih vrat in bili pri slikarju Petru Jovanoviču, ki nam je razkazal nekaj svojih del. Prečesali smo Stari vrh po dolgem in počez, imeli srečo z vremenom, tako da smo si z vrha lahko ogledali okolico, ki je res čudovita. Če je vreme lepo, se vidi še Triglav.

Za raznolik dopust se moramo zahvaliti gospodu Paji, ki je pripravil dober program in ga sproti dopolnjeval, tako da je bilo še bolj raznovrstno. Znal je animirati vse navzoče in jih privabiti k sodelovanju pri programu. Veliko je imel povedati o Škofji Loki in njeni okolici. Vidi se, da živi z njo in v njej, da ga delo koordinatorja veseli. Zato se v imenu vse skupine zahvaljujem njemu in Zvezi Sožitje, ki nam je omogočila teden nepozabnih počitnic.

Udeleženci letovanja

Doživljajski tabor umirjenih se je začel sedemnajstega julija v Domu Centra šolskih in obšolskih dejavnosti v Kranjski Gori. Tam smo pričakali našo devetnajstčansko ekipo dopustnikov in spremljevalcev. Prvise je pripeljal Lojzek, ki je s prijaznim nasmehom pomagal sprejemati druge udeležence. Skupna želja in volja, da preživimo nepozaben teden, se je uresničila. Prav vsak udeleženec je prispeval košček nepo-

novljivosti in enkratnosti v dopustniško ekipo. Teden so nam polepšali in obogatili pedagoški in tehnični delavci doma z izvedbo programa, dobrimi pogoji in čudovito hrano. Spremljevalec Jadran se je pripeljal s kombijem Zveze Sožitje in nas je prijazno prevažal, saj se je naša »umirjenost« kazala le v počasnom gibanju, sicer pa bi lahko naš tabor imenovali razigran in poln humorja.

Vsak dan smo začeli s pozdravom

soncu in jutranjo telovadbo, ki pa ni bila obvezna, saj smo bili vendar na dopustu. Takoj po zajtrku je zadišala kavica, sledili pa so izleti. Ogledali smo si Planico, Zelence, jezero Jasna, peš smo se odpravili čez mejo v Italijo in si ogledali Belopeška jezera. Sprehodili smo se do reke Pišnice in cepetali po mrzli vodi, nabirali kamne in risali po mivki. Raziskovali smo v bližnjem gozdu in v posodice nabirali živali in podrast. Ogledovali smo si jih s povečevalnimi stekli.

Tudi športa ni manjkalo. Veslali smo na jezeru in tekmovali v lokostrelstvu. Naročilnico smo dobro vnovčili v hotelu Larix, kjer smo vsako popoldne po kosilu in kavi plavali. Igor in Sašo sta tudi igrala košarko. Večere smo namenili spre-hodom do Kranjske Gore, kjer so imeli pripravljen bogat kulturni program. Popestril ga je naš Elvis, ki je kar nekajkrat prevzel oder na glavnem trgu in zapel čudovite pesmi. V mestu smo nakupovali, šli na sladoled in dobili turistične prospekte.

Za glasbo v domu je skrbel Milan. Ob poslušanju smo izvedli vrsto delavnic. Izdelovali smo gobeline, pri tem se je najbolj izkazala Leja, slikali in barvali mandale. Vozlali smo makrameje ter z Irenino pomočjo naredili zapestnice in verižice. Okrasili smo kamenje in kuhalnice. Najbolj obiskan pa je bil lepotilni salon, kjer so vsebovali tri oddelke: frizerstvo - Ivan, nego obraza - Andreja in kozmetiko - Maja. Po tem večeru smo bili vsi šelepši.

Jutra nam je polepšal Jožičin prijazni pozdrav, vse nerodne položaje je prekinil Mihelin na ležljivi smeh. Poldeje poskrbel za pogrinjke, za dobro voljo pa tudi Nada. Klepetali smo in si menjavali življenske izkušnje. V pogovorih so veliko sodelovali Tomaž, Vida, Andreja, pa tudi drugi.

Hiro je prišla sobota. Devetnajst prijateljev se je moralno poslovit.

Svoje vtise smo strnili v časnik Naš doživljajček.

Marjeta Mlakar Agrež

USTVARJANJE

SEDMA LIKOVNA KOLONIJA V ČRNI NA KOROŠKEM

Zdaj že kar davnega leta 1993 je v Centru za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem vzniknila zamisel o organiziranju likovne kolonije, na kateri bi sodelovali otroci in mladostniki z zmernimi motnjami v duševnem razvoju. Tako je bila izpeljana prva likovna kolonija, leta 1994 druga, nato pa je bila likovna kolonija organizirana brialno.

Tako udeležba ustanov kot številko likovnih ustvarjalcev sta se iz kolonije v kolonijo večala, kar potrjuje, da je bila organizacija likovne kolonije utemeljena.

V vseh teh letih pa pomen likovne kolonije ni bil samo v pridobivanju novega znanja, izkušenj in razvijanja sposobnosti na likovnem področju, pač pa tudi v spoznavanju novega okolja. Čeprav je

središče likovne kolonije v Črni, poteka osrednje dogajanje drugi dan, ko otroci in mladostniki ustvarjajo skupaj s priznanimi koroškimi umetniki in likovnimi pedagogi, vedno na različnih krajih v okolici. Tako so lahko na letošnji koloniji skupaj z mentorji spoznavali lepote koroške krajine in ljudi, ki živijo v teh krajih. Spoznavali so tudi nove prijatelje, z njimi navezovali stike, se sproščali in postajali samostojnejši. Z razstavljanjem svojih izdelkov v kulturnem domu v Črni, v galeriji hotela Krnes in v likovnem salonu na Ravnah na Koroškem pa so se potrjevali in postajali samozavestnejši tako na likovnem kakor tudi na drugih področjih življenja in dela.

V teh letih je likovna kolonija iz prizadevanj, kako ob druženju,

srečevanju starih prijateljev, likovnem izražanju v urbanem okolju in naravi otrokom, mladostnikom in v zadnjih dveh kolonijah tudi odraslim pripraviti lepo doživetje, prerasla v dodatno izobraževanje za mentorje na likovnem področju.

V dneh od 25. do 27. maja letos je bila tako organizirana že sedma likovna kolonija. Udeležilo se je je osemnajsetdeset otrok, mladostnikov in odraslih, ki živijo, delajo in se usposabljam v enaindvajsetih ustanovah za usposabljanje in varstveno-delovnih centrov po vsej Sloveniji.

Srečanje se je začelo v torek po-poldne, ko je po sprejemu in krajskem kulturnem programu potekala likovna delavnica. Udeleženci so s kredo in pasteli slikali motive, ki si jih je večina poiskala v samem središču Črne. Po večerji so si udeleženci ogledali kinopredstavo, mentorji pa so se v tem času udeležili predavanja, ki ga je pripravil Marjan Prevodnik, svetovalec za likovno vzgojo na Zavodu RS za šolstvo.

Osrednje dogajanje je potekalo v sredo v slikoviti dolini Tople, ki je bila v tem času bogato okrašena z rumenimi regatovimi cvetovi. Udeleženci kolonije so slikali na platna enakih velikosti večinoma v akrilni tehniki. Motivno je dela zaznamovalo samo okolje, narava, in tako narekovalo ustvarjanje cvetja, dreves, travnikov, nekateri ustvarjalci pa so iz mnogočice vtisov izluščili tiste, ki so jim blizu, in naslikali hišo, vodnjak ... Čudovit dan, ki je bil poln ustvarjanja, je bil sklenjen s plesom, tega se vsi udeleženci vedno zelo veselijo.

V četrtek je po dopoldanskih dejavnostih, jahanju v Podpeci in izletu v Koprivno, prišel težko pričakovani trenutek, ko so si lahko udeleženci kolonije ogledali svoja dela, razstavljena v soju žarometov.

Vsa likovna dela smo tudi fotografirali. Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije, ki je tudi vsa leta naša glavna sponzorka, za kar ji najlepša hvala, pa bo pripravila in izdala koledar z deli, nastalimi v sedmi likovni koloniji.

Ivan Plesec, specialni pedagog v Centru za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) Črna na Koroškem

Kaj je novega v Evropi, kakšni trendi razvoja skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine prevladujejo, kaj od tega moramo še postoriti v Sloveniji?

Nosilna tema letosnjega kongresa Inclusion Europe, ki je bil konec maja tri dni v Dublinu na Irskem, je bila, Kako se bojevati proti diskriminaciji oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin. V okviru tega splošnega naslova so se seveda obravnavale konkretnje teme, ki jih bom skušal povzeti.

1. Področje integracije (inkluzije) otrok s posebnimi potrebami v nacionalni šolski sistem ni več načelno vprašanje, ampak samo še iskanje poti in oblik, ki bi posameznemu otroku morale biti zagotovljene. Ne govori se več o »rednem in posebnem šolstvu«, ampak **o šolstvu za vse**, ki pa mora seveda različnimi programi in prijemi posameznemu otroku ponuditi in zagotavljati oblike, ki ustrezajo njegovim osebnim sposobnostim ali posebnostim.

2. Veliko govora je o **deinstitucionalizaciji**. Na globalni ravni dosežen konsenz, da je treba

dosedanje sisteme institucij za osebe s posebnimi potrebami preoblikovati. Vprašanje je seveda kako in kdaj. Prakse različnih držav so glede tega tako različne, da jih ne moremo reševati z različnimi direktivami. Eden od predlogov je, da bi morala Evropska unija prepisati direktivo o moratoriju na gradnjo novih institucij. Večina vzhodnoevropskih držav namreč sporoča, da se pri njih institucionalno varstvo (ki je marsikje katastrofalno) rešuje tako, da se grade nove, modernejše institucije. Razvitejše države pa institucije vsaj po stopoma večinoma celo zapirajo in nadomeščajo z razvojem podpornih storitev, ki temelje na posameznikovih potrebah. Ob taki usmeritvi se zavedajo, da morajo ob nadomeščanju institucij tudi zagotoviti druge oblike, predvsem bivanja, ki posamezniku ob vsej podpori storitev ponuja varnost in kakovost življenja. Že na tej točki so razlike takoj velike, da trenutno še nismo našli ustrezne rešitve, ki bi jo vsi pod-

prli. Skandinavci se namreč ne strinjajo, da bi standard, ki načelno velja v Evropski uniji, da so vse institucije velike, če imajo vključenih več kot trideset oseb, moral biti »dogovoren«, ker so sami že na poti popolne deinstucionalizacije. Seveda se je treba zavedati, da ta tematika ni prav nič lahka in da njeno uveljavljanje zahteva veliko pogojev. Eden od temeljnih je, da se preoblikuje sistem financiranja posameznikovih potreb za razliko od državno zagotovljenega financiranja sistema institucij. Drugi prag vrednote je v načinu bivanja. Ta sloni na predpostavki, da je treba bivati v družbi v skupnosti na načine, ki ustrezajo nacionalnim tradicijam in praksi.

Tako se postavi vprašanje sprejemanja invalidnih oseb, stopnje strpnosti, tolerance, pripravljenosti na sobivanje ipd. Vprašanje institucij ni vedno mišljeno samo glede na njihovo organiziranost, ampak se postavlja na prvo mesto njihova kako-

vost, odprtost, hotenje po spreminjanju, postavljanje uporabnika na prvo mesto.

3. Zaposlovanje invalidov niveč samo »posebno« zaposlovanje, ampak mora biti v skladu z načelom integriranih oblik »običajnega« zaposlovanja, ki se lahko izraža z različnimi oblikami (podpora zaposlitev, zaščiteni zaposlitev ipd.). Večina oseb, ki jih v Sloveniji vključujemo v varstveno-delovne centre, se v razvitih državah že vključuje v podporne zaposlitve. Razlika je predvsem v tem, da je to oblika prave zaposlitve, s plačo in, kot smo vajeni reči mi, »s pravicami iz dela«, in ni več predmet socialnega varstva. O tem sem se prepričal na Irskem na lastne oči, ko mije zajtrk v hotelu streglo dekle z Downovim sindromom. Velike dileme pa še obstajajo ob diskusijah, kaj je za te osebe bolje. Krutost te usmeritve namreč temelji na tem, da je v večini držav ustavno zagotovljena pravica do dela, kar pa še zdaleč ne pomeni, da ima vsak vse prav, če tega ne podpre večina. Prav nasprotno, stališča se sicer usklajajo, iščejo se konsensi, za reševanje posameznih različnih stališč se oblikujejo delovna telesa, odločitve pa so sprejete večinsko. Vedno znova sem presečen, da so posamezna gradiva zelo kratka, skopa. Navadno sicer povedo bistveno, niti najmanj pa se ne spuščajo v podrobnosti, dokumenti so pripravljeni na eni ali dveh straneh. Pri nas pa se transparentnost dokazuje z dolgimi načrti in poročili. Večinko bolj je tudi določena raven

jimi starši in drugimi o svojih željah, potrebah in zahtevah. Četudi sem bil sam v preteklosti dokaj skeptičen glede njihovega partnerstva (dileme, ali niso naučeni, ali skozi njihova usta ne govorí nekdo drug), me je današnje spoznanje, ki seveda še zdaleč ne velja za večino držav, že prepričalo, da je to prava pot. Na tem področju so daleč pred vsemi zopet Skandinavci. Ti se ne pogovarjajo več o tem, ali je to prav, ali ne, ampak samo še o tem »kako«.

5. Zasedanje redne letne skupščine Inclusion Europe bi po vsebini lahko primerjali s temami naših skupščin. Poročila o delu, finančno poročilo, poročila o projektih, spreminjanje in dopolnjevanje statuta, volitve ipd. Delo skupščine temelji na zelo visokih standardih demokracije, kar pa v praksi ne pomeni, da ima vsak vse prav, če tega ne podpre večina. Prav nasprotno, stališča se sicer usklajajo, iščejo se konsensi, za reševanje posameznih različnih stališč se oblikujejo delovna telesa, odločitve pa so sprejete večinsko. Vedno znova sem presečen, da so posamezna gradiva zelo kratka, skopa. Navadno sicer povedo bistveno, niti najmanj pa se ne spuščajo v podrobnosti, dokumenti so pripravljeni na eni ali dveh straneh. Pri nas pa se transparentnost dokazuje z dolgimi načrti in poročili. Večinko bolj je tudi določena raven

pristojnosti. Ta se tudi v resnici uveljavlja v praksi, veliko manj se razpravlja o dvomih in nezaupanju.

6. Kaj bomo morali storiti v Sloveniji? Menim, da smo pri vseh petih temah, o katerih poročam, šele na začetku. Daleč od tega, da bi bila v Sloveniji skrb za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove starše slabla. To ve in nam priznava tudi »Evropa«. Vedno znova pa se pojavljajo vprašanja, o katerih govorim v tem poročilu. Kje ste pri integraciji, kaj je z zaposlovanjem, kaj je z institucijami, kje ste na pri uveljavljanju temeljnih človekovih in državljanskih pravic za osebe z motnjami v duševnem razvoju? Nanje pa žal nimamo vedno konkretnih odgovorov. Ni več dovolj, da govorimo, da so to procesi, da smo na dobrati poti, da smo sprejeli ustrezne zakone. Od nas pričakujejo rezultate, resnične spremembe. Morda res ne bi bilo slabo, da bi ta Evropa prej ali slej od nas to tudi zahtevala, saj bi potem morda doma imeli manj težav. Če ne drugače, tudi s sprejemom posameznih direktiv (zakonov), ki bi nas zavezovali, kaj je treba storiti in v kakšnem času, seveda na temelju vrednot, ki jih je že razglasila kot svojo podlago za naše evropsko sobivanje.

Tomaž Jereb

SREČANJE OSEB Z MOTNJAMI IN BREZ MOTENJ V RAZVOJU OB VRBSKEM JEZERU

Šest varovancev Varstveno-delovnega centra Novo mesto se je udeležilo srečanja z naslovom *Mismo bratje in sestre, ki je potekalo v Ribnici ob Vrbskem jezeru (Reifnitz am Wörthersee)*. Idejni vodja in organizator je dr. Dieter Klammer (Lions Club Maria Wörth) v sodelovanju z mag. Vereno Blackert-Gosch in Kathe Konrad (Special Olympic Karnten). Srečanja se je udeležilo osem najstrazličnih skupin oseb z mot-

njami ali brez njih iz Italije, Avstrije in Slovenije.

Program se je začel s sprevo-dom sodelajočih načel us Koroško vojaško godbo. Sledila sta nagovor župana in ples vseh udeležencev v velikem šotoru.

Udeleženci so sodelovali v različnih delovnih skupinah po razporedu, ki smo ga dobili. V dveh šotorih in v kopališču v Ribnici je potekalo veliko različnih dejavnosti: glasbain ples, lesna delavni-

ca, mala pekarna, slaščičarna, bobnanje, oblikovanje gline in slanega testa, slikanje, mali oder, žongliranje za začetnike, izdelovanje modelov letal iz stiroporja, izdelovanje slik iz semen, kegljanje na asfaltu ... Naša skupina varovancev je sodelovala pri oblikovanju slanega testa in krašenju sladic v slaščičarni. Z mestnim avtobusom smo se odpeljali v Celovec, kjer nas je v prostorih univerze pozdravil rektor uni-

verze in predstnik študentov. Sledil je nastop glasbene skupine Musica Kontakt. Po končanem nastopu smo se pred Univerzo v Celovcu pomerili različnih igrah. Naša skupina si je po končanih igrah ogledala Minimundus, kjer smo občudovali različne miniaturre iz vsega sveta. V Ribnico smo se vračali z mestnim avtobusom. Sledila je večerja v šotoru. Tam so nas navdušili s svojimi čaravnjami z vrvo in ruticami člani skupine Projekt Magic Austria.

Sledilo je veliko presenečenje večera: na srečanje je prišel tudi avstrijski deželni glavar Jörg Haider, ki je pozdravil vse navzoče in poudaril pomembnost sožitja med ljudmi različnih narodnosti, kultur in pomembnost vključevanja ljudi z motnjami v razvoju v

družbo. Izrazil je dobrodošlico novim članicam Evropske unije ter rekel, da se s tem odpirajo nove možnosti sodelovanja med ljudmi.

Naslednji dan je naša skupina sodelovala v glasbeni in plesni delavnici, potem smo se vozili s kočijo, kegljali na asfaltu in si ogledali še dejavnosti drugih skupin. Po kosilu smo se posladali s sladicami pri alpsko-jadranskom bifeju sladic, kjer smo izbirali med različnimi sladicami treh dežel: Avstrije, Italije in Slovenije. Ogledali smo si tudi razgledni stolp Pyramiden-Kogel in cerkev Maria Wörth ob Vrbskem jezeru.

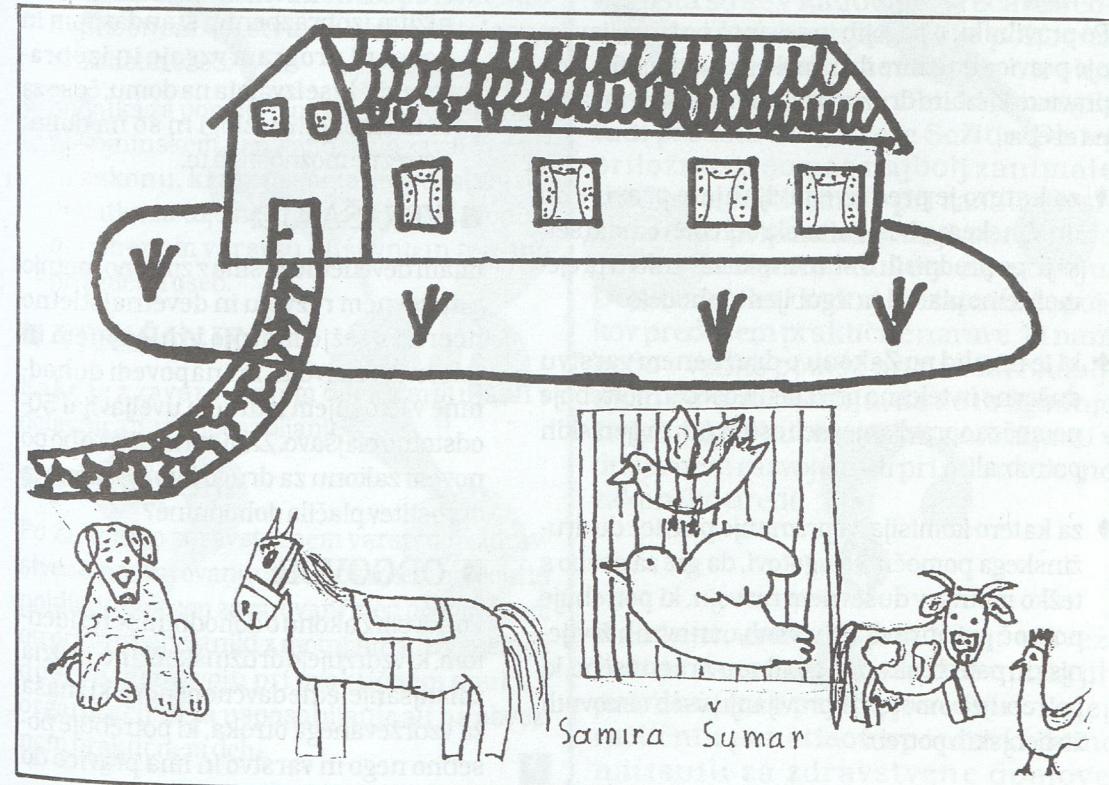
Tudi v četrtek nam je organizator pripravil presenečenje. Svojo moč je pokazal najmočnejši Evro-

pejc Franz Müllner, ki je z vlečenjem vrvi premaknil tovornjak in s tem tudi nam dokazal, da je resnično najmočnejši.

Zvečer smo ob glasbi praznivali bratstvo.

Polni lepih vtisov smo se vračali domov. Lepo je, ko si srečen in vidiš srečo na obrazih okrog sebe. Resnično, na svetu je treba gojiti bratstvo in graditi mostove med ljudmi in med narodi, kajti le tako bo naša prihodnost in prihodnost naših otrok lepa in svetla.

Andreja Klobučar,
strokovna delavka
Varstveno-delovnega centra
Novo mesto

- ◆ Družinski pomočnik
- ◆ Izobraževanje na domu
- ◆ Oprostitev plačila dohodnine
- ◆ Zavarovanje v delavnica za usposabljanje

Odgovarja pravnica Nevenka Ljubič

■ VPRAŠANJE:

Kdo ima pravico do izbire družinskega pomočnika?

■ ODGOVOR:

Po pravilniku o pogojih in postopku za uveljavljanje pravice do izbire družinskega pomočnika ima pravico do izbire družinskega pomočnika invalidna oseba:

◆ za katero je pred uveljavljanjem pravice do družinskega pomočnika skrbel eden od staršev, ki je po predpisih o starševskem varstvu prejemal delno plačilo za izgubljeni dohodek;

◆ ki je invalid po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb in potrebuje pomoč za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb; ali

◆ za katero komisija za priznanje pravice do družinskega pomočnika ugotovi, da gre za osebo s težko motnjo v duševnem razvoju, ki potrebuje pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb, ali težko gibalno ovirano osebo, ki potrebuje pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb.

■ VPRAŠANJE:

Kdaj imajo otroci s posebnimi potrebami pravico do izobraževanja na domu?

■ ODGOVOR:

Po pravilniku o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu imajo pravico do izobraževanja na domu učenci, kijih komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami usmeri v:

- ◆ izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- ◆ prilagojeni izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom,
- ◆ prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom in posebni program vzgoje in izobraževanja, ki se izvajata na domu, če so za to utemeljeni razlogi in so na domu ustrezne možnosti za to.

■ VPRAŠANJE:

Imam devetletnega sina z zmerno motnjo v duševnem razvoju in devetnajstletno hčerko s težjo motnjo v duševnem in telesnem razvoju. Pri napovedi dohodnine v letošnjem letu sem uveljavljal 50-odstotno olajšavo. Zanimame, kako bopo novem zakonu za drugo leto? Kakšnaje oprostitev plačila dohodnine?

■ ODGOVOR:

Po novem Zakonu o dohodnini se rezidentom, ki vzdržujejo družinske člane, prizna zmanjšanjeletne davčne osnove, ki znaša za vzdrževanega otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo in ima pravico do

dodataka za nego otroka v skladu z zakonom o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, 1.720.800 tolarjevna leta. Olajšava se ne prizna zavezancu, katerega otrok je zaradi zdravljenja, usposabljanja, vzgoje ali šolanja v zavodu, v katerem ima celodnevno brezplačno oskrbo, ali v rejništvu, razen če dokaže, da tudi v tem času materialno skrbi za otroka. V tem primeru se olajšava prizna za dobo, za katero center za socialno delo v skladu z zakonom, ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke, prizna pravico do dodatka za nego otroka.

Oprostitev plačila dohodnine temelji na tem, da se dohodnine ne plača od:

- ◆ otroškega dodatka in dodatka za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo. Upravičenci ga prejmejo na podlagi zakona, ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke;
- ◆ nadomestilo za invalidnost po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb;
- ◆ dodatka za pomoč in postrežbo po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in zakonu, ki ureja socialno varstvo, ter dodatka za tujo nego in pomoč po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb.

■ VPRAŠANJE:

Kako je z zavarovanjem oseb z motnjami v delavnica za usposabljanje?

■ ODGOVOR:

Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju so za poškodbopridelu in poklicno bolezen zavarovani med drugimi tudi otroci in mladostniki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pri praktičnem pouku v organizacijah za usposabljanje ali na obveznem praktičnem delu.

NOVOSTI PRI ZVEZI SOŽITJE

Lani zaradi drugih, predvsem finančnih obveznosti Zveza Sožitje ni izdala svojega koledarja. Letos so priprave za izdajo koledarja za leto 2005 v polnem teknu.

Na tem koledarju bodo slike petindvajsetih avtorjev iz različnih ustanov Sloveniji, ki so sodelovali maja v slovenski likovni koloniji oseb z motnjami v duševnem razvoju v Črni. Tudi letos je Zveza Sožitje svojim društvom ponudila, da lahko dotiska dodatne koledarje z njihovimi podatki in sporočili. Poleg koledarskega dela in slik bodo v nem navedena tudi imena po dnevih (godovi) in menjave lun, tako da bo uporaben za vsakogar.

Avgusta so se v Radovljici srečali mednarodni strokovnjaki, ki se poklicno ukvarjajo z izobraževanjem otrok s posebnimi potrebami. Obiskali smo jih tudi predstavniki Zveze Sožitje. Ob tej priložnosti so nas najbolj zanimali izkušnje, ki jih imajo pri različnih sistemskih prijemih zgodnje obravnavi otrok z motnjami v duševnem razvoju. Dobili smo kar nekaj koristnih napotkov predvsem praktične narave, ki nam bodo v veliko pomoč pri našem nadaljnji delu in hotenju, da se to zgodnje življenjsko obdobje otrok z motnjami v duševnem razvoju tudi prisas ustrezno zakonsko uredi.

V zadnjih mesecih leta bomo v Zvezi Sožitje ponatisnili vrsto zloženk, ki jih potrebujemo pri svojem delu. Poleg različnih ponatisov s popravki bomo natisnili za zdravstvene domove,

NOVOSTI PRI ZVEZI SOŽITJE

komisije za usmerjanje in druge uporabnike tudi novozloženko in plakat, ki ga je pripravila dr. Branka D. Jurišić. Na njih bomo seznanjali z razlikami med šolami s prilagojenim programom in rednimi osnovnimi šolami.

Z veseljem pa tudi najavljam, da bomo postali bogatejši še za eno avtorsko delo, saj bomo natisnili **priročnik dr. Egidije Novljan** o sodelovanju staršev otrok s posebnimi potrebami in strokovnjakov prizgodnji obravnavi.

Konec septembra že začenjamo **priprava na finančno in vsebinsko načrtovanje za naslednje leto**. Svet Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij bo najprej sprejel sklep o razpisu javnega razpisa za leto 2005. Videti je, da bo spremenjeno delitveno razmerje med invalidskimi in humanitarnimi organizacijami v korist humanitarnim. Če to povemo zelo poenostavljeni, pomeni to manj denarja za invalidske organizacije. V naslednjem mesecu bomo zato predvidoma izpeljali meddruštveni posvet, na katerem se bomo najprej dogovorili razmerja med nacionalnimi in lokalnimi programi in določili njihove prednosti. Do decembra pa bomo izpeljali še vse druge potrebne postopke, da bi lahko naslednje leto pričakali kar najbolje pripravljeni.

V začetku septembra so vsa društva Sožitja, ki še niso imela pridobljenega statusa **invalidske organizacije**, tega pridobila. Tako ima sedaj vseh enainpetdeset društev in Zveza Sožitje urejen status invalidske organizacije, tako kot

NOVOSTI PRI ZVEZI SOŽITJE

zahteva Zakon o invalidskih organizacijah. Čakamo pa še na pridobitev statusa reprezentativne invalidske organizacije za invalidnost - motnje v duševnem razvoju.

Zelo odmevna **razstava likovnih izdelkov** oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki je bila avgusta v ljubljanskem Cityparku, se bo oktobra preselila v miborski Europark, videti pa je tudi, da bo novembra lahko na ogled v Mercatorjevem centru v Celju.

Invalidsko podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb Želva, d.o.o., ki ga je ustanovila Zveza Sožitje, se uspešno razvija. Še v tem mesecu bo uradno odprlo svoj varstveno-delovni center in bivalno skupnost v Murski Soboti. Zadnja vesela vest pa je, da je kupilo tudi zgradbo in zemljišče na Igu pri Ljubljani, kjer bo lahko čez slabo leto, če bo vse po sreči s pridobivanjem koncesije, zaživila nova bivalna skupnost za devetnajst varovancev. Pripravlja se tudi na odprtje nove trgovine in storitvenega centra v Ljubljani.

Začelo se je priključevanje društvenih računalnikov po vsej Sloveniji. Upamo, da bomo nekaj mesecih končno vsi med seboj tudi elektronsko povezani. Od te povezave pričakujemo zelo veliko, saj nam bo omogočala boljšo informiranost in poenostavljen poslovanje.

Pripravil: Tomaž Jereb

V SPOMIN

V torem, sedemnajstega avgusta, smo se na šentjerjskem pokopališču poslovili od prezgodaj preminulega Janeza Jankoviča iz Šentjerneja, predsednika Sožitja, društva za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Novo mesto.

Rodil se je pred štirinpetdesetimi leti v Šentjerneju. Po končani poklicni šoli se je najprej zaposlil pri IMV-ju, kmalu nato pa pri SGP Pionirju, kjer je delal kot šofer do stečajav letu 1997. Predan delu v podjetju je zelo težko spredel dejstvo, daje ostal brez zaposlitve. To hudo obdobje je premagal ob podpori družine. Nov smisel življenja je našel v planiranju in vinogradništvu, s katerim se je začel ukvarjati v teh letih. Domacini so ga imeli radi, kajti vedno je bil dobre volje in pripravljen pomagati vsakomur.

V začetku leta 2000 postal predsednik društva Sožitje v Novem mestu in to funkcijo je opravljal do smrti. Večkrat je omenil, da je ponosen, da lahko opravlja takšno delo, in daga opravlja z veseljem, ker smo v društvu naredili veliko v korist oseb z motnjami v duševnem razvoju. Ko je bil v letosnjem marcu znova izvoljen za predsednika, je poudaril, da se je v štirih letih skupnega dela v izvršnem odboru Sožitja naučil veliko novega, spoznal veliko dobrih ljudi in našel pristen stik z družinami, ki imajo tako kot tudi sam otroka z motnjo v duševnem razvoju. Cenil je, da smo si zaupali in daje v izvršnem odboru vsak delal to, kar je znal.

Vse svoje znance in prijatelje v Šentjerneju in v Novem mestu je seznanjal s poslanstvom našega društva in jih več pridobil za donatorje. Posebno

ponosen je bil na akcijo društva za postavitev ute pri Centru Dolske Boštjančič Ig, Dnevni center v Šmihelu, ki jo je v letu 2001 osebno vodil. Tudi takrat je med prijatelji našel večino obrtnikov, ki so rezplično postavili ute, seveda skupaj z njim. Ob naših prireditvah - novoletnih srečanjih in piknikih - je vedno na svojo pobudo pripravil prijetna presenečenja in povabil goste, ki so razvesili naše člane in popestrili skupna druženja. Z njegovim prizadevanjem in s pomočjo Mestne občine Novo mesto smo letos pridobili nove prostore društva v Novem mestu na Rozmanovi 10, kajih je z veseljem urejal.

JANEZU JANKOVIČU
(1950-2004)

S svojo poštenostjo, pripravljenostjo za sodelovanje in pomoč ter humorjem sije v društvu hitro pridobil naklonjenost tako oseb z motnjami v duševnem razvoju kot staršev. V izvršnem odboru je s svojim optimizmom in neposrednostjo velikokrat prispeval k hitrejšemu reševanju težav v društvu. Imeli smo ga radi in pogrešljiva bomo vsi njegovi sodelavci v izvršnem odboru in drugi člani, s katerimi se je vedno rad posahlil in jih spravil v dobro voljo.

Njegova smrt ni izguba samo za njegove svojice, temveč tudi za društvo Sožitje, v katerem je zadnja štiri leta in pol delal tako predano. Za vse, kar nam je dal, iskrena hvala. Našega predsednika Janeza bomo ohranili v lepem in trajnem spominu.

V imenu izvršnega odbora in članov Sožitja Novo mesto
Ana Bevc

DOŽIVLJAJSKI TABOR V KRAŃSKI GORI

V soboto, sedemnajstega julija, smo se s starši odpeljali v Dolenjske Toplice. Tam smo počakali Ano Bevc, ki je odšla še po Mihelo v Poljane. Nato smo nadjevali dolgo pot proti Kranjski Gori. Med potjo smo se lepo pogovarjali. Ko smo prišli na cilj, so nas pospremili v sobe. Najprej smo preoblekli postelje z rjuhami in prevlekami, da so bile pripravljene za zvečer. Nato nas je Bevčeva slikala in se dogovorila s spremljevalko glede Novomeščanov. Moji spremlje-

valki je bilo ime Irena. Z Mihelo, Nado in spremljevalko Ireno smo si najprej ogledale žičnice, kjer tekmujejo naši slovenski smučarji. Po kosi je bil na vrsti počitek. Nato smo se predstavili drug drugemu, vsak je dobil napisano svoje ime, da smo se lažje spoznavali. Šli smo tudi na sprehod po Kranjski Gori. Tam sem kupila Kekčev klobuk in majico za svojega nečaka Jako. Malo sem poslušala glasbo, se uredila in šla spati.

V nedeljo po zajtrku smo šli do jezera Jasna. Nekateri smo šli peš, drugi so se peljali s kombijem. Nekaj se jih je vozilo s kanuji po vodi, jaz pa sem samo opazovala. Nato smo se vrniliv dom. Po počitku smo se šli kopat. Nisem se kopala, sem pa delala gobelin. Potem smo si ogledali skakalnico v Planici.

Vsredosmosi ogledali Savo Dolinko. Vodila sem, ker sem že poznala pot. Tudi fotografirali smo se. Eni so streljali z lokom, jaz pa

nisem, ker je bilo zelovoče. Delala pa sem gobelin za društvo Sožitje Novo mesto. Ko so me začele boleti oči, sem odnehala in si pobarvala mandalo. Ta dan smo šli tudi na izlet s kombijem proti italijanski meji. Vozil je gospod Jadran. Gospa Marjeta se je šla na meji pogovoriti s cariniki, da smo invalidi. Pogledali so potne liste ali osebne izkaznice. Šli smo tudi do jezera, ki se imenuje Belopeško jezero v Italiji. Končno sem pobarvala tudi vse liste, ki mi jih je dala vodja tabora, gospa Marjeta. Zvečer pa smo imeli tudi kozmetiko in frizerstvo.

V četrtek smo se po zajtrku malo pogovarjali, nato smo imeli program za leto petje. Zelolepo je zapel Elvis. Nato smo šli v gozd. Poiskali smo rože, gobice, storže, mravlje in si jih ogledali skozi povrečevalno steklo. V petek smo naredili pred domom skupinsko fotografijo. Nato smo šli na krajši izlet do Kekca. Po počitku smo nadjevali pot do reke Pišnice. Nekateri so hodili po vodi, drugi pa smo si zmočili samo roke, kajti voda je bila zelo mrzla. Po vrnitvi smo imeli delavnico in smo si napisali svoja imena na kuhalnice. Po kosilu in počitku so neka-

teri odšli še zadnjič na kopanje v bazen, jaz sem ostala doma. Zvečer smo imeli slavje, začeli smo se poslavljati od priateljev in spremljevalcev.

V soboto zjutraj smo se uredili, slekli posteljnino in odnesli potovalke v avto. Vse trije prišeli skozi oči. Po zajtrku je gospa Marjeta fotografirala mene in očja, nato smo se odpeljali domov.

Bilo mi je zelo všeč in vsi skupaj se bomo spominjali naše lepe Kranjske Gore.

Teja Kralj

DOŽIVLJAJSKI TABOR V GORENJU

V juliju sem bila s skupino šestih novomeških članov Sožitja na enotedenškem doživljaljskem taboru z starejšev Gorenju pri Zrečah. Imeli smo se zelo prijetno. Všeč mi je bilo, ko smo se igrali razne igre in nogomet, risali, delali marjetico in plesali. Najbolj smo plesali v nedeljo na Rogli, na veselici. Bilo je zelo živo in veselo.

Najbolj všeč mi je bil izlet v Celje. V sredo smo se že zjutraj odpeljali proti Celju. Že med vožnjo smo bili na avtobusuvsi veseli in smo prepevali. Najprej smo odšli na celjski grad. Tam nam je neki gospod pričovedoval o zgodovini gradu in razkazal okolico. Videli smo železnico, po kateri so vozili vlaki, in Celje z okolico. Nato smo odšli do Šmartinskega jezera. Tam

smo zagledali ladjo. Bili smo veseli, da se bomo peljali z njo, a mene je bilo malo strah. Ko so mi drugi pomagali, da sem šla gor, sem strah premagala. Vožnja z ladjo je bila čudovita. Videli smo veliko ljudi, ki so bili objezru, v njem so tudi plavali. Kosmo se pripeljali nazaj, smo jedli. Imeli smo se zelo lepo.

Zahvaljujem se vsem tovarišicam in tovarišu, ki so tako lepo skrbeli za nas in nas učili – Gusti, Sandri, Sonji, Vasju, Klavdiji in Lojzki. Vse lepo pozdravljam in si želim, da bi se naslednje leto spet srečali, seveda, če bomo zdravi ...

Marija Hrastar

SKRB ZA SAMEGA SEBE NA VOJSKEM

Konec junija sem se udeležila seminarja na Vojskem skupaj z Majo, Majdo, Cirlom, Nado in spremjevalko Marjeto. Pejlali smo se s kombijem Sožitja iz Novega mesta. Iskali smo pot do Vojskega, zato smo zamudili kosilo in smo jedli ob pol dveh popoldne. Nato smo zložili stvari iz potovalk in potem je bil na vrsti počitek. Sledila sta sprehod in večerja. Po večerji smo igrali badminton.

Drugi dan smo imeli ples in zabavo z ansamblom. Bilo je zelo lepo. Po plesu smo večerjali, potem pa smo se odpravili na dolg sprehod po mestu.

Tretji dan smo imeli zajtrk ob osmi uri, nato smo plezali po vrvi. Bilo mi je zelo všeč. Učili smo se pravilno postiljati postelje.

Četrti dan smo se pogovarjali o negi telesa, obraza in nohtov na rokah. Bilo mi je zelo lepo.

Petidan je bilo oblačenje – kdo bo najlepši in zmagovalec. Pogovarjali smo se o čiščenju zob in si jih tudi očistili.

Šesti dan smo zalivali rože. Povečerj smo imeli piknik zunaj in smo pekli. Bilo mi je zelo lepo.

Sedmi dan, v soboto, smo po zajtrku pospravili prtljago. Bili smo vsi objokani in žalostni, ko smo se poslavljalni. Domov smo se spet peljali s kombijem. Ves teden sem se imela zelo lepo.

Breda Podboj

SEMINAR – TRENING SOCIALNIH SPRETNOSTI

V petek, četrtega junija, sem se skupaj z Belokranjci odpeljala na seminar v Zapreval. Iz Straže smo odšli ob pol devetih, do kmetije Žgajnar pa smo prišli okrog enajst ure. Zbirali smo se do dvanaeste ure, nato smo imeli kosilo in počitek. Po počitku smo se pogovarjali do večerje, potem smo se šli družabne igre. Ob pol desetih zvečer smo se odpravili z baklami v hrib ter po vrnitvi odšli spat.

V soboto smo imeli po zajtrku malo telovadbe, zatem smo se spet pogovarjali do kosila. Po počitku smo šli na sprehod, nato je bil na vrsti pogovor do večerje. Zvečer smo imeli ples. S Katarino sva šli spat ob polnoči. V nedeljo po zajtrku smo imeli telovadbo, sledil je pogovor do kosila. Pokosili smo pospravili svoje stvari v torbe in kovčke, naredili skupinsko fotografijo in se poslovili.

Bilo mi je zelo lepo in upam, da bom naslednje leto spet lahko šla na ta seminar.

Jožica Klobučar

OBISK V VARSTVENO-DELOVNEM CENTRU KRAJN

Naša skupina varovancev iz Varstveno-delovnega centra Tolmin se je v sredo, štirinajstega julija, odpravila na obisk v Varstveno-delovni center Kranj.

Sprejeli sta nas direktorica in vodja Varstveno-delovnega centra. Postregli so nam s sendviči, napolitankami in sokom. Pri povedovali sta nam o njihovih varovancih. Potem smo si šli pogledat njihove prostore. Vsakdo je delal svoje delo. Delali pa so proizvodnjo, izdelke iz gline, lesa in zapestnice. Izdelujejo zelo lepe izdelke. Delala sem skodelico za čaj iz gline. Z mano je bila Darja. Varovanci so zelo oljikani in prijazni. Z vsemi varovanci smo se na koncu poslovili.

Nataša Mrak

IZLET V KEKČEVO DEŽELO

Začudili smo se v oblanno jutro. Pa nič zato, saj je bila vremenska napoved, da bo na Gorenjskem, kamor smo se podali na izlet, lepo vreme. In tako je tudi bilo. Iz Novega mesta smo odšli ob sedmi uru in se odpeljali proti Ljubljani, kjer je že posijalo sonce. Pot smo nadaljevali do Kranjske Gore. Ker nas je bilo kar za dva avtobusa, je ena skupina odšla v Planico, druga pa v Kekčovo deželo. Naša skupina je odšla najprej v Planico. Tu smo si ogledali skalalnico velikanko. Na vrh velikanke se nas je odpravilo le nekaj, ki se ne bojimo višine. Drugi so se sprehodili po Planici, kupovali razglednice, si ogledovali hribe. Po kaki uri smo se vrnili v Kranjsko Goro na kosilo. Radovedni smo bili, kje bo kosilo. Povabili so nas v Gostišče Pri Martinu, kjer pa smo bili zelo slabno postreženi. Po kosilu smo se z avtobusom odpeljali do gostišča Erika, kjer smo počakali kombije, s katerimi so nas odpeljali v gozd – na prostor dogodka. Peš smo šli po poteh Bedančevi pasti, prepodili Bedanca in nato še čez Kekčev rov do Pehtine koče. Tu smo jedli mleko in ajdove žgance, se pogovarjali s Pehto, Mojco in Kekcem. Skupaj smo zapeli Kekčeve pesem. Ali jo vi tudi še znate? Kekec nas je povabil, naj še pridemo. Preden smo se razšli, smo vsi vriskali »Ju-hu-hu!« in nazaj grede do gozda klicali Kekca. Vsi smo bili zelo veseli. Res lepo doživetje!

V Kranjski Gori sta se popoldne zbrali obe skupini in se skupaj odpeljali proti domu. Ah, ne, saj smo se spotoma ustavili še v Zbiljah, kjer smo opazovali jezero in ptice na njem. Nato smo se odpeljali proti Novemu mestu, kamor smo prispeali ob osmih zvečer. Preživeli smo lep dan, ki nam bo ostal še dolgo v spominu.

Franci Komljanec

SEMINAR

Nadaljevalni seminar Skrb za samega sebe je potekal od petega do dvanaestega julija pri Mejašu v Podkoren. Spoznala sem prijatelje iz vse Slovenije: iz Bele krajine, iz Iga, iz Škofje Loke, Primorske, Savinice in Ljubljane. Imela sem sedobro. Sli smo na Bled ter si ogledali blejski grad in predstavo, ki je potekala na prostem. V prostem času smo igrali enko ali človek ne jezi se. Sli smo se med dvema ognjema ali pa smo podirali kegle. Spoznala sem tudi fanta Raduša Kristančiča iz Nove Gorice. Na Bledu na pošti sem kupila kartice in znamke, da sem pisala domov in prijateljem.

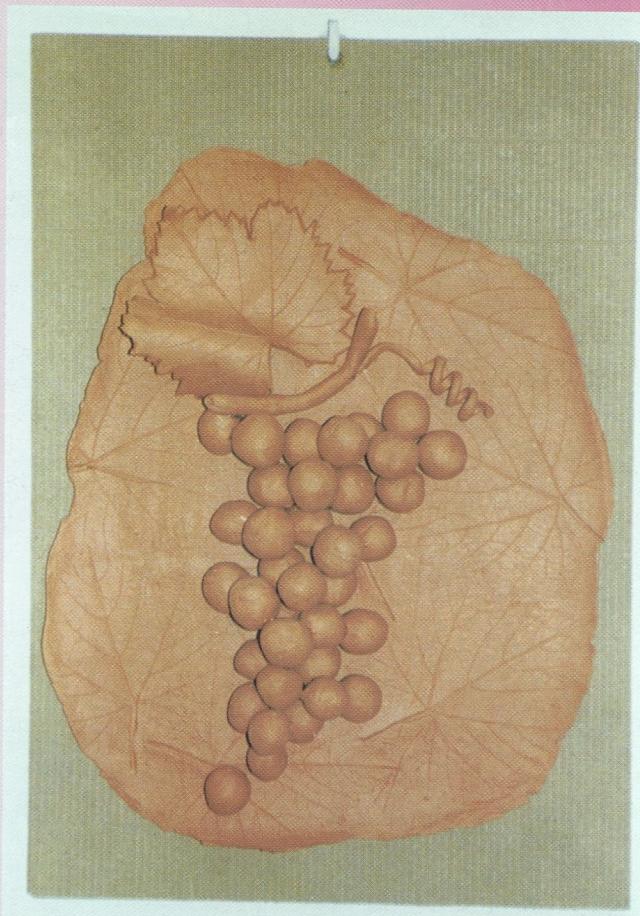
Vesna Hočvar

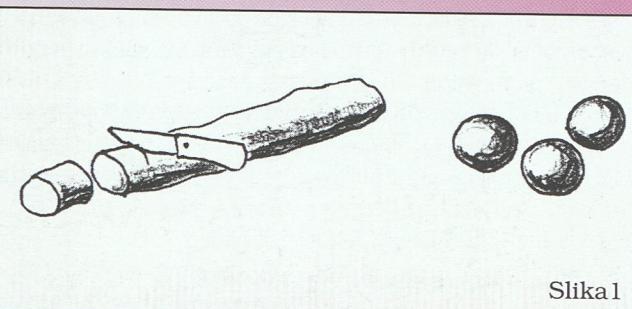
Milojka Lozar, učiteljica razrednega pouka, Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vipava

Pri vzgojnem delu uporabljajo različne načine izdelave okrasnih in uporabnih predmetov. Motive in tehnike prilagajo sposobnostim gojencev z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Vodi krožek, ki skrbi za okrasitev in ureditev skupnih prostorov v Centru, sodeluje pa tudi pri pripravi razstav in izpeljavi različnih projektov.

SLIKA - GROZD

POTEK DELA:

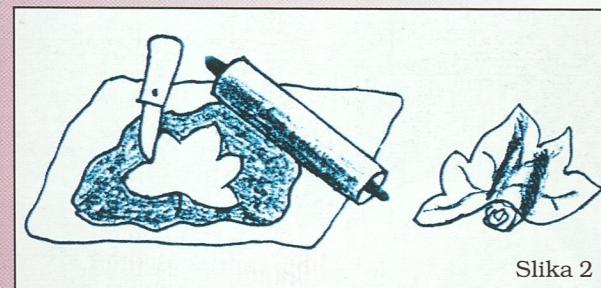
Slika 1

MATERIALI IN POTREBŠČINE:

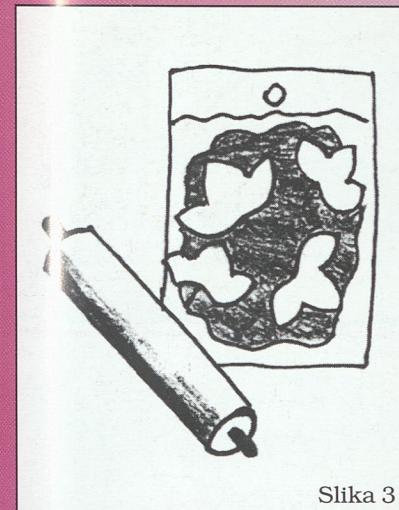
Das masa za oblikovanje (terakota) ali glina, naravnni listi vinske trte, belo mizarsko lepilo (mekol), nožek, valjar ali steklenica z gladko površino, pladenj za sušenje, tanjša paličica, trši karton (velikost A4), aluminijasta folija, podlaga za delo z gnetljivimi masami.

Das maso pregnetemo. Polovico jo uporabimo za izdelavo kot prst debelih kačic. Narežemo jih na približno enake dele (vsaj 35). Vsak košček posebej oblikujemo v kroglico - grozdno jagodo (slika 1).

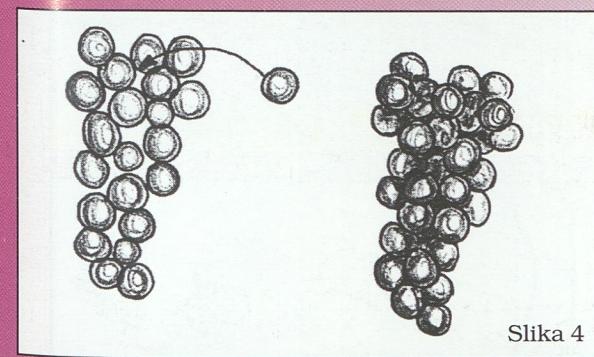
Košček mase razvaljamo na debelino pol centimetra. Položimo ga na košček aluminijske folije. Na maso položimo list in ga s hrbtno stranjo navzdol in z valjarem povaljamo, da se odtisne žile in obris lista. List previdno odstranimo in po obrisu odrežemo odvečno maso. Pod del lista podložimo droben svaljek iz alu folije (slika 2).

Slika 2

Slika 3

Slika 4

NASVETI:

- ◆ Grozd oblikujemo iz bele das mase in sestavne dele pred lepljenjem pobarvamo.
- ◆ Namesto kartonske podlage uporabimo tanjšo deščico.
- ◆ Za lepljenje lahko uporabljamo pištolo za vroče silikonsko lepilo, ki je trdnejše in hitreje lepi, vendar naj s tem pripomočkom delajo odrasli.

Oblikujemo za mezinec debelo, krajšo kačico za pecelj. Naredimo še tanko kačico, ki jo ovijemo okrog palice (vitica). Vse dele postavimo na pladenj, da se posušijo.

Trši karton na vrhu preluknjamo, da bomo sliko lahko obesili, in nato prekrijemo z alu folijo. Preostalo maso pregnetemo in med rokami malo raztegnemo, nato jo na kartonu razvaljamo. Oblikujemo podlago nepravilne oblike, ki ni večja od kartona. Nanjo položimo več listov vinske trte in jih povaljamo, da se odtisnejo žile (slika 3). Liste odstranimo in podlago sušimo dva dni. Nato jo obrnemo na ravno površino, previdno odstranimo folijo in po potrebi sušimo do suhega.

Trši karton, če je potrebno, pobarvamo z rjavo ali zeleno barvo, na suhega pa z mizarskim lepilom prilepimo podlago iz das mase. Nanjo s kroglicami oblikujemo obliko grozda (porabimo okrog 20 kroglic). Vsako jagodo z lepilom prilepimo na podlago, z lepilom pa utrdimo tudi stike med kroglicami. Druge kroglice lepimo na spodnjo plast, da dobimo izbočeno obliko grozda (slika 4). Nazadnje prilepimo še pecelj, list in vitico. Preden sliko obesimo, naj se lepilo dobro posuši.

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU SLOVENIJE

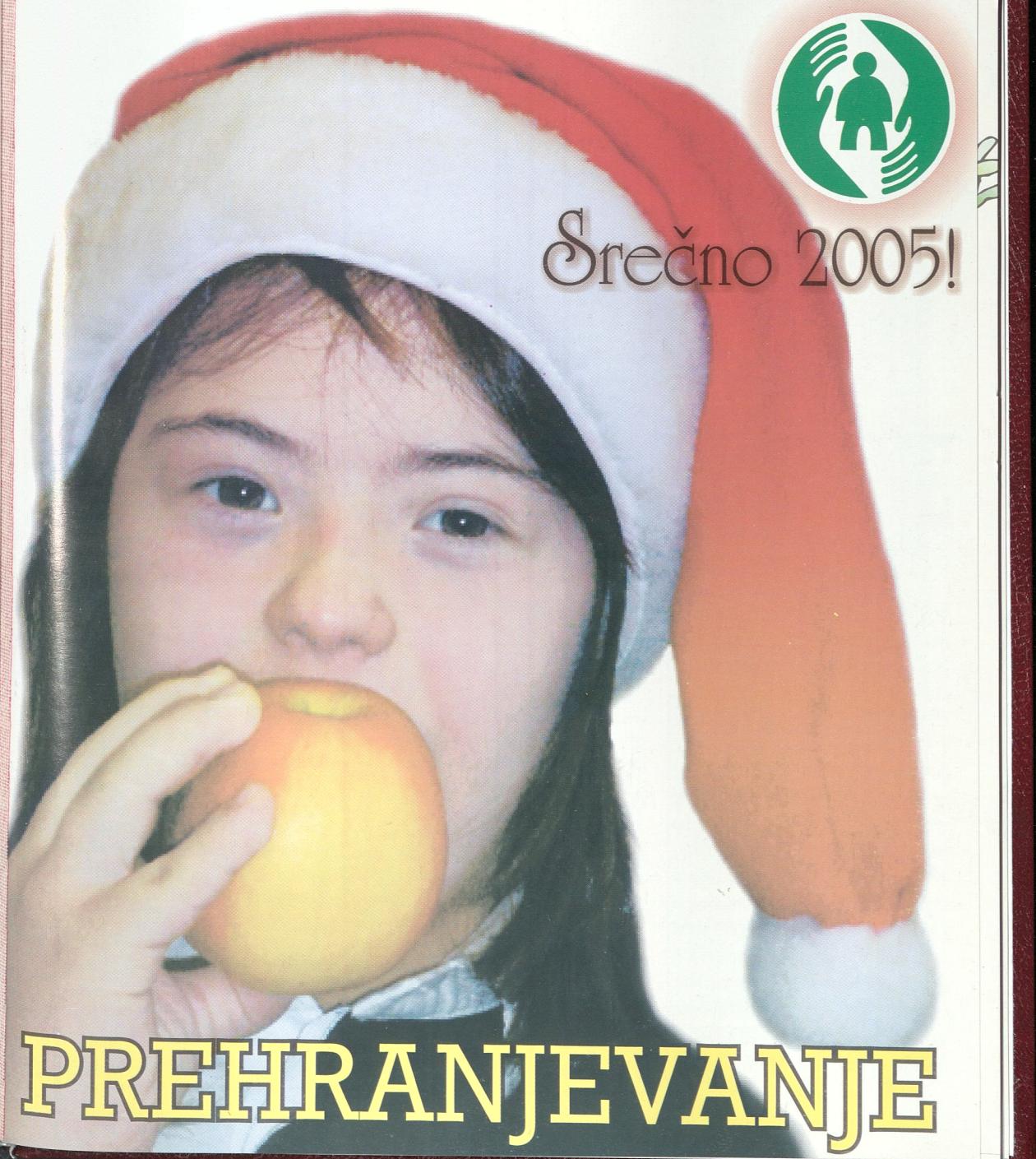
6

NAŠ ZBORNIK

ŠT. 6, LETO 2004, LETNIK 37

Srečno 2005!

PREHRANJEVANJE

NAŠ ZBORNIK
leto 37 - št. 6/2004
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Naš zbornik izdaja:
Zveza Sožitje - zveza društva za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije, Ljubljana, Samova 9

Telefon: 01/43 69 750
Faks: 01/43 62 406
E-mail: info@zveza-sozitje.si
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Prof. Tanja Černe, prof. dr. Anton Kotar, Milica Klokočovnik, Nada Kostanjević, Mojca Kržišnik, Viktor Kužnik, Viktorija Matekelj, Sadko Mezgec

Uredniški odbor:
Hermina Bavčar, Elizabeta Tučič, prof. dr. Anton Kotar, Darinka Marolt, Tilenka Šuman, Tereza Žerdin

Glavna urednica:
Tereza Žerdin
Odgovorni urednik:
prof. dr. Anton Kotar

Jezičkovni pregled: Vlasta Kunje
Oblikovanje: Franci Mulec

Tisk: FORMA 1 d.o.o.
Samova 9, Ljubljana
Tel./faks: 01/43 69 724

Celoletna naročnina znaša:
4.100 SIT, za ustanove 9.100 SIT,
8,5% DDV je vključen v ceno.
Naročnino poravnajte na naslov:

Forma 1, d.o.o.

Vrhpolje 56, 1251 Moravče.
Številka transakcijskega računa je:
02036-0012027662
pri Novi ljubljanski banki d.d.

Fotografij in rokopisov ne vračamo.
Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
Kaja je slastno zagrizla v jabolko.

UVODNIK

Prehranske navade naših otrok

Nikakor ne mislim, da se spoznam na prehrano, še manj na zdravo prehrano, upam pa si spregovoriti o prehranskih navadah naših otrok. Učil sem namreč v šoli s prilagojenim programom in v oddelkih vzgoje in izobraževanja, bil neštetokrat dežurni učitelj pri kosilih in tudi hranil otroke z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju.

Že več kot pred sto leti je francoski kralj Filip Lepi dejal: »Kdor se zjutraj naje, se zdravja naje.« To citiram zato, ker je pri vseh šolskih otrocih problematičen zajtrk. To seveda ne velja za otroke, ki so v domovih in vrtcih, kjer velja hišni red, pač pa za otroke, ki prihajajo v šolo od doma. Marsikatera družina je vajena, da hitijo vsi člani v službo in šolo brez zajtrka. Mame so zaposlene in zjutraj hitijo z misljijo, da bo imel otrok v šoli malico. Ta malica je navadno ob 9.30, kar za otroka nikakor ni dobro. Prvi dve uri sta, tudi če otrok zajtrkuje, nekoliko problematični, če pa ne zajtrkuje, pa prav gotovo otrok ne more biti dejaven in tudi na zdravju se mu pozna. Mame ali drugi družinski člani morajo otroku pripraviti vsaj nekaj, da ne gre v šolo s praznim želodčkom. Zajtrk ni težava samo pri nas, saj raziskava Svetovne zdravstvene organizacije ugotavlja, da smo glede opuščanja zajtrka na zadnjem mestu. V zahodnoevropskih deželah ni veliko boljše. Vsak dan pred šolo zajtrkuje le 40 odstotkov enajstletnic in 47 odstotkov enajstletnikov, 33 odstotkov trinajstletnic in 36 odstotkov trinajstletnikov. (Mag. Eva Stergar Naša družina) Lahko se vprašamo, zakaj so potem naši otroci telesno premalo dejavnji.

S kosilom je drugače. Naš šolski sistem omogoča kosilo opoldan, ob zelo primerenem času. Gleda kosila smo uvrščeni zelo visoko. Samo upamo lahko, da tisti otroci, ki nimajo kosila v šoli, kosijo po šoli doma in da ne čakajo do četrte, pete ure, ko pride mama iz službe. Gotovo pa otrok mora imeti tudi lahko malico in večerjo. Med otroki z motnjami v duševnem razvoju moramo posebno pozorno ravnati s tistimi, ki ne morejo jesti sami, pa naj živijo v družini ali domu. Ob upoštevanju otrokove ali mladostnikove motnje moramo biti skrajno potrežljivi in čuteči. Za hranjenje teh otrok potrebujemo veliko časa. Zavedati se moramo, da je to del vzgoje in izobraževanja. Morda bodo postopoma sposobni jesti s pomočjo ali pa celo sami.

Vsi ljudje smo taki, da nam kakšna jed ne prija. Morda je ne poznamo, morda nam ne ustrezja okus itn. Pri otrocih se pogosto to ne upošteva in bi za vsako ceno morali jesti vse. Prigovarjam jim, naj hrano pokusijo ali naj pojedo vsaj malo, sicer pa jim ne dajemo hrane po želji, ker gotovo zanje ni prava. Posebna težava so otroci, ki imajo motnje ješčnosti, bodisi da jedo premalo ali preveč, kar je pri osebah z motnjami v duševnem razvoju še pogostejše. Te motnje so lahko občasne in minejo, če pa so izrazitejše, moramo poiskati pomoč pri strokovnjaku.

Prof. dr. Anton Kotar

PРЕХРАНJEВАНJE

НАШ ЗБОРНИК - 3

TEMELJI ZDRAVE PREHRANE

Vsako živo bitje potrebuje za razvoj hrano, zrak in vodo. S hrano dobimo hranilne snovi. Najpomembnejše so beljakovine, ogljikovi hidrati, maščobe, vitamini in mineralne snovi.

Za zdrav razvoj, delo in dobro počutje je pomembno, koliko teh snovi in v kakšnem razmerju jih dobimo s hrano. Temeljna načela zdrave prehrane nas uče ravno o tem. Snovi za rast so beljakovine, minerali in vitamini. Beljakovine delimo na živalske in rastlinske. Živalske so v mesu, mleku in mlečnih izdelkih, jajcih in ribah. Rastlinskih pa je največ v stročnicah (fižol, grah, leča, bob, soja),

žitu in krompirju. Beljakovinska živila moramo uživati vsak dan v zmernih količinah. S temi živili ne smemo pretiravati, ker organizem izkoristi le toliko, beljakovin kot jih potrebuje. Prevelika količina nam škodi in taka hrana je tudi predraga. Na dan potrebujemo od 1 do 2 g beljakovin na kilogram telesne teže. Več jih potrebujemo otroci, ker še rastejo. Mleko je zelo pomembno živilo. Vsebuje vse za življenje potrebne hranilne snovi.

Meso klavnih živali vsebuje polnovredne beljakovine, vitamine in od mineralov železo, ki ga potrebujemo za nastajanje krvi. Vsebuje pa tudi manj zdrave maščobe. Zato izbiramo manj mastne kose in vrste mesa, npr. pusto govedino, teletino, puranje in piščanče meso brez kože, kozje, ovce in konjsko meso. Pri pripravi odstranimo čim več vidne maščobe. Meso uživamo največ

petkrat na teden, in to od 10 do 12 dag na osebo. Jajci so polnovredno živilo. Na jedilnik jih uvrstimo le 2 do 3 na teden. Ribe so v zdravi prehrani zelo cenjeno živilo. Vsebujejo visokovredne beljakovine, malo maščob, veliko mineralov (jod, kalij, fosfor, železo in druge) ter vitamine (A in D). Na žalost jih na naših mizah najdemo bolj poredko. Na jedilnik bi jih morali vključiti vsaj enkrat na teden. V dnevih brez mesa postrežemo z jedmi iz stročnic ali skute.

Ogljikovi hidrati so gorivo za naše telo. Na dan moramo z njimi zadostiti od 60 do 75 odstotkom potrebnih hrane. K ogljikovim hidratom prištevamo sladkorje, škrob in celulozo.

Živila, ki jih vsebujejo, so: žita, izdelki iz moke, stročnice, krompir, zelenjava in sadje. Temelj naše prehrane naj bi bila predvsem žita in izdelki iz njih. Posegajmo predvsem po izdelkih iz polnozrnate moreve.

Maščobe nam dajo največ energije in so nam v zmernih količinah nujno potrebne, saj se v njih raztapljajo vitamini A, D, E, K. Sestavljene so iz maščobnih kislin in glicerola. Za naše telo so pomembne maščobne kisline, ki jih delimo na nasičene in nenasičene. Nasičene so predvsem v živalskih maščobah in so za naše zdravje manj primerne. V živilih rastlinskega izvora so maščobe z nenasičenimi maščobnimi kislinami, poleg tega te maščobe ne vsebujejo holesterola. Dnevna količina potrebnih maščob je od 50 do 70 g, odvisno od telesne dejavnosti, dela in starosti.

Pri pripravi hrane moramo paziti, da se nam maščobe ne pregrejejo. Pri pregretju se razkrojijo v zdravju škodljive snovi. Zato se izogibajmo ovrtim in preveč zapečenim jedem.

Vitamini in minerali so varovalne snovi. Največ jih dobimo v svežem sadju in zelenjavi. Ta živila moramo uživati vsak dan, in to pri vsakem obroku. Pri pripravi hrane moramo paziti, da vitaminov ne uničimo ali odstranimo. Zato zelenjave ne namakamo, kuhamo jo samo nujno potreben čas, v kakovostni in pokriti posodi.

Potrebno količino hrane zaužijemo v 3 do 5 obrokih. Otroci in starejši naj bi imeli pet obrokov na dan. Prvi in zelo pomemben obrok je zajtrk. Z njim

začnemo delovni dan, zato moramo z njim dobiti vse organizmu potrebne snovi. Mnogi zajtrki izpuščajo z izgovorom, da zjutraj ne morejo jesti. Na žalost gre v solo brez zajtrka tudi veliko otrok. Sestava zajtrka naj bo čim raznovrstnejša. Zdrav zajtrk je sestavljen iz žit (kaše, kosmiči, črn kruh, močnik), mleka (mlečni napitki, jogurt, skuta), sezonske zelenjave (redkvica, paradižnik, paprika, kumare in podobno) in svežega sezonskega sadja. Postrežemo pa lahko tudi z jajci ali mesom.

Drugi obrok je dopoldanska malica. Če je bil zajtrk obilen, naj bo malica skromna, npr. kos črnega kruha in jabolko ali jogurt in kos peciva.

Kosilo je osrednji obrok. Navadno postrežemo z juho, glavno jedjo, prilogu, solato in včasih tudi s sladico. Popoldanska malica naj bo podobna dopoldanski. Večerja mora biti dovolj zgodaj (vsaj dve uri pred spanjem). Izberemo lahko prebavljive jedi, da bomo bolje spali.

Za lažje sestavljanje jedilnikov si pomagamo s prehransko piramido. Temelj naše prehrane so žita in žitni izdelki, takoj za njimi zelenjava in sadje, mesa in mleka potrebujemo manj, še manj pa maščob in sladkarji.

Skupine živil:

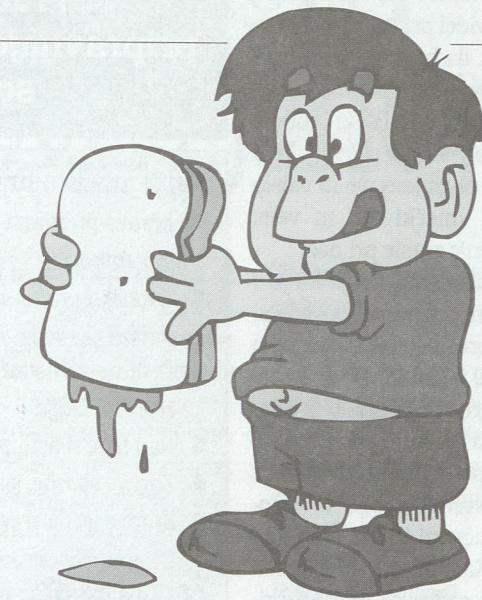
1. žito in žitni izdelki:
4 obroki ali več na dan
3. sadje in zelenjava:
4 obroki ali več na dan
5. meso, ribe, jajca, stročnice:
2 obroka na dan (ribe vsaj enkrat na teden, meso do 5-krat na teden)
7. mleko in mlečni izdelki:
2 do 3-krat na dan (odrasli do pol litra, otroci od tri četrtine do litra)
10. maščobe in sladkarje:
maščob potrebujemo od 50 do 70 g na dan, sladkarji se čim bolj izogibamo.

Za vsak obrok vzamemo vsaj po eno živilo iz prvih štirih skupin. Pomembno je sestaviti jedilnik za več dni vnaprej, kajti če se odločamo še zadnji trenutek, obrok ne bo tako kakovosten. S pravilnim načrtovanjem prehrane bomo jedli bolj zdravo, pri kuhanju se bomo manj utrudili, prehrana pa bo raznovrstnejša in tudi cenejsa.

Seveda pa naše zdravje in dobro počutje nista odvisna le od hrane. Veliko nam pomenijo dobri medosebni odnosi, veselje do življenja, veliko gibanja in seveda vse, kar nas osrečuje in notranje bogati.

Marija Bezoušek

KAKŠNO HRANO JEDO NAŠI OTROCI IN MLADOSTNIKI

»Ne bom jedel jabolka pa tudi hruške ne maram. Hočem banano in joj, tisto debelo grozdje hočem. Ne bom grizel tiste trde solate pri kosilu,« se napihuje sinko pred mamico. Pametna mamica se s sinkom pogovori, mu pove, da so jabolka zdrava, da mu ne bo treba k zdravniku, ker so že stari ljudje rekli: Jabolko na dan drži zdravnika stran. Jabolka in hruške pa tudi drugo naše sadje moraš jesti, da boš imel zdrave in trdne zobe in da boš lepše govoril, ker pri grizenju premikaš čeljusti, jezik in ustnice.

Sekretarka na Ministrstvu za zdravje Jožica Mavčec Zakotnik je na radiu že večkrat govorila o zdravi prehrani in zelo poudarjala: jejté sadje in zelenjavu, nič pa ni povedala, kakšna sta naša zelenjava in sadje. Menim pa, da moramo jesti mešano hrano.

»Mami, hočem, da mi kupиш čips, pa tudi smoki bi jedel.« Imeli

Samo sadje in zelenjava niti odraslim niti otrokom ne bosta dala dovolj moči. Večina gospodinjstev kupuje na tržnicah, kjer sta sadje in zelenjava zelo dvomljive kakovosti, da ne rečem človekovemu zdravju škodljiva. Na ljubljanski tržnici sem videl pri branjevki tako lepo korenje, da bi ga grizel kar pri stojnici. Gospo sem vprašal: »Od kod je to korenje?« S Pšate gospod, veste, kje je Pšata?« »Vem,« sem odgovoril, le da to korenje ni videlo Pšate. Sem kmečki sin in vem, kakšno korenje zraste pri nas.

Lastnica drage restavracije mi je v prijateljskem pogovoru povedala, ko sem jo vprašal, od kod ima tako lepo grozdje, s katerim me je postregla. To grozdje je prišlo iz Španije. Seveda je zelo škropljeno, poleg tega pa ga pred izvozom z zabočkom vred potopijo v raztopino, ki ga učvrsti in pride do nas tako lepo. Kakšna sta torej naša zelenjava in sadje, ki ju tako priporočajo?

V svojem razmišljanju ne morem mimo podeželja, kjer naj bi pridelovali sadje in zelenjavu doma. Kako žalostne so ugotovitve, da sta Dravsko-ptujsko polje in Prekmurje tako vprašljiva, saj je industrija onesnažila lepe kmetijske površine. Kaj naj storimo, da bi bila naša prehrana bolj zdrava za nas vse, posebno pa za naše otroke? Na naslovni strani Žurnala je velik naslov: Kemija – uspeh ali poguba civilizacije.

Prof. dr. Anton Kotar

Repa, korenje, dolgo življenje

Med varovanci Varstveno-delovnega centra Šentjur smo izvedli mini anketo o prehranjevanju. Povprašali smo jih, kaj mislico o zdravi hrani, kaj radi jedo in kaj pogosto pripravlja njihove mame. In takole so nam odgovorili.

Kaj ti misliš o hrani, o zdravi hrani?

- Zdrava prehrana je potrebna, da ne zbolimo in da se ne zredimo. *Anica*
- Zdravo moramo jesti, da se dobro počutimo in da smo zdravi. *Robi*
- Če hočemo ostati zdravi, moramo jesti veliko solate, predvsem regata. *Lidija*
- Rad jem, včasih pojem tudi kaj takega, kar ni zdravo. *Branko*
- Zdrave so ribe, jemo jih v šoli. In jabolka so zdrava. *Boštjan*
- Zdravo je, da zraven mesa jemo solato. *Simona F.*

Kaj rad ješ ti?

- Rada jem juhe, jogurt, klobase, evrokrem, breskve. *Anica*
- Rad jem jabolka, breskve, pomaranče, piščančje meso, klobase, šunko in slanino. *Robi*
- Rad jem paradižnik v solati. Rad imam zrezke, pa tudi torto. *Boštjan*

Kaj pogosto kuha tvoja mama? Je to zdravo?

- Moja mama pogosto kuha pasulj, različne obare, riž, golaž. Mislim, da to ni preveč zdravo. *Anica*
- Moja mama dobro kuha. Kuha meso, krompir, riž, peče zavitke. V juho mi da nudice. *Boštjan*
- Doma kuha sestra. Kuha zelje, fižol, krompir, meso. Jemo tudi kruh in pijemo mleko, čaj. Mislim, da je to zdrava hrana. *Branko*

SPODBUJANJE IN POMOČ PRI HRANJENJU

V prvih mesecih življenja se otrok prehranjuje s tekočo hrano. Z refleksom sesanja in požiranja sesa mleko iz materinih prsi ali po steklenički. Sesanje in požiranje imata vlogo ohranjanja otroka pri življenju, poleg tega pa sta tudi najpomembnejša podlaga za razvoj govora.

Pri sesanju in požiranju nastanejo težave tedaj, ko so refleksi, ki sprva obvladujejo usta in ustno votlino, premočni, preslabotni ali ugasli.

Oralni refleksi (ustni refleksi)

Oralni ali ustni refleksi se pojavijo takoj po rojstvu, da bi bilo zagotovljeno sprejemanje hrane za preživetje. Postopoma začnejo pojenjati in povsem izvzenijo, ko otrok razvije dovolj dobro koordinacijo organov za hranjenje, da lahko hoteno in zavestno jé.

■ **Iskalni refleks** se pojavi od rojstva pa do drugega, tretjega meseca starosti. Izovemo ga tako, da se dotikamo ust, ustnih kotov ali lic in se otrok obrača k viru dotikanja.

- **Sesalni in požiralni refleks** se pojavitva po rojstvu do tretjega, četrtega meseca, nato pa vse bolj slabita. Včasih ju zasledimo še v sedmem, osmem mesecu starosti. Ko preizkušamo, ali sta refleksa prisotna, otrok leži na hrbtnu. Damo mu kazalec v usta. Pri pozitivni reakciji se pojavi močno, ritmično sesanje in požiranje.

■ **Refleks grizanja** opazimo takoj po rojstvu, nato ga sledimo do drugega oziroma četrtega meseca, izjemoma do šestega, sedmega meseca starosti. S konico prsta se dotikamo dlešni z zunanjem strani in čeljuste, če je refleks prisoten, ritmično giblje gor in dol.

■ **Refleks bruhanja** je prisoten od rojstva. Območje v ustih, kjer ga je mogoče izvzvati, se pomika vedno bolj nazaj. Nekoli povsem ne izgine, pač pa postopoma slabli. Moč refleksa bruhanja kaže na to, koliko je ustna votlina občutljiva na taktilne dražljaje (na dotikanje, koščke hrane ...).

Težave pri sesanju in požiranju

Otrok ne sesa ali pa ne sesa dovolj močno, čeprav je luknjica na dudi dovolj velika. Tekočina se pri ustnih kotih izliva, z usti ne objame dovolj dude ali mamine bradavice na dojki.

Primeren položaj

Pred začetkom hranjenja moramo poskrbeti, da ima otrokovo telo dobro oporo. Če mora otrok vso svojo moč in energijo porabiti za vzdrževanje ravnotežja in boljši položaj telesa, se ne more osredotočiti na sesanje in požiranje.

dudo in jo končno sprejme v usta. Če to ravnanje ne zadošča, moramo pred hranjenjem spodbujati okolico ust s prstom v smeri od lic in brade proti ustnicam, se dotikati samih ustnic, v ustih vz dolž zgornje in spodnje čeljusti in se narahlo dotikati dlesni in jezika. Otrok začne potem večinoma močno sesati, nato pa mu ponudimo stekleničko.

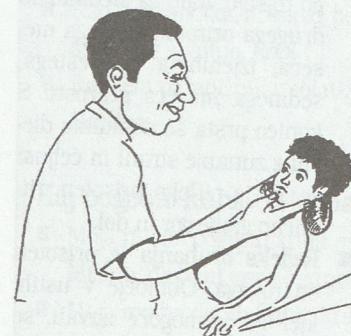
Stimulacija ust

Majhen otrok v veliki meri dobiva čutne in gibalne izkušnje skozi usta, v usta daje dudo, prstke in igrače ter druge predmete. Če otrok iz kakršnega koli vzroka tega ne počne, je treba manjka jočno senzorno stimulacijo nadomestiti.

Na začetku hranjenja dude ne damo v usta takoj, pač pa z njim stimuliramo okolico ust. Z dudo potegujemo po otrokovih licih, vz dolž zgornje in spodnje ustnice. Ko otrok obrne glavo proti dudi, se dotikamo samih ustnic toliko časa, da otrok z ustnicami obda

pod ustnico in pomaga pri zapiranju ust. Kazalec položimo stransko ob čeljustni sklep, kjer omogoča roki potrebno oporo in zadržuje glavo v srednjem položaju.

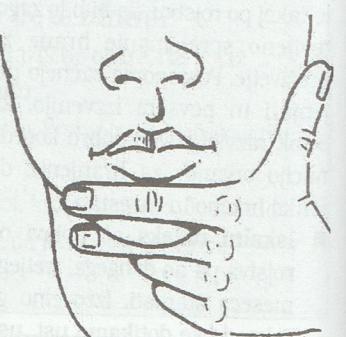

Dodatni nadzor nad usti

Za dodatni nadzor nad usti se odločimo tedaj, ko otrokove mišice oziroma čeljusti ne zmorejo potrebnega zaporedja gibov ali pa ne dovolj in je zato hranjenje oteženo.

Nadzor nad usti od spredaj

Otroka namestimo v pravilen položaj. Sredinec položimo počez, neposredno pod brado. S pritiskom na ta predel lahko povzročata napetost mišic ust in žrela, kar otroku otežuje sprejemanje hrane in požiranje.

Nadzor nad usti od strani

Pri dodatnem nadzoru od strani leži kazalec med brado in spodnjo ustnico, sredinec pod brado, palec pa je prislonjen ob čeljustni sklep.

Hranjenje po žlički

V razvojni starosti od četrtega do šestega meseca začnemo otroka hraniti po žlički. To izvedemo že prej, če pri otroku kljub velikemu trudu ni bilo mogoče vzbudit gibanje jezika nazaj (potovanje hrane proti žrelu) ter vzdržuje primeren položaj glave.

- Če otrok zaradi refleksa grizanja zagrize v žličko, je ne smemo na silo izvleči, ker ga lahko ranimo, ampak znova pritisnemo na zadnji del jezika (ne pregloboko zaradi spodbujanja refleksa bruhanja) in počasi izvlečemo žličko iz ust.
- Če otrok ne požre hrane, ga pogladimo pod brado od zadaj naprej ali vz dolž požiralnika od spodaj navzgor.

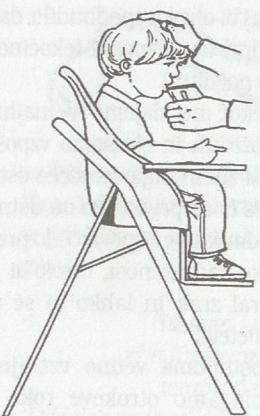

namo s krpico. Ne brišemo ne levo ne desno, saj s tem povečujemo preobčutljivost tega predela, ki je že tako preobčutljiv.

Pitje iz lončka

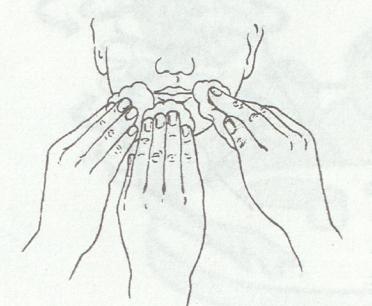
Otroci, ki imajo težave z obvladovanjem ust in jezika, bodo imeli tudi težave pri pitju.

- Vzpostaviti moramo nadzor nad glavo in zadovoljiv nadzor nad usti ter skušamo doseči rahel nagib telesa naprej.

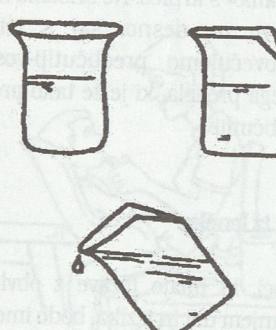
- Vedno znova moramo najprej zagotoviti primeren položaj telesa.

- S konico žličke zajamemo malo hrane in se dotaknemo otrokovih ustnic. Če otrok ob tem ne odpre ust, mu pomagamo s prej omenjenim dodatnim nadzorom nad usti.

- Žličko damo v usta do sredine jezika in pritisnemo z njim navzdol na jeziček. Ta pritisk nekaj časa vzdržujemo, nekoliko počakamo, nato počasi naranost izvlečemo žličko iz ust.

Kozarec naj bo mehkejši, tako da ga lahko nekoliko stisnemo (ustvarimo lijček), imeti pa mora tudi odebelen rob. V en del lahko zarezemo trikotno odprtino, da pripravimo prostor za nos; tako se otroku med pitjem ne bo treba nagnati z glavo nazaj.

- Kozarec nekoliko stisnemo in izboč eni rob naslonimo otroku na spodnjo ustnicu.
- Kozarec toliko nagnemo, da se tekočina dotakne ustnic. To naj bi otroka spodbudilo, da bo odprl usta, sprejel tekočino in jo pogolnil.
- Tekočino dajemo v majhnih požirkih in skušamo vzpostaviti ritem pitja. Kozarec ostaja ves čas prislonjen na ustnic. Odmikanje bi povzročilo preveliko vzdraženost, otrok bi poziral zrak in lahko bi se mu zaletelo.
- Postopoma vedno vztrajnejše polagamo otrokove roke na kozarec, zato da bi postal samostojen.

Pitje po slamici

Urjenje pitja po plastični cevki vadimo šele tedaj, ko otrok že zna piti po steklenički in tudi iz kozarca. Pitje po cevki predstavlja višjo stopnjo razvoja, zato se za takšno urjenje odločimo tedaj, ko ugotovljamo, da bi bilo treba izboljšati funkcijo ustnic. Cevka ali slamica sta primerni tudi takrat, ko starejši otrok ne more

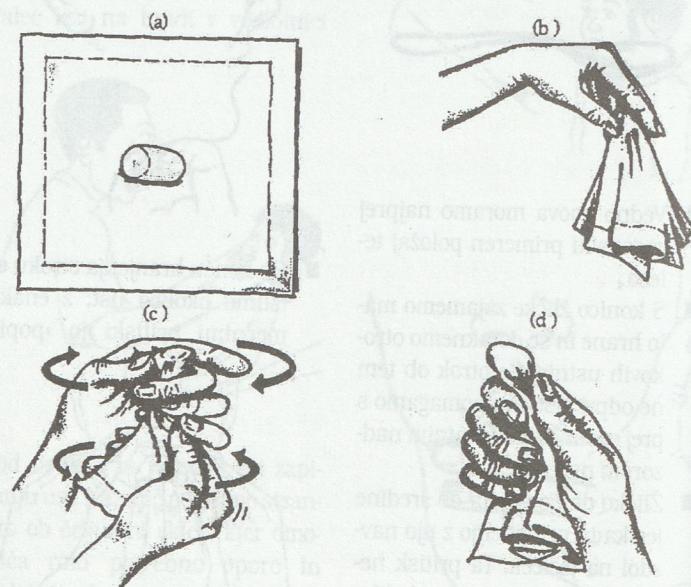
sam ponesti kozarca k ustom. Plastično cevko potopimo v tekočino. Na enem koncu jo držimo zaprto, in ko jo izvlečemo iz kozarca, bo na drugem koncu v cevki ostala tekočina. Cevko položimo otroku med ustnice in ga spodbujamo, da posrka tekočino. Pozneje položimo cevko v kozarec, tako da otrok izsesa tekočino. Šele na koncu urjenja nadomestimo cevko s plastično slamico.

Spodbujanje grizenja in žvečenja

Žvečenje se pojavi v razvojni starosti pri približno sedmih mesecih. Zato je treba od takrat dajati otroku vedno tršo hrano. Trdna in po sestavi enakomerna hrana otroku olajša hranjenje. Sprva hrano pretlačimo z vilicami, po-

zneje pa vse manj.

- Otroku lahko pomagamo tako, da mu kažemo izrazite gibe žvečenja (s posnemanjem), to lahko občuti tudi prek svojih rok, ko jih položimo na naša lica ali pod brado.
- Otroku dopustimo, da rahlo grize členke upognjenega prsta in le-tega pozneje nadomestimo s tako imenovano vrečico za žvečenje.
- V kos blaga damo košček puštega mesa ali skorjico kruha. To vrečko damo med meljake od strani. Otrok vsebine ne more pogoltniti, ampak izvzveči samo sok iz vsebine.
- Čez nekaj časa postopek ponovimo na drugi strani. To vajo opravljamo pred hranjenjem, da otroka spodbujamo k žvečenju. S tem otrok ne urije.

oko, primerne temperature in jedine smejo biti zmešane med seboj. Sprva otroku mi vodimo žličko do krožnika, da zajame malo hrane in proti ustom. Spodnje ustnice se z žličko previdno dotaknemo, otrok odpre usta, žličko damo v usta vodoravno in otrok naj bi pobral hrano z nje z ustnicami. Sčasoma skušamo pomoč čim bolj zmanjšati.

Ob hranjenju se z otrokom pogovarjam, ga opogumljam, spodbujamo in pohvalimo.

Pripomočki za hranjenje

Krožnik

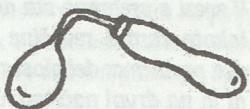
- Ker hranjenje večkrat poteka dolgo, je treba imeti krožnik, ki ohranja toplo hrano. Takšen krožnik ima dvojne stene. V majhen zbiralnik natočimo toplo vodo.
- Da krožnik ne bi drsel, izberemo takšnega, ki ima na spodnjem robu gumijasto obrobo. V posebni trgovini lahko kupimo nedrsečo folijo, ki preprečuje drsenje.
- Otrok težko pobira hrano s

krožnika, ne da bi mu padala čez rob. Obstajajo krožniki s povišanim robom, ki je nekoliko zavilan navznoter.

Žlica

- Žlica se mora prilagajati anatomski zgradbi otrokovih ust.
- Da bi lahko otrok bolje držal ročaj žlice, ga vdelamo v odeljeni roč. Izdelamo ga lahko iz plastične mase, da se le-ta popolnoma prilega otrokovemu prijemu, ali pa roč ovijemo in oblepimo.

- Za prve vaje hranjenja z žlico

najbolj ustreza upognjena žlica. Pri tem upoštevamo, ali se otrok hrani z levo ali desno roko.

Tamara Lutman,
višja fizioterapeutka,
terapeutka RNO,
Oddelek za invalidno mladino
Stara Gora

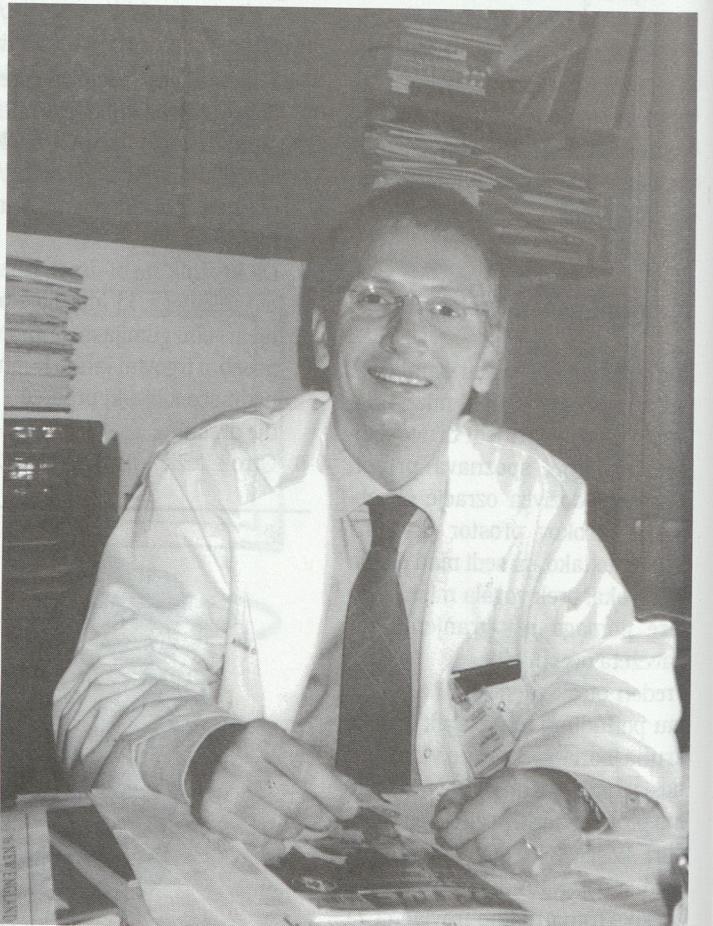

Prof. dr. TADEJ BATTLELINO, zdravnik pediater

Prof. dr. Tadej Battelino vodi Klinični oddelek za endokrinologijo, diabetes in bolezni presnove na Pediatrični kliniki v Ljubljani. V ambulanto prihajajo tudi otroci in mladostniki, ki imajo težave pri hrانjenju in prehranjevanju.

- **V zvezi s prehrano sta danes poleg lakote zaradi revščine razširjena dva problema: debelost na eni strani in na drugi načrtno hujšanje, ki se spreverje v zdravju in življenju nevarno motrijo. Čemu pripisujete ta dva pojava?**

Debelost je splošno razširjena predvsem v deželah Zahodnega sveta. V zadnjih letih se je bistveno zmanjšala količina gibanja. Ljudje so nekoč vsaj najpreprostejša dela delali ročno, se vozili z javnimi prevoznimi sredstvi in hodili peš. Poleg tega pa so se povsem porušile prehranske navade. Nekoč je družina jedla skupaj doma pripravljeno hrano, ki je bila bolj ali manj primerna. Danes se veliko ljudi hrani z industrijsko pripravljeno hrano v obliki hitre prehrane, ki vsebuje ogromno ogljikovih hidratov, sladkorjev, in ob tem pije sladkane pijače. To v povezavi z življenjem brez gibanja že v času vsakdanjih obveznosti prinese usoden presežek kalorij. Tretja stvar pa se dogaja v prostem času. Zabava je vezana na video in računalniško tehnologijo. Včasih je bil prosti čas povezan z gibanjem, zdaj ni več. Vse to je povzročilo, da se debelost tako razširila.

- **Kakšno vlogo pa imajo mediji? Časniki in revije so polni člankov o škodljivi debelosti, nasvetov za hujšanje, raznovrstnih diet. Ideal mladostniške lepote je suho dekle, vitek mišičast fant. Na reklamnih plakatih, ki govorijo o uspešnosti, so same idealne postave. Kako to vpliva na odrasčajoče mladostnike?**

Slabo. Zelo slabo. Ta problem je dosegel vrhunec v devetdesetih letih. Zdaj so vsi uredniški odbori boljših revij in modnih agencij v svetu to spoznali in povprečna teža manekenk se je v zadnjih letih bistveno zvišala, razen izjem. V razvitem svetu so zdravniki opozarjali agencije in uredništva, da so motnje hranjenja hud problem in ga poskušali tudi tako zmanjšati. Mladostniki in mladostnice so izredno dojemljivi za pritisk medijev, tudi prek glasbenikov ali drugih nosilcev popularne kulture. Pomembno je, da ljudje na odgovornih mestih opozarjajo ustvarjalce modne industrije, naj zvišajo spodnjo mejo teže svojih modelov in naj se tako zmanjša pritisk na mlaude.

Druga stvar pa so diete. Večina diet je neuravnoteženih, posebno nevarne so izključujoče diete. To so tiste, ki izključujejo eno skupino živil. Mladostniki so že tako nagnjeni k zelo ozkemu izboru hrane, če pa se odločijo za dieto, ki izključuje eno celotno skupino prehrane, jih to lahko še dodatno poškoduje.

- **Tudi zdravniki izpostavljajo debelost kot vzrok za različna obolenja in s tem pri pacientih vzbujajo občutke krivde. Toda ljudje, ki se začno ukvarjati s svojo debelostjo, razmišljajo samo še o hrani.**

Pri debelosti je treba izpostaviti tisto skrajno debelost, ko seže teža čez 95 odstotkov običajne telesne teže populacije. Ta debelost je zdravju nesporno škodljiva. In debelost otroka ter mladostnika med osmim in osemnajstim letom je dokazano najbolj škodljiva; bolj kot katera koli druga debelost pozneje. Zato je prav, da zdravniki opozarjam na skrajno debelost in tudi konkretno svetujemo, da bi se ta teža znižala. Drugo

vprašanje, ki je mogoče celo pomembnejše, pa je zmerna debelost, ki je še v mejah pričakovane ali želene telesne teže. Tu ni potrebno neko skrajno ravnanje ali svetovanje, ampak svetujemo vzdrževanje telesne teže, ki pa jo bo otrok, ki raste, ali mladostnik s povečanim gibanjem uredil in spravil v zaželene meje. To se pravi, da mora zdravnik deliti debelost na tisto, pri kateri je ukrepanje nujno, in na tisto, pri kateri zadostuje razumen pogovor o dolgoročnem nadzorovanju telesne teže. Obakrat pa je najslabše, če je način zdravljenja dieta. Dieta je lahko samo spremljajoče zdravljenje, nikakor pa ne more biti ključnega pomena. Bistvena mora biti telesna dejavnost. Ta temelji na gibanju za vsakdanje življenje in na organizirani telesni vadbi. V vsakdanjem življenju se na primer naučimo izstopiti iz avtobusa dve postaji prej in iti do cilja peš. Slavni ameriški slogan se imenuje dva tisoč korakov. Izračunali so, da naredimo 250 kilometrov na leto, če hodimo po pet minut na dan. Torej je potrebna vsakdanja in organizirana telesna dejavnost.

- **Kaj pomeni biti v današnjem času nekoliko bolj okrogel otrok? Včasih staršev ni motivlo, Če so imeli njihovi otroci**

zalita lička, danes pa so zaradi debelosti sramotno zaznamovani tako otroci kot njihovi starši.

Nekoliko bolj okrogel otrok ni problematičen. Ne bi mu smeli vzbujati slabe vesti ali kompleksov. Otroka se ne sme stigmatizirati, ampak mu v pogovoru povedati, kako bo težo dolgoročno vzdrževal. In če se nekaj časa ne bo pretirano redil, bo z rastjo ujel svojo želeno težo. Tu še posebej velja, da dieta ni upravičen prijem, da je treba paziti na količino hrane, posebno popoldan in zvečer, ne pa hrane predpisovati. Na drugi strani pa je treba povečati telesno dejavnost v vsakdanjem življenju in otroka ali mladostnika organizirano vključiti v starosti primeren šport.

- **Debeli otroci so ponavadi počasnejši in pri telovadbi manj spremni. Kako njihova podoba, omejene telesne zmožnosti, pripombe staršev, sourstruktur vplivajo na otrokov duševni razvoj?**

Zmeraj negativno. To je dokazano. V današnjem okolju so debeli otroci nesrečni.

- **Kakšna je pravzaprav pomenska razlika med motnjami hranjenja in motnjami prehranjevanja?**

Razlika je zelo pomembna. Motnja hranjenja je psihiatrična diagnoza, pomeni bolezen, ki jo je treba zdraviti. Sem sodita predvsem dve, to je anoreksija nervosa in bulimija nervosa. Motnja prehranjevanja pa je prehodno stanje, pri katerem ima človek težave s prehranjevanjem, bodisi da je preveč. Čemur bi lahko rekli prenajedenje in lahko spomnila na bulimijo, ali pa mu nekaj

časa ni do hrane in se pri prehrani omejuje. Motnja prehranjevanja je prehodna, res pa je, da lahko preide v motnjo hranjenja. Če prenajedenje ali omejevanje postaja izrazitejše, je to posebno v obdobju mladostništva lahko znak, da je že treba ukrepati.

■ Kaj je značilno za anoreksijo in bulimijo? Kako lahko starši prepoznaajo, da gre za motnjo?

Značilno je predvsem to, da je otrok, mladostnica ali mladostnik, do svojega stanja nekritičen, da povsem izgubi nadzor nad hranjenjem in vzdrževanjem telesne teže in da svoje očitne težave zanika.

■ Ali sploh želijo videti, da gre za resno težavo, ko pa so tudi starši prežeti z medijskim usiljevanjem lepote in navsezadnjem so deklice z anoreksijo ponavadi zelo pridne učenke in hčerke? Ali sploh želijo, da bi se otrok izvrl iz krempljev bolezni?

Kar zadeva bolnike same, je tako, da si zdravljenja sprva ne želijo, ker je to v nasprotju z njihovo bolezni. Starši pa prej ali slej spoznajo, da gre zares, in vstopijo v tim zdravnikov ter v njem sodelujejo. Sodelovanje staršev je ključnega pomena. Uspeh zdravljenja je odvisen od tega, kdaj se je zdravljenje začelo. Sicer pa imamo v Sloveniji dobro razvito pediatrično mrežo na primarni ravni, pediatri so o motnjah hranjenja zelo natančno poučeni in zato bolezen zelo zgodaj prepoznaajo in bolnika napotijo k pedopsihiatru. Zato je veliko teh bolnikov tudi posledica zelo natančnega in dobre prepoznavanja bolezni.

Kako nastaja motnja hranjenja? Verjetno ne nastane kar naenkrat.

Ne vemo natančno, kako nastaja ali

koliko so krivi duševni pretresi. Ve pa se, da je za hude oblike te bolezni lahko kriva zloraba otroka. Vprašanje pa je, koliko je za nastanek odgovorna sama narava, koliko gre za neko endogeno bolezen osrednjega živčevja in koliko pri tem sodeluje okolje. Kolikor bolj je oblika podobna psihiatrični bolezni, manj je verjetno krivo okolje in verjetneje je, da je nastala sama po sebi, povzročena z notranjimi dejavniki. Teh bolnikov ni veliko. Več je tistih, pri katerih gre za odziv na pritisk okolja. Pri njih imajo telesne in duševne lastnosti manjšo vlogo, veliko večjo pa pritisk, ki je sprožil odziv v obliku motnje hranjenja. Vedno pa je neko obdobje, ki je latentno, ko stanje ni očitno, in nato obdobje, ko se teža zelo zmanjša, se bolezen intenzivira in postane očitna. Daljše je obdobje med nastankom bolezni in začetkom zdravljenja, slabši je izid.

■ V kakšno starost že segajo motnje hranjenja in kako pogoste so pri deklicah in dečkih oziroma pri dekletih in fantih?

Pomembna je ugotovitev, ki so jo predstavili na Inštitutu za varovanje zdravja, da se spodnja starostna meja tudi v Sloveniji pomika navzdol. Imamo deklice z anoreksijo nervozo pred osmim letom starosti, v čistem otroštvu, pred začetkom pubertete, kar je izredno hud problem. Po drugi strani pa je vrh pojava te bolezni, zlasti pri milejših, reaktivnih oblikah, predvsem pri bulimiji, zagotovo v obdobju mladostništva. Zboli veliko več deklet, bolezen pa narašča tudi pri fantih.

Kako pogosta je v današnjih časih hrana kot vzgojni pripomoček? Kakšne posledice ima lahko hrana kot kazen ali nagrada?

Če otroka za kazen stradajo, to sodi v zlorabo. Ne vem pa, ali se to dogaja. Hrana naj ne bo vzgojni pripomoček za kaznovanje ali nagrajevanje, pač pa otroka vzbujamo in učimo kulturno in zdravo jesti.

■ Pri otrocih in odraslih osebah z motnjami v duševnem razvoju je čezmerna debelost pogostejši problem kot odklanjanje hrane. Pojedo, kolikor vidijo. Kako se lotiti tega problema? Z vzgojo staršev?

To je dejstvo, znani so mehanizmi, saj so za nadzor vnosa hrane potrebne višje psihične funkcije. Osebe z motnjami v duševnem razvoju si v resnicu ne morejo pomagati, ker imajo pomanjkljivo razvit nadzor. Pomembno je predvsem okolje. Hrana mora biti težje dostopna in omejena na obroke; tista pa, ki je na voljo, mora biti nizkokalorična. Ključni problem so sladkane pijače. Piti bi morali vodo in doma skuhan nesladkan čaj, ne pa kupljenih pijač, kot so ledeni čaj, sokovi, naravni sokovi, koka kole in tako naprej. To je bistveno. Na drugi strani pa se mora te osebe vključiti v redno telesno dejavnost. Tega se v domovih čedalje bolj zavedajo, imajo razgibavanje, vendar še zmeraj premalo.

■ Ali je pri teh osebah debelost le posledica preobilne prehrane in pomirjanja gibanja ali je tudi eden od simptomov njihove bolezni? Na primer, le redke osebe z Downovim sindromom niso predebele.

Debelost je dokazano vedno posledica presežka vnosa kalorij nad porabo kalorij. Pri vsaki bolezni, tudi pri sindromih, kjer je debelost ključni simptom (pri Downovem sin-

dromu pa debelost niti ni simptom bolezni). Gre za to, da se dostopnost do hrane zmanjšuje in kolikor se da spodbuja telesna dejavnost.

■ Ali prihajajo na vašo kliniko zaradi debelosti tudi otroci z motnjami v duševnem razvoju?

Seveda. Predvsem tisti, ki imajo sindromsko pogojeno motnjo, kjer je debelost v okviru znamenj bolezni in hkrati povezana z duševno zastalostjo.

■ Koliko je zdravljenje debelosti ali namernega hujšanja sploh uspešno?

Izredno težko je reči. Ker so bolezni dolgotrajne, ni nobene dobre statistike. Če bolezen spremlja pet let in je v tem času zdravljenje uspešno, to še ne pomeni, da je bolnik trajno ozdravljen. Obe bolezni motenj hranjenja se da ozdraviti, če družina v celoti sodeluje s timom pedopsihiatra, pediatra in morda še subspecialno usmerjenega pediatra. Pogosto vidimo uspehe. Dolgoročno pa ne vemo, ker z odraščanjem bolniki pediatra zapustijo. Dobro je že, če so sposobni svojo bolezen nadzorovati. To sicer pomeni, da niso povsem ozdravljeni, a stanje nadzorujejo in v družini in družbi lahko normalno delujejo.

■ Kaj naj bi človeku pomenila hrana? Zgolj nujnost za preživetje ali tudi užitek, družabni dogodek?

V naši družbi hrana ne predstavlja več eksistenčnega vprašanja, ker je dovolj na voljo. Slovenska družba bi se moralna pridružiti razvitim družbam in jemati hrano kot kul-

turni dogodek in prek vzgoje kulture hranjenja in pitja uvajati zdravo prehrano in ideale primerne teže, predvsem pa hrano zmeraj povezati z gibanjem. Dober obrok je še boljši, če sledi dobri telesni dejavnosti, je pripravljen iz vseh stavin, ki so potrebne, in če ga pojeste na lepo pripravljeni mizi skupaj z družino ali prijatelji. Če hrani priključite celoten ritual priprave hrane in mize, niti nimate časa za prenajedenje. Kultura hranjenja je izredno pomembna, ker s tem že sam proces omeji čas za nenadzorovan hranjenje. Kultura hranjenja pomeni tudi, kako jeste. Da jeste počasi, da hrano prežvečite in že samo s tem omejite vnos hrane na primerno količino.

■ Mlajši otroci so pri hrani ponavadi precej izbirčni. Je to zelo narobe in bi jih morali siliti, da jedo vse?

Narobe je, da so izbirčni, ker je najbolj zdravo jesti vse. Po drugi strani pa je to zelo pogosta lastnost otrok. Positivno jih je treba navajati na nove okuse in novo hrano. Zgledom, če vsa družina vse je, bo verjetno sčasoma tudi otrok vse jedel. Otroka navajamo, mu ponudimo, povemo, da je tudi tisto, kar je zeleno, dobro. Če mama reče, da je grah dober, bo na koncu dober tudi za otroka.

■ Kaj naj storijo starši, če menijo, da z otrokovim hranjenjem nekaj ni v redu? Je pravi naslov za njihove težave zdravnik ali morda psiholog?

Zdravnik pediatrer. Pediatrija je stroka, ki ima v okviru svoje specia-

lizacije poseben pouk o pomenu in načinu prehrane razvijajočega se organizma. Pediatrer bo presodil, ali gre za tako simptomatiko, da je treba vključiti tudi strokovnjaka, ki se ukvarja z duševnostjo. To, da otroci kakšne hrane ne jedo, je v njihovi naravi, to ni psihološki problem.

■ V trenutku, ko se starši zavedo problema, se jih gotovo poloti panika, tako kot če nenadoma spoznajo, da je otrok odvisen od droge. Kdo bo ublažil njihove občutke krivide. Ali sploh lahko govorimo o njihovi krividi?

Ko nekdo v naši okolici zboli, vsi ljudje razmišljamo o svoji krivdi, to je normalno. O tem se je treba pogovarjati. Treba je povedati, da razen v izjemnih primerih, kot je zloraba, ne gre za krivdo staršev. Zato pa je pri motnjah hranjenja vedno potrebna družinska terapija, da se med drugim razrešijo občutki krivide v družini. Zato mora zdravljenje pravih motenj hranjenja voditi psihiater, ki je poleg zdravljenja osnovne bolezni usposobljen tudi za zdravljenje odnosov med posameznimi članji v družini, ki so se razvijali leta in leta in morda tudi prispevali k razvoju bolezni. V terapevtskem procesu to psihiater presodi in ustrezno ukrepa. Pri raznih blažjih motnjah prehranjevanja pa bo pogosto zadostoval pogovor vse družine z izbranim pediatrom.

Zahvaljujem se vam za pogovor in vam želim veliko uspeha pri delu.

Tereza Žerdin

Če želiš veliko let šteti, moraš od malega zmerno živeti.

KAJ BO DANES ZA KOSILO?

Prehrana v Centru za usposabljanje invalidnih otrok

Janka Premrla - Vojka v Vipavi

V Centru v Vipavi skrbimo za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. Pri vseh gre za kombinacijo telesnih in mentalnih primanjkljajev, torej za kombinirane razvojne motnje.

Večina učencev med tednom stanuje pri nas, zato imajo tu organizirano redno prehrano. Praviloma dobijo štiri obroke (zajtrk, kosilo, malico, večerjo), če je potrebno, pa se število le-teh poveča, zlasti zaradi bolezni.

Pripravljanje hrane

Vse obroke skuhajo v kuhinji Centra. Pri tem se morajo držati zelo strogih sanitarno-higieničkih predpisov. Vodja kuhinje sestavi jedilnik za vsak teden posebej. Pri sestavi upošteva načela zdrave in uravnotežene prehrane. Jedilnik je prilagojen tudi glede na praznike ali napovedane večje dogodke, ki potekajo v sklopu Centra (športna tekmovanja ...).

Že nekaj let sta uvedena dva dneva v tednu, ko na krožnikih ni mesa. Kuharice se pripravi hrane trudijo uporabiti čim manj maščob, zato nekatere jedi pečejo ali kuhajo v parni konvekcijski peči. Učenci imajo na izbiro dve

vrsti kruha (belega ali polnozrnatega), vsaj en obrok vsebuje svežo zelenjavno, čaj sladijo z medom, pri popoldanski malici pa največkrat dobijo sadje ali jogurt.

Pri pripravi hrane so pozorni tudi na otroke in mladostnike, ki zaradi različnih težav ne morejo ali ne smejo uživati navadne hrane. Po zdravnikovih nasvetih jim pripravijo dietne jedilnice. Trenutno kuhajo posebno hrano za otroke s celiakijo, sladkorno boleznijo, z alergijami na nekatera živila, če je treba, pa pripravljajo tudi shujševalne diete.

Organiziranost hranjenja

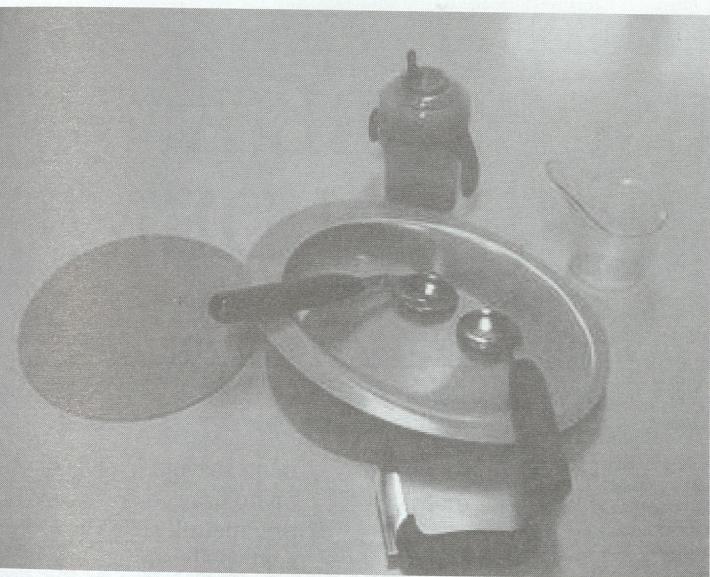
Posamezni razredi ali vzgojne skupine jedo obroke v svojih dnevnih prostorih. V manjših skupinah je ozračje prijetnejše, bolj domače in sproščeno, navajajo pa se tudi na pripravo mize za obed (pogrinki, pribor) in pospravljanje po jedi. Iz razdelilnice pripeljejo učenci hrano na servirnih vozičkih, učitelji in vzgojitelji pa pomagajo pri serviranju. Tako so zagotovljene boljše razmere za učenje kulturnega in pravilnega hranjenja.

Nekaj skupin učencev, ki ne

morejo jesti v dnevnih prostorih, se hrani v skupni jedilnici. Učenci istega razreda sedijo skupaj za mizo. Ravno tako se učijo lepega vedenja in pravilnega, samostojnega hranjenja.

Pripomočki

Eden od ciljev strokovnih delavcev v Centru je naučiti čim več učencev pravilnega in samostojnega hranjenja. Učenje poteka zelo postopoma in v daljšem časovnem obdobju, pri nekaterih pa lahko dosegamo boljše uspehe le s pripomočki in pomagali za hranjenje. Otrokom, ki pri jedi uspešno uporabljajo le eno roko in bi jim pri zajemanju hrane krožnik drsel, namestimo na mizo lepljivo, nedrsečo podlago, na katero postavimo krožnik. Nekateri učenci uporabljajo krožnike z višjim, posebej oblikovanim robom, ki omogoča lažje zajemanje hrane in preprečuje njeno polivanje. Otroci z izrazitejšimi motoričnimi težavami uporabljajo prilagojene žlice z odebelenim ročajem za lažji prijem in posebno obliko, ki omogoča preprostejše zajemanje hrane in vnos v usta. Te žlice so izdelane v dveh različicah: za levičarje (levostranska) in za desničarje (desnosranska).

stranska žlica). Za rezanje uporabljajo prilagojene nože, ki imajo rezilo nameščeno pravokotno na ročaj. Kljub velikim težavam z grizenjem, zvečenjem in požiranjem hrane skušamo učence privaditi na uživanje »trde« hrane, sekljanje hrane uvedemo le izjemoma.

Nekateri otroci pri pitju uporabljajo posebne lončke z nastavkom ali podaljšanim »izlivom«.

Šolska kuhinja

Učenci si v skladu z vzgojnoizobraževalnimi vsebinami sami pravijo nekatere obroke. V šolski kuhinji se učijo pripravljati preproste jedi, ki jih seveda tudi pojede. Pripravljajo jedi, ki se navezujejo na učno snov, sladice, napiske, ob rojstnih dnevih pa tudi torte. Nekatere skupine starejših učencev si vsak teden pripravijo večerjo po svojem okusu, mladostniki v oddelku »pošolskega« usposabljanja pa imajo »zajtrk po želji« (samo-

postrežni zajtrk). Po jedi pomijejo posodo in kuhinjo počistijo.

Nadomestna komunikacija

V skupni jedilnici visi prav poseben jedilnik, ki ga lahko »berejo« tudi tisti otroci, ki ne poznajo črk. Logopedinje so pripravile kartončke z napisimi in narisanimi simboli, ki predstavljajo jedi in pičače. Te simbole uporabljajo nekateri naši učenci kot nadomestno komunikacijo. Ta »slikovni« jedilnik vsak teden uskladijo z veljavnim.

Anketa

V kratki anketi sem želela izvedeti, katere jedi imajo naši učenci najraje, katerih ne marajo in kaj bi glede prehrane radi spremenili. Skupaj z učiteljicami so zapisali zanimive odgovore.

Brez zmrdrovanja bi večina jedla krompir na vse načine, zlasti je priljubljen pomfri, piščančje meso, različne juhe, hrenovke, sladice in

pico. Na seznamu »fuj« jedi pa se je znašla zelenjava, zelenjavne juhe, polenta, mlečni zdrob in meso. Veseli bi bili, ko bi se na jedilniku večkrat znašla pica, salame, hrenovke in »sladke« malice, nekateri bi ukinili vse cvrtje in uvedli dopoldansko malico (sadje), izrazili pa so tudi željo po samopostrežnem zajtrku za vse učence.

Iz odgovorov lahko razberemo, da imajo učenci povsem svoja mera zdrave prehrane in zelo različne okuse. Nekatere jedi so se hkrati znašle na seznamu najbolj priljubljenih, pa tudi na seznamu tistih, ki jih ne marajo. Izbor jedi je odvisen tudi od starosti učencev in njihovih sposobnosti uživanja (grizanja in zvečenja) hrane.

Okus naših otrok je v mnogočem podoben okusu zdravih vrstnikov in odraslih, vsekakor pa se prevečkrat pojavljajo želje po nezdravih cvrtih jedeh in premalo po sveži zelenjadi. Mislim, da lahko k spremnjanju prehranskih navad in želja veliko pripomoremo vsi, ki z učenci delamo, ravno tako pa so tudi starši tistih, ki k temu prispevajo svoj delež. Vsi se moramo truditi za zdravje, pri tem je zelo pomembna pravilna prehrana.

Zavedamo se, da lahko naredimo še marsikaj, zato se vsak dan trudimo izboljšati prehrano naših otrok, da bi bilo v njej vse, kar je dobro in koristno zanje.

Milojka Lozar,
učiteljica razrednega pouka

POSEBNI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI PROGRAM RAVEN USPOSABLJANJA ZA ŽIVLJENJE IN DELO

Šolanje oseb z motnjami v duševnem razvoju

Usposabljanje otrok in mladostnikov z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju je postal del rednega šolanja leta 1978, ko je bil sprejet Program za delovno usposabljanje.

V tistem času je sprejetje tega programa pomenilo izreden korak v razvoju skrbi za otroke in mladostnike z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju. To izrednost bi lahko opredelili predvsem z naslednjim:

- prvič se je tem osebam uradno priznala pravica do šolanja ob spoznanju, da se tudi te osebe lahko učijo in napredujejo v šolskem programu in da njihovi razvojni potenciali niso tako usodno nizki, kot so menili do takrat;

- program je poleg predmetnika opredelil tudi cilje, načela, temeljna metodična izhodišča in navodila za organizacijo ter mrežo za izvajanje programa, s tem pa je v bistvu opredelil pe-

dagogiko in metodiko oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju.

V naslednjih letih so se intenzivno razvijali oddelki in zavodi za delovno usposabljanje. Kaj kmalu je bila v program vključena velika večina teh oseb. Dandanes lahko iz razdalje ugotavljamo, da je bilo sprejetje programa podlaga in spodbuda za uspešen vsestranski razvoj otrok z motnjami v duševnem razvoju.

Program se je uporabljal vse do leta 1994, ko se je zaradi družbenih sprememb in razvoja stroke porodila potreba po revidiranem oz. novem programu. Program vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in drugimi dodatnimi motnjami iz leta 1994 je prinesel predvsem telesnovosti:

- v šolanje je vključil osebe s težko motnjo v duševnem razvoju ter tako vsem osebam z motnjami v dušev-

nem razvoju zagotovil ustavno pravico do šolanja;

- predmetnik se je razširil na šest področij, ki so se v praksi pokazala kot najpotrebnejša za uspešen razvoj oseb z motnjami v duševnem razvoju;

- tako v načelih kot izvedbenih metodičnih postopkih je poudaril tiste posebnosti, brez katerih šolanje te populacije ne more biti celosten in uspešno: individualizacijo (za vsakega otroka je treba izdelati individualni program) zaposlitve in dela (otroci so optimalno vključeni v aktivni proces dela), integracije in normalizacije (cilj programa je optimalna vključitev otrok v okolje);

- tedensko učno obveznost je razširil in s tem omogočil celosten prijem pri vzgoji in izobraževanju otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem razvoju;

- program je dal vzgoji in izobraževanju staršem drugačno vlogo, kot so jo imeli do tedaj. V usposabljanje jih

je vključil kot dejavne in soodgovorne subjekte.

Program se uporablja še danes - tako za otroke in mladostnike kot tudi za tiste odrasle, ki nadaljujejo šolanje po osemnajstem letu starosti.

Kurikularna prenova

V procesu kurikularne prenove smo se v skladu z Zakonom o usmerjanju ter sledeč vsem empiričnim in teoretičnim spoznanjem o življenju in delu oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju v Sloveniji v letu 2002 lotili revizije Programa vzgoje in izo-

braževanja otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in drugimi dodatnimi motnjami. V letu 2003 je bil sprejet nov program: Posebni vzgojno-izobraževalni program - osnovnošolska raven, ki ureja šolanje oseb z motnjo v duševnem razvoju v predšolskem obdobju, med obveznim osnovnim šolanjem in do enaindvajsetega leta starosti.

V fazi nastajanja in sprejemanja pa je Posebni vzgojno-izobraževalni program - raven usposabljanja za življenje in delo. Program je namenjen

osebam z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, ki končajo posebni vzgojno-izobraževalni program - osnovnošolska raven in se želijo še nadalje izobraževati oz. usposabljati; to je praviloma med enaindvajsetim in šestindvajsetim letom starosti. S tem programom bomo v kurikularni prenovi dosegli, da bo prvič, odkar poteka šolanje na Slovenskem in odkar imamo to zapisano v ustavi, sprejet program, ki bo osebam z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju tudi legalno in konkretno odpril možnosti neobveznega, ponujenega šolanja. S tem bo te osebe v šolskem procesu izenačil z zdravimi vrstniki, ki jim je ponujena možnost, da se šola na srednjih in visokih šolah do sedemindvajsetega leta starosti.

S sprejetjem tega programa bomo iznicali največjo diskriminacijo in nehumanost do oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki smo ji priča danes. Te osebe danes navadno končujejo program šolanja z osemnajstim letom (nekateri želijo, da bi ga še prej) ali v najboljšem primeru, ko so stare enaindvajset let, in se nato vključujejo v varstveno-delovne centre.

Varstveno-delovni centri predstavljajo službo, zaposlitev za te osebe in so zaradi tega predvsem delovno, zaposlitveno usmerjeni (kar je prav!). To pa

pomeni, da smo v delovni proces vključili osebo, ki je mentalno-socialno stara največ deset let, če smo to storili pri njeni osemnajstletni kronološki starosti. Če k temu dodamo še objektivno dejstvo, da bo ta oseba v tem procesu praviloma ostala do svoje smrti ali vsaj »upokojitve«, postane (vsaj upam) še tako velikim nasprotnikom šolanja oseb z motnjami v duševnem razvoju jasno, da je tem osebam nujno ponuditi možnost šolanja do šestindvajsetega leta starosti! Četudi bodo restudi pri petindvajsetih letih mentalno-socialno še vedno na ravni razvoja otrok, bodo v teh letih šolanja pridobile neprecenljivo znanje in socialne spretnosti za svoje življenje.

Predlog programa seveda še ne pomeni sprejetega programa, sprejeti program pa seveda še ne pomeni njegove aplikacije v prakso - vse to bo še proces, za katerega si bomo morali prizadevati tako strokovnjaki kot starši in seveda tudi te osebe same, saj jih v procesu normalizacije vidimo vedno bolj kot dejavne oblikovalke svojega življenja. Samo možnost jim je treba dati!

Usposabljanje za življenje in delo

Ta del Posebnega vzgojno-izobraževalnega programa je namenjen predvsem usposabljanju za življenje in delo ter

postopnemu vključevanju v delo. Pri njegovem izvajaju bo treba upoštевati:

- udeleženci programa praviloma niso objekt v procesu programa, temveč subjekt in partner v kar najdejavnješem odnosu;
- metode dela temeljijo predvsem na metodah pogovora, opazovanja, situacijskega učenja, pobudnosti, tekmovanja in projektnega dela;
- trajanje in mesto, kjer se program izvaja, sta le včasih natančno vnaprej določena, praviloma pa se prilagajata trenutnemu položaju, aktualnostim in dogajanjem v skupini ali pri posamezniku;
- aplicirane vsebine praviloma izhajajo iz potreb posameznega udeleženca, iz njegovih motivov, nagnjen ter iz ugotovljenih primanjkljajev in upadov v razvoju; zato se obseg vsebin za posameznika prilagaja z individualiziranim programom;
- glede na velike razlike v intelektualnih in drugih sposobnostih med udeleženci programa in glede na zelo različne konkretnе cilje vključevanja posameznikov v življenje in delo se pri izvajanju programa upoštevajo specifična pedagoško-andragoška metodična izhodišča, ki izvajalce postavlja v položaje, pri katerih praviloma ni receptov, vzorci ne pomagajo dovolj, treba je iskati izvirne rešitve,

sklicevanje na avtorite ni zadovoljiva rešitev, pri delu je mogočih več spodrljajev, delo se večinoma izvaja brez vnaprej znanih kalupov, vključena je visoka stopnja pedagoškega tveganja.

Da se bodo lahko uresničevali predvideni cilji programa, bo v izvajanju programa treba upoštевati tale načela: kontinuirana vključenost, funkcionalnost izobraževanja, celostnost vzgojno-izobraževalnega procesa, dejavnost udeležencev programa, inkluзija, integracija, normalizacija.

Program bodo v skladu s šolsko zakonodajo izvajale šole in socialnovarstveni zavodi za usposabljanje. Vanj se bodo na podlagi odločbe o usmeritvi usmerjali udeleženci, ki bodo končali poseben program za osnovnošolsko raven. Program bo enovit in bo trajal pet let, pri tem pa ga bo posamezen udeleženec lahko končal ob koncu vsakega šolskega leta. Če bo udeleženec vključen v program z namestitvijo, bo deležen še vzgojno-socializacijskega programa.

Predlog programa predvideva tele predmete:

- splošna poučenost, razvijanje in ohranjanje samostojnosti, kreativno znanje, rekreacija in šport, dejavno preživljvanje prostega časa, samozagonovništvo in aktivno državljanstvo, intimno življenje in odnosi med spoloma, delovne in zaposlitvene

tehnike, ki se izvajajo 40 ur na teden, 35 tednov na leto; vzgojno-socializacijski program pa se izvaja še dodatnih 20 ur na teden, do 52 tednov na leto.

Iz predmetnika je razvidno, da gre za precejšnje razlike v primerjavi s programom za osnovnošolsko raven kot tudi v primerjavi s programi, ki so doslej opredeljevali šolanje oseb z motnjami v duševnem razvoju. Ta sprememba je na eni strani posledica tega, da so udeleženci programa odraſle osebe, ki se pripravljajo za življenje, na drugi strani pa posledica spremenjenih stališč do oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Vsekakor pa prestavlja program novo karakter v življenju oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in njegovo sprejetje bo pomenilo konec formalne diskriminacije teh oseb na šolskem področju.

Marijan Lačen

PSIHOLOŠKI KOTIČEK

Alenka Pori, univ.dipl. psihologinja, družinska terapeutka

Strah pred zobozdravnikom

Poklicala je obupana mama. Šestletni sin ima popolnoma uničene zobke. Zobozdravnica je rekla, da si z njim ne more kaj pomagati, ker ves čas joka. Tudi mama je jokala v telefon. Spraševala sem se, ali naj mamico z otrokom usmerim k drugemu zobozdravniku - je morda tu problem? Dogovorili sva se za srečanje v naši ambulanti skupaj s fantkom.

Prvo srečanje z Maticem in mamico ni bilo najprijetnejše. Fantek je ves čas jokal in lezel mami v naročje. Le-tej je komaj uspelo dati osnovne anamnestične podatke. Postalo mi je jasno, da se fantek ne boji samo določenega zobozdravnika, ampak vseh zdravnikov in zdravstvenih delavcev, s stavbo zdravstvenega doma vred.

S strahom pa je bila obremenjena tudi mama. Že leta ni bila pri zobozdravniku. Tudi v laboratorij gre na odvzem krvi samo izjemoma, če je res zelo nujno. Pri tem izredno trpi. Pri ocetu je strah nekoliko manjši, starejša sestrica pa ima, na srečo, zdravo zobovje, pa tudi drugače je zdrava, saj se tudi ona ne boji belih halj.

Klub Matičevemu joku sva se dogovorili za še en obisk. Naslednjič je deček že nekoliko manj jokal. Z njim sem vsaj »od daleč« že lahko navezala stik. Mamo sem pridobilka k sodelovanju. Razložila sem ji verjetni potek razvoja strahu pred zobozdravnikom pri sinu (doživetje bolečine, nezmožnost družinskih članov, da mu ustvarijo občutje varnosti in strategije, kako se soočati in spoprijeti s strahom ...). Predvidela sem kar nekaj srečanj v naši ambulanti, preden

bo deček zmožen obiska pri zobozdravnici. Poprosila sem za sodelovanje vse družine.

Z Maticem sva zelo postopoma in po malem napredovala. Najprej je bil moj cilj, da sprejme mene in mi začne zaupati. Po treh nadaljnjih obiskih in skupni sproščeni igri sem imela občutek, da se me ne boji več. Tudi sam, brez staršev, je že vstopil v ordinacijo.

Takrat sva začela načrtovati obiske pri njegovi zobozdravnici, s katero sva se že prej dogovorili o načrtovanih obiskih pri njej. Matic je obisk pri zobozdravnici zelo odklonjal. Sprva sem sprejela to njegovo odklonitev, a sva se dogovorila, da bo za zobozdravnico narusal risbicu. Prihodnjič ji jo bova odnesla. To, kar sva se dogovorila, sva vsakokrat tudi izpeljala. Nič več od tega! Pomembno je bilo, da je Matic zaupal najinemu dogovoru.

Napredovala sva po zelo majhnih korakih, a pomembno je bilo, da so bili za Matica VARNI. Občutje varnosti je bilo v ospredju boja s strahom. Zobozdravnica je bila ob tem zelo potrežljiva in sodelujoča.

Šest mesecev je preteklo, preden je uspelo Maticu prvič samemu, brez spremstva vstopiti v zobno ordinacijo, sesti na stol in pokazati zobke! Vsi smo bili navdušeni - deček in zobozdravnica v ordinaciji, midva z očetom pa v čakalnici. Mirnogrede, tudi mami je dan pred tem po dolgih letih uspelo prestopiti prag ordinacije njenega zobozdravnika!

Po leta po tem, ko smo se zadnjič srečali, je mama poklicala po telefonu in povedala, da ima sin popravljene vse zobke.

nova spoznanja

VIDETI POZITIVNO PLAT USODE

Nismo še prav dolgo učlanjeni v društvu Sožitje, zato je bil vikend seminar za našo družino prva turstna izkušnja. Organiziralo ga je Medobčinsko društvo Sožitje Žalec, pravzaprav prizadene gospe, predsednica društva Darja Cencelj in blagajničarka Franja Vilč.

Poln avtobus zadovoljnih otrok in odraslih z motnjami v duševnem razvoju ter njihovih staršev in sorodnikov je odpeljal v Terme Ptuj. Nastanili smo se v garsonjerah in bungalovih. Že prvi vtisi so bili večinoma nadvse prijetni, zato smo si obetali lepa doživetja.

V petek nam je vodja Varstveno-delovnega centra Slovenske Konjice Nataša Rudež predstavila življenje in delo njihovih varovancev. Za nas tema predavanja sicer še ni aktualna, saj je sin Blaž star šele trinajst let, vendar sva bila z možem enakih mislit: želite, da bi nekoč najin sin dopoldne preživel v tako ustvarjalnem ozračju, s tako sposobnimi in toplimi ljudmi, kot je gospa Nataša Rudež. Sledilo je predavanje o skrbi za naše zdravje in zdravje naših otrok, predvsem o preventiji.

Sobota je bila namenjena predvsem družabnosti. Popoldne smo se odpeljali proti eni izmed turističnih kmetij, kjer smo preživeli čudovito popoldne in večer, ki se je sprengel v vsesplošno rajanje. Zaplesali smo, zapeli in prenesli dobro voljo tudi na druge goste na kmetiji.

V nedeljo nam je direktor zveze Sožitje Tomaž Jereb zelo zanimivo, podkrepljene z resničnimi primeri predstavil spremembe v zakonodaji.

Po kosišu smo si ogledali še muzejske zbirke v ptujskem gradu, nato pa smo se odpeljali proti domu.

Naša pričakovanja so se izpolnila. Še več, bila so presežena. Spoznali smo ljudi, s katerimi nas vežejo podobne težave in občutja. Moram reči, da večinoma optimistično zremo na svojo življenjsko usodo. Zato nas pogosto zbode, ko nas starši zdravih otrok (sicer z dobrim namenom) pomilujejo: »Res škoda, ker vaš otrok ni zdrav!«

Z možem naju takšno gledanje prizadene, ker se nama zdi, da je z našim Blažem duhovno zrasla vsa družina, da je naša povezanost najbrž globlja kot v mnogih »zdravih« družinah. Pomembno je videti pozitivno plat te usode. Naši otroci so večinoma zelo nežni, sočutni, iz njihovih ust ne slišiš grobih kletev ne žalitev, zelo malo verjetnosti je, da bi zašli v svet kakrsnih kolik nevarnih omam. Mar ni to, še posebno v današnjem svetu, zadosten razlog, da sprejemamo svoje otroke kot družinski blagoslov, in ne kot bolečino, s katero nam bi lahko bilo prizaneseno?«

Zahvaljujemo se, gotovo v imenu vseh udeležencev na tem vikend seminarju, za odlično organizacijo, za premišljeno izbrane predavatelje in enkratno razpoloženje.

Marija Kronovšek z družino, Parizlie

GLASBENA DELAVNICA V RADENCHI PRI KOLPI

nova spoznanja

Ljubezen je tvegan, saj lahko ostane brez odmeva. Upanje pomeni, da te bo morda doletelo razočaranje. Vendar moramo tvegati, kajti v življenju največ tvegamo, če nič ne tvegamo. Človek, ki nič ne tvega, nič ne počne, ničesar ne vidi, nima ničesar in ni nič. Ne more se učiti, spremeniti, občutiti, pasti, ljubiti, niti živeti!

To so misli iz knjižice Modrosti za novo tisočletje

Kako opisati najgloblje občutke sreče, ponosa in vzhičenosti naših mladostnikov ob gledanju samih sebe na videokaseti? S sinom Tomažem sva bila ganjena ob spremeljanju sklepnega koncerta glasbene delavnice pri Kolpi, ki sta se ga poleg Tomaža udeležila še dva člana društva Mežiške doline.

Naši otroci nas vedno znova presenečajo z novim znanjem. Koliko žara, veselja in zanosa je velo iz vsakega posameznika! Nastop je bil prelep. Vsak se je našel v svoji vlogi in si prizadel, da jo odigra najboljše.

Poleg glasbene delavnice so potekale še naslednje dejavnosti: dolgi sprehodi, jahanje, vožnja po Krki s kanuji, peka kruha, medsebojno druženje, sklepanje novih prijateljstev. Starši, ki smo se odločili, da

letovanja

OB JEZERU ALI MORJU IN V LOVSKI KOČI

VARSTVENO-DELOVNI CENTER ČRNOMELJ

Poleg izvajanja redne dejavnosti za varovance Varstveno-delovnega centra Črnomelj vsako leto pripravimo tudi večje število projektov. Eden izmed njih je letovanje.

Cilj letovanja je, da si odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju pridobijo nove izkušnje, se srečajo z novimi izvivi, kot sta novo okolje, drug način življenja, ter da se enakovredno vključujejo v ožje in širše okolje.

V letošnjem letu smo tako kot že vsa pretekla leta pripravili letovanje na dveh različnih lokacijah. Po izbiri varovancev so v juniju varovanci letovali v Bohinju in v septembru v Izoli.

V prvi skupini je bilo trinajst varovank in varovancev ter dve spremeljevalki. Letovanje je potekalo od sedmega do dvanajstega junija, in sicer v Centru šolskih in obšolskih dejavnosti Bohinj, kjer je bil program usmerjen v spoznavanje naravnih lepot, gibanje, pohodništvo in različne športne dejavnosti.

Program pohodništva in spoznavanja narave se je izvajal pod vodstvom vzgojiteljev v Centru. Zajemal je vsakodnevne pohode po več kilometrov na dan, vožnjo z gondolo na Vogel, vožnjo z ladico po Bohinjskem jezeru in različna predavanja, prilagojena našim varovancem. Program športnih dejavnosti je zajemal lokostrelstvo, vožnje s kanuji po jezeru, plezanje po skalah ter različne igre z žogo. Letovanje je bilo zelo razgibano in poučno.

V drugi skupini, ki je letovala v Izoli, je bilo šestnajst varovank in varovancev ter tri spremeljevalke. Letovanje je potekalo od prvega do sedmega septembra v Domu Dva topola v Izoli. V skupino so bili vključeni varovanci, ki potrebujejo pri temeljnih življenjskih potrebah več pomoći in vodenja. Njihove počitnice so bile bolj namejnje sprostiviti in dobremu počutju. Ker je bilo morje toplo in vreme lepo vse dni našega letovanja, smo se namakali v toplem morju in tudi malce zagoreli.

Ob večerih smo se sprehajali po mestnih ulicah, se udeležili koncerta skupine Faraoni ter se družili in zabavali.

Varovanci so bili z letovanjem v Izoli izredno zadovoljni, zato so sklenili, da bodo naslednje leto znova letovali v Izoli.

Prvi pa smo letos organizirali tudi letovanje za varovance, ki v Bivalni enoti ostajajo tudi ves čas dopustov. Lovska družina Adlešiči nam je odstopila v uporabo svojo lovsko kočo, imenovano Gmajnica, na Priložniku pri Adlešičih. Sedem varovancev in dve spremeljevalki so se za šest dni preselili v novo okolje, v naravo. Zaradi toplega vremena so se lahko vsak dan kopali v bližnji reki Kolpi. Samostojno so nakupovali v trgovini in si tudi pripravljali hrano. Tako so varovanci lahko dopust preživel malo drugače.

Varovancem je letovanje v veliko zadovoljstvo, bogati jim življenje, jih navaja na samostojnost, samoodločanje in pomeni kar največje samoorganiziranje življenja, dela in prostega časa v vsem dnevu.

Danica Ozimic

Zdenka Vrlinec

ustvarjamo in praznujmo

OD RDEČE KAPICE DO GOSPODARJA PRSTANOV

Pravljica je rdeča nit, ki povezuje projekt - projekt je rdeča nit, ki spodbuja razvoj

Ustvarjalnost je brezmejna in neskončna. Poustvarjalnost prav tako. Kdo ve kolikokrat in kako so otroci in odrasli že na novo ustvarili staro pravljico bratov Grimm in kolikokrat bodo še predstavili Gospodarja prstanov. Tudi specialni pedagogi in drugi strokovnjaki, ki delajo z osebami z motnjami v duševnem razvoju, pogosto izkoristijo vsebino literarnih del, da z njim osmislijo pedagoški proces in ga naredi privlačnejšega. Pri tem poleg strokovnosti potrebujejo navdih, predvsem pa veliko zanosa in vztrajnosti.

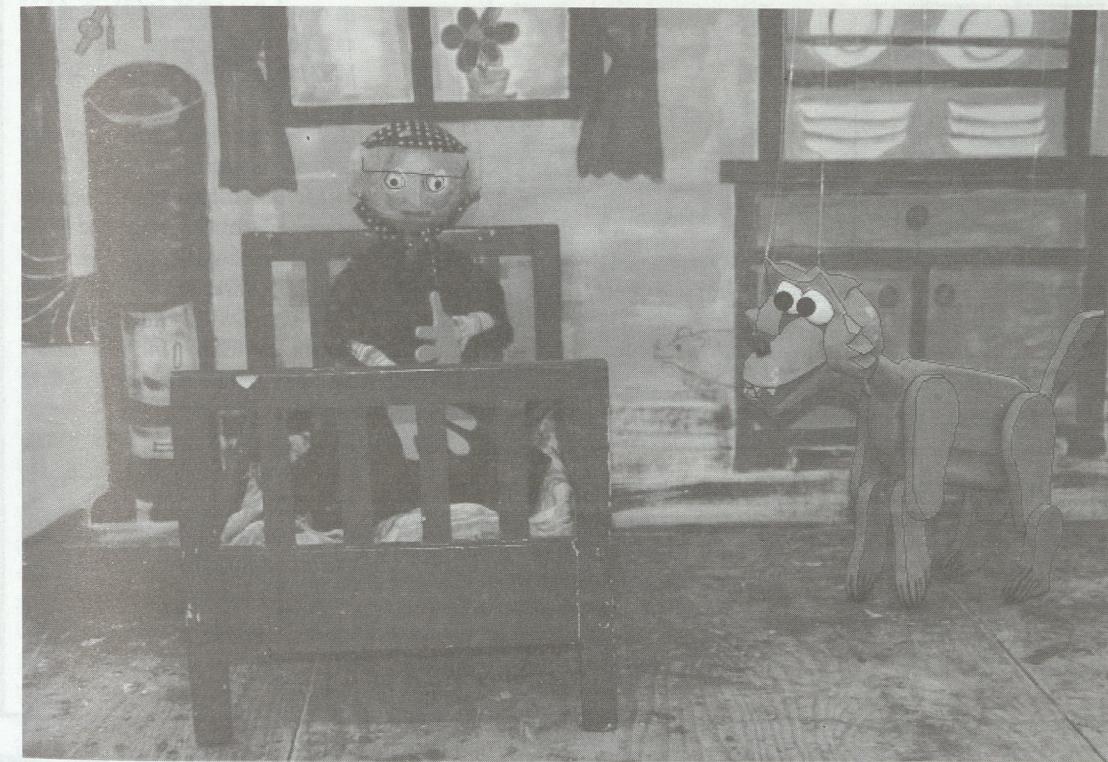
Center za usposabljanje, delo in varstvo Draga pri Igu je slavil dvajsetletnico svojega delovanja. Ob tej priložnosti so odkrili doprsni kip Dolske Boštjančič, ki ima veliko zaslug za to, da je bila ta ustanova zgrajena. V teh letih so v njej utrdili vrsto dejavnosti, ki že tradicionalno sodijo v vzgojo-izobraževalne oblike dela z osebami z motnjami v duševnem razvoju, in uvedli vrsto novih. Obiskovalce tega praničnega dne pa so popeljali v svet novodobne pravljice Gospodar prstanov. Sprejela so nas pravljična bitja in nas vodila skozi pravljični svet v stvarnost. Ta pravljični svet so ob vodenju

pedagogov ustvarjali varovanci. Zbirali so vejve, barvali tkanine, šivali oblačila in pokrivala ter pripomočke, ki sodijo v čarobni svet. Svoje vloge so vzeli skrajno resno in se vedli tako, kot je bilo za predstavitev likov potrebno. Z varovanci vred se je v pravljične like spremenilo tudi osebje. Vodili so nas v različne svetove, od sveta vonjav pa do sveta vsakdanjih opravil, od glasbeno-pravljičnega sveta pa do sveta, v katerem so nastajale sveče ali drugi izdelki. Nekateri so kurili ogenj, kuhalici, drugi pekli, tretji stregli. Vsi so nastopali in vsak med njimi je doživel svojih pet minut slave in bil deležen pozornosti.

Nihče med obiskovalci ni dvomil

o tem, koliko truda je bilo vloženega v to predstavitev, marsikdo se je morda tudi spraševal, ali si taka ustanova sploh lahko privošči tolikšno razkošje. Pri tem mislim tudi na razkošje dela in truda. Ali namen posvečuje sredstvo ali sredstvo posvečuje namen? Je bil ves trud namejen predvsem proslavi, ali pa je bila proslava le konec nekega projekta, ki je bil seveda dražji od navadnih metod dela, a je ponujal več motivacije, izkoristil domišljijo, ki jo imajo tudi varovanci naših zavodov, zahteval ustvarjalnost, vztrajnost, disciplino od vseh sodelujočih in jih na koncu tudi nagradil? Uspeh je nedvomno največja nagrada in spodbuda za na-

daljnje delo. Takšno nagrado od časa do časa potrebujejo tako izvajalci programa kot osebe, ki so vključene v usposabljanje.

Na Zavodu za usposabljanje Janeza Levca pa so ustvarili novo različico Rdeče kapice. Trije pedagogi so vse leto delali s skupino približno dvajsetih otrok in mladostnikov z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju in izid njihovega truda in sodelovanja je več kot polnui film. V zavetju pokljuških gozdov so posneli tisto, kar so pripravljali vse leto. Snemanje filma je bil le končni cilj projekta, v katerem so si na manj običajen, a zelo spodbuden način pridobili nove izkušnje in znanje,

razvijali različne spretnosti, spodbujali domišljijo, spoznavali čustva, si pridobivali samostojnost, krepili voljo in samozavest. Poznavalka besednjaka in jezikovnih zmožnosti oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju je oblikovala besedilo, oblekla lutke, organizirala bivanje in učenje zunaj domačega kraja. Glasbeni pedagog je besedilo »uglasbil«. Nastopajoče je naučil izgovarjati besede, jim vili melodijo, glasnost, ritem in poudarke, jih z gibanjem vodil v boljše razumevanje, z instrumenti obarval besedilo in jih uspel pripraviti do tega, da so skoraj štirideset minut govorili in tako ustvarili besedno podlago nastopajočim lutkam. Za zamisel o

oblikovanju lutk je bilo potrebno precej domišljije in ustvarjalnosti. Tehnični pedagog je dobro izkoristil zmožnosti udeležencev projekta. Izdelali so sceno in lutke, jih opremili z vrvicami, v zahtevnem učenju premikanja marionet pridobivali spretnost usklajevanja gibov in na koncu film tudi posneli. Spoštovanja vreden trud, zaviranja vreden dosežek. Zanj so zaslužni Anica Kučič, specialna pedagoginja za delo z otroki z zmerno in težjo motnjo v razvoju, dr. Andrej Rupnik, glasbeni pedagog, Borko Radešček, učitelj tehničnega pouka in filmar.

Tereza Žerdin

JESENSKI PIKNIK PRI GASILSKEM DOMU V LENARTU

Kot toliko let doslej smo tudi v tem letu organizirali piknik za člane našega društva. Lep sončen dan je na srečanje privabil več kot sto članov.

Vabilu na naš piknik so se odzvali župan občine Sveta Ana Bogomir Ruhitel, direktorica Varstveno-delovne-

ga centra Polž Sabina Petek, direktorica Centra za socialno delo Lenart Marija Klobasa. Veseli smo bili njihovega obiska.

Gasilsko društvo nam je brezplačno odstopilo prostor ob gasilskem domu, za kar se jim lepo zahvaljujemo. Za hrano je poskrbel »naš« gospod Kegl s svojo ekipo, za sladkarije so poskrbele naše članice društva.

Veseli smo se vrteli ob igranju gospoda Berliča, za tekmovalne igre pa sta poskrbela Petra Hameršak in Lojzka Zemljic.

Srečanje je lepo uspelo, bilo je obilo smeha in seveda tudi plesa. Vsem, ki so se piknika udeležili, posebno pa članom izvršnega odbora, s pomočjo katerih smo piknik pripravili, se zahvaljujem za sodelovanje in pomoč.

Inge Markoli, predsednica Društva Sožitje Lenart

Marina Gracinc, specialna pedagoginja

IZLET PO POHORJU

Društvo Sožitje Ljutomer je za vse člane društva organiziralo enodnevni izlet na Pohorje. Ne boste verjeli, toda napolnili smo kar dva avtobusa. Peljali smo se do Pajkovega doma. Nekateri smo se odločili, da gremo od tam naprej peš, druge, ki zaradi bolezni ne morejo hoditi, je avtobus odpeljal do Bellevueja. Tudi tam so imeli kaj videti.

V skupini pohodnikov nas je bilo devetinštirideset. Pot nas je vodila po gozdnih poteh in travnikih. Hitrost hoje smo prilagodili večini pohodnikov. Na cilj smo prispeali po dobrih dveh urah hoje in dobro razpoloženi. Bili smo zelo ponosni, da smo zmogli prehoditi tako dolgo pot. Vreme nam je bilo naklonjeno. Ko smo prispeли do Bellevueja, smo se vsi skupaj spet vrnili v Pajkov dom, kjer smo imeli piknik in zabavo.

Čas je prehitro mineval in morali smo se vrniti v dolino. Bili smo prijetno utrujeni, a zelo veseli, zadovoljni, saj smo naredili veliko koristnega za svoje zdravje in dobro počutje. Želimo si, da bi bilo takih srečanj še veliko. Si mar lahko želimo še več? Zadovoljni otroci - zadovoljni starši.

KUHARSKI RECEPTI

SLAVNOSTNO KOSILO

Bližajo se najlepši družinski prazniki, zato je gospa Marija Bezošek za bralce Našega zbornika poiskala nekaj jedi, s katerimi bomo praznike naredili še lepše. Priporoča, da se za lepo praznovanje potrudijo vsi v družini. Mizo in jedi pripravite skupno, vsak pa svojih zmožnosti.

Jedilnik za slavnostno kosilo:

- hladna začetna jed: francoski kruhki,
- topla začetna jed: kostna juha s parmezanovimi žličniki,
- glavna jed: puranji zvitki, rezančna klobasa, rdeče zelje, solata,
- sladica: punčeva torta.

Francoski kruhki

Sestavine: francoski kruh, 30 dag sira, 35 dag šunke, 2 kisli kumarici, 12,5 dag masla, 1 šalotka, 1 trdo kuhanje jajce, 1 do 2 žlizi gorčice.

Navodila: Francoski kruh razpoloviš, odrežeš krajčka in izdolbeš sredico. Sredico namočiš v mleku in ožmeš. Maslo stepaš, vse druge sestavine zrežeš na kocke. Ozeti kruh, maslo in zrezane sestavine dobro premesaš in nato z zmesjo napolniš štručke. Zaviješ jih v alufolijo in daš v hladilnik vsaj za pol ure. Ohlajene zrežeš na 2 cm široke kruhke.

Kostna juha s parmezanovimi žličniki

Potrebujemo: 5 dag margarine, 2 jajci, 2 žlički naribana sira, 2 žlizi drobtin, 2 žlizi moke, zelen peteršilj.

Priprava: v skledi penasto umešamo margarino, posamezno jajce in malo drobtin. Nazadnje primešamo preostale sestavine. Testo naj počiva 20 minut. Z žličkama oblikujemo žličnike ter jih zakuhamo v vrelo kostno ali zelenjavno juho. Počasi in odkriti naj vro 10 minut.

Puranji zvitki

Potrebujemo: 2 puranja zrezka, sol, poper po okusu, 2 žlizi smetane, 3 žlice masla ali olja, malo belega vina. Nadev: 1 jajce, 2 žlizi mleka, poper, sol, muškatni orešek, 6 dag špinace, slan krop, 2 dag masla.

Meso narahlo potolčemo, osolimo, popopramo in v sredino položimo špinacno omleto. Zrezke zvijemo v rulade in jih spnemo z zobotrebci. Na vročem olju jih opečemo z vseh strani, zali-

ijemo z vinom in smetano in malo povremo. Nato jih vzamemo iz lonca in potresememo s sirom (ponudimo lahko hladne in tople).

Špinacna omleta: Špinacne liste prevremo, odcedimo in drobno sesekljamo. Jajci in mleko razžrkljam, solimo, poporam, dodamo špinaco in muškatni orešek. Specemo omleto.

Rezančna klobasa

Potrebujemo: za omleto testo: 2,5 dl mleka, 1 jajce, 18 dag moke, sol; za nadev: 12 dag jušnih rezancev, 2 žlizi kisle smetane, 2 jajci, sol, sesekljjan peteršilj.

Priprava: Naredimo gladko tekoče testo in spečemo 6 omlet (tankih). Za nadev prevremo samo 1 minuto - rezance. Takoj jih odcedimo, stresememo v skledo, prelijemo s smetano, v kateri smo razžrkljali jajce, peteršilj in sol. Rezance premesamo. Omlete naložimo na vlažen, z drobitinami potresen prtič tako, da slonijo druga na drugi. Po njih razgrnemo nadev ter zvijemo v klobaso. Prtič na lahno ovijemo in na koncih povežemo. Klobaso kuhamo v vreli slani vodi od 25 do 30 minut. Kuhanje klobaso narežemo na rezine, zabeležimo jo s pečenkinim sokom.

Punčeva torta

Biskvit: 10 jajc, 25 dag sladkorja, 20 dag moke, limonina lupina.

Iz sestavin pripravimo biskvitno testo, ki ga spečemo naenkrat ali pa ga pečemo trikrat. Ce pečemo naenkrat, biskvit narežemo na tri dele. Srednji del enega od treh zrežemo na kocke, ki jih prelijemo s punčem.

Punč: 20 dag sladkorja, 1 dl vode, 2 pomaranči, 1 limona, 1 dl ruma.

Sladkor z vodo skuhamo in dodamo rum, sok pomaranč in limone. Polovico te tekočine obarvamo z jedilno barvo.

Izdelava torte: En del biskvita premažemo z dobro marmelado in obložimo s punčem prelite kocke, pokrijemo s tretjim delom biskvita in za nekaj časa obtežimo. Nato oblijemo s punčevim ledom. Oblito torto postavimo za nekaj časa v toplo pečico, da se ne osuši.

Punčev led: 25 dag sladkorja v prahu, 1 žlica vode, 1 žlica ruma, sok, sok pol limone (manjše).

Surovine med mešanjem segrevamo. Zavreti ne sme! Led lahko obarvamo.

Letošnji razpis Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij Slovenije za leto 2005 je končan. Že pred samim razpisom je bilo sprejeto novo delitveno razmerje med invalidskimi in humanitarnimi organizacijami, ki je bilo izraženo tudi že v samem razpisu. Tak položaj pomeni, da bodo invalidske organizacije prejele v naslednjem letu za približno 300.000.000 tolarjev manj denarja. Zato je bilo zelo pomembno medsebojno usklajevanje invalidskih organizacij (od teh je takih, ki imajo ustrezan status, skupaj triindvajset), ko smo se uskladili v razmerju med programi in naložbami. Komisija FIHO bo sedaj pripravila predlog za odločanje na Svetu FIHO, kar se bo po pričakovanju zgodilo v decembru.

Če razložimo ta položaj nekoliko preprosteje, kaže, da bomo lahko delovali približno v istem obsegu kot letošnje leto. Dodatno pa se bodo zmanjšala tudi sredstva za naložbe, tako na državni kakor na lokalni ravni. V teh razmerah si bomo sicer prizadevali, da bi uspeli tudi na drugih razpisih, čeprav po naših izkušnjah ne pričakujemo večjih sprememb.

Svet invalidskih organizacij Slovenije, ki združuje v svojih vrstah sedemnajst nacionalnih invalidskih organizacij, se bo moral v skladu z Zakonom o invalidskih organizacijah in po usmeritvah evropskega invalidskega foruma preoblikovati v nov Nacionalni svet invalidskih organizacij

Slovenije. Ker smo pred kratkim v večini omenjenih organizacij že pridobili status reprezentativne invalidske organizacije, se bo postopek začel z oblikovanjem nove ustanovitvene pogodbe in nadaljeval s pripravo statuta, saj bo Nacionalni svet moral biti pravna oseba. Vse te spremembe bodo vsaj delno tudi povečale stroške, saj doslej SIOS ni imel profesionalnih delavcev.

V začetku oktobra smo organizirali posvetovanje vseh društva Sožitje, ki je bilo tokrat v Mariboru. Na njem smo obravnavali različne teme. Sprejeli smo dogovor za načrtovanje v letu 2005, se seznanili z vlogo prostovoljcev v invalidskih organizacijah, posredovali smo informacije o poslovanju Zveze Sožitje in razpravljal o operativnem delovanju v društvih. Kot navadno je bil tudi ta posvet dobro obiskan.

V oktobru in novembru so bili zelo dejavní tudi vsi organi Zveze Sožitje. Tako so se sestali Izvršni odbor, obe komisiji za družinske programe in programe VŽU, Strokovni svet in Uredniški odbor. V kratkem bo sklicana tudi še seja Finančne komisije, ki bo v okviru možnosti odločala še o dokončnem sofinanciranju programov v lokalnih društvih.

Vikend seminarji naših društev se vrstijo eden za drugim. Tako rekoč vsak konec tedna potekajo na različnih lokacijah. Po najavah za zadnja dva meseca bomo

skupaj letos izpeljali več kot petinštirideset takih oblik. S seminarem za brate in sestre pa so se končali tako imenovani nacionalni programi. Ko bomo opravili pregled dela v tem letu, bomo lahko zopet ugotovili, da je v vseh programih sodelovalo nekaj tisoč udeležencev.

Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve smo uskladili nove normative in standarde za socialnovarstvene storitve. Ali bo pravilnik sprejet še v tem mandatu vlade, ni moč napovedati, vsekakor pa naj bi najpozneje od 1. 1. 2006 lahko v slovenske Varstveno-delovne centre vključevali tudi osebe s težkimi motnjami v duševnem razvoju. Za del naših staršev in prizadetih oseb bo to velika pridobitev.

V novembru smo tudi izpolnili naš investicijski načrt, saj je bil društvu Sožitje Ilirska Bistrica predan v uporabo nov kombi. starega so takoj prevzeli v Sožitju Škofja Loka, kjer se sistematično ukvarjajo s prevozi oseb z motnjami v duševnem razvoju na širšem območju spodnje Gorenjske. Dnevno opravljajo prevoze že s štirimi vozili.

Socialna zbornica Slovenije je pripravila enodnevni posvet na temo Pluralizacija socialnega varstva v Sloveniji. Vsebina je bila zelo aktualna, saj pričakujemo pri državni politiki socialnega varstva vedno večji poudarek prav na širitvi mrež izvajanja različnih storitev v pluralno-

izvedbenih oblikah.

Likovna razstava del udeležencev letošnje slikarske kolonije v Črni kroži po Sloveniji. Poleg Ljubljane je obiskala tudi že Maribor, zdaj pa je na ogled v Celju. Povsod je bila deležna velike pozornosti obiskovalcev, med njimi so tudi taki, ki bi želeli ta dela odkupiti. Samo v Ljubljanskem Cityparku si je razstava ogledalo ali jo le bolj bežno opazovalo več kot 100 000 ljudi.

V novembru pripravljamo delovne posvete naših koordinatorjev v družinskih programih in vodij taborov vseživljenjskega učenja. Na njih bomo pregledali opravljeno delo in se dogovarjali o prihodnjih usmeritvah. Temu bodo nato sledila še usposabljanja prostovoljcev in drugih sodelavcev v programih Sožitja.

Predsednica Zveze Sožitje dr. Alenka Šelih je kandidatka za Slovenko leta v akciji, ki jo vsako leto pripravi revija Jana. Poleg tega je bila izbrana za dobrotnico leta, ki jo izbira revija Naša žena, predsednica našega idrijsko-cerkljanskega društva Jerneja Tušar. Že s samo uvrstitevjo med kandidatke pa jima je bilo izraženo veliko priznanje.

Tomaž Jereb

Član uredniškega odbora
Našega zbornika gospa Jerneja
Tušar iskreno čestitamo.

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO

- Starši v vlogi družinskega pomočnika
- Pomoč na domu ali družinski pomočnik
- Povračilo za uporabo cest

Odgovarja: Nevenka Ljubič, pravnica

VPRAŠANJE:

Imam sina starega 23 let, ki ima status invalida s težko duševno in telesno prizadetostjo. Zanima me, če po novi zakonodaji lahko prevzamem vlogo družinskega pomočnika. Sem namreč samostojni podjetnik in zaradi tega po delovni zakonodaji nisem bil upravičen do določenih pravic, ki so pripadale staršem invalidne osebe, kateri so bili v delovnem razmerju. Kako je to urejeno sedaj v zakonu o socialnem varstvu?

ODGOVOR:

Pomoč družini na domu obsega socialno oskrbo z namenom nadomestitve institucionalnega varstva. Vsebina storitev je načinjene opredeljena v pravilniku o standardih in normativih socialno varstvenih storitev. Do nje so upravičene osebe, ki se same zaradi različnih okoliščin ne morejo oskrbovati, njihovi svojci pa take oskrbe ne zmorejo ali zanj nimajo možnosti. V okviru socialne oskrbe na domu se zagotavlja gospodinjsko pomoč, pomoč pri vzdrževanju osebne higiene in pomoč pri ohranjanju socialnih stikov. Družinski pomočnik invalidni osebi nudi pomoč, ki jo potrebuje. Pomoč ji nudi v skladu z njenimi interesimi in potrebami, med drugim tudi nastanitev, nego, prehrano, gospodinjska opravila, spremištanje in udejstvovanje v socialnih aktivnostih in drugo. Na ta način je invalidni osebi v domačem okolju zagotovljena primerna pomoč, namestitev v institucionalno varstvo ni potrebna.

VPRAŠANJE:

Kakšna je razlika med pomočjo družini na domu in novo uvedbo družinskega pomočnika?

ODGOVOR:

Pomoč družini na domu obsega socialno oskrbo z namenom nadomestitve institucionalnega varstva. Vsebina storitev je načinjene opredeljena v pravilniku o standardih in normativih socialno varstvenih storitev. Do nje so upravičene osebe, ki se same zaradi različnih okoliščin ne morejo oskrbovati, njihovi svojci pa take oskrbe ne zmorejo ali zanj nimajo možnosti. V okviru socialne oskrbe na domu se zagotavlja gospodinjsko pomoč, pomoč pri vzdrževanju osebne higiene in pomoč pri ohranjanju socialnih stikov.

Družinski pomočnik invalidni osebi nudi pomoč, ki jo potrebuje. Pomoč ji nudi v skladu z njenimi interesimi in potrebami, med drugim tudi nastanitev, nego, prehrano, gospodinjska opravila, spremištanje in udejstvovanje v socialnih aktivnostih in drugo. Na ta način je invalidni osebi v domačem okolju zagotovljena primerna pomoč, namestitev v institucionalno varstvo ni potrebna.

V obeh primerih gre torej za

nadomestitev institucionalnega varstva. Družinski pomočnik ali izvajalec pomoči na domu glede na potrebe posamezne invalidne osebe zagotavlja istovrstno pomoč. Tako družinski pomočnik nudi pomoč, ki je vsebovana v pomoči na domu, saj ne more biti iz istega naslova hkrati upravičen do dveh istovrstnih pravic, ki jih zagotavlja isti organ. Nudjenje pomoči na domu je upravičeno samo v primerih, ko družinski pomočnik začasno ne more opravljati svojih nalog npr. zaradi bolezni in je invalidni osebi na drug način potrebno zagotoviti primerno nego in varstvo.

VPRAŠANJE:

Ali še velja v zakonodaji oprostitev plačila letnega povračila za uporabo cest in kakšna je višina oprostitev?

ODGOVOR:

Po uredbi o določitvi povračil za uporabo cest, ki jih plačujejo uporabniki cest za cestna motorna vozila in priklopna vozila še vedno veljajo enaka določila oziroma kriteriji za oprostitev. Osebni avtomobil mora biti last invalida, kateremu gre pravica za oprostitev.

Od 1. julija 2004 znaša višina letnega povračila za uporabo cest za vse vrste osebnih avtomobilov ter kombiniranih vozil za prevoz oseb in stvari, glede na prostornino njihovega motorja:

- do vključno $1350 \text{ cm}^3 = 11.623 \text{ SIT}$
- nad 1350 cm^3 do vključno $1800 \text{ cm}^3 = 17.429 \text{ SIT}$
- nad 1800 cm^3 do vključno $2500 \text{ cm}^3 = 25.820 \text{ SIT}$
- nad $2500 \text{ cm}^3 = 46.480 \text{ SIT}$

NA PLANINCAH SONČECE SIJE ...

V Varstveno-delovnem centru Ajdovščina že nekaj let zagnano planinarimo. Naši varovanci - osebe z motnjami v razvoju - komaj čakajo, da se odpravimo na pohod. Že od vsega začetka dejavno sodelujemo s Planinskim društvom Ajdovščina, v tem letu pa se je naše sodelovanje še bolj poglibilo. Dva planinska vodnika - Franc Rupnik in Drago Ergaver - nam pomagata, da varno izvedemo načrtovane pohode za dve skupini varovancev. Pohodniški skupini smo oblikovali glede na telesno pripravljenost, zdravstvene težave in podobne interese varovancev. Z vsako skupino izpeljemo enkrat na mesec pohod - že Vipavska dolina sama nam ponuja odlična izhodišča za manj zahtevne planinske pohode, včasih pa se odpravimo tudi kam drugam (Snežnik, Krim, Slavnik, Tamar, Triglavská jezera ...).

S pomočjo društva Sožitje nam uspe izpeljati tudi zahtevnejše projekte. Tako vsako poletje kot vrhunc naših pohodov izpeljemo dvo- ali tridnevno turo in tudi prenočimo v kočah. Za eno skupino smo letos organizirali pohod h Krnskim jezerom, a potres v Posočju dan pred načrtovanim pohodom je sesul naše načrte. Za nadomestilo smo se odpravili na enodnevni pohod na Slivnico in namesto Krnskega jezera občudovali Cerkniško. Nato smo se zapeljali še do gradu Snežnik in si v Polharskem muzeju ogledali lovsko zbirko živali, ki živijo v snežniških gozdovih.

Z drugo skupino smo se z vlakom zapeljali do Bohinjske Bistrike. V Stari Fužini smo si oprtali nahrbtnike in se podali na dvodnevni »potep«. Čez planini Blato in Krstenica ter čez Jezerski preval (1950 m!) smo prispevali do Vodnikovega doma, kjer smo prenočevali. Drugi dan smo prečkali Studorski preval, planino Konjščico ter se čez Uskovnico vrnili v Staro Fužino. Pot je bila kar dolga in zahtevna, tudi vročina nam ni prizanašala. Še dobro, da je Bohinjsko jezero tako prijetno hladno ...

Naši pohodi so nam vedno znova šola za strpnost, medsebojno pomoč in spoštovanje. Kljub naporom nam ne poidejo moči za pogovor in smeh. Za nas vedno velja: dobra volja je najbolja, to si piši za uho ...

Med potjo na Slivnico

Vtise in doživetja varovancev, ki se že več let udeležujejo planinskih pohodov v Varstveno-delovnem centru, smo strnili v kratkem zapisu:

- *Je v redu v hribih. Rad grem hodit. Spomnim se kraw po planinah in pašnikih. Tudi planinski vodnik je v redu. So bile fajn punce v hribih. Všeč mi je bilo pri slapu Savica. Tudi prijatelji so v redu. (Uroš J.)*
- *Rad grem v hribe, da si izboljšam kondicijo, da kaj vidim. Rad grem v naravo na svež zrak. In ko se hecamo, mi je všeč. Sem vesel, da sta šla z nami na dvodnevni pohod tudi tata in mama. Všeč mi je bilo tudi pri Bohinjskem jezeru. Všeč mi je, da gre tudi Katja zraven. In da imamo take fajn mentorice. (Matej Ž.)*
- *Rad grem v hribe, da sprostiš. Z vsemi se dobro razumem, me imajo radi. Tridnevni pohod je bil krasen. Smo spali v koči. Se spomnim kraw, ki so bile na planini. Tudi z vlakom vozit se je bilo lepo. Ni mi težko hodit. (Matej F.)*
- *Rada hodim. Plezam. Eni ne morejo hoditi tako hitro kot jaz. Lep razgled. Ko se vpišemo v knjigo in žigosamo. Pozvonimo na zvonček. Prijatelji. Sneg, keparje. Smeti ne mečemo na tla. (Katja P., naglushna)*
- *Fajn mi je, da se premagam, da grem ven, da hodim. Zadovoljen sem, ko pridem na vrh hriba,*
- *Meni mi je fajn zaradi Uroša, ki je tako hecen. Da grem proč iz*

Terezija, Mateja, Katarina, mentorice planinskih skupin Varstveno-delovnega centra Ajdovščina

VSEŽIVLJENJSKO UČENJE NA IGU PRI LJUBLJANI

V torek, devetnajstega oktobra, smo se odpeljali s kombijem iz Tolmina proti Ljubljani. Imeli smo se zelo lepo. Z nami so šli Aleksandra, Vasja in Iztok.

Ko smo prišli na Ig, smo najprej srečali tri prijazne pse. Zelo hitro so nas zavohali. Na igrišču smo si ogledali igro Gospodar prstanov. Hitro so nas razdelili v dve skupini. Marjana in Sandra sva bili v slaščičarski delavnici, Bojana, Alenka in Katja pa v glasbeni. Pekli smo piškote, medenjake in delali kokosove kroglice. Ko smo slaščice spekli, smo jih tudi pokušali in se zabavali.

Spoznali sva Uršulo in Ireno, ki sta bili zelo prijazni. Sandra, Marjana in Vasja smo nato odšli v glasbeno delavnico, kjer smo igrali na instrumente. V glasbeni delavnici smo igrali pesmico Marko skače. Igrali smo tudi na bobne, citre, ksilofon in ropotljice. Žiga je igral na harmoniko, kitaro in klavir. Tudi plešali smo.

Po končanih delavicah smo odšli na kosilo. Po kosilu je bil na vrsti ples. Žiga je igral na sintesajzer in pel.

Bilo je lepo in radi bi šli. Lepo smo se imeli.

Alenka Čargo, Bojana Čevna,
Katja Pintarič, Marjana Batič
in Sandra Živec
Varstveno-delovni center
Tolmin

LETOVANJE V IZOLI

1. SEPTEMBRA SMO ŠLI NA LETOVANJE V IZOLO. NA MORJU SMO OPZOVALI JADRNICE, KO SE JE NAREDILA NOČ SO NA JADRNICAH SVETLE LUČI. V ČETRTEK SO ŠPILALI FARAOXI. IMELI SMO PLES. TUDI Z VLAKOM SMO SE PELJALI PO IZOLI. LETOS SMO IMELI SONČNO VRÈME. MORJE JE BILO TOPLO. HRANA JE BILA ZELO DOBRA. LEPO SMO SE IMELI. UPAM, DA BOMO ŠLI NASLEDNJE LETO SPET V IZOLO.

Helena Rožič

IZLET NA PLANINE POD KRНОM

Odpravili smo se na izlet na planine pod Krnom. Koča, v kateri smo tudi prespali, se imenuje planinska koča Kuhinja. Naš hišnik Toni je imel s seboj psa Meda. Meda smo vsi zelo hitro vzljubili, saj se je rad pustil božati. Že prvi dan, ko smo prispleli, smo šli na dolg pohod k vojaški kapelici in lovski koči Smast. Toni je imel s seboj daljnogled, s katerim smo gledali vasice pod nami. Videli smo vas Idrsko, Kobardin, tovarno TIK ... Ena skupina si je z razgledne točke ogledala še vas Drežnico, Koseč, spodnje in zgornje Drežniške Ravne. Razgled je bil čudovit. Hodili smo tri ure. Pri lovski koči smo pojedli suho kosilo in se odpravili nazaj h koči Kuhinja. Tam smo spili topel čaj, se malo odpočili in nato šli še na en sprehod do konjev, ki so se pasli na planini. Bilo je lepo, ko so konji hodili za nami. Medo je bežal pred konji, saj se jih je bal. Nam se je zdelo to zelo smešno. Ko smo se vrnili h koči, smo bili že prijetno utrujeni, tudi naš Medo.

Zvečer je prišel na obisk Robi s psičko Azro. Medo je Azro takoj vzljubil, žal pa Azra ni vzljubila njega. Za večerjo je poskrbela naša gospodinja Jožica, mi pa smo pomagali pripraviti mizo. Polenta s skuto in ocvirki nam je vsem zelo tehnika. Spat smo se odpravili dokaj hitro. Ko smo se naslednje jutro vsi zbudili, smo najprej pripravili zajtrk in skuhalo kavo. Po zajtrku smo šli na pohod na planino Leskovca. Na poti smo srečali različne živali: konje, krave, osle, koze, bike ... Ker se vse lepo nekoč konča, se je končal tudi naš dvodnevni izlet. Po kosilu smo se vrnili v Tolmin. Ostali so nam zelo lepi spomini.

Varstveno-delovni center Tolmin - Bivalna enota

VARSTVENO- DELOVNI CENTER SOLKAN 1979-2004

Letošnjega tridesetega septembra je Varstveno-delovni center Solkan v občinski dvorani praznoval petindvajsetletnico delovanja.

Na slovesnosti so govorili: župan Mirko Brulc, minister Vlado Dimovski in direktorica Ivanka Drnovšček. Pevci in pevke smo bili oblečeni v bele srajce, temno krilo ali hlače. Pevski zbor je zapel štiri pesmi: En hribček, Al me boš kaj rada imela, Lan sem ji kupil in Če študent na rajžo gre. Peli smo brez napak. Nastopila sta tudi operni pevec in gledališki igralec. Pozorno smo ju poslušali. Marija, Marko, Adrian in Vasja so lepo igrali na flavto. Podelili so še priznanja za petindvajsetletno delo v delavnici. Na oder so poklicali Valterja, Damjana, Matjaža, Ines in Emo. Tomaž je dobil priznanje, ker je nariral naš znak.

Po proslavi je bila na vrsti pogostitev. Na koncu smo se posladkali s torto. Lepo je bilo.

Saša Šuligoj, Varstveno-delovni center Solkan

Milojka Lozar, učiteljica razrednega pouka, Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka, Vipava

Pri vzgojnem delu uporablja različne načine izdelave okrasnih in uporabnih predmetov. Motive in tehnike prilagaja sposobnostim gojencev z motnjami v telesnu in duševnem razvoju. Vodi krožek, ki skrbi za okrasitev in ureditev skupnih prostorov v Centru, sodeluje pa tudi pri pripravi razstav in izpeljavi različnih projektov.

MATERIALI IN POTREBŠČINE:

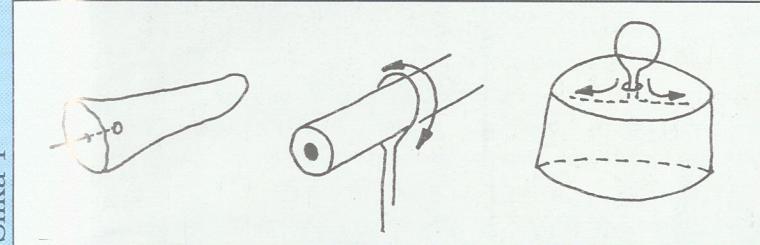
Striporna kroglica s premerom največ 4 cm (lahko tudi žogica za namizni tenis), kos belega papirja, razredčeno lepilo mekol, večji odpadni pokrovček za tubo (kreme, namazi ...), malo oranžnega plastelina ali mase fimo, bucika, tanjši žebelj, klešče, kos cvetličarske žice, vodoodporni flomasti, bel papir šeleshamer, škarje, šestilo, lepilo za papir, pištola za vroči silikonsko lepilo, svinčnik, košček vejice, kos tkanine, ki se ne para (za šal).

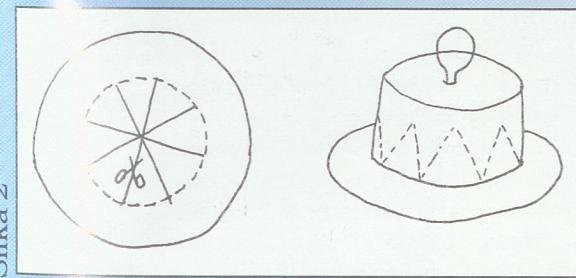
POTEK DELA:

Rižev papir natrgamo na manjše koščke. Kroglico premažemo z razredčenim lepilom mekol ali drugim lepilom za kaširanje in jo prekrijemo s papirjem. S čopicem ali z roko zgladimo papir. Postopek kaširanja lahko podrobnejše spoznate v opisu v eni od prejšnjih številk. Zadostuje ena plast papirja, če pa uporabljamo žogico za namizni tenis, jo moramo prekriti z več plastmi, da

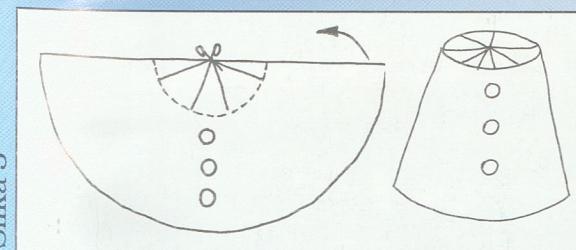
skrivo napis na njej. Iz plastelina oblikujemo primerno velik nos. V širši, ploščati del nosu s kleščami potisnemo buciko z glavico naprej in maso stisnemo, da bucika ne izpade (slika 1). Maso oblikujemo v obliko nosu, vstavimo buciko in po proizvajalčevih navodilih nos utrdimo v peti. S kleščami držimo konico žebelja nad ognjem, da zažari, nato ga previdno potisnemo skozi sredino dna pokrovčka in ga izvlečemo. Odščipnemo približno 6 cm dolgo cvetličarsko žico, jo prepognemo čez svinčnik in konca vdenemo skozi luknjico na pokrovčku. Na notranji strani konca zapognemo vsakega v drugo smer (slika 1). Naredili smo zanko za obešanje.

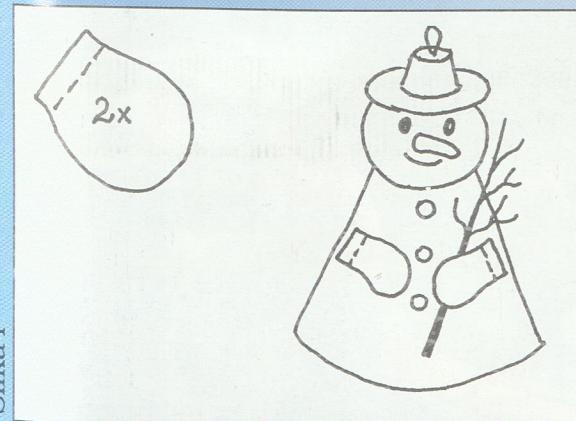
Slika 1

Slika 2

Slika 3

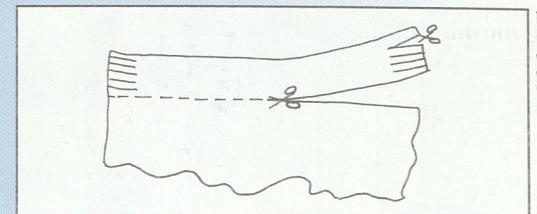
Slika 4

Pokrovček spremenimo v klobuk tako, da iz barvnega papirja izrežemo večji krog, kot je obseg pokrovčka, ga v sredini narežemo, kot kaže slika 2, in prilepimo na spodnjo, odprtou stran. Narezane delčke zapognemo v notranjost in po potrebi prilepimo.

Z vročim silikonskim lepilom klobuk prilepimo na kroglico. Na sredino »obraza« pritrdimo nos tako, da buciko potisnemo v kroglico. Če zabadamo v žogico, moramo nos utrditi še z lepilom. Narišemo še oči in usta.

Na bel papir šeleshamer z istega mesta s šestilom začrtamo dva polkroga, ki imata polmer 1 cm in okrog 7 cm (slika 3).

Polkrog izrežemo, mali polkrog pa iz sredine večkrat zarežemo do crte. Narišemo gumbe vzdolž »trupa«. Zvijemo stožasto obliko in zlepimo. Širino lahko prilagajamo tako, da konca bolj ali manj prekrizamo oz. prekrivamo. Koničaste dele na vrhu zapognemo navznoter in nanje prilepimo glavo.

Slika 5

Od kosa tkanine (polst klobučevina, džersi ...) odrežemo približno 2 cm širok trak poljubne dolžine, ga na obeh koncih narežemo na resice in privežemo snežaku okoli vratu (slika 5). Šal lahko sami spletemo ali nakvačkamo.

Letovanje v Bohinju

Na letovanje smo se odpravili 7. junija in vrnili pa 12. junija. Na letovanje smo odšli naslednji našovanci: Alenka, Anica, Erik, Hernan, Jani, Janez, Andrej C., Franci N., Franci L., Aleš, Tomaž, Mitja in Šani.

Iz nami sta odšli spremjevalki Nevenca in Alenka.

Vsek dan smo hodili na brajše ali daljše pohode. Trvi dan smo se odpeljali na Blejsko kremšnito. Ogledali smo si Hudicev most blizu Bohinja, muzej, plesali smo na prvi skabradi steni, streljali sa laki, po Bohinjskem jezeru smo se vozili z kanuji in z gondolo, smo se odpeljali na Vogel. Telo smo bili narduseni nad predavanjem o Ameriki. Po končanem predavanjem smo se igrali igrice. Hudicka je pred našem centru pokazala ameriškega goža.

Teden je prehitro minil. Doživeli smo veliko animirasti.

Vsem je bilo celo lepo in si želimo takih letovanj.

Alenka in Anica

